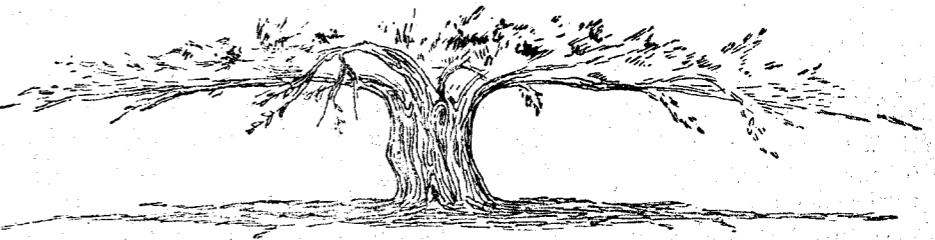

ΠΛΥΝΤΡΙΑ — ΕΡΓΟΝ ΣΟΥΖΑ ΠΙΝΤΟ

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ SALON

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΔΑ

ΕΤΟΣ Γ'

15-31 ΙΟΥΛΙΟΥ 1903

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ *

ΕΡΕΥΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Όταν άρχισαμεν τὴν ψυχολογικὴν καὶ πρακτικὴν αὐτὴν ἔρευναν τῶν «Παναθηναίων» δὲν ὑπεδέταμεν ὅτι τὰ ποτελέσματα θὰ ἦσαν τόσον ἱκανοποιητικά. Ἐφοβούμεθα τὴν ἀπροθυμίαν καὶ τοῦ ἐπιλέκτου κοινοῦ, πρὸς τὸ διποίον ἀπηγθύναμεν τὴν πρώτην σειρὰν τῶν ἔρωτήσεων καὶ τοῦ μεγάλου κοινοῦ πρὸς τὸ διποίον ἀπηγθύναμεν τὴν δευτέραν. Δὲν θέλομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἔρευνα αὐτὴ διεφώτισε τὸ ζῆτημα, ὅπως ἐτέθη, εἰς ὅλα τὰ ἐπιυμητὰ σημεῖα, ἀλλ᾽ ὅπωσδήποτε διὰ μέσου τῶν ἀπαντήσεων, τὰς διποίας ἐδημοσίευσαν. τὰ «Παναθηναϊα» εἰς συνεχῆ φύλλα καὶ ἐκείνων ἀκόμη, αἱ διποίαι δὲν κατωρθώθη νὰ δημοσιευθοῦν, διὰ μέσου τῶν ἀπαντήσεων αὐτῶν, ὑπὸ τὰς διποίας ενδρισκομεν τὰ σημαντικώτερα δόνοματα τῆς δημιουργικῆς μας φιλολογίας μαζὶ μὲ δόνοματα λογογράφων καὶ ἐπιστημόνων, οἵτινες αὐθορμήτως ἔσπευσαν νὰ μετάσχουν εἰς τὴν ἔρευναν αὐτήν, ὅσον καὶ ἀν διπεπλανήθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν διατύπωσιν τῶν ἔρωτημάτων αἱ περισσότεραι, ὅσον καὶ ἀν ἔξετράπησαν εἰς πλατειασμοὺς θεωρητικοὺς καὶ συζητήσεις ἐπὶ τῶν αἰώνιων γλωσσικῶν θεμάτων, ὁ προσεκτικὸς παρατηρητὴς εἰμπορεῖ νὰ ἐγγίσῃ τὴν ψυχὴν τῶν συγγραφέων καὶ νὰ προσανατολισθῇ ὅπωσδήποτε εἰς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ ζητήματος κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμήν. Βεβαίως θὰ ἥτο πλέον ἐπιυμητὸν αἱ

ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἔρωτήματα τῶν «Παναθηναίων», ἔρωτήματα ἀπροκατάληπτα, βασιζόμενα ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν παρατηρησιν τῶν συμβαινόντων γύρῳ μας, χωρὶς καμμίαν ὑστεροβούλιαν ἡ σοφιστείαν δικολαβικήν, νὰ ἦσαν ἀπλούστεραι, ἔηροτεραι, εἰλικρινέστεραι, χωρὶς ἐπεκφυγάς καὶ χωρὶς ἀποπλανήσεις. Ἄλλ' ὅπωσδήποτε καὶ ὅτι κατωρθώθη εἶνε ἀρκετὰ ἱκανοποιητικόν, εἴμαι δὲ βέβαιος ὅτι αἱ ἐδημολογήσεις αὐταὶ καὶ διὰ τὸ κῦρος τῶν ὑπογραφῶν, τὰς διποίας φέρουν, καὶ διὰ τὴν οὐσίαν των, θάποτελέσουν δοκούμεντα χρησιμώτατα διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φαινομενολογίας τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος. Ὅπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν τὰ τόσα ἐνθαρρυντικὰ καὶ συγχαρητήρια γράμματα, τὰ διποῖα ἔλαβεν ἡ διεύθυνσις τῶν «Παναθηναίων», ἀπὸ τὰ πλέον μακρινὰ μέρη ὅπου ζοῦν Ἕλληνες ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὰ ζωτικὰ ζητήματα τῆς πατρίδος, προσθέτουν μίαν ἀκόμη ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ἀπόπειραν αὐτήν.

I

Προοκειμένου εἰς τὸ ἀρθρον αὐτό, τὸ διποῖον ὑπερχέθημεν, νὰ φύωμεν ἔνα γρήγορον βλέμμα εἰς τὸ ὄλικὸν τῶν ἀπαντήσεων, μὲ τὰς διποίας ἐπιμήθησαν τὰ «Παναθηναϊα» καὶ νὰ συνοψίσωμεν τὰς ἐντυπώσεις ἐκ τῆς ἔρευνης αὐτῆς, αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ ἔξηγήσωμεν μερικὰ πράγματα καὶ νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν διατύ-

* Ιδε «Παναθηναϊα» 1903 σελ. 239.

πωσιν τῶν ἐρωτήσεων αὐτῶν, τὸ διποῖον ἀπέφυγαμεν νὰ κάμωμεν εἰς τὴν ἀρχικὴν προκήρυξιν ὅκριβδος διὰ νάποφύγωμεν δι, τι δὲν κατωρθώσῃ νάποφευχθῆ τελείως εἰς τὴν ἔρευναν αὐτήν. Αλλοῦ, δπου συχνότατα γίνονται τοιούτου εἰδόνους ἔρευναι ἐπιστημονικαὶ ἡ φιλολογικαὶ, οἱ μετέχοντες τῶν ἔρευνῶν αὐτῶν ἀρκοῦνται ἀπλῶς, ὅταν μία τοιαύτη ἔρευνα ἐμπνέῃ ἐννοεῖται κἄποιαν ἐγγύησιν σιβαρότητος, νάποκρίνωνται ἀπ' εὐθείας εἰς τὰς ἀπευθυνομένας ἐρωτήσεις, δπως ἀποκρίνεται κανεὶς εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ λατροῦ του, χωρὶς ὑπεκφυγάς, παρελκυσεις ἡ σοφίσματα, ἀφίνοντες εἰς τὸν ἔρευνητὴν τὴν φροντίδα νὰ χρησιμοποιήσῃ οὕτως ἡ ἄλλως τὸ ὑλικόν του καὶ τὴν εὐθύνην τῆς ἐπιτυχίας ἡ ἀποτυχίας τῆς ἔρευνης του. Ὁταν π. χ. ἔνας ψυχολόγος ἐρωτᾶ σχετικῶς πρὸς τὸ ζῆτημα τῶν ὁνείρων: «Σᾶς ἔτυχε ποτὲ νὰ ἔξακοιβώσετε τὸν χρόνον τῆς διαρκείας ἐνὸς ὁνείρου; δ ἐρωτώμενος ἀπαντᾷ ἀπλούστατα μὲ ἔνα ξηρὸν ἀριθμὸν εἰς τὴν ἐρωτησιν, χωρὶς προσπάθειαν νὰ μαντεύῃ τὴν σκέψιν τοῦ ἔρευνητοῦ, νὰ προεξοφλήσῃ τὴν κρίσιν του, νὰ συζητήσῃ τὴν χρησιμότητά της. Καὶ αὐτὸ διότι ὑποτίθεται — δπως καὶ εἶνε — δι τὸ δ ἐρωτῶν ἔχει κάπιον λόγον νὰ ἐρωτᾶ τοιουτορόπως, ἐντελῶς διαφορετικὸν κάπποτε ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ μαντεύει ἡ ὑποθέτει δ ἐρωτώμενος. Ρύψατε ἔνα βλέμμα εἰς τὰς περισσοτέρας ἀπαντήσεις μὲ τὰς ὄποιας ἐτιμήθη ἡ ἔρευνα τῶν «Παναθηναϊών» καὶ θὰ ἴδητε δι τὸ ἀκριβῶς συνέβη ἐκεῖνο ποῦ σημειεύομεν ἀνωτέρῳ καὶ τὸ δποῖον ἐμαντεύαμεν δι τὸ θὰ συμβῇ.

Οι περισσότεροι άντικρυσαν έπομένως τάς ἐρωτήσεις τῶν «Παναθηναίων» ὡς παγίδας, εἰς τὰς δύοις ἐφοβήθησαν μήπως συλληφθοῦν. Ποιὸν σκοπὸν ἔχει τάχα ἡ ἐρώτησις αὐτῆς; ἐσκέψθησαν. Καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὰς ἐρωτήσεις ὅπως πλησιάζουν τὰ πονηρὰ ψαράκια εἰς τὸ δόλωμα, μὲν σκοπὸν νὰ φάγουν τὸ δόλωμα χωρὶς νὰ πιασθοῦν ἀπὸ τὸ ἀγκίστρο. Καὶ διμος κανένα ἀγκίστροι δὲν ὑπῆρχε ὑπὸ τὸ δόλωμα. Αἱ ἐρωτήσεις κατηρτίσθησαν ἀκριβῶς ἐπὶ τῇ βάσει ἀπλῆς καὶ εἰλικρινοῦς παρατηρήσεως τῶν συμβαίνοντων τριγύρῳ μας, καὶ μόνον παρατηρήσεως, ἐκτὸς πάσης θεωρίας, προκαταλήψεως ἢ γνώμης οἰασδήποτε. Τὴν στιγμὴν ποῦ διετυπώσαμεν τὰς ἐρωτήσεις μας, ἐλλησμονήσαμεν κάθε γνώμην, θεωρίαν ἢ καὶ πεποιθήσιν μας ἀτομικὴν ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Ἡθελήσαμεν ἀπλῶς νὰ διευκρινίσωμεν τὴν ἐνδοτέραν, ψυχολογικὴν φύσιν καὶ αἰτιολογίαν γλωσσικῶν τινῶν φαινομένων. Ρί-

ψατε ἔνα βλέμμα εἰς τὰς ἐφωτήσεις μας. Παρετηρήσαμεν π. χ. δτι εἰς τὸν γραπτόν μας λόγον διακρίνονται καθαρὰ τρεῖς κυριώδεις διαφορετικοὶ τρόποι*. Αὐτὸς εἶνε ἔνα γεγονός τὸ δοποῖον δὲν εἰμπορεῖ κανένας νὰ διαμφισθῆται διότι εἶνε γεγονός. Καὶ τὴν διάκρισιν αὐτὴν ἐλάβαμεν ὡς βάσιν τῶν ἐφωτήσεών μας. Ἐὰν ὑπάρχουν φανατικοί, οἱ δοποῖοι βλέπουν τὴν ὑπαρξίαν τοῦ ἑνὸς μόνον τρόπου καὶ ἀγνοοῦν ἡ θέλουν νάγνοοῦν κάθε ἄλλον, εἶνε δικαίωμά των. Ἀλλ ὅταν ὑπάρχῃ ἡ γίνεται κάτι τι, δ ψυχοὸς παρατηρητὴς δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὸ παραβλέψῃ. «Ο γίγνεται ἔνεκα του γίγνεται». Καὶ αὐτὸς τὸ ἔνεκα, καλὸν ἡ κακόν, δοθὸν ἡ στραβόν, ἥθελήσαμεν νὰ ἔξαριθωσωμεν. Παρετηρήσαμεν π. χ. δτι ὑπάρχουν συγγραφεῖς, οἱ δοποῖοι κατὰ τὴν ἔξελιξίν των μετέβαλον γλωσσικὸν τρόπον, μετέβησαν δηλαδὴ ἀπὸ τὸν τρόπον α εἰς τὸν τρόπον β ἡ εἰς τὸν τρόπον γ Καρκαβίτσας, Παλαμᾶς κλπ.) ἡ καὶ τὸ ἀντίθετον (Καμπύσης, Βασιλικὸς κλπ.) ἡ δτι ἄλλοι μετέβησαν ἀπὸ ἔνα τρόπον εἰς ἄλλον, ἔσταθησαν δοκιμαστικῶς μερικὸν καιρὸν καὶ ἐπανῆλθαν εἰς ἔνα τρόπον ἡ ἄλλον. Καὶ αὐτὸς εἶνε γεγονός, τοῦ δοποίου ὑπάρχουν ἐπίσημα δοκούμεντα καὶ τὸ δοποῖον δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νάμφισθητήσῃ. Ἡθελήσαμεν νὰ ἔξαριθωσωμεν διὰ τῆς ψυχολογικῆς ἔξομολογῆσεως τῶν ἰδίων συγγραφέων καὶ τὸ φαινόμενον αὐτὸς καὶ ἀπετείναμεν τὴν σχετικὴν ἐφωτησιν, χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ ὑπονοήσωμεν δτι αὐτὸς ἡ ἐκεῖνος εἶνε δ φυσικῶτερος τρόπος. Παρετηρήσαμεν ἀκόμη δτι ὑπάρχουν συγγραφεῖς μεταχειριζόμενοι ἄλλον γλωσσικὸν τρόπον εἰς ὧδισμένα εἰδη τοῦ λόγου καὶ ἄλλον εἰς ἄλλα. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη εἶνε ἔνα γεγονός. Ἡθελήσαμεν νὰ ἔξαριθωσωμεν τὴν αἰτιολογίαν του καὶ ἀπετείναμεν ἄλλην μίαν ἐφωτησιν. Παρετηρήσαμεν ἀκόμη δτι ὑπάρχουν συγγραφεῖς ἐπὶ τῶν δοποίων οἰζικὴ εἶνε ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου, δχι πλέον ἡ διαφορὰ ἡ δοποία ὑπάρχει πάντα ἀναγκαῖος μεταξὺ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου. Καὶ αὐτὸς εἶνε γεγονός. Πρὸς ἔξαριθωσιν τῆς αἰτιολογίας του ἀπετείταμεν ἄλλην ἐφωτησιν. Ἐκτὸς αὐτῶν ἀπετείναμεν ἀκόμη δύο τρεῖς ἐπιβοηθητικάς, διασαφιστικὰς ἐφωτήσεις, σχετικὰς μὲ τὰς πρώτας καὶ ἀπορρεούσας ἀπὸ τὴν ἰδίαν μέθοδον τῆς ἐρεύνης. Ἀναλόγους ἐφωτήσεις ἀπευθύ-

* "Ιδε «Παναθήναια» 1903 σελ. 240.

ναμεν πρὸς τὸ ἀναγινῶσκον κοινόν. Ὁλη μας ἡ ἔρευνα ἐπομένως, ἀτελῆς ἢ τελεία, μεθοδικὴ ἢ ἀμέθοδος ἔχει τὴν κυρίαν ἀρετὴν διτι βασίζεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως τῶν γεγονότων. Τὰ γεγονότα αὐτὰ δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ τἀρνηθῇ, ἀλλ’ οὕτε ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὰ παραβλέψῃ. Ἡ ἔξτασις τῶν γεγονότων, ἡ ἐρμηνεία καὶ ὁ βολισμὸς αὐτῶν κατὰ τὸ δυνατὸν εἶνε καθῆκον, τὸ δύποτον ἐπιβάλλει ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ εὑσυνειδησία εἰς κάθε ἔρευνητήν. Ἀν ὑπάρχῃ κάποια ἔλλειψις εἰς τὸ νεοελληνικὸν πνεῦμα, ἔλλειψις οὐσιώδης, πηγάζουσα ἀπ’ αὐτὴν τὴν σχολαστικήν μας ἀνατροφήν, εἶνε ἡ ἔλλειψις παρατηρήσεως, δπως πολὺ δρθὰ παρετήρησεν εἰς μίαν τελευταίαν μελέτην του δ φύλος καὶ συνάδελφός μου κ. Στέφανος Ραμᾶς. Ὁλοι παραβλέπομεν τὰ γεγονότα, προφαμερίζομεν τὰ φαινόμενα, σιρόμενοι ἀδρανῶς καὶ ἀπροσώπως δπίσω ἀπὸ τὰς θεωρίας. Εἰς τὰς ἀπείρους συζητήσεις, αἱ δποῖαι ἔγιναν μέχρι τοῦδε ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος οἱ περισσότεροι συζητηταί, σοφοὶ καὶ ἀσοφοί, φανατικοὶ καὶ ἀφανάτιστοι, μεροληπτικοὶ καὶ ἀμερόληπτοι, φαίνονται ἡ ὡς νὰ μὴ βλέπουν ἐντελῶς τί γίνεται τριγύρῳ των ἡ ὡδῶν νὰ πάσχουν ἀπὸ ψυχικὸν δαλτονισμὸν πρὸς ὠρισμένα φαινόμενα. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον κανένα ζήτημα βέβαια δὲν εἰμπορεῖ νὰ διαφωτισθῇ, κανένα φαινόμενον νὰ ἔξηγηθῇ, κανένα γεγονός νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του, καμιμία πρόγνωσις νὰ σχηματισθῇ. Καὶ δμως τὸ γεγονός εἶνε τὸ πᾶν. Κάποιος σοφός, νομίζω δι Huxley, λέγει, δτι δταν ενδισκώμεθα πρὸ ἐνδός γεγονότος διαφεύδοντος μίαν θεωρίαν, δσον καὶ ἀν ἡ θεωρία αὐτῇ ὑπῆρξε μακρόβιος ἡ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ σοφῶν παρατηρητῶν, δφείς λομεν νὰ δεχθῶμεν τὸ γεγονός καὶ νάποροιψωμεν τὴν θεωρίαν. Ἡ προσοχὴ πρὸς τὰ γεγονότα, ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν πιστοποίησις καὶ ἔξακριβωσις αὐτῶν, δι’ ἀπ’ εὐθείας παρατηρήσεως, ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἔρευνης αὐτῆς.

Τὸ δὲ οὐκέτι τὸ διποίον συνελέξαμεν, ἀτελεῖς
ἢ τέλειον, παραδίδομεν εἰς τοὺς ἔρευνητὰς καὶ
πάντα ἐνδιαφερόμενον διὰ τὴν γλωσσικὴν
ἥμῶν φαινομενολογίαν. Ἀναγνωρίζομεν δὲτι
δὲν εἶνε δόσον θὰ θῆθαμεν πλούσιον καὶ πλη-
ρες. Ἐχομεν δύμας τὴν ίδεαν δὲτι παρέχομεν
διπωσδήποτε δοκουμέντα πολύτιμα, τὰ δὲποια
κανένας ἔρευνητής τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητή-
ματος εἰς τὸ παρὸν ἢ τὸ μέλλον δὲν θὰ πα-
ριδῃ. Ἡμεῖς θὰ προσπαθήσωμεν νὰ διατυπώ-
σωμεν τὰς ἀτομικάς μας ἐντυπώσεις, ἐπὶ τῇ

βάσει τῶν γραπτῶν αὐτῶν τεκμηρίων καὶ τῶν
ἰδιαιτέρων μας παρατηρήσεων. Δὲν ἀξιοῦμεν
κανένα κῦρος ὑπὲρ αὐτῶν. "Ο,τι ἔχει κῦρος
εἶνε αὐτὰ ταῦτα τὸ δοκούμεντα. Καὶ δὶ' αὐτὰ
καὶ μόνα, δσον πτωχὰ καὶ ἀτελῆ καὶ ἀν εἶνε,
διεκδικοῦμεν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐρεύνης, τὴν
ὅποιαν ποεκήρουξαν τὰ «Παναθήναια».

II

”Ας οὐκώμεν τώρα ἔνα γρήγορον βλέμμα εἰς τὸ
ὑλικὸν τὸ ὅποιον ἔχομεν ἐνώπιόν μας. Εἰς αὐτὸν
συναντῶνται οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς δη-
μιουργίας μας φιλολογίας καὶ ἀντιπρόσωπούνται
ἄκομηται συγγραφεῖς ἡ ἐπιστήμονες, οἱ ὅποιοι
ῶς χειρίζομενοι τὸν λόγον εἰς ποικιλωτέραν κλί-
μακα, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ προσφέρουν ὅπωσ-
δήποτε τὴν συμβολήν. των εἰς τὴν ἔρευναν αὐ-
τήν. Ὁ γραπτὸς λόγος, ἐπὶ τοῦ ὅποιου τὴν
τελευταίαν σφραγῖδα τῆς ἐντελείας, τῆς κομ-
ψότητος, τῆς ἀρμονίας καὶ τῆς ζωῆς, ἐπιθέ-
τουν οἱ δημιουργικοὶ συγγραφεῖς, οἱ ἀποκρυ-
σταλλώνοντες δλην τὴν ἐσωτερικὴν ἀνθησιν
τῆς ζωῆς εἰς τὸ θαῦμα τῆς ἐκφράσεως, συνα-
ποτελεῖται καὶ συγκατασκευᾶται ἀπὸ δλους
μαζὶ τοὺς παράγοντας τῆς ἀνθρωπίνης ἐκφρά-
σεως καὶ κάθε ψυχὴ ἐκδηλώνουσα τὸν ἐσω-
τερικὸν αὐτῆς κύρσιμον εἰς μίαν γλῶσσαν, ἀπὸ
τῶν ἀπλουστέρων ψυχικῶν διαθέσεων μέχρι
τῶν συνθετωτέρων συλλήψεων τῆς διανοίας,
συνεργάζεται εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν διά-
πλασιν τοῦ γραπτοῦ ἢ τεχνικοῦ λόγου. Ὁ
λαὸς δημιουργεῖ βεβαίως τὸν λόγον του, τοῦ
ὅποιου· ἡ σύνθεσις καὶ ὁ μηχανισμὸς εἶνε
ἀπόρροια λόγων φυλετικῶν, κλιματικῶν, κλη-
ρονομικῶν, ἀνθρωπολογικῶν ἐν γένει. Καὶ ὁ
ζωντανὸς προφορικὸς λόγος εἶνε ὁ στήμων
ἐπὶ τοῦ ὅποιου ὑφαίνεται τὸ τεχνούργημα τοῦ
γραπτοῦ ἢ τεχνικοῦ λόγου. Αὐτὴ εἶνε μία
στοιχειώδης καὶ ἀναντίօρητος ἀλήθεια, ἀνεπί-
δεκτος συζητήσεως. Ἐλλὰ δὲν εἰμποροῦν νὰ
ντάξεον δ' αὐτὸ δύο γλῶσσαι, μία γλῶσσα
μόνον αἰσθηματικὴ καὶ μία γλῶσσα ἐπιστη-
μονική. Καὶ ὁ ἐπιστήμων καὶ ὁ φιλόσοφος,
καθε ἐργάτης τῆς ἐκφράσεως, εἶνε λογοτέχνης.
Δὲν εἰμποροῦν ἀπὸ φυσικὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγ-
κην, νάκολονθοῦν ἔνα χωριστὸν δρόμον δ ἔνας
καὶ ἔνα χωριστὸν δ ἄλλος. Καὶ οἱ δύο συνα-
τῶνται εἰς τὴν ζωήν, ὅπως ἀπορρέονται ἀπὸ
τὴν ζωήν. Τὸ ρεῦμα τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώ-
σεως χύνεται εἰς τὴν ζωήν, ὅπως χύνεται τὸ
ρεῦμα τοῦ αἰσθημάτος καὶ τῆς συγκινήσεως.

Καὶ δπως τὰ στοιχεῖα αὐτῶν ἀναμιγνύονται εἰς τὴν ζωήν, ἀπαράλλακτα τὰ ἴδια στοιχεῖα ἀναμιγνύονται εἰς τὴν γλῶσσαν. Δὲν εἰμποροῦμεν νὰ λέγωμεν: δ ἐπιστήμων καὶ δ σοφὸς ἄς ἔχῃ τὴν γλῶσσαν του καὶ δ καλλιτέχνης ἄς ἔχῃ τὴν ἰδικήν του. Τὰ δρια τῆς συγκινήσεως καὶ τὰ δρια τῆς γνώσεως ἐφάπτονται καθ' ὅλον τὸν δρόμον των. Ἀπὸ μίαν ἀλήθειαν, ἀπὸ μίαν ἰδέαν ἀπορρέει μία συγκίνησις καὶ ἀπὸ μίαν συγκίνησιν ἀπορρέει μία ἀλήθεια καὶ μία ἰδέα. Πῶς εἰμπορεῖ νὰ χωρίσῃ κανεὶς τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ ἄλλο εἰς τὴν ζωήν; Καὶ ἀν δὲν εἰμπορῇ νὰ τὰ χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ζωήν, πῶς εἰμπορεῖ νὰ τὰ χωρίσῃ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν; Ἰσως τὸ ζήτημα αὐτὸ τὸ δροῖον ἔθιξα μόλις, ἔχει ἀργότερα τὴν θέσιν του εἰς τὴν μελέτην αὐτήν καὶ ἔχει ἀνάγκην συναφοῦς ἀναπτύξεως πρὸς ἄλλα γενικάτερα ζητήματα. Τὸ ἔθιξα μόνον διὰ νὰ ὑποστηρίξω ὅτι εἰς τὴν ἔρευναν αὐτήν ἡ ἔξετασις τοῦ γραπτοῦ λόγου τῶν συγγραφέων, οἱ δροῖοι δὲν ἀνήκουν εἰς τὸν κύριον κύκλον τῆς δημιουργικῆς φιλολογίας, δὲν εἰμπορεῖ νὰ εἰνε ἔνε καὶ ἀδιάφορος. Καὶ τώρα ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ὑλικόν, τὸ δροῖον μᾶς παρεχώρησεν ἡ εὐμένεια τῶν διμιλητῶν μας. Ἐὰν λείπουν μερικαὶ ἔξιμοι λογῆσις, τῶν δροῖοίν ἡ παρουσία θὰ ἥτο πολύτιμος, ἡ ἔρευνα δμως ἡμῶν εἰνε κατὰ τοῦτο πλήρης, ὅτι ἔξησφάλισε τοὐλάχιστον τὰς ἀπαντήσεις ἀντιρροσώπων τῶν κυριωτέρων βασικῶν μορφῶν τοῦ πολυμόρφου μας γραπτοῦ λόγου.

Καὶ ἔρχεται πρῶτος κατὰ σειρὰν δ. κ. Λυκούδης. Ὁ κ. Λυκούδης, ἀνήκων εἰς τὴν παλαιοτέραν γενεὰν τῶν συγγραφέων, ἔγγίσας τὰ περισσότερα εἰδή τοῦ λόγου, γράψας ἀρθρα πολιτικά, χρονογραφήματα, ἐντυπώσεις καὶ διηγήματα, μᾶς ἔξιμοι λογογεῖται ὅτι γράφει κυρίως εἰς τὴν ἔλευθέρων μικτὴν ἀπὸ λόγους μόνον αἰσθητικούς, εἰς δὲ τὰ διηγήματά του προτιμᾷ τὴν δημοτικὴν δπως αὐτὸς τὴν ἔννοει. Ἐδῶ πρέπει νὰ διευκρινισθῇ ἔνα πρᾶγμα, τὸ δροῖον θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ μετ' ὀλίγον. Ὅταν λέγωμεν ἀπλῶς δημοτικὴν γλῶσσαν, νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὸν προφορικὸν λόγον, ποῦ ζῇ καὶ κινεῖται τοιγύρω μας. Ορίσαντες ἡμεῖς δογματικὴν δημοτικήν, βασιζομένην ἐπὶ τῶν δημοτικῶν μνημείων — δρισμὸν δ δροῖος δυσηρέστησε τὸν κ. Παλαμᾶν — ἥμέλαμεν νὰ δρίσωμεν τὴν γλῶσσαν μᾶς ὁρισμένης σχολῆς, βασιζομένης ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ γλωσσικὰ λαϊκὰ μνημεῖα καὶ τὴν δροῖον δὲν εὑρίσκομεν πλέον μεταξύ μας, διότι κατ' ἀνάγ-

κην ἐτροποποιήθη καὶ μετεβλήθη δπως κάθε γλῶσσα ποῦ ζῇ καὶ κινεῖται. Ἡ δημοτικὴ ἐπομένως ἡ σημερινὴ δὲν εἶνε ἡ δημοτικὴ τῶν περισσότερων εἰς ἡμᾶς λαϊκῶν μνημείων, οὔτε τυπικῶς οὔτε μορφολογικῶς. Επομένως ἡ δημοτικὴ τὴν δροῖον γράφει δ κ. Λυκούδης δπως τὴν ἔννοει τὴν αἰσθητικὴν δηλαδὴ — δὲν εἶνε ἄλλο παρὰ ἡ ἔλευθέρα μικτή, ἡ δροῖοι ἐπιδέχεται ὡς γλῶσσα ζημουμένη ποικιλίας, δημιουργούσας μὲν ἔνα ἔδαφος ἐνοχλητικότατα ἀνώμαλον, τὸ δροῖον δμως ἡ καλαισθησία καὶ ἡ φροντὶς τείνει νὰ ἵστερωσῃ καθ' ἐκάστην. Ὁ κ. Λυκούδης ἀποφεύγει νὰ παντήσῃ εἰς δλας μας τὰς ἔρωτήσεις, ἀρκεῖται μόνον νὰ μᾶς εἰπῇ ὅτι δὲν εἶνε εὐχαριστημένος τελείως ἀπὸ τὸν γλωσσικὸν του τρόπον. Πέρονομεν ὑπὸ σημείωσιν τὴν ἔξιμοι λόγησιν αὐτήν.

‘Ο κ. Ἀργύρης Ἐφταλιώτης, μία ἔξαιρετικὴ φυσιογνωμία εἰς τὰ νεοελληνικὰ γράμματα, διηγηματογράφος καὶ ποιητής, δ γνωστὸς συγγραφεὺς ἀκόμη τῆς «Ιστορίας τῆς Ρωμηοσύνης», εἶνε ἐκ τῶν δροῦδοξων τοῦ β. τρόπου. Μᾶς δίδει τὰς ἀπαντήσεις ποῦ δίδουν καὶ μόνα των τὰ φιλολογικά του ἔργα. Δύο παρατηρήσεις ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν εἰς τὴν ἔξιμοι λόγησιν του. Ὁ κ. Ἐφταλιώτης δὲν βλέπει παρὰ μόνον τὸν β'. τρόπον τὴν μίαν ἔμνικὴν γλῶσσαν δπως τὴν δνομάζει. ‘Ἄλλοι δρόποι λέγει δὲν χωροῦν. Καὶ δμως ὑπάρχουν οἱ ἄλλοι τρόποι. Αὐτὸ εἶνε τὸ γεγονός, τὸ δροῖον ἀν παραβλέπῃ δ. κ. Ἐφταλιώτης, ἡμεῖς δὲν εἶχομεν δικαίωμα νὰ τὸ παραβλέψωμεν, οὔτε τὸ ἀφήσωμεν ἀνεξέταστον. Ἀπαράλλακτα ἔνας φανατικὸς δὲν βλέπει παρὰ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν αἰρεσιν τὴν ἰδικήν του. Ὁ ἔξεταζων ψυχῶς καὶ φιλοσοφικῶς τὴν φύσιν καὶ τὴν φιλοσοφίαν τῶν φαινομένων δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ τὸ ἰδιον. Ἐπειτα δ. κ. Ἐφταλιώτης μᾶς ἔξιμοι λογογεῖται ὅτι «σὰν μιλεῖ ἀπρόσεχτα τοῦ φεύγουν δασκαλισμοὶ τυπικοὶ καὶ λεχτικοί», πρᾶγμα ποῦ θὰ τοῦ κάμνῃ μαρτυρίουν ὑποθέτω καὶ αὐτὸν τὸν προφορικὸν λόγον. Αὐτὸ εἶνε ἔνα φαινόμενον τὸ δροῖον ἔχει κάποιαν σημασίαν καὶ τὸ δροῖον σημειώνομεν ἰδιαιτέρως. Θὰ τὸ ἀπαντήσωμεν καὶ εἰς ἄλλας ἔξιμοι λογῆσις. Ὁ κ. Ἐφταλιώτης ἔκτὸς μερικῶν ἄλλων ἰδεῶν του, τὰς δροῖας μᾶς ἀνακοινώνει καὶ αἱ δροῖαι δὲν μᾶς χρησι μεύονται, εἰς τὴν εἰδικήν αὐτὴν ἔρευναν, δσον καὶ ἀν ἔχουν τὸ κυρίος τοῦ δνόματός του, μᾶς λέγει ὅτι ἀκολουθεῖ τὴν ἴστορικὴν δρομογραφίαν, τὴν δροῖον δεωρεῖ ἔκτὸς συζητήσεως.

‘Ο κ. Πολύβιος Δημητρακόπουλος, δραματικὸς συγγραφεὺς, δημοσιογράφος κλπ, ἀνησυχεῖ πρῶτα μήπως ἡ ἔρευνά μας ἀντὶ τῆς λύσεως τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος αὐξήσῃ τὴν σύγχυσιν. Τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος δὲν είχομεν τὴν ἀφέλειαν νὰ περιμένωμεν ἀπὸ τὴν ἔρευναν αὐτήν, τὴν σύγχυσιν δὲν τὴν φοβούμεθα. Δὲν ἔκαμμεν δημοφήφισμα. ‘Ἐξητήσαμεν νὰ διαλευκάνωμεν τὴν ψυχολογίαν μερικῶν γλωσσικῶν φαινομένων, καὶ δσον καὶ ἀν ἦνε αἱ ἀπαντήσεις συγκεχυμέναι, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βάλωμεν κάθε πρᾶγμα εἰς τὴν θέσιν του. ‘Ο κ. Δημητρακόπουλος οὐσιαστικῶς μᾶς πληροφορεῖ α') δτι γράφει ἀπὸ λόγους μόνον αἰσθητικοὺς β') δτι ἀπὸ τὴν «ὑπερκαθαρεύουσαν» (τρόπος α') μὲ μίαν ἀπόπειραν μεταδοσεῶς εἰς τὸν β' τρόπον, ἐσταμάτησε εἰς τὸν τρόπον «ὅπου τὸ πνεῦμα κατορθώνει νὰ διμιλήσῃ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ψυχήν. ‘Εξέφυγε δηλαδὴ ἀπὸ τὸν τρόπον α' καὶ δὲν εἰμποροῦσε νὰ σταματήσῃ εἰς τὸν τρόπον β'. Αὐτὸ μᾶς ἔνδιαφέρει ὡς φαινόμενον τὸ δροῖον θὰ συναντήσωμεν συγχὰ εἰς τὰς ἔξιμοι λογῆσις αὐτὰς καὶ γενικάτερον εἰς τὴν νεωτάτην φάσιν τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος. Αἱ ἄλλαι ἀπαντήσεις τοῦ κ. Δημητρακοπούλου, δσον καὶ ἀν εἶνε ἀξιοσημείωτοι, διαφεύγουν τὸν τύπον τῶν ἔρωτήσεων μας, ἐκτεινόμεναι εἰς ἔρμηνες καὶ παραδείγματα, παρελκύοντα τὸ ζήτημα εἰς λεπτομερεῖας, αἱ δροῖαι δὲν εἴχαμεν ισάριθμα ἀρθρα περὶ γλώσσης, ἐνῷ δὲν ἔξητήσαμεν παρὰ ξηρὸν ὑλικόν. Αὐτὸ δὲν μᾶς ἔμποδίζει νὰ συμφωνοῦμεν εἰς τὰ κυριωτέρων σημεῖα μὲ τὸν ἀνυπότακτον φίλον καὶ συνάδελφον.

‘Ο κ. Ζαχαρίας Παπαντωνίου, ποιητής καὶ χρονογράφος, μᾶς ἔκθετει τὰς γνώμας του περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος χωρὶς νάπαντα εἰς τὰς ἔρωτήσεις μας. Λέγει πολλὰ δρυτὰ καὶ ἔνδιαφέρει διαφορέας από τὸν τρόπον β'. Αὐτὸ μᾶς ἔνδιαφέρει διαφορέας από τὸν τρόπον α' καὶ δὲν εἰμποροῦσε νὰ σταματήσῃ εἰς τὸν τρόπον β'. Αὐτὸ μᾶς συναντήσωμεν συγχὰ εἰς τὰς ἔξιμοι λογῆσις εἰς τὰς πράγματα. ‘Ἄλλ' ἔὰν δλοι ἔκαμμαν τὸ ίδιον, εἰς τὸ τέλος θὰ εἴχαμεν ισάριθμα ἀρθρα περὶ γλώσσης, ἐνῷ δὲν ἔξητήσαμεν παρὰ ξηρὸν ὑλικόν. Αὐτὸ δὲν μᾶς ἔμποδίζει νὰ συμφωνοῦμεν εἰς τὰ κυριωτέρων σημεῖα μὲ τὸν ἀνυπότακτον φίλον καὶ συνάδελφον.

‘Η Δις Αὔρα Δρακοπούλου, δεξιὰ χειρίστρια τῆς πένας, μὲ ἀνδρικὸν χέρι, γράφει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὸν τρόπον γ' ἐκ λόγων αἰσθητικῶν καὶ θεωρητικῶν μαζί. ‘Ἐγραφε καὶ αὐτὴ κατὰ τὸν τρόπον α'. Μᾶς προσθέτει δτι γράφει ἀκόμη εἰς ἀμιγῆ καθαρεύουσαν καὶ εἰς δημοτικὴν κατὰ τὰς περιστάσεις. ‘Η δεσποινὶς λησμονεῖ τὴν ταξινόμησίν μας τῶν γλωσσικῶν τρόπων καὶ εἶνε δύσκολον νὰ συνεννοθῶμεν, ὑποθέτομεν δὲ δτι ἡ ἀμιγής της καθαρεύουσα δσον καὶ ἡ δημοτικὴ της δὲν εἶνε οἱ τρόποι α' καὶ β' ἀλλὰ ποικιλίαι περιφρόνησιν πρὸς δτι τελεῖται τριγύρω του. ‘Ολη η ζωὴ διὰ τὸν κ. Ψυχάρην ενδίσκεται εἰς τὸν τρόπον, δὲν ἀπαντᾶ εἰς τὰς ἔρωτήσεις μας καὶ δὲν ἥτο ἀνάγκη νάπαντησῃ. ‘Ολον του τὸ ἔργον τὸ ἐπιστημονικὸν καὶ φιλολογικὸν εἶνε μία ἀπολογία τοῦ συστήματος του βασιζομένου ἐντελῶς εἰς ἐπιστημονικὰς ἀντίληψεις καὶ μονομερεῖς παρατηρήσεις μὲ μίαν ὑψηλὴν περιφρόνησιν πρὸς δτι τελεῖται τριγύρω του. ‘Ολη η ζωὴ διὰ τὸν κ. Ψυχάρην ενδίσκεται εἰς τὸν τρόπον, τὴν θεωρητικάς του γνώμας. Θὰ ἥτο ταπείνωσις δ' αὐτόν, ἀπαντῶν εἰς τὰς περιστάσεις της τρόπου δὲν μᾶς ἔμποδίζει εἰν τούτοις νὰ ἐγγίσωμεν τὴν ψυχὴν τῆς συγγραφέως διὰ μέσου τῆς ἀβρᾶς ἔξιμοι λογῆσις της, μίαν ψυχὴν δδηγονυμένην ἀπὸ τὸ καθαρὸν αἰσθήμα εἰς τὸν γλωσσικὸν αὐτὸν λαβύρινθον.

‘Ο κ. Κ. Ράδος, ιστορικὸς καὶ δημοσιογράφος, υπέρομαχος ἄλλοτε τοῦ α' τρόπου, γράψας μάλιστα φανατικῶς ὑπερασπιζόμενος τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν — μία αἰτινομία — δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν, οὔτε εἰς τὴν φύσιν του οὔτε εἰς τὰς ἔκδηλωσεις του. Είνε κυρίως δικαιώματα, μὴ δναγνωρίζωμεν κανένα δικαιώματα ἐπεμβάσεως. διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, εἰς τὰς καμμίαν δύναμιν τῆς φύσεως καὶ τῆς ζωῆς. ‘Ο ἐπιστημονικὸς φανατισμὸς — μία αἰτινομία — δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν, οὔτε εἰς τὴν φύσιν του οὔτε εἰς τὰς ἔκδηλωσεις του. Είνε κυρίως

ώδήγησε τὸ αἰσθημά του καὶ θεωρητικοὶ λόγοι.

Ο κ. Λάμπρος¹, Ιστόρης, δημοσιογράφος καὶ ποιητής, μᾶς ἔξομολογεῖται ὅτι τὰ φιλολογικά του ἔργα γράφει ἀπὸ ἀνάγκην αἰσθητικὴν κατὰ τὸν γ' τρόπον — γράφων ἄλλοτε κατὰ τὸν α'. — σημειώνων ἴδιαιτέρως ὡς πρὸς τὴν τρίτην ἐρώτησίν μας ὅτι μεταχειρίζεται διαφορετικὸν τρόπον κατὰ τὴν ὑλὴν τῶν δημιουργικῶν του ἔργων. Οὕτω τὰ λυρικά του ποιήματα γράφει μᾶλλον κατὰ τὸν δεύτερον τρόπον, διηγήματα δὲ καὶ δράματα κατὰ τὸν τρίτον. Εἴπαμεν καὶ παραπάνω ὅτι πρὸς καθορισμὸν τοῦ ζητήματος, δεχόμεθα αὐστηρῶς — καὶ θὰ ἔξηγήσωμεν πλατύτερα τὸ διατί παρακάτω — τοὺς τρεῖς τρόπους ποῦ διετυπώσαμεν. Τὸ μᾶλλον τοῦ κ. Ἀστέρη μᾶς ἀναγκάζει νὰ μεταφέρωμεν καὶ τὰ ποιήματά του εἰς τὸν τρίτον τρόπον μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν τῶν ἀδειῶν τοῦ ἐμμέτρου λόγου. Ή κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν παραγωγὴ τοῦ κ. Ἀστέρη δὲν εἶναι ἐντελῶς αὐθόρμητος, συμβιβάζεται δῆμως πρὸς τὴν αἰσθητικὴν του. Αὐτὸν τὸ τελευταῖον μᾶς ἔνδιαφέρει διότι τὸ αὐθόρμητον ἔχει δρια σχετικότητος, δῆπως δῆλα τὰ φαινόμενα, δὲν εἰμιπορεῖ δὲ νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητον τῶν ρυθμιστικῶν καὶ ἀνασταλικῶν δυνάμεων τοῦ ἐγκεφάλου. Εἰς τὸν προφορικὸν του λόγον αἱ διαφορὰὶ ἔγκεινται καὶ εἰς τὸ τυπικὸν καὶ τὸ λεκτικὸν (ἀναπόφευκτος συνέπεια τῆς παρούσης ζυμωτικῆς καταστάσεως τῆς γλώσσης). Ο κ. Ἀστέρης εἶναι ὑπὲρ τῆς ἰστορικῆς γραφῆς, διὰ λόγους τοὺς ὅποιους ἀναπτύσσει ἴδιαιτέρως.

Ο κ. Ταγκόπουλος, δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς χρονογραφημάτων καὶ φιλολογικῶν ἀρθρῶν, ἔγραφε καὶ γράφει κατὰ τὸν γ' τρόπον ἀπὸ ἀνάγκην αἰσθητικὴν πάντοτε. ἀκολουθεῖ τὸν ἵδιον τρόπον εἰς δῆλα τὸν τὰ ἔργα, διὰλειπεῖ δῆπως γράφει καὶ γράφει δῆπως δῆμοι, εἶναι ἀρκετὰ ἴκανοποιημένος, οἱ τύποι τοὺς δόποις μεταχειρίζεται τοῦ φαίνονται δριγανωμένοι εἰς τὸν γλωσσικὸν του τρόπον, φρονεῖ δὲ ὅτι ἡ γλώσσα, διαφυγοῦσα τοὺς δύο σχολαστικισμοὺς ἔφθασεν εἰς τὸ τέλειον διὰ τῆς ἐλευθέρας μικτῆς ἐκδηλώσεως της. Ἀκολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφήν. Ή κατάστασις τοῦ κ. Ταγκόπουλου εἶναι ἐκτάκτως εὐχάριστος καὶ εἶναι ἔνα ψυχολογικὸν ἴδιαικόν, ποῦ ὀνειρευόμεθα δῆλοι μας διὰ τὰ τέκνα μας. Ο κ. Ταγκόπουλος εἶναι εἰλικρινῆς ἐν τούτοις. Ἄν δὲν ἐγνώσιε τὰς ἀγωνίας καὶ τοὺς δισταγμοὺς τῶν ἄλλων, εἶναι ἴσως διότι τὸ εἶδος τῆς παραγωγῆς του δὲν ἔχει τὴν πολυμορφίαν τῶν ἄλλων. Καὶ αὐτὸς

διπωσδήποτε εἶναι ἔνα χαρακτηριστικὸν φαινόμενον, πολὺ εὐοίωνον διὰ τὸ μέλλον, εἰς τὸ διποῖον τὰ παιδιά μας ἢ τὰ παιδιά τῶν παιδιῶν μας ὑπαρκτήσουν τὴν εὐτυχίαν τοῦ κ. Ταγκόπουλου.

Ο κ. Πάλλης, ἀπὸ τοὺς σημαντικωτέρους δρῳδούς του β' τρόπου, δὲ ἔξοχος μεταφραστής τοῦ Ομήρου εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ὁ ἀτυχῆς μεταφραστής τοῦ εὐαγγελίου, ὁ σοφὸς ἐλληνιστῆς καὶ σχολιαστῆς τῶν ἀρχιών ποιητῶν, μᾶς δίδει τὴν ἀπάντησιν ποῦ τῆς ἀποδίδει ὁ κ. Ξενόπουλος. Ομιλεῖ δῆπως γράφει. Ως πρὸς τὸ 7 ἐρώτημα συζητεῖ τὴν ὁριστικότητα ἐνὸς γλωσσικοῦ τρόπου, ξήτημα μὴ συζητήσιμον. Ἀπλούστατα συμβαίνει μία παρεξήγησις. Ἡ ἐρώτησίς μας εἶναι καθαρῶς ἀτομικὴ ἢ σχετική: «Θεωρεῖται ὁριστικὸν διὰ σᾶς, κλπ.» Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δῆτι κάθε ἔργον ἐμπνευσμένον τὸ θεωρεῖ καὶ γλωσσικῶς τέλειον συμφωνοῦμεν μαζί του. Δὲν διαφέρει παρὸ δὲ ἀντίληψις τοῦ ἐμπνευσμένου. «Ἐμπνευσις (= αὐθόρμητον) καὶ σχολαστικότης οἰονδήποτε τύπου δὲν εἰμιποροῦν νὰ συνυπάρχουν, δῆσον ἡ ζωὴ μὲ τὸν θάνατον. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν καὶ ὡς δηλωτικὴν τῆς ἐνότητος τῆς γλώσσης.

Ο κ. Πάλλης γράφει δῆπως γράφει ἀπὸ λόγους ἐπιστημονικούς, πρακτικούς, αἰσθητικούς καὶ πατριωτικούς! Γράφει πάντα μὲ τὸν ἵδιον τρόπον, ἡ παραγωγὴ του εἶναι αὐθόρμητος «ἔξδον δταν ἀναγκάζεται νὰ γράφῃ νεολογισμούς, τοὺς ὅποιους ζέβει στὸ ξυγὸ τῆς ἐθνικῆς γλώσσας», δῆμιλει δῆπως γράφει δῆσον τοῦ εἶναι δυνατόν, ἀναγνωρίζων τὴν διαφορὰν μεταξὺ λαλιᾶς, κατὰ ἴδιαν του ἀντίληψιν, καὶ γραφῆς, ἐπιδεκτικὴν συζητήσεως. Τὸ διὸν ἐρώτημα δὲν τὸ καταλαμβάνει καὶ εἰς τὸ 7ον δὲν ἀποχίνεται. Δὲν θέλει νὰ μᾶς εἰτῇ δηλαδὴ — δργίζεται καὶ νὰ τὸ σκεφθῇ — ἔὰν εἶναι ἴκανοποιημένος ἀπὸ τὸν γλωσσικὸν τρόπον ποῦ μεταχειρίζεται. Αἱ ἐρωτήσεις δυστυχῶς ἀπετείνοντο γενικῶς. Ἐὰν ἔγραφαμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὸν κ. Πάλλην θὰ τὰς παραλείπαμεν, διότι θὰ ἥτο ή ἴδια ἀφέλεια ὡς νὰ ἐρωτούσαμεν ἔνα φακίον ἔὰν εἶναι ἴκανοποιημένος ἀπὸ τὴν θρησκείαν του.

Ἐρχεται κατόπιν δ. κ. Δημ. Γρ. Καμπούρογλους, ἴστορικός, δραματικὸς συγγραφεὺς κλπ. κλπ., δὲ ποιοῖς χωρὶς νάπαντῷ ἀπὸ εὐθείας εἰς τὰς ἐρωτήσεις μας μᾶς δίδει μαζὶ μὲ τὰς ἔξομολογήσεις του εἰς μίαν στήλην μερικὰς παραπορήσεις ἀξίας προσοχῆς. Καὶ αὐτὸς εἶνε ἀπὸ τοὺς μεταπηδήσαντας ἀπὸ τὸν τρόπον α'. εἰς τὸν τρόπον γ'. Προσπαθεῖ νὰ συμμορφώνῃ τὸν γραπτὸν πρὸς τὸν προφορικὸν του λόγον.

Ο κ. Γρηγ. Ξενόπουλος, διηγηματογράφος, κριτικὸς καὶ χρονογράφος γράφει κατὰ τὸν τρόπον γ' ἐκ λόγων αἰσθητικῶν καὶ θεωρητικῶν μαζί, μεταπηδήσας εἰς τὸν τρόπον αὐτὸν ἀπὸ τὸν τρόπον α'. Ο τρόπος του γ' εἶναι κράμα τοῦ α' καὶ β' κατὰ ποικίλουσαν ἀναλογίαν. Τὴν σημασίαν τῆς κράσεως αὐτῆς θὰ ἔξηγήσωμεν κατὰ τὴν ἀντίληψιν μας, δὲν βλέπομεν δὲ εἰς αὐτὴν τὴν θλιβερὰν σημασίαν ποῦ τῆς ἀποδίδει ὁ κ. Ξενόπουλος. Ομιλεῖ δῆπως γράφει. Ως πρὸς τὸ 7 ἐρώτημα συζητεῖ τὴν ὁριστικότητα τοῦ γλωσσικοῦ τρόπου, ξήτημα μὴ συζητήσιμον. Ἀπλούστατα συμβαίνει μία παρεξήγησις. Ἡ ἐρώτησίς μας εἶναι καθαρῶς ἀτομικὴ ἢ σχετική: «Θεωρεῖται ὁριστικὸν διὰ σᾶς, κλπ.» Ὅσον ἀφορᾷ τὸ δῆτι κάθε ἔργον ἐμπνευσμένον τὸ θεωρεῖ καὶ γλωσσικῶς τέλειον συμφωνοῦμεν μαζί του. Δὲν διαφέρει παρὸ δὲ ἀντίληψις τοῦ ἐμπνευσμένου. «Ἐμπνευσις (= αὐθόρμητον) καὶ σχολαστικότης οἰονδήποτε τύπου δὲν εἰμιποροῦν νὰ συνυπάρχουν, δῆσον ἡ ζωὴ μὲ τὸν θάνατον. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν καὶ ὡς δηλωτικὴν τῆς γλώσσης.

Ο κ. Δημ. Αναστασόπουλος δ. Ἀθηναϊός, δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς μελετῶν καὶ ἐντυπώσεων φιλοσοφικο-ἰστορικῶν γράφει καὶ κατὰ τοὺς τρεῖς τρόπους καὶ τὰς ὑποδιαιρέσεις αὐτῶν. Ἀλλοτε ἔγραφε καὶ αὐτὸς ἀποκλειστικῶς κατὰ τὸν τρόπον α'. Ο ἐκάστοτε γλωσσικός του τρόπος κανονίζεται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ θέματός του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέστατα ἴκανοποιημένος, δὲν ἀναμένει ὁριστικὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης, ἐπομένως φαντάζεται διαιώνισιν τῆς ὑπαρχούσης πολυτροπίας. Ακολουθεῖ τὴν ἰστορικὴν γραφὴν μὲ ἐπιφυλάξεις ὑπαγορευούμενας ἀπὸ λόγους αἰσθητικούς. Δὲν θάσοληθῶμεν ἴδιαιτέρως εἰς τὰς λεπτομερεῖας αὐτάς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ συγγραφέως, αἱ δῆμοι γενικῶς διατηρούνται τὸν λογικὸν τοῦ θέματος του. Εἶναι πληρέσ

γον πρὸς τὸν προφορικὸν, μὴ εὐρίσκων εἰς τὸν ἔαυτὸν του ἀρκετὰ ἐφόδια διὰ νὰ γράψῃ δπῶς θὰ ἥθελε εἰς τὸ τυπικὸν τῆς δημοτικῆς. Ὑποθέτω διὶ τοῦ εἰς τὸν κ. Κονδυλάκην δπῶς εἰς τοὺς περισσοτέρους μας τελεῖται μία πάλη μεταξὺ τῆς θεωρητικῆς ἀντιλήψεως τῶν γλωσσικῶν ζητημάτων (εἶνε ἡ τυραννία τῶν φραστικῶν ὀντοτήτων: δημοτική, καθαρεύουσα, τυπικὸν τῆς δημοτικῆς) καὶ τοῦ γλωσσικοῦ του αἰσθήματος, μία πάλη πρόξενος τῆς γενικῆς γλωσσικῆς δυσφορίας. Εἰς τὸ ζῆτημα αὐτό, ἔχον γενικώτερον χαρακτήρα, θάσχοληθῶμεν περιληπτικῶς καὶ γενικώτερον συνοψίζοντες τὴν δληγὴν ἐντύπωσιν ἐκ τῆς ἐρεύνης αὐτῆς, ὥστε νὰ μὴν ἐπιμείνωμεν ἰδιαιτέρως τώρα.

Ο ποιητὴς κ. Κωστῆς Παλαμᾶς, ἡ σημαντικωτάτη ποιητικὴ καὶ φιλολογικὴ μορφὴ τῶν τελευταίων χρόνων καὶ διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς ἐκδηλώσεως τοῦ ταλάντου του, καὶ διὰ τὴν ἐπιδρασίν του καὶ διὰ τὴν πολεμικὴν τὴν δποίαν ἐγέννησε τριγύρῳ του, μὲ μίαν δημιουργίαν ἀνισον πολλάκις καὶ δυσκολοχαρακτήριστον καὶ ἔνα ριπασμὸν μεταξὺ ἐλευθέρων πτήσεων καὶ σχολαστικῶν ἑρπυσμῶν. παλαίων μὲ προφανῆ δυσφορίαν μεταξὺ τῆς ἐπικρατείας τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἐπικρατείας τοῦ σχολαστικοῦ πνεύματος, μᾶς κάμνει προλογιζόμενος μίαν εὐγλωττον ἀπολογίαν τῆς ζωντανῆς γλώσσης, ἐπιμένων πάντα νάδελφων τὸν Σολωμὸν μὲ τὸν Ψυχάρην. Γράφει ἀπὸ ἀνάγκην αἰσθητικὴν καὶ θεωρητικὸς λόγους μαζὶ κατὰ τὸν τρόπον β'. νομίζων «πῶς τὸ ἔνα δὲ διώχνει τὸ ἄλλο» πρᾶγμα ποῦ δὲν ἀμφισβήτησαμεν ἡμεῖς, ἀλλ' ἀπλῶς ἥθελήσαμεν νὰ ἔχωδίσωμεν καὶ ἔξαριθμωμεν. Ἡ διαφορὰ εἶνε διὶ τοὺς θεωρητικὸς λόγους τοῦ καθενὸς (διαφοραὶ ἀντιλήψεων) ἔχομεν δικαίωμα νὰ τοὺς συζητήσωμεν ἔνῷ δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπέμβωμεν εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἀνάγκην, παρὰ μόνον μὲ τὴν αἰσθητικὴν μας ἀντίληψιν. Ο κ. Παλαμᾶς ἔξομολογεῖται — καὶ τὸ ἔγγροντος — διὶ τὸν τρόπον. Ἐπέρασε καὶ ἀπὸ τοὺς τρεῖς γλωσσικοὺς τρόπους «δπως τοὺς ἔχωρισαν τὰ «Παναθήναια», διελθὼν κατὰ τὴν φράσιν του πολλὰς γλωσσικὰς κρίσεις. Ο κ. Παλαμᾶς ἔξηγει κατόπιν μὲ αἴσθημα καὶ παρατήρησιν τὴν ἴδεαν τοῦ γλωσσικοῦ μονιμοῦ καὶ ἔξηγει πῶς ἔγινε στρατιώτης τῆς γλωσσικῆς ἴδεας. Ως πρὸς τὸν γλωσσικὸν μονιμὸν δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ δευτέρᾳ γνώμῃ, νομίζω δὲ πῶς δλων τῶν

τρόπων οἱ ὄπαδοι, αὐτὸν βλέπουν ὡς ἀπότερον σκοπόν, μὲ τὴν διαφορὰν ποῦ οἱ φανατικοὶ τῶν δύο ἀκρων, ἀκριβῶς διότι παραβλέποντον ἡ καὶ περιφρονοῦν τὰ φαινόμενα τοῦ προφορικοῦ λόγου, δπως ἔξειλίσσεται καὶ διαμορφώνεται εἰς τὴν ζωὴν, μὲ τὰς φυσικὰς του δυνάμεις, δημιουργοῦν νέας διγλωσσίας, καταπολεμοῦντες ἀσυνειδήτως τὸν τείνοντα νὰ ἐγκατασταθῇ ἀντομάτως γλωσσικὸν μονιμόν. Πολέμουι τῆς διγλωσσίας ἀπὸ καθαρὸν συνείδησην, γίνονται ἀπόστολοι αὐτῆς, κλείνοντες τὰ μάτια πρὸς τὸ μόνον ἀληθινὸν γλωσσικὸν κριτήριον, τὸ δποίον εἶνε παντοῦ καὶ πάντα δ προφορικὸς λόγος καὶ δχι τὰ γραπτὰ ἡ προφορικὰ τεκμήρια μιᾶς ἐποχῆς. Ο κ. Παλαμᾶς συζητεῖ ἐν ἐκτάσει τὴν γλωσσικὴν του θεωρούν, ἔξομολογούμενος δληγὴν τὴν ἀγωνίαν ποῦ αἰσθάνεται διὶ τὸν περιζώνει πάντοτε ἡ καθαρευούσης ποῦ τὸν περιζώνει. Ἀλλὰ διατί νὰ φαντάζεται διὶ τὸν περιζώνει πάντοτε ἡ καθαρεύοντα (μία λέξις ποῦ ἔχασε σήμερον τὴν πραγματικὴν της σημασίαν;) ἔκει ποῦ τὸν περικυκλώνει ἀπλούστατα ἡ ζωὴ τοῦ προφορικοῦ λόγου, τὴν δποίαν παρεξῆγει καὶ τρέμει ἀντὶ νὰ τὴν ἐγκολπωθῇ καὶ νὰ τὴν ἀγαπήσῃ; Τὴν ἴδιαν ἀγωνίαν — μίαν ἀγωνίαν ποῦ γεννᾷ λύπην — βλέπει κανεὶς διὶ αἰσθάνεται διὶ ποιητὴς καὶ εἰς τὸν προφορικὸν του λόγον. Μᾶς ἔξομολογεῖται διὶ «δυσκολεύεται νὰ μιλήσῃ» καὶ ἀγωνίζεται καὶ πάσχει διότι «ἔκει ποῦ πέρονει νὰ μιλήσῃ τυχαίνει νὰ συλλογισθῇ (νὰ συλλογισθῇ) τὸ ἀνάκατωμα τῶν δύο τρόπων. Αὐτὴ ἡ ἀγωνία εἰς τὸν προφορικὸν λόγον, μία ἀγωνία ποῦ δὲν τὴν αἰσθάνεται δ τελευταῖος ἀνθρώπος ποῦ ζῇ καὶ δὲν εἶνε καφάλαιος, εἶνε ἔνα φαινόμενον ποῦ δμοιάζει μὲ τὴν ἀγοραφοβίαν, καὶ δλους τοὺς νοσηροὺς φόβους καὶ καταντῇ εἰς τὰ δρια τῆς ἴδεοληψίας. Τὸ βέβαιον εἶνε διὶ τὸ γλωσσικὸν ζῆτημα, δπως κατήντησεν, ἔχει ταράξει τόσον τὰ νεῦρα, ὥστε νὰ βλέπωμεν μεταξὺ μας τὴν δημιουργίαν ἐνδὸς τύπου ψυχώσεως, ἀγνώστου ἔως τώρα εἰς τὰ ἀλλα ἔθνη καὶ ἡ δποία θὰ εἰμποροῦσε νὰ ὀνομασθῇ γλωσσικὴ ψύχωσις. Διότι ἐφ' δσον συζητεῖ κανεὶς καὶ ἐφ' δσον ἐφαρμόζει τὰς ἴδεας του δρυάς ἡ πλανημένας, τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀπλῶς ἀδιάφορον, ἀλλ' ὅταν ἀρχίζωμεν νὰ ἔχωμεν ἀνθρώπους — ποιητὰς δπως δ κ. Παλαμᾶς — οἱ δποίοι πάσχουν, τυραννοῦνται καὶ φοβοῦνται νὰ δμιλήσουν, τὸ πρᾶγμα καταντᾷ ἀνησυχητικόν. Ἀλλ' ἀν ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος δ κ. Παλαμᾶς φοβῆται τὸ γλωσσικὸν

φάντασμα τῆς διγλωσσίας, εἰς τὸν δρόμον ποῦ πέρνει διὰ νὰ τὸ ἀποφύγη δημιουργεῖ ἔνα ἄλλο. Ως πρὸς τὸ ζῆτημα τῆς γραφῆς, ἐνῷ «καταφρονεῖ τὴν γνώμην τοῦ ἀλλού τρέμει ἀκόμη τὰ μάτια του» καὶ ἔτοι κινεῖται μεταξὺ φόβων καὶ τρόμων: «Μπροστὰ γκρεμὸν καὶ πίσω ρέμα». Ο κ. Παλαμᾶς μὲ τὴν εἰλικρινείαν του καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν «γλωσσικὴν ἴδεαν», δπως τὴν ἀντιλαμβάνεται, μᾶς ἐκθέτει μίαν γενικὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν. ἡ δποία ἀπαντᾶται κυρίως εἰς τοὺς φανατικοὺς τοῦ β' τρόπου καὶ τὴν δποίαν μᾶς ἔξειδήλωσεν ἀριστοτέρον καὶ δ κ. Πάλλης εἰς τὸ γράμμα του, μίαν κατάστασιν ἡ δποία πολὺ φοβοῦμαι διὶ δηλητηριάζει βραδέως τὸ αἴσθημα, τὸ αὐθόρυμπον, τὸ ὑποσυνείδητον, αὐτὴν τὴν πηγὴν τῆς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας. Τελειώνει τὸ γράμμα του δ κ. Παλαμᾶς ἐκφράζων τὴν ἀπορίαν του διατὶ «ώνομάσαμεν δογματικὴ τὴ δημοτικὴ μας γλῶσσα». Ο κ. Παλαμᾶς μᾶς παρεῖηγει καὶ ἀσυνειδήτως ἵσως διαστρέφει τὸ νόημα τῆς διατυπώσεως τοῦ β' γλωσσικοῦ τρόπου. Δὲν ὠνομάσαμεν ἡμεῖς δογματικὴν τὴν δημοτικήν, διότι δι' ήμας δημοτικὴ γλῶσσα εἶνε δ σύγχρονος προφορικὸς λόγος, ἔκαθαμαρισμένης ἀπὸ τὰ πλαστὰ καὶ ψεύτικα στοιχεῖα κάθε σχολαστικισμοῦ, τὰ δποία ἀποκρούει δι' κοινὴ καλαισθησία. Ἡμεῖς εἴπαμεν: τὴν δογματικὴν δημοτικήν, διμιούντες περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψυχαρική, ἀλλ' ἔδηλωσαμεν εἰδύθντος περὶ τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων καὶ δχι περὶ ίστορικῶν μορφῶν τῆς γλώσσης καὶ ἔννοούσαμεν μὲ αὐτὸ διὲ ἐκτὸς τῆς δογματικῆς ὑπάρχει καὶ ἀλλη δημοτικὴ, διαμοφωθεῖσα εἰς τὸν σημειωνὸν λόγον. Ἰσως θὰ ἔξηγούμεθα καλλίτερα ἀν ἐλέγαμεν: ψ

Ἐπὶ 44 ἀπαντήσεων τέσσαρες εἶνε ὑπὲρ τοῦ α' τρόπου πέντε ὑπὲρ τοῦ β' μετ' ἐπιφυλάξεων καὶ αἱ λοιπαὶ ὑπὲρ τοῦ γ' τρόπου. Ἡ ἔρευνά μας δὲν ἔχει χρακτῆρα δημοψήφισματος καὶ δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ ἀριθμοί. "Ο, τι μᾶς φανερώνοιν αἱ ἀπαντήσεις τῆς Β. σειρᾶς εἶνε ἡ ἀποστροφὴ τοῦ μεγάλου κοινοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν κοινὴν αἰσθησιν καὶ μὴ ἐνδιαφερομένου εἰς τὰς γλωσσικάς μας συζητήσεις, ἡ ἀποστροφὴ πρὸς κάθε εἰδος τεχνητοῦ λόγου καὶ ἡ εὐάρεστος ἀποδοχὴ ἔκεινου τοῦ γλωσσικοῦ τρόπου, τοῦ στηριζομένου κυρίως ἐπὶ τοῦ προφορικοῦ λόγου.

III

“Οταν προεκηγόρησαν τὴν ἔρευναν αὐτήν, οἱ περισσότεροι ἔκινησαν μὲ διπταγμὸν τὸ κεφάλι, καὶ μὲ προφανεῖς ἀμφιβολίας περὶ τῆς σκοπιμότητὸς τῆς, πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς ἀποκριθέντας εἰς τὰ ἐρωτήματά μας δὲν ἔλειψαν νὰ ἔκφράσουν τοὺς δισταγμούς των περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς. ‘Ημεῖς καὶ ἐκ τῶν προτέρων, μολονότι εἶχαμεν ὑπ’ ὅψιν τὸν τρόπον κατὰ τὸν δποῖον οἱ περισσότεροι θὰ συνειργάζοντο εἰς τὴν ἔρευνάν μας, δὲν ὑπήρξαμεν τόσον ἀπαισιόδοξοι καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων δὲν ἔχομεν λόγους νὰ εἴμεθα μεταμελημένοι.’ Απὸ τὴν ἔρευναν αὐτὴν ἐπιστόποιησαν μερικὰ γεγονότα καὶ ἐρημευνθῆσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον μερικὰ φαινόμενα, κατὰ τρόπον ὃ δποῖος εἰμιπρεῖ νάποιβῇ πολὺ χρήσιμος εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς γλωσσικῆς μας καταστάσεως, διὰ τοὺς θέλοντας καὶ γνωρίζοντας νὰ παρατηροῦν.

Καὶ ὁ δῆμος μισθίων μὲν καὶ ἀνατιρρήτως ἐπιστοπούμενος ἐκ τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν ἔρευνησέων μας.

1) Ὄτι σχεδὸν ἄνευ ἔξαιρέσεως ὅλοι οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὴν ἔρευναν αὐτὴν ἡρχισαν νὰ γράφουν κατὰ τὸν τρόπον α' (τὴν δογματικὴν ἀρχαιοτροπίαν) ἀργὰ δὲ ήτι γρήγορα ἀπαρνηθέντες τὸν τρόπον αὐτὸν μετεπῆδησαν οἱ περισσότεροι μὲν εἰς τὸν τρόπον γ' (τὴν ἐλευθέρων μικτὴν) ὀλίγοι δὲ εἰς τὸν τρόπον β' (τὴν δόγματικὴν δημοτικὴν) ἀκολουθοῦντες τὸ σύστημα τὸ διατυπωθὲν θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς ἀπὸ τὸν κ. Ψυχάρην καὶ τοὺς μαθητάς του. Ἐχομεν λοιπὸν ὡς γεγονός, πιστοποιούμενον καὶ ἐκ τῆς ἔρευνῆς αὐτῆς καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν γινομένων τριγύρῳ μας (ἔφημερίδες, βιβλία, χρονογραφήματα, φιλολογικὰ ἔργα, δημόσια ἔγγραφα) μίαν ἀπάρ-

νησιν εἰς μεγαλειτέραν ἢ μικροτέραν πλίμακα τοῦ τρόπου α'. Εἶναι ἔνα γεγονός ἀνεπίδεκτον συζητήσεως. πιστοποιηθὲν καὶ διὰ τῆς ἐρεύνης αὐτῆς.

2) Ἐκ τῶν μεταστάντων εἰς τὸν τρόπον β'
ἢ ἀποπειραθέντων νὰ δοκιμάσουν τὸν τρόπον
αὐτὸν (πολὺ περιωρισμένος ἀριθμὸς) ἀπεσύρ-
θησαν ἐπανελθόντες εἰς τὸν τρόπον γ· οἱ Ξε-
νόπουλος, Μαλακάσης καὶ ὁ γράφων τὰς γραμ-
μὰς αὐτάς ἐκ τῶν μετεχόντων εἰς τὴν ἔρευ-
ναν, Καμπύσης, Βασιλικός, καὶ ἄλλοι, πάντες
διὰ λόγους κυρίως αἰσθητικούς. Ἐξ αὐτῶν ὁ
μακαρίτης Καμπύσης δι' εὐγλωττοτάτων ἀρ-
θρῶν ('Ο Ψυχαρισμὸς καὶ ἡ Ζωὴ) ἀπεκήρυξε
τὸν τρόπον αὐτὸν, ὁ Βασιλικός (Κ. Χατζό-
πουλος) ίδρυτης καὶ δργάνου ἐπισήμου τοῦ
τρόπου β' ἐπίσης. Ὅτι μᾶς ἐνδιαφέρει εἶνε
ὅτι ποιηταὶ καὶ λογοτέχναι τῆς πρώτης γραμ-
μῆς, ἀσπασθέντες μὲ φανατισμὸν θεωρητικῶς
τὸν τρόπον β' καὶ ἐφαρμόσαντες αὐτὸν πρα-
κτικῶς, ἥναγκασθησαν ἀργά ἢ γρήγορα νὰ
μεταβάλουν γλωσσικὸν τρόπον, ἀπὸ λόγους κα-
θαρῶς αἰσθητικούς.

3) "Οτι οι πλειστοι εκ των μετασχόντων εις την ξερευναν διμοιλογούν διτι ἀναγκάζονται ἀπὸ λόγους αἰσθητικοὺς νὰ τροποποιοῦν τὸν γλωσσικὸν αὐτῶν τρόπον, δυσσανασχετῦντες διτι δὲν κατορθώνουν νὰ ἐπιτύχουν κάποιαν διτι στικὴν ἔνοτητα εις αὐτόν. Ὅπως καταφαίνεται διμως ἐκ τῆς προσεκτικῆς παρατηρήσεως τῶν ἔξομολογήσεων αὐτῶν ἡ τροποποίησις αὐτὴ δὲν συνίσταται εις μετάβασιν ἀπὸ τὸν τρόπον γ' εις τὸν τρόπον α' ή β'. Οι ἐπιστέλλοντες μεταχειρίζονται κατὰ σύμβασιν δχι ἀκριβολόγον τοὺς δρους: δημοτικήν, μᾶλλον δημοτικήν, μᾶλλον ἀρχαιόνσαν, καθαρεύονσαν. Ἀπὸ ἐπισταμένην διμως παρατήρησιν τῶν συγγραφέων αὐτῶν βλέπει κανεὶς διτι, ἀναλόγως τῆς ὑλῆς τῶν ἔργων των, δὲν γράφουν κάποτε κατὰ τὸν τρόπον α' ή β' ἀλλ' ἀπλῶς εις ποικιλίας τοῦ τρόπου γ'. Τὴν σημασίαν τῆς λεπτομερείας αὐτῆς θὰ ἔξηγήσωμεν μετ' διλύγον.

4) Ὅτι κυρίως ἐκ τῶν ἐπιστελλόντων οἱ βαπτιστοὶ τοῦ τρόπου β'. (Πάλλης, Παλαμᾶς) ἐπικαλοῦνται ὑπὲρ τοῦ γλωσσικοῦ των τρόπου, ἀπαφάλλακτα δπως οἱ τοῦ α' τρόπου, λόγους πατριωτικοὺς καὶ ἐθνικούς, φαίνονται δὲ κυβερνώμενοι περισσότερον ἀπὸ θεωρητικὰς ἴδεας καὶ αἰσθάνονται ὀδυνηρῶς τὴν σύγκρουσιν πρὸς τὴν περιβάλλουσαν γλωσσικὴν πραγματικότητα. Ὁ κ. Παλαμᾶς αἰσθάνεται τὴν ἐνόχλησιν αὐτὴν ἀκόμη

καὶ εἰς τὸν προφορικόν του λόγον, δ.η. Πάλλης ὅμολογεῖ ὅτι προσπαθεῖ νὰ μεταμορφώνῃ τὸ προσπῖπτον εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς ζωῆς γλωσσικὸν ὑλικὸν κατὰ τὰ γλωσσικὰ δόγματα τῆς σχολῆς του, ἔκτελῶν οὕτως εἰπεῖν *in vitro* ἐπὶ τοῦ γραφείου του, δ.τι ὑποθέτει ὅτι θὰ ἔκαμνεν ἡ φύσις καὶ ὁ χρόνος.

εκαρνεν ή φειται και τη λεξοσε.
5) "Οτι υπάρχει διαφορὰ μεταξὺ του προφορικοῦ και γραπτοῦ λόγου, ἀλλ' οὐκ οὐσιώδης, ἀφού υπάρχουν συγγραφεῖς τῶν δποίων ή καιλαισθησία κατορθώνει νάφομοιώσῃ σχεδὸν τὸν προφορικὸν μὲ τὸν γραπτὸν λόγον. Καὶ ἀνένας μόνον τὸ κατορθώνη αὐτό, ἔστω και σχετικῶς, ἔχομεν μίαν ἀπόδειξιν διτι ή γλῶσσα εἰς τὸν φυσικὸν τῆς δρόμου, ουθμιζομένη ἀπό τὴν καλαισθησίαν τῶν συγγραφέων, τείνει προς τὸ ἐπιτυμητὸν αὐτὸν σημεῖον.

6) "Οτι οδοι σχεδὸν οἱ ἐπιστέλλοντες κηρύσσονται ὑπὲρ τῆς ἴστορικῆς γραφῆς.

"Ολαι αὐταὶ αἱ λεπτομέρειαι, οὐσιώδεις διὰ τὴν αἰσθητικὴν ὅψιν τοῦ γλωσσικοῦ μιας ζητήματος, πιστοποιοῦνται σαφῶς ἐκ τῆς ἔρευνῆς μας, βεβαιοῦνται δὲ ἐκ τῆς συγκριτικῆς παρατηρήσεως τῶν δημιουργικῶν ἔργων τῶν προμημονευθέντων συγγραφέων. Ἐπικουρικῶς πρὸς αὐτὴν ἔχομεν τὴν παρατήρησιν ἐπὶ τοῦ ἔργου ποιητῶν καὶ λογογράφων καὶ μεταφραστῶν ποιητικῶν ἔργων, (Προβελεγγίου, Γρυπάρη, Βασιλικοῦ, Στρατήγη, Πορφύρα καὶ ἄλλων κατ' ἔξοχὴν δὲ τοῦ Πολυλᾶ) ἀποδεικνύονταν ὅτι οἱ λογοτέχναι αὐτοὶ εἰσάγουν ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ προφορικοῦ λόγου στοιχεῖα τυπικά καὶ λεκτικά (νεολογισμοὺς-ἀρχαϊσμοὺς ὅπως τοὺς δοξεῖ οἱ κ. Πάλλης) ἀποκρούμενα ορητῶς ὑπὸ τῆς γλωσσικῆς νομοθεσίας τοῦ β'^τ τρόπου. Ἡ ἀναλογία καὶ ὁ βαθμὸς τῆς εἰσαγωγῆς τῶν στοιχείων αὐτῶν δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν. Αποτελεῖ πάντοτε τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἔλευθέρου, μικτοῦ, προφορικοῦ λόγου, ὅπως διαμορφώνεται αὐτομάτως εἰς τὴν ἐλληνικὴν κοινωνίαν.

Ἐκ τῆς δευτέρας σειρᾶς τῶν ἐρωτήσεών μας πιστοποιεῖται :

1) Ἡ δλικὴ σχεδὸν ἀπόκρουσις τοῦ τρόπου α' τὸν δοποῖον οἱ ἐπιστέλλοντες ἀποκαλοῦνται: ψυχρόν, δασκαλικόν, φεύγικον, σχολαστικὸν καὶ πλ. Ἡ ἀντίληψις αὐτὴ βεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν καθημερινὴν παρατήρησιν τῆς ζωῆς Φράσεις δύος: τῷ συνέταιρῳ τὴν ρίνα, εἰλλα τοῦτον ἐκ τοῦ ὠτίου, ἀλγεῖ τὸν δδόντα, ἐποιησά μην ἀνακοίνωσιν δὲν εἶνε πλέον ἀνεκταὶ οὕτις τὸν προφορικόν, οὗτε εἰς τὸν γραπτὸν λόγον

2) Ἀνάλογος ἀποστροφὴ πρὸς τὸν γραπτὸν

λόγον τοῦ β' τρόπου (εἰς τὸν προφορικὸν λόγον δὲν ὑφίσταται σχεδὸν ὁ τρόπος αὐτός, διότι ὅλοι σχεδὸν οἱ ὀπαδοὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ὅμιλοιν κατὰ τὸν γ' τρόπον, ἐπικαλοῦμαι δὲ ἐκτὸς τῆς μαρτυρίας αὐτῶν τῶν Ἰδίων, δυσανασχετούντων ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, καὶ τὴν μαρτυρίαν ὅλων ὅσοι ἔτιχε νάκουσσον ὅμι-

λοῦντας τοὺς κ. κ. Παλαμᾶν, Βλαχογιάννην καὶ ἄλλους). Ἡ ἀποστροφὴ αὐτῇ ἔξεδηλώθη κατὰ καιρούς προφανέστερον εἰς δωρισμένας περιστάσεις, ἔχουν δὲ πεῖσαν περιοδικά καὶ ἐφημερίδες «Ἐστία» «Τέχνη», «Περιοδικόν μας», «Ἄστυ», τῶν δποίων ἐκλονίσθη σημαντικῶς ἡ κυκλοφορία ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ἀρθρῶν γραμμένων κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν. Τὸ φαινόμενον αὐτὸν ἔαν κατὰ τὰ δύο δέκατα ὥφειλετο εἰς προλήψεις ἐθνικὰς καὶ πατριωτικὰς καὶ τὸ σχολαστικὸν πνεῦμα, κατὰ τὰ δικτὸ δέκατα ὥφειλετο εἰς λόγους αἰσθητικούς. «Υπάρχουν ἀνθρωποι ἐντελῶς φωτισμένοι εἰς τὰ γλωσσικά μας πράγματα, πολλοὶ δὲ καὶ θεωρητικῶς ἀποκλίνοντες ὑπὲρ τοῦ β' τρόπου, διμολογοῦντες ὅτι τοὺς εἶνε ἀδύνατον νὰ διαβάσουν πέραν πέντε γραμμῶν ἔργα γραμμένα κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν. Τὸ δικαίωμα δὲ τῆς αἰσθήσεως τῆς γλώσσης του δὲν είμπορει νάρηνθη κανεὶς εἰς ἓν λαόν, ὅσον καὶ ἀν ὑποτεφῆ ἀκαλαίσθητος, ἀμόρφωτος ἢ μὲ διεφύασμένην τὴν αἴσθησιν. «Ἐνας ἐκ τῶν ἐπιστελλόντων πρὸς ἡμᾶς μᾶς γράφει «. . . Δὲν εἰμεθα σχολαστικοί, δεχόμεθα ως φυσικόν, ζωτανόν, καὶ ἀλληθινὸν γραπτὸν λόγον, ἐκεῖνον ποὺ μᾶς δίδει τὰς φράσεις: «Ο λαὸς δὲν κερδίζει τὸ ψωμί του, τὸ κρασὶ τοῦ ἔλειψεν ἀπὸ τὸ τραπέζι του, τὰ παιδιά του πεινοῦν καὶ ἡ δυστυχία τοῦ σφίγγει τὸν λαιμόν». Δὲν ἀπαιτοῦμεν νὰ μᾶς γράφετε: «ὁ λαὸς δὲν κερδαίνει τὸν ὄρτον αὐτοῦ, ἐκ τῆς τραπέζης αὐτοῦ ἀπέλιπεν ὁ οἶνος, τὰ τέκνα αὐτοῦ πεινῶσιν ἡ δὲ δυστυχία ἄγχει τὸν λαιμόν του». Ἀλλὰ δὲν ἀνεχόμεθα, μᾶς εἶνε ἀδύνατον νάνεχθωμεν εἴτε ως γραπτὸν εἴτε ως προφορικὸν λό-

γον: «Ἡ στάση τῆς Κυβέρνησης, πρὸς τὴν ἐγδίλωσες τῆς λαϊκῆς θέλησης ὑστερό» ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τελεφταίας συνεδρίασης τῆς Βουλῆς, ἔκανε τοὺς φοιτητάδες νὰ μᾶς φοβερίσουν μ' ἔνα σηκωμὸ τοῦ πανεπιστήμιου». Θὰ μοῦ εἰπῆτε, κύριε, δτὶ ἡ δευτέρα φράσις ἔχει ἀφηρημένα νοήματα καὶ δτὶ ἡ δημοτικὴ δὲν τὰ σηκώνει. 'Αλλὰ τά: κυβέρνησις συνεδρίασις, στάσις, φοιτητής, Πανεπιστήμιο, δὲν εἶνε ἀφηρημέναι λέξεις. 'Εγὼ θέλω να

επιμείνω εἰς τὸ τυπικὸν καὶ νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι
ἔνθα τό: ψωμί, παιδί, πεινοῦν, εἶνε ἀνεκτὰ εἰς
ὅλας τῶν τὰς κλίσεις, τὰ ἄλλα ποῦ προανέ-
φερα δὲν εἶνε. Τὸ νόημα τῆς δευτέρας φράσεως
εἰμπορεῖ νὰ ἔηνε ἀφηγημένον καὶ θὰ μᾶς εἴ-
ποῦν οἱ διπάδοι τοῦ β' τρόπου ὅτι εἰς τὴν
περίστασιν αὐτὴν θὰ εὑρούν τὸν τρόπον νὰ
τὴν διατυπώσουν εἰκωνικάτερα καὶ ἀπλούστερα.
'Αλλὰ ἡ φράσις αὐτὴ εἰμπορεῖ νὰ μεταφρασθῇ
κατὰ λέξιν εἰς ὅλας τὰς συγχρόνους εὐρωπαϊ-
κὰς γλώσσας, ποῦ ἐμορφώθησαν κατὰ τὸ πνεῦμα
τῆς ἐποχῆς. «Οταν μοῦ μεταφέρετε τὴν φρά-
σιν αὐτὴν ως ἔξης π. χ. «Μία φορὰ ποὺ ἡ
κυβέρνησις ὑστερεῖ» ἀπὸ τὴν τελεφταία συνεδρί-
αση κτλ. » τότε νὰ μὲ συμπαθήσεσε νὰ σᾶς
εἰπῶ ὅτι πρῶτα δείχνετε δειλίαν ἀποφεύγοντες
τύπους ποῦ παραδέχεσθε, ἀλλὰ ἔνυρετε ὅτι κτυ-
ποῦν ἀσχῆμα εἰς ταῦτια καὶ δεύτερον ὅτι δὲν
γράφετε πλέον ως ἀνθρωπος ἐλεύθερος, ἀλλὰ
κάμνετε tours de force, ὅπως tours de
force εἶνε τὰ περισσότερα γραφήματα τοῦ εἰ-
δους αὐτοῦ. Καὶ τότε τὸ γράψιμό σας καταντᾷ
μαρτύριον καὶ κόλασις, ποῦ ἀρκεῖ νὰ φονεύσῃ
κάθε ἔμπνευσιν καὶ κάθε αὐθόρμητον, ἔκτὸς
τοῦ ὅτι καταντᾶ εἰς τὴν παιδαριωδίαν τῆς πρω-
τογενούς ἐκφράσεως... » Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ
ἐκρίναμεν ἀναγκοῦν νὰ δημοσιεύσωμεν ως
χαρακτηριστικὸν τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος
τοῦ μεγάλου κοινοῦ ἀπέναντι τῶν διαφόρων
τρόπων τοῦ γραπτοῦ λόγου.

3) Ή γενική ἀπόδοξή τοῦ γ' τρόπου, μὲν ἐ-
πιφυλάξεις, ἀποβλεπούσας εἰς τὴν καλαισθησίαν
καὶ τὸ ὑφος τῶν συγγραφέων.

4) Ή διμόδυμος ἔκφρασις ὑπὲρ τῆς ἴστορικῆς γραφῆς καὶ ή ἀποστροφὴ πρὸς τὴν κατάχρησιν τῆς ἀφομοιώσεως τῆς γραφῆς πρὸς τὴν προφορὰν τῶν λέξεων, ὡς προσβάλλουσαν τὴν αἰσθησιν καὶ δυσκολεύουσαν τὴν ἄμεσον ἀντίληψιν τῶν πτώσεων, χρόνων, γενῶν κλπ. (τελικὰ γράμματα, μερικαὶ αὐξήσεις κλπ.).

Αἱ λεπτομέρειαι αὗται πιστοποιοῦνται ἐκ τοῦ δευτέρου μέρους τῆς ἐδεύνης μας, βεβαιόνονται δὲ καὶ ἀπὸ τὴν μεθοδικὴν παρατήρησιν τῶν συμβιωνόντων τοιγύρω μας.

σις νὰ προδράμῃ τῆς κοινωνικῆς ἀναπλάσεως καὶ ἐνῷ δὲν ὑπῆρχε κέντρον ἀρκετὰ περιεκτικὸν καὶ σπουδαῖον, ὥστε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς χωνευτήριον ἀπὸ τὸ διοίκον καθαιριζόμενος δ

IV

Διὰ νὰ εἰμπορέσῃ κανεὶς νὰ ἔκτιμήσῃ τὴν σημασίαν τῶν φαινομένων, τὰ δοποῖα ὀπωσδήποτε ἐπιστοποιήθησαν ἢ ὑπετυπώθησαν ἀπὸ τὰς δημοσιευθείσας ἔξομολογήσεις, εἶνε ἀναγκαία μιὰ γενικὴ ἀνασκόπησις εἰς τὴν ἔξελιξιν μορφώσεως.» Καὶ ἔχομεν τοιουτορόπως τὴν δημιουργίαν τῆς λογίας γλωσσικῆς παραδόσεως, δπως τὴν ὀνομάζει νομίζω ὁ κ. Χατζιδάκης. Ή παραδόσις αὐτὴ διηγήθηνε ἐπὶ μαροδὸν καὶ διευθύνει Ἰσως ἀκόμη τὴν διαμόρφωσιν

τοῦ γραπτοῦ λόγου. Συνέπεια αὐτῆς ἦσαν ὅλαι
αἱ προλήψεις περὶ ἀγενείας, φθορᾶς, βαρβα-
ρότητος, πτωχείας τοῦ νεωτέρου προφορικοῦ
λόγου αἱ δποῖαι ἐκράτησαν ἐπὶ πολὺ τῆς
ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ τὰς δποίας κατε-
πολέμησαν κατὰ καιρὸν διλιγιστοι ἀλλὰ σημαν-
τικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ
ἔθνους. Ὅτι δμως ἀξίζει νὰ μελετηθῇ Ἰδιαι-
τέρως ἀπὸ τοὺς γλωσσολόγους καὶ τὸ δποῖον
νπαινισσόμενα ἀπλῶς ἐδῶ, εἶνε ὅτι αἱ δύο
γλωσσιαὶ παραδόσεις δὲν ἐβάδισαν ἐντελῶς εἰς
παραλλήλους τροχιάς, ἀνεπιδέκτους συναντή-
σεως, καὶ δημιουργοὺς τοῦ πραγματικοῦ φαι-
νομένου τῆς καλουμένης διγλωσσίας. Ἐὰν πα-
ρακολούθησαμεν τὴν ἔξελιξιν τῆς τεχνητῆς
γλώσσης ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν δποίαν οἱ
λόγιοι τοῦ ἔθνους ἔγραφον π. χ. «Ἀπλῆ τις
μετάφρασις καὶ δὴ καὶ περισύλλησις, δίχα τινος
ἀξιολόγου ἐφευρέσεως, οὐδὲ ἐν τῇ πραγμα-
τευομένῃ διδασκαλίᾳ κλπ.» μέχρι τοῦ Κο-
ραῆ καὶ κατόπιν, θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι δὲν
κατωρθώθη ποτὲ νάποκρυσταλλωθῆ εἰς κάποιαν
ὅριστικὴν καὶ ἐντελῶς ἔξεχωριστὴν τυπικῶς καὶ
λεκτικῶς μιρφὴν ὁ γραπτὸς λόγος ἐν ἀντιμέ-
σει πρὸς τὸν προφορικόν, εἰς ἀποτέλεσμα τοῦ
φαινομένου τῆς πραγματικῆς διγλωσσίας. Ὁ
γραπτὸς λόγος ἐπηρεαζόμενος ἀδιακόπως ἀπὸ
τὴν ζωὴν καὶ ἐπηρεάζων τὸν προφορικὸν λόγον
μεδ’ δλας τὰς τεχνητάς του κινήσεις, ἔτεινε νὰ
παραβιάσῃ τὴν ἀρχικὴν τροχιάν του, ἐνῷ ταυ-
τοχρόνως ὁ προφορικὸς λόγος, κινούμενος ἐλευ-
θερότερον ὑπὸ τὰς φυσικὰς ἥτις τεχνητὰς ἐπι-
δράσεις ἥκολούθει τὴν τροχιάν τῆς Ἰδικῆς του
ἔξελιξεως. Οἱ δξυδερόκεστεροι διέβλεπον ἐνωρὶς
ὅτι ἡ παραλληλία τῶν δύο γραμμῶν ἥρχιζε νὰ δια-
ταράσσεται ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς ζωῆς καὶ ὅτι ἐπο-
μένως αἱ δύο παραλληλοφανεῖς τροχιαὶ ἔτεινον
εἰς κάποιαν συνάντησιν πρὸς ἕνα ἀπώτατον ση-
μεῖον. Ἡ μιρφὴ αὐτὴ τῆς διγλωσσίας, προϊὸν
ἀνάγκης ἥ φαντασιοπληξίας, δπωσδήποτε δμως
ἰστορικῶν λόγων, ἐπαρδύσιαζεκάποιον χαρακτῆρα
νόθον. Ο χαρακτὴρ τῆς νόθου αὐτῆς διγλωσ-
σίας ἔγινε καταφανέστερος μὲ τὴν πρόσδον τοῦ
χρόνου. Μετὰ τὴν ἀπότομον ἀνύψωσιν τῆς
σχηματικῆς καμπύλης, ἔχομεν μίαν κυματοειδῆ
κατιοῦσαν γραμμήν. Ὁ γραπτὸς λόγος ἀρχίζει
βαθμηδὸν νὰ καταβαίνῃ μὲ ἀσταθεῖς κυμάν-
σεις πρὸς τὸν προφορικόν. Τὰ νεκρὰ στοιχεῖα,
πᾶν δ,τι εἶνε προϊὸν τεχνητῶν ἔκβιασμῶν, ἀρ-
χίζουν νάποκρύπτουν καὶ νὰ νεκρώνωνται κα-
τόπιν μιᾶς συντόμου τεχνητῆς ζωῆς: Τὰ ἀπα-
ρέμφατα, τὰ εἰς μι ῥήματα, οἱ μονολεκτικοὶ

καλαισθησίαν καὶ τὴν αἰσθησιν τῆς ζωῆς ποῦ εἴχαν οἱ διάφοροι συγγραφεῖς. Καὶ δι' αὐτὸύ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν κανένας συγγραφεὺς δὲν ἔχει τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου. Καθένας νερώνει τὸ κρασί του κατὰ τὸ γοῦστο του, ἐπὶ τῆς ιδίας δύμως θεωρητικῆς βάσεως. Οἱ διαμαρτυρόμενοι κατὰ τῆς τεχνητῆς αὐτῆς μεθόδου δὲν λείπουν δπως εἴπαμεν ἀπὸ καμμίαν ἐποχήν, ἀλλ' εἶνε δλίγιστοι. 'Ο προφορικὸς λόγος δστις ἐν τῷ μεταξὺ διαμορφώνεται κατὰ τοὺς ιδικούς του νόμους ἀρχίζει νὰ κλονίζῃ τὸ τεχνητὸν κατασκεύασμα. Ἐφ' δσον ή πνευματικὴ ζωὴ ἔρχεται εἰς ἀμεσωτέραν, ζωηροτέραν συνάφειαν καὶ ἀνάμιξιν πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ τάναπαλιν. 'Η καμπύλη τοῦ σχηματικοῦ μας διαγράμματος καταβαίνει διὰ νέων κυμάνσεων πρὸς τὴν στάθμην τῆς ζωῆς. Η ἀπόπνωσις τῶν νεκρῶν στοιχείων γίνεται ωραίοτέρα, ή ἐμψύχωσις τοῦ γραπτοῦ λόγου ἀπὸ τὴν πνήνη τῆς ζωῆς εἶνε προφανῆς πλέον. Ο προφορικὸς λόγος ἀρχίζει νὰ γίνεται τὸ κριτήριον τῆς γλώσσης, φανερόνων πλέον τὴν βιωσιμότητα ή τὴν πτωματικὴν κατάστασιν ὡρισμένων στοιχείων. Πάρετε τὰς ἐφημερίδας—τὸ εἰδος ποῦ ἔρχεται εἰς μεγαλειτέραν καὶ ἀμεσωτέραν συνάφειαν πρὸς τὸ μέγα κοινόν, τόσον ὥστε νὰ μὴν εἰμπορῇ κανεὶς νὰ φαντασθῇ σήμερον ἐφημερίδα γράφομεν, εἶνε ἀπὸ διαφθορὰν τοῦ γλωσσικοῦ του αἰσθηματος. Σιγά—σιγά θὰ μάθῃ νὰ διμιῇ τὴν ἀκραιφνή ἀττικῆζονταν.

Οἱ ἀττικισταὶ ἔλεγαν:

— 'Εὰν δ λαὸς δὲν διμιῇ δπως γράφομεν, εἶνε ἀπὸ διαφθορὰν τοῦ γλωσσικοῦ του αἰσθηματος. Σιγά—σιγά θὰ μάθῃ νὰ διμιῇ τὴν ἀκραιφνή ἀττικῆζονταν.

Οἱ δημοτικισταὶ λέγονταν:

— 'Εὰν δ λαὸς δὲν διμιῇ δπως γράφομεν εἶνε ἀπὸ διαφθορὰν τοῦ γλωσσικοῦ του αἰσθηματος. Σιγά—σιγά θὰ διμιῇ τὴν δρόδοδον δημοτικήν.

Καὶ ἔτσι εἴχομεν ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος μίαν σχολὴν ἐκλείπουσαν εὐτυχῶς καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μίαν ἄλλην ἀνατέλλουσαν, αἱ δποῖαι περιμένονταν τὸν Μεσσίαν. Καὶ δ λαὸς ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον του καὶ διαμορφώνει τὴν γλῶσσαν του, ὑπὸ τὰς ἐπιδράσεις τῆς ζωῆς. 'Υπάρχει κανεὶς τόσον ἀφελῆς, ποῦ νὰ νομίζῃ δτι θὰ σταματήσῃ τὸ μέγα αὐτὸν ρεῦμα τὸ κινούμενον ὡς ἀκράτητος ποταμὸς εἰς τὴν κοίτην τῆς ζωῆς; 'Απομαρύνει τὸν τύπον, τοὺς δποίους ἡθέλησαν νὰ τοῦ ἐπιβάλουν διὰ τῆς βίας καὶ οἱ δποῖοι δὲν εἰμποροῦν νὰ ζήσουν εἰς τὸ στόμα του, ἀποδέχεται, ζωγονεῖ καὶ ἐμψύχωνει ἄλλους οἱ δποῖοι εἰλοῦν τὰ στοιχεῖα νὰ δργανωθοῦν καὶ νὰ ζήσουν εἰς τὴν λαλιάν του. Πλουτίζει τὸ λεκτικόν του μὲ τοὺς δρούς τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν δσους προσδέχεται ή αἰσθησίσις του καὶ ή καλαισθησία του, ἀδιαφορῶν πόθεν προέρχονται, ἀποχρούνει ἄλλους ή τοὺς μεταμορφώνει κατὰ τὴν καλαισθησίαν του. Εἶνε τὸ δένδρον ἐπὶ τοῦ δποίου σκύβουν οἱ ἐμβόλιασταὶ μὲ τὰ ἐμβόλια τῶν. Δὲν δέχεται καὶ δὲν τρέφει καὶ δὲν ἀναπτύσσει παρὰ τὰ

ἐμβόλια ποῦ ἀνήκουν εἰς τὴν φυσικήν του οὐκογένειαν. Καὶ ή γλῶσσα ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον της ἀνεπτρέαστος ἀπὸ κάθε σχολαστικοῦ σμόν. Καμμία ἐπομένως ἐκβίασις — παρὰ μόνον ὡς παροδικὸν φαινόμενον καταφανοῦς πλαστότητος — δὲν εἰμπορεῖ νὰ γίνῃ δεκτή, οὔτε εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ δακτυλοδεικῶν ἔνα λαόν: «Βλέπετε αὐτὸν τὸν λαόν; 'Ομιλεῖ μίαν πλαστὴν γλῶσσαν!» 'Εκεῖνος μόνος ἡξεύοει διατὶ δὲν δέχεται δσον καὶ ἀν τοῦ τὰ ἐπιβάλουν τά: πατό μου, μητό του, ἐποιησάμην, ἀφικόμην, φίσ, οὖς, σός, καὶ χῆλια δύο τυπικὰ καὶ λεκτικὰ πτώματα κυκλοφοροῦντα καθ' ἐκάστην εἰς τὸν γραπτὸν λόγον τῶν σχολαστικῶν καὶ διατὶ δέχεται τά: βουλευτάι, φοιτητῶν, μηγμάτων, τάξεως καὶ διατὶ πάλιν ἔξαφνίζεται δταν ἀκούγη: βουλευτάδες, φοιτητάδων, μηγμάτου, τάξης. Αὐτὸς μόνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δεχθῇ καὶ νὰ καθιερώσῃ τὸ τυπικὸν καὶ τὸ λεκτικόν του, νὰ δώσῃ τὴν ψυχὴν τῆς συντάξεως του καὶ τῆς ἐσωτερικῆς κατασκευῆς τοῦ λόγου του. 'Ο τεχνικὸς λόγος, δπως εἰπεν δ Σολωμός, πρέπει νὰ ὑψωθῇ καθέτως ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ δι' αὐτὸν δὲν βλέπομεν προκειμένου περὶ διαμορφώσεως μιᾶς ἐνιαίας ἐθνικῆς καὶ φυσικῆς γλώσσης ἄλλο κριτήριον ἀπὸ τὸ κριτήριον τοῦ προφορικοῦ λόγου.

'Αντικρύζων σήμερον κανεὶς τὸν προφορικὸν λόγον τῆς συγχρόνου ἐλληνικῆς κοινωνίας καὶ τὴν μέθοδον ποῦ ἀκολουθεῖ εἰς τὴν φυσικὴν διαμόρφωσίν της καὶ συγκρίνων πρὸς αὐτὸν τὸν γραπτὸν λόγον τῶν συγγραφέων τῶν ἀκολουθούντων τὴν ἀρχὴν τοῦ τρόπου γ' δπως τὸν διετυπώσαμεν (ἔλευθέρα μικτή) ἀντιλαμβάνεται μίαν προϊοῦσαν ἐναρμόνισιν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἔκείνου, αἰσθητικῶς καὶ λογικῶς ταυτοχρόνως. 'Αρκεῖ νὰ ψύψῃ κανεὶς ἔνα προσεκτικὸν βλέμμα εἰς τὴν φύσιν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν τρόπον τῆς διαμορφώσεως, τὰς ἰδιότητας καὶ τὰς δυσαρμονίας ἀκόμη τοῦ δευτέρου, δπως μᾶς τὰ ἐκδέτουν εἰς τὰς ἐξομολογήσεις των οἱ μετασχόντες εἰς τὴν ἔρευναν αὐτήν.

'Ο προφορικὸς λόγος τῆς συγχρόνου κοινωνίας οὐσιαστικῶς, κατὰ τὸν ἐσωτερικόν του δργανισμόν, τὴν σύνταξιν, ἀνεπτύχθη καὶ ἀναπτύσσεται ἐντελῶς κατὰ νόμους φυσιολογικούς καὶ δὲν ἔχασε ποτὲ οὔτε ἐκινδύνευσε νὰ κάσῃ τὸν οὐσιώδη αὐτοῦ χαρακτῆρα. Τοῦτο θὰ ήτο μία ἀντινομία φυσιολογική. 'Απὸ τὸν τεχνητὸν λόγον τῆς πνευματικῆς δλιγαρχίας, προϊοῦν δπως είπαμεν ἀνάγκης καὶ πλάνης ταυτοχρόνως, ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν ποῦ τοῦ ἐδόθη, ἐπηρεάσθη μόνον ἔξωτερικῶς. Εἶνε καὶ ή γνώμη τοῦ Πολυλᾶ τοῦ σοφοῦ αὐτοῦ, δ ὅποιος ἀντίκρυσε τὸ γλωσσικὸν ζήτημα μὲ τὴν μεγαλειτέραν διαύγειαν, ἀνεξαρτήσιαν καὶ εὐθυκρισίαν καὶ δ ὅποιος καὶ πρωτικῶς μᾶς ἔδωκε τὰ ἀρμονικά κώτερα πρότυπα τοῦ νεωτέρου γραπτοῦ λόγου: «'Η ἀλλοίωσις, λέγει, τοῦ προφορικοῦ λόγου εἶνε ἀπλῶς ἔξωτερική, εἰς τοὺς καταληκτικοὺς τύπους καὶ τὸ λεκτικὸν καὶ ἔχει τὰ φυσικά της δρια: δ ὅντικόδης χαρακτῆρα τῆς νεωτέρας γλώσσης οὔτε ἔξηλειφθῆ οὔτε εἶνε δυνατὸν νὰ ἔξαλειφθῇ, ἐὰν εἶνε ἀληθὲς δτι δ γλωσσικὸς χαρακτῆρα δὲν συνίσταται τόσον εἰς τοὺς τύπους, (τὴν εἰσαγωγὴν νέων τύπων ἀποδέχεται καὶ δ τοῦ Κρουμβάχερ οἱ δποῖοι ἀπὸ διάφορα αἵτια καὶ ἀφορμάς εὐκόλως μεταβάλλονται, δσον εἰς τὴν σύνταξιν, δηλαδὴ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν δργανισμόν, δ ὅποιος ἔκφραζε τὸν ἐνδιάθετον λόγον καὶ ἀποτελεῖ αὐτὸν τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους».

'Επομένως εἰμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν δτι εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νεωτέρου προφορικοῦ λόγου, ἀνεξαρτήτως τοῦ ποιοῦ, τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνάγκης αὐτῶν η ἔκείνων τῶν γλωσσοὶστορικῶν ἐπιδράσεων, δὲν ἔχομεν, οὔτε ήτο δυνατὸν νὰ ἔχωμεν γλωσσικὰς ἀντινομίας. Καμμία σχολαστικὴ δύναμις δὲν εἶνε ίκανη νὰ λαΐζῃ τὸν δρόμον τῆς φύσεως, ἔξω ἀπὸ τοὺς θεμελιώδεις νόμους ποῦ τὴν κυβερνοῦν. 'Ο προφορικὸς λόγος ἐπομένως ἐφ' δσον δ ἐνδιάθετος λόγος ἀνεπτύσσετο, ἐφ' δσον ή ψυχὴ τοῦ ἔθνους ἔγινετο συνθετώρα, ἥσθιάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ διαμορφώσῃ πλουσιώτερον καὶ συνθετώτερον τὸ τυπικὸν καὶ τὸ λεκτικόν του. 'Ο τεχνητὸς λόγος τῆς πνευματικῆς δλιγαρχίας, δ ἐφορεύων καὶ καθόδηγῶν τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους, μὲ τὴν μετάδοσιν τῆς γλώσσης, κατέφυγε κατ' εὐθεῖαν, ἐμπειρικῶς, χωρὶς καμμίαν αἰσθητικὴν διεύθυνσιν, κανονιστικὴν τῆς μεθόδου του, πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀκολουθεῖσαν πλουσιώτερον καὶ πλέον περιτελεῖσαν τὸ τυπικὸν τὸν διετυπώσαμεν (έλευθέρα μικτή) ἀντιλαμβάνεται μίαν προϊοῦσαν ἐναρμόνισιν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἔκείνου, αἰσθητικῶς καὶ λογικῶς ταυτοχρόνως. 'Αρκεῖ νὰ ψύψῃ κανεὶς ἔνα προσεκτικὸν βλέμμα εἰς τὴν φύσιν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸν τρόπον τῆς διαμορφώσεως, τὰς ἰδιότητας καὶ τὰς δυσαρμονίας ἀκόμη τοῦ δευτέρου, δπως μᾶς τὰ ἐκδέτουν εἰς τὰς ἐξομολογήσεις των οἱ μετασχόντες εἰς τὴν ἔρευναν αὐτήν.

'Ο προφορικὸς λόγος τῆς συγχρόνου κοινωνίας οὐσιαστικῶς, κατὰ τὸν ἐσωτερικόν του δργανισμόν, τὴν σύνταξιν, ἀνεπτύχθη καὶ ἀναπτύσσεται ἐντελῶς κατὰ νόμους φυσιολογικούς καὶ δὲν ἔχασε ποτὲ οὔτε ἐκινδύνευσε νὰ κάσῃ τὸν οὐσιώδη αὐτοῦ χαρακτῆρα. Τοῦτο θὰ ήτο μία ἀντινομία φυσιολογική. 'Απὸ τὸν τεχνητὸν λόγον τῆς πνευματικῆς δλιγαρχίας, προϊοῦν δπως τοῦ προφορικοῦ λόγου οὐσιώδης αὐτοῦ χαρακτῆρα, τὰς ἰδιότητας καὶ τὰς δυσαρμονίας ἀκόμη τοῦ δευτέρου, δπως μᾶς τὰ ἐκδέτουν εἰς τὰς ἐξομολογήσεις των οἱ μετασχόντες εἰς τὴν ἔρευναν αὐτήν.

τελῶς πρὸς τὸ τυπικὸν τῆς νεωτέρας γλώσσης. 'Αλλ' ὁ τεχνητὸς γραπτὸς λόγος μεταφέρων ἐμπειρικῶς ὅλον τὸ πλούσιον αὐτὸν ὑλικόν, καὶ ἐνεργῶν ἔκτὸς τῆς ζωῆς, *in vitro* οὕτως εἰπεῖν, προσεπάθησε νὰ ἔγκαταστήσῃ ὅχι μόνον πλῆρες τὸ ἀρχαῖον τυπικὸν καὶ λεκτικόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχαίαν σύνταξιν καὶ τὸν ἐσωτερικὸν δργανισμὸν τοῦ ἀρχαίου λόγου. Οἱ θερμοκέφαλοι σωβινισταί, βλέποντες τὸ τεχνητὸν καὶ ψυχρὸν αὐτὸν κατασκεύασμα νὰ προχωρῇ μὲ καλπασμὸν πρὸς τὰ δρια τοῦ ἀρχαίου λόγου, κατ' ἐπίφασιν τοὐλάχιστον, ἐφαντάζοντο ὅτι ἡ στιγμὴ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἶχεν ἐπέλθει. 'Η νηπιώδης τέχνη καὶ φιλολογία ἔτεινε νὰ ωθησιθῇ ἐπὶ τῶν αὐτῶν χιμαιοικῶν Ἰδανικῶν. 'Αλλ' ἐδῶ ὁ προφορικὸς λογος ἥρχισε νὰ γίνεται τὸ χωνευτήριον, μέσα εἰς τὸ ὅποιον τὸ προσαγόμενον ἀνεξετάστως ἀρχαῖον ὑλικὸν ἐμελλε νὰ ὑποστῇ τὸν διϋλισμὸν τῆς ζωῆς. Στοιχεῖα τυπικὰ καὶ λεκτικά, ἀλλὰ ἀπεβλήθησαν διὰ μιᾶς, ὡς ἐντελῶς μὴ ἀνεκτά, ἀλλὰ ἐνεψυχώθησαν ἡ ἥρχισαν νὰ δονοῦνται ἀπὸ τὸ ἡλεκτρικὸν τίναγμα τῆς ζωῆς, ὡς νὰ μὴν εἴχε σβύσει ἐντελῶς μέσα των κάθε ζωῆς, ἀλλὰ παρέμειναν ὑπὸ ἐνα τύπον ἀμφίβολον, νεκροφανῆ καὶ σειρόμενα οὕτως εἰπεῖν εἰς τὸν ζωικὸν χρόνον ἀπὸ τὰ ἀλλὰ ζωντανὰ στοιχεῖα. Αὐτὴν εἶνε ἡ εἰκὼν, ἵσως παρακεκινδυνευμένη, ἀλλ' ἀκριβῶς παραστατικὴ τοῦ τί ἔγεινε καὶ τί ἔξακολουθεῖ νὰ γίνεται. Συνέπεια τῆς καταστάσεως αὐτῆς ὑπῆρξε καὶ εἶνε ἀκόμη ἡ σχετικὴ πολυμορφία καὶ ἀκαταστασία τοῦ προφορικοῦ λόγου καὶ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ βασιζομένου γλωσσικοῦ τρόπου γ'. Εἴδατε τί μᾶς ἔξομολογούνται οἱ περισσότεροι ἐπιστείλαντες εἰς τὴν ἔρευναν αὐτῆν. 'Ο προφορικὸς καὶ ὁ γραπτὸς λόγος των ποραλλάσσει κατὰ τὴν ὄλην τοῦ θέματός των, τὴν περίστασιν, τὰ ἀτομα, πρὸς τὰ ὅποια ἀπευθύνονται. Οἱ περισσότεροι τὸ ἀντιλαμβάνονται καὶ δυσανασχευοῦν καὶ ἐρμηνεύουν τὸ φαινόμενον οὕτως ἡ ἀλλέως καὶ συνάγουν συμπεράσματα καὶ ὠδοῦνται πρὸς τὸν ἐνα ἡ τὸν ἄλλον τεχνητὸν τρόπον, πρὸς ἔξασφάλισιν μᾶς δομοιομορφίας, τὴν δροῦν δμως βλέπουν ὅτι ἀποκτῶντες χάρονταν κατὶ τι ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωήν των καὶ ἐπιστρέφουν εἰς τὸν τρόπον γ' δυσανασχετοῦντες πάντοτε ἡ παραμένουν εἰς ἔνα ἐκ τῶν τεχνητῶν τρόπων, ἐνοχλούμενοι πάλιν ἀπὸ τὴν προστριβὴν τοῦ ἐλευθέρου γλωσσικοῦ περιβάλλοντος. Τὸ πρᾶγμα εἶνε εὐεξήγητον. Εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ λόγου, τοῦ ἀπορρέοντος ἀπὸ τὴν καθαρὰν σκέ-

μελέτην καὶ σπουδὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοῦ προφορικοῦ λόγου τῆς νεοελληνικῆς κοινωνίας, τοῦ προφορικοῦ λόγου ὃχι εἰς τὰς ἐπιτηδευμένας λεπτομερείας του ἀλλ' εἰς τὴν ἐλευθέραν τοῦ ἔκφρασιν, εἰς τὰς στιγμὰς ὃπου ἐλευθέρα διαχύνεται καὶ ἐκδηλώνεται ἡ ψυχή, δὲν εἰμπορεῖ παρὰ νὰ εἶνε πεπλανημένη. Καὶ δὲν λησμονῶ ὅτι ὁ σοφὸς κ. Κρουμβάχερ εἰς μίαν ἐπιτολὴν ἡ συνέντευξιν του, δημοσιευθεῖσαν νομίζω εἰς τὴν «Τέχνην», ἔλεγεν ἀπαντῶν εἰς κάποιαν ἔρωτην: «Ἐὰν λέγεται αὐτό, εἰμπορεῖ ἀξιόλογα καὶ νὰ γραφῇ». 'Αλλὰ δὲν εἰμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ νομίζω δευτέρᾳ γνώμῃ ὅτι ὁ προφορικὸς λόγος εἶνε τὸ σπουδαιότερον καὶ ἀψευδέστερον γλωσσικὸν κριτήριον.

Δὲν θέλω νὰ παρατείνω περισσότερον τὴν πρακτικὴν ἐντελῶς αὐτὴν ἐπισκόπησιν τῆς γλωσσικῆς μας φαινομενολογίας. 'Εὰν ἔβγηκε κανένα συμπέρασμα ἀπὸ τὴν ἔρευναν αὐτὴν εἶνε δτι μεταξὺ μιᾶς γλώσσης ποῦ ἡθέλησαν νὰ δημιουργήσουν (τρόπος α') καὶ μιᾶς γλώσσης τὴν δροποίησιν τῆς γραφῆς, χωρὶς μέτρον, λογικὴν καὶ συνέπειαν, ἐὰν ἀφαιρέσῃ κανεὶς τὴν ἀλογιστὸν κατάχρησιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀντιληφτινούντην διαίρεσιν τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν καὶ παραδόσιν καὶ ἐὰν λάβῃ ἀκόμη ὑπὸ δψιν δτι εἰς τὸν γραπτὸν λόγον ὁ τρόπος γ'. Δπως τὸν διετυπώσαμεν, ὁ τρόπος, δὲχων ὡς βάσιν τὸν προφορικὸν λόγον. 'Υπέρ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἔχομεν τὰς περισσότερας καὶ τὰς εἰλικρινεστέρας ἔξομολογήσεις τοῦ κοινοῦ τῆς Α' σειρᾶς τῆς ἔρευνης αὐτῆς καὶ τὴν δλότητα σχεδὸν τοῦ κοινοῦ τῆς Β'. σειρᾶς. 'Ο τρόπος αὐτὸς ἐὰν δὲν μᾶς δίδῃ τὸ δριστικὸν πρότυπον τῆς ἔθνικῆς γλώσσης, μᾶς φαινορέων δμως τὴν φυσικὴν μέθοδον κατὰ τὴν δροῦν τείνει νὰ διαμορφωθῇ αὐτομάτως ἡ γλώσσα εἰς ἐνιαῖον δργανον δλων τῶν εἰδῶν τοῦ λόγου, καὶ τοῦ αὐτομάτηκον καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ. Καὶ θέλω νὰ σᾶς φέρω ἔνα δεῖγμα τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ἀνήκον εἰς ἔνα σοφὸν καὶ ποιητὴν τὸ δροῦον ἀρκεῖ νὰ δεῖξῃ δτι πρὸς φιλολογικὴν διαμόρφωσιν τοῦ τρόπου αὐτοῦ, τοῦ βασιζομένου ἐπάνω εἰς τὸν ζωντανὸν προφορικὸν λόγον, δὲν λείπει παρὰ ἡ καλαισθησία καὶ τὸ αἰσθημα τῶν συγγραφέων. Εἶνε στίχοι ἀπὸ τὴν μετάφρασιν τοῦ «'Αμλέτου» ἀπὸ τὸν Πολυλᾶν, εἶνε ἀπὸ τὰ ζωντανότερα, ἀρμονικώτερα καὶ φυσικώτερα πρότυπα τῆς γλώσσης αὐτῆς, ἡ δροῦα τείνει νὰ κατασταθῇ ἡ ἐνιαία γλώσσα τοῦ ἔθνους, ἐπὶ τῆς δροῦας θὰ συγαντηθῇ μίαν ἡμέραν δριστικῶς ὁ γραπτὸς λόγος τοῦ καλλιτέχνου, τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ ἐπιστήμονος.

'Αντίστασιν νὰ κάμης καὶ νὰ παύσης ὅλα, Θάρατος — ὕπνος — τίποτε ἄλλο καὶ ἀν εἰποῦμε Πῶς μ' ἔναν ὕπνον παύει ὁ πόνος τῆς καρδίας Καὶ οἱ τόσοι κτύποι, τῆς σαρκὸς ἀρχαία κλήρος, — Θὰ ἦτο τέλος ἀξιο τῶν θεομῶν εὐχῶν μας.

"Ετοι ἡ συνείδησις δειλοὺς ὅλους μᾶς κάμνει Κ' ἔτοι τὸ φυσικὸ τῆς ἀποφάσεως χρῶμα Νεκρόνει ὁ λογισμὸς μὲ τὴν χλωμήν θωριά τον "Ωστε μ' αὐτὸν τὸν δισταμὸν ἔργα μεγάλης Οδύσσας στρέφουν ἀπ' τὸ ρεῦμα τους καὶ κάρονν Καὶ τὸνομα τῆς ἐνεργείας... .
(Αμλέτος Πρᾶξις Γ'. Σκηνὴ Α').

Δὲν ἔξενω τῶρα ἀν ἡ γλῶσσα αὐτὴν δνομάζεται καθαρεύουσα, ἡ δημοτικὴ ἡ δπως ἄλλως "Υποδέτω δτι ὑπὸ τοὺς δροῦους αὐτούς, οἱ δροῦοι ἀνταπεκρίνοντο εἰς καταστάσεις ὀρισμένων περιόδων τῆς ζωῆς τῆς γλώσσης καὶ οἱ δροῦοι ἔπαυσαν σημερον νὰ ἔκφραζουν τίποτε ὀρισμένον καὶ νὰ ἔξυπηρετοῦν τὴν καθαροὰν συνεννόησιν—αὐτὸν συμβαίνει πάντοτε μὲ τὴν ἐπιβίωσιν δρῶν τινῶν—δημιουργοῦντες τὴν σύγχρισιν, τὴν δροῦαν ἐποσπαθήσαμεν νάποφύγωμεν μὲ μίαν πραγματικὴν καὶ τεχνικὴν διαίρεσιν τῶν ισχυόντων γλωσσικῶν τρόπων, καθε συζητησις παρεκτρέπεται εἰς ἀλεπαλλήλους παρεξηγήσεις. 'Εγὼ βλέπω ἀπλῶς δτι ἡ γλῶσσα αὐτὴ εἶνε ἡ ζωντανὴ καὶ ἐλευθέρα γλῶσσα καὶ διαμορφώνεται μὲ τὰς φυσικὰς της δυνάμεις. Πρὸς τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ἀνταποκρίνεται κυριώς εἰς τὸν γραπτὸν λόγον ὁ τρόπος γ'. Δπως τὸν διετυπώσαμεν, ὁ τρόπος, δὲχων ὡς βάσιν τὸν προφορικὸν λόγον. 'Υπέρ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἔχομεν τὰς περισσότερας καὶ τὰς εἰλικρινεστέρας ἔξομολογήσεις τοῦ κοινοῦ τῆς Α' σειρᾶς τῆς ἔρευνης αὐτῆς καὶ τὴν δλότητα σχεδὸν τοῦ κοινοῦ τῆς Β'. σειρᾶς. 'Ο τρόπος αὐτὸς ἐὰν δὲν μᾶς δίδῃ τὸ δριστικὸν πρότυπον τῆς ἔθνικῆς γλώσσης, μᾶς φαινορέων δμως τὴν φυσικὴν μέθοδον κατὰ τὴν δροῦν τείνει νὰ διαμορφωθῇ αὐτομάτως ἡ γλῶσσα εἰς ἐνιαῖον δργανον δλων τῶν εἰδῶν τοῦ λόγου, καὶ τοῦ αὐτομάτηκον καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ. Καὶ θέλω νὰ σᾶς φέρω ἔνα δεῖγμα τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ἀνήκον εἰς ἔνα σοφὸν καὶ ποιητὴν τὸ δροῦον ἀρκεῖ νὰ δεῖξῃ δτι πρὸς φιλολογικὴν διαμόρφωσιν τοῦ τρόπου αὐτοῦ, τοῦ βασιζομένου ἐπάνω εἰς τὸν ζωντανὸν προφορικὸν λόγον, δὲν λείπει παρὰ ἡ καλαισθησία καὶ τὸ αἰσθημα τῶν συγγραφέων. Εἶνε στίχοι ἀπὸ τὴν μετάφρασιν τοῦ «'Αμλέτου» ἀπὸ τὸν Πολυλᾶν, εἶνε ἀπὸ τὰ ζωντανότερα, ἀρμονικώτερα καὶ φυσικώτερα πρότυπα τῆς γλώσσης αὐτῆς, ἡ δροῦα τείνει νὰ κατασταθῇ ἡ ἐνιαία γλώσσα τοῦ ἔθνους, ἐπὶ τῆς δροῦας θὰ συγαντηθῇ μίαν ἡμέραν δριστικῶς ὁ γραπτὸς λόγος τοῦ καλλιτέχνου, τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ ἐπιστήμονος. Δὲν θέλω νὰ δώσω πρότυπα τοῦ γραπτοῦ λόγου. Δὲν εἰμπορεῖ δμως νάποφύγωμεν δτι διὰ τὴν αἰσθησίαν μου τὸ τεμάχιον αὐτὸ πού διέργασε παραπάνω, δπως δίλη η ἀριστοτεχνικὴ μετάφρασις τοῦ «'Αμλέτου» ἀπὸ τὸν Πολυλᾶν, εἶνε ἀπὸ τὰ ζωντανότερα, ἀρμονικώτερα καὶ φυσικώτερα πρότυπα τῆς γλώσσης αὐτῆς, ἡ δροῦα τείνει νὰ κατασταθῇ ἡ ἐνιαία γλώσσα τοῦ ἔθνους, ἐπὶ τῆς δροῦας θὰ συγαντηθῇ μίαν ἡμέραν δριστικῶς ὁ γραπτὸς λόγος τοῦ καλλιτέχνου, τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ ἐπιστήμονος.

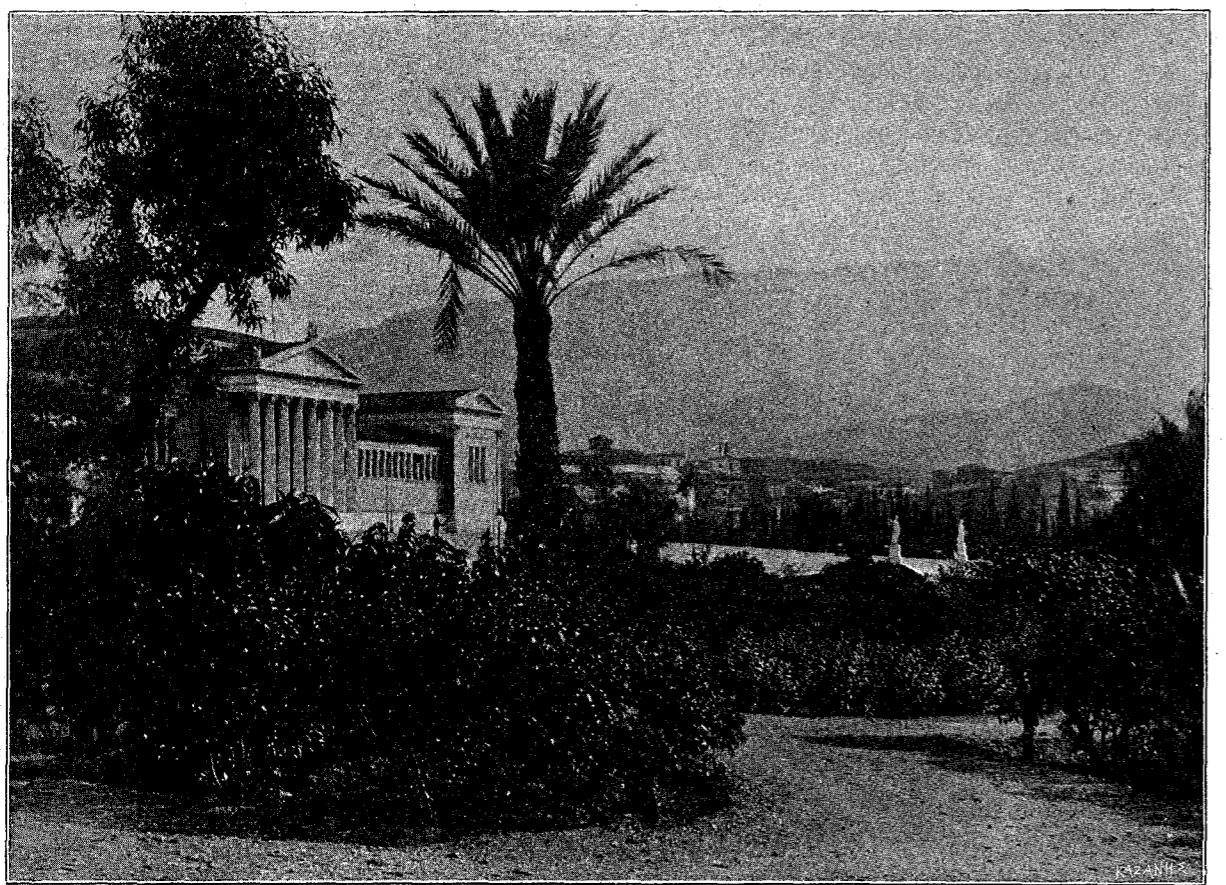
ΣΤΗΝ ΑΚΡΗ ΤΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ

Εεσπᾶ στὸ κῦμα τὸ θολὸ καὶ στὴν νεροσυνῷ
Νυχτερινὸ τὸ μάνισμα τοῦ κρύνου ἀποβροχάρῃ,
Κ' ἔχει μὰ τέτοια δύναμη, κ' ἔχει μὰ τέτοια δρμῆ,
Ποῦ λέω καὶ σκίζον τὸ νερὸ γιγάντοι καβαλάροι.

Στὸν καλαμιῶνα τὸν πυκνὸ τῆς ἀκροποταμᾶς
Οἱ ραγισμένοι ἐσώπασαν αὖλοι, σπασμένοι τόρα,
Κ' οἱ ροδοδάφνες ἐπεσαν ἀπόρροιζα μὲ μᾶς,
Καὶ τὸ κρυφὸ τραγοῦνδι τοὺς τῶπνιξε ἡ ἄγρια μπόρα.

Στὴν ὅχθη ποῦ τὴν ρόδισαν γιὰ μὰ στιγμὴ οἱ ἀνθοί,
Καὶ θόλωσε καὶ μάρισε ἔσαν ἡ ἀνταριασμένη,
— Καμιὰν ἀγάπη μακρινὴ δὲν παρτερῶ νάροθῆ—
Τὴν ἔτοιμη βαρκούλα μον τὴν ἔχω ἀπολυμένη.

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΑ ΚΡΟΥΣΜΑΤΑ

Διήγημα

Γενικὸν προσκύνημα τῶν κυμάτων, καθολικὴ σύναξις ὅλων τῶν ἀνέμων τῶν βρυχηθμῶν καὶ ὅλων τῶν ἀλαλητῶν τῶν καταιγίδων, ἥτον δ ὀρφνὸς καὶ φαλακρός, δ ὑψίνωτος τῆς πέτρας πάγος. Παλάτιον τῆς ἔρημίας καὶ τῆς σιγῆς, θρόνος βαθείας μελαγχολίας, δ πελώριος βράχος δ βιορεινός, δ θαλασσόπληκτος, ἐπάνω τοῦ ὀποίου ἥτο κτισμένον ποτὲ τὸ παλαιόν, τὸ κατηρεπιστομένον σίμερον χωρίον. Δὲν ὑπῆρχε κῦμα τοῦ θραυκιοῦ πελάγους καὶ τῶν κόλπων τῆς Χαλκιδικῆς, δὲν ὑπῆρχε κῦμα ἔξωσμένον ἐκ τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ τῆς Προποντίδος, διωγμένον ἀπὸ τοὺς κόλπους καὶ διύλισμένον διὰ τῶν πορθμῶν, ἀποπτυσμένον ἀπὸ τοὺς ἀφροὺς τοῦ πελάγους καὶ ἔξερευμένον ἀπὸ τὰ ἀβόλιστα βάθη τοῦ πόντου, τὰ κάτωθεν τοῦ πολιοῦ, καταπληκτικοῦ Ἀθωνος, τὸ ὀποῖον νὰ μὴν ἥρχετο νὰ φιλήσῃ τὰ κράσπεδα τοῦ ἀμαυροῦ τιτανείου βράχου.

Ανέτεινεν ἐπάνω τῆς θαλάσσης εἰς ὑψος ἔμπληκτον, πλήρες ὑλίγου καὶ σκοτοδίνης, καὶ ἥτο ποτὲ καλιὰ πλήρης ψυχῶν καὶ φωνῶν, καὶ τώρα ἥτο ἔρημος πλήρης ἔρειπτον. Καὶ δύο μεγάλοι αἰγαίοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀπλώνονται, κάτω, εἰς τὰ θεμέλια δύο φοβερῶν κρημνῶν. Ο εἰς σπασμένος μὲ βράχους κομμένους εἰς σχήματα πρανῆ καὶ κωνοειδῆ, ὡς λειψανα παλαιᾶς γιγαντομαχίας σωζόμενα εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, στρωμένος μὲ χαλίκια λευκά, ἐρυθρά, μαργαρώδη, ἐπίχρυσα, καὶ μὲ ἄμμον φαιάν, στύλουσαν καὶ ἡ ἄμμος κυρτοῦνται διὰ μιᾶς, καὶ δ βυθὸς ἀποτόμως βαθύνεται· δ κολυμβητής, ἀν ἥθελε τολμήσει νὰ ἐπιβῇ εἰς τὸ κῦμα. ἔλκεται πρὸς τὴν σύρτιν τὴν βαθεῖαν, τὴν λευκὴν καὶ πρασινίσουσαν καὶ γαλανήν, τὴν οὔσαν λίκνον τοῦ μικροῦ Τρίτωνος καὶ παστάδα τῆς μελαγχολικῆς Σειρῆνος, διόποιδός καὶ πόντος, διόποι κῦμα καὶ ἀβύσσος, φαιδρῶς παῖζουσι ποικίλην καὶ ἐνίστε φοβερῶν παιδιάν.

Δεξιὰ πρὸς ἀνατολὰς ἀντικρύζει δ μέγας βράχος, εἰς δέκα πρυμνησίων ἐναέριον ἀπόστασιν μὲ τὴν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη τὴν λευκὴν καὶ κυρτήν, διόποι φαντάσματα καὶ δάιμονες, σπανίως δρατοί, δὲν παύουν νὰ κυλίωσι

παμμεγέθεις λίθους, ἀπὸ τὴν σάρραν καὶ τὸν κρημνὸν τὸν εὐόλισθον. Κάτω εἰς τὴν βάσιν τοῦ κρημνοῦ, μίαν σπιδαμὴν πρὸ τῆς ἀλμῆς τοῦ κύματος, ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς προβλῆτος, ρέει βρύσις γλυκύν, ψυχρόν, παγωμένον νερόν. Τὸ πρῶτη πολλάκις πλησιάζουν ἀπὸ τοῦ πελάγους ψαράδες μὲ τὴν βάσκαν, διὰ νὰ πίουν καὶ νὰ γεμίσουν τὰ βαρέλια. Καὶ τὸ νερὸν ὅλην τὴν ἡμέραν μένει ψυχρόν καὶ παγωμένον μέσα εἰς τὰ βαρέλια, κατὰ Ἰουλίου μῆνα, ὑπὸ τὰς φλεγούσας ἀκτῖνας τοῦ ἥλιου ἀπὸ τὰς ὀποίας ψήνονται πεταλίδες καὶ πορφύραι καὶ δστρείδια ἐπάνω τοῦ μικροῦ φατνώματος τῆς πλώρης τῆς βάρκας.

Πλὴν ἀνίσως, τὴν νύκτα, οἱ ψαράδες, ἀπόκοτοι, τολμήσουν νὰ πλησιάσουν διὰ νὰ ὑδρευθοῦν εἰς τὴν δροσερὰν βρύσιν τὴν μαγικήν, κάτω εἰς τὰ κράσπεδα τῆς ἀκτῆς, ἐπὶ τῆς προβλῆτος χθαμαλῆς πέτρας, τότε βρόντος καὶ πάταγος ωγγηλὸς ἀντηχεῖ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ ἀνωθεν, καὶ λίθοι καὶ βράχια τρομακτικὰ κυλίονται κατερχόμενα κατὰ τῶν κεφαλῶν τῶν φαράδων... Τότε μόλις οὕτοι προφθάνουν νὰ κάμουν τὸν σταυρὸν τῶν καὶ νὰ τραπῶσιν εἰς φυγήν... Οἱ λίθοι ἔκεινοι θὰ ἥσαν ἴκανοι καὶ αὐτομάτως νὰ κυλίωνται ἀπὸ τὸν κρημνὸν ἔκεινον.. πόσφε μᾶλλον δταν ἀόρατοι δυνάμεις δαιμονίων τοὺς ὀθοῦσι προσκολλώμενοι εἰς τὰ δλισθρόδην τῆς ἀκτῆς, δπως συνήθως προσκολλῶνται εἰς τὸ ἀσθενὲς μέρος, εἰς ἔρωτας καὶ μίση, ἔξαπτοντες τὸ πάθος εἰς φλεγμονήν, καὶ τρέποντες τὴν ὄργην εἰς λύσσαν...

Αριστερόθεν τοῦ γιγαντιάου βράχου τοῦ Ἐρήμου Χωριοῦ, πρὸς δυσμάς, ἄλλος αἰγαίαλὸς ἀπρόσιτος, ἀνορμοὶς ἀπλώνται. Δὲν φαίνεται ἔκει στρῶμα κομφῶν χαλικίων καὶ ἄμμου στιλπνῆς οὔτε εἰνε δρατὴ τῆς θαλασσίας νύμφης ἡ παστάς, δ θάλαμος τῆς Νηρηΐδος. Πέλαγος βαθὺ ἔως τὴν ἀντικρυνὴν στερεὰν ἀπλούσαι, καὶ μονόχορδος ὑμνωδὸς δὲν παύει νὰ τὸ δργώῃ δ ἀνεμος, δ Ἀργέστης. Καὶ κατέμπροσθεν, δλίγον βορειοδυτικῶς εἰς τὸν βράχον τοῦ Ἐρήμου Χωριοῦ, ἀπεσπασμένοι, βαπτισμένοι εἰς τὸ κῦμα δύο βράχοι παντέρημοι ἀνακύπτουσι. Κάτω εἰς τοὺς πόδας τούτων, εἰς τὰ

άντρα τὰ θαλάσσια καὶ τὰς σπιλάδας τὰς θαλασσογλύπτους, ἐκεῖ βόσκουσι καὶ λοξοπατοῦσι τὰ θαυμασιώτερα πετροκάρβουρα καὶ παγούρια τοῦ κόσμου, μὲ τὰ ἐρυθρὰ προέχοντα ὡς κλαδωτὰ αὐγά των, ψηνόμενα, ψάλλοντα μελῳδικῶς εἰς τὴν ἀνθρακιάν, μεγάλα, εὐχυμα τὴν γενσιν. Κ' ἐπάνω εἰς τοὺς δύο ἐκείνους ὑψηλοκήμνους σκοπέλους, ὅστις θὰ ἐτόλμη ποτὲ ν' ἀναρριχηθῇ, διὰ νὰ συλλέξῃ ἄν δύναται ἔξαίσια λάχανα καὶ θαυμασίας ἀγριοκράμβας, δφείλει νὰ ζωσθῇ καλῶς μὲ χονδρὸν σχοινίον περὶ τὴν μέσην, νὰ προσδέσῃ τὸ ἐν ἄκρον εἰς τὸν χονδρὸν κορμὸν τοῦ γηραιοῦ θαλασσίου θάμνου, τοῦ προσφυμένου ἐπὶ τῆς ὁδοφύος τοῦ βράχου, εἴτα ν' ἀναρριχηθῇ εἰς τὸ μέτωπον τοῦ κρημοῦ ἀργὰ καὶ μὲ ἄκραν προφύλαξιν, καὶ πάλιν βέβαιος δὲν θὰ ἔρναι ἀνθὰ εὐτυχῆσῃ νὰ κατέληθῃ σῶσις καὶ ὑγιῆς ἀπὸ τὸ ὄψιος ἐκεῖνο, ὅπουοι γλάροι θρηνωδῶς κράζοντες περιῆπτανται περὶ τὰς γινναῖς τοῦ βράχου καὶ τὰς ἔξοχάς, περὶ τὸ μέρος δπου κρύπτεται ἡ φωλεά των, εἰς τὴν θέαν τοῦ ἔνεργομέως.

Εἶνε τόσον πολύτιμα τὰ ἀγριολάχανα τοῦ θαυμασίου ἐκείνου βράχου, ὥστε ποτὲ δὲν ἀγράζονται ἀντὶ δσουδήποτε ποσοῦ χορημάτων... Μόνον πληρώνονται ἡ μὲ ἀγάπην καὶ μὲ φιλίαν, ἡ ἐνίστε μὲ κεράσματα, εἰς τὸν ἀφωσιωμένον κουμπάρον μας, τὸν Τζενεγόν, ἡ κάποτε καὶ μὲ ψῆφους, ὅταν ἐπίκεινται ἐκλογαί... ἐπειδὴ δ κουμπάρος Τζενεγός εἶνε λίαν βαθέως ἀφωσιωμένος εἰς τοὺς φίλους του, καὶ τότε μόνον θὰ σὲ φιλέψῃ «λάχανα θαλασσίνα», ὅταν εἶνε βέβαιος δτι θὰ δώσῃς ψῆφον εἰς τὸ «κόρμα μας».

Ολίγον ἀπωτέρω, πρὸς νότον τῶν δύο βράχων, εἰς τὸ μέσον τοῦ πόντου, πάντοτε σχεδόν, ἐν γαλήνῃ καὶ ἐν τρικυμίᾳ, ἀκούνεται μία ὁρχίστρα, ἡτις ἔχει πάντοτε «δικό της σκοπό», καθὼς λέγουν. Εἶνε μία ὄφαλος, ἡτις καλεῖται κοινῶς Καλαφάτης. Διά τινος δπῆς ἐκβλύζει ὑποβρυχίως τὸ νερόν, εἴτα ἀναπτηδᾷ καὶ ἀποτελεῖ κρότον ὅμοιον μὲ τὸν τῆς «ματσόλας» ἡ ξελίνης σφύρας τοῦ καλαφάτη, —ἡ τοῦ «διανάκτου», ὅπως λέγουν εἰς τὸν Β. Ναύσταθμον,— ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἐπισκευαζομένου πλοίου. Η ματσόλα ἡ ἡ σφύρα αὐτὴ δὲν παύει, ἡμέραν καὶ νύκτα, ἀκούραστος, ἀκούμητος ν' ἀκούνεται. Κατ' ἄλλους δ Καλαφάτης ὀνομάσθη οὗτον μετ' εἰρωνος εὑφημισμοῦ, ὡς καλαφάτιζων τάχα τὰ πλοῖα τὰ δποῖα θὰ ἔξεπιπτον σιμὰ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του — οἰονεί, εἰς τὸ «Καρινάγιο» του.

Όλον τὸ παλαιὸν χωρίον ἦτον ἐρείπιον, ἀπλωμένον ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ γίγαντος, τοῦ μὲ τοὺς πόδας θαλασσωμένους βράχου. Μέρος αὐτοῦ εἶχε κατεδαφίσει δ χρόνος, μέρος οἱ ἀνθρωποι. Πότε οἱ ἴδιοι πρόην κάτοικοι τῶν παλαιῶν οἰκιῶν, συχνότερον τὰ τέκνα των, πότε οἱ μαστόροι, οἱ κτίσται, κατ' ἐντολὴν ἡ ἀνευ ἐντολῆς, ἔπαιρον ἀπὸ τὰ παλαιὰ κτίρια δ, τι στερεὸν εἶχον ταῦτα, τὴν ἔντειαν τῆς στέγης, πόρτες, παραθύρα, πολλάκις τοῦβλα καὶ κεραμίδια, βιαζόμενοι ἐκ τῆς ἀχρηματίας, ἐπειδὴ ἡ «ξύντροφος πενία» ἐμάστιξε καὶ τότε δεινῶς τὸ ἔλληνικόν, καὶ μάλιστα τοὺς κατοίκους τῆς νήσου, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων, κατόπιν τοῦ φοβεροῦ Ἀγῶνος — τὰ μετεκόμιζον δὲ διὰ ἔηρᾶς ἡ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν πολύχνην τὴν νεόκτιστον, πρὸς νότον, ἀπέχουσαν δρόμον τριῶν ὁρῶν. Ἄλλ' ὅμως ἡ θειὰ Μαχώ τὸ Φαλάκρι, ἡγάπτα τὸ παλαιὸν χωρίον της, τὸ μέρος δπου εἶχε γεννηθῇ κ' αὐτῇ ἔνα καιρόν, ὅταν τὸ χωρίον ἐκατοικεῖτο ἀκόμη, περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀγῶνος, καὶ δπου διηλθε τὰ προσφιλῆ εἰς πᾶσαν μνήμην ἔτη τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Διὰ τοῦτο ἐφόργυτισε μὲ κάθε τρόπον νὰ διατηρήσῃ τὸ παλαιὸν σπιτάκι, τὴν φωλεὰν τῶν γονέων της, τὴν κοιτίδα αὐτῆς τῆς ἴδιας. Μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ καθαριότητα, καὶ μὲ συχνὰ ἀσβεστώματα, εἶχε κατορθώσει νὰ διασώσῃ τὴν μικράν αὐτὴν γωνίαν, δπου ἡρχετο ἐνίστε νὰ λάβῃ ἀναψυχὴν καὶ νὰ κοιμηθῇ τὴν νύκτα, συνήθως ὅμοιη μὲ τὴν μητέρα της, ἡ μὲ συντροφίαν ἄλλων γυναικῶν.

Ο μικρὸς οἰκίσκος, μία ἐπάνοδος εἰς τὸ παρελθόν, μία δπὴ διὰ τῆς δποίας ἐβλεπέ τις τὰ περασμένα ὡς εἰς πανόραμα, ζωντανὴ ἀνάμνησις μέσα εἰς τὴν τέφραν τῆς λήθης, δρυὴ σκοπιὰ μεταξὺ κοιμωμένων σωμάτων, ἔκειτο πλησίον εἰς τὸν σφρόμενον τότε ὁραῖον ναΐσκον τῆς Παναγίας τῆς Μεγαλομάτας, πέριξ τοῦ δποίου ὑπῆρχον καὶ δύο ἡ τρεῖς οἰκίαι ἀκόμη διατηρούμεναι, ἀπὸ ἄλλας γυναικας, ζηλωτρίας τοῦ παρελθόντος. Ο ναΐσκος, ἐορτάων τὸ Σάββατον τοῦ Ἀκαθίστου, ἥτον εὐπρεπῆς, κ' ἐδέχετο συχνὰ τὸν φόρον τῆς εὐλαβείας αὐτῶν τῶν οἰκοκυράδων, ὅστις διετήρει καὶ τὰς σφρόμενας τριγύρω μικρὰς οἰκίας, δπως καὶ ἄλλων γυναικῶν.

Η Μαχώ τὸ Φαλάκρι ἔφθασεν ἐνωρίς, περὶ δύσιν ἥλιου, τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τοῦ Ὁκτωβρίου μηνός, κρατοῦσα τὸ καλαθάκι της, τὸ δποῖον περιείχεν ἄρτον, ἔλαιας χαμάδας, ὀλίγα

κυδώνια καὶ τινας τομάτας. Είχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ τὴν πόλιν τὸ πρωΐ. Ὄλην τὴν ἡμέραν διηλθεν εἰς τὸν ἔλαιωνα συλλέγοντα ἔλαιας, εἴτα τὰς ἔβαλεν εἰς σάκκους, καὶ δι' ἡμίονου τὰς ἔστειλεν εἰς τὰ ἔλαιοτριβεῖα τῆς πόλεως. Ο ἔλαιων ἦτο πολὺ πλησίον εἰς τὸ παλαιὸν χωρίον, ἀπεῖχε δὲ πολὺ ἀπὸ τὴν σημερινὴν πολίχην. Ἐπειδὴ ἔμελλε καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νὰ ἔξακολουθήσῃ τὴν αὐτὴν ἐργασίαν εἰς τὸν ἔλαιωνα, ἥλθεν εἰς τὸ παλαιὸν ἔρημον χωρίον, διὰ ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Μεγαλομάτας καὶ διανυκτερεύσῃ, δπως ἐνίστε συνειδήσεν, εἰς τὸν ἔρημον οἰκίσκον της. διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν τὸ πρωΐ εἰς τὸν ἔλαιωνα.

Η Μαχώ τὸ Φαλάκρι συνωδεύετο εἰς τὴν ἐκδομὴν αὐτὴν ἀπὸ τὸν υἱόν της τὸν Φάλκον, παιδίον δεκατριῶν ἐτῶν. Ο μικρὸς μάγκας είχεν ἀκούσει πολὺ συχνὰ ἀπὸ παιδία μεγαλείτερα ἀπ' αὐτὸν παμπόλλας διηγήσεις περὶ φαντασμάτων, τὰ δποῖα ἔβγαιναν τακτικὰ τὴν νύκτα εἰς τὸ παλαιὸν ἔρημον χωρίον, ἐν μέσῳ τόσων ἔρειπών, ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τὸν ύψηλόν, τὸν μὲ θαλασσωμένα τὰ σκέλη γίγαντα, δπου ἡ ἥχω τῶν κυμάτων, τὰ δποῖα ἔχόρευε μαίνομενος δ βιορᾶς νύκτα καὶ ἡμέραν, ἀντήχει εἰς τὰ κανδίσματα τῶν βράχων, κάτω, εἰς τὰ ἄντρα τὰ θαλάσσια.

Τὰ φαντάσματα ταῦτα, στοιχειά, ἔξωτικά, λογιῶν — τῶν — λογιῶν κρούσματα, δὲν ἔπαιναν νὰ ἐμφανίζωνται τὴν νύκτα, νὰ ἐπισκέπτωνται μελαγχολικῶς τὰ ἐρείπια, νὰ περιφοιτῶσιν εἰς τὰς κατεδαφισμένας οἰκίας, αἵτινες ἔστεγασαν ποτὲ ζωάς καὶ ψυχάς, καὶ τώρα ἐκάλυπτον μυστήρια ἄγνωστα ὑπὸ τοὺς σωροὺς τῶν λίθων. Ἐκάστη παλαιὰ οἰκία είχε τὸ ζῷδιον της. Τὸ ζῷδιον τοῦτο ἐλάμβανε τὴν μορφὴν ἐκείνου τοῦ σφαγίου, τὸ δποῖον εἶχε θυσιασθῆνα τὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκίας τῆς κτιζομένης ἐκάστοτε, μετὰ τὸν φαλέντα ἀγιασμόν. Ἐὰν τὸ σφαγὴν ζῶν ἥτο πετεινός, δ πετεινός ἔβγαινε συχνὰ τὴν νύκτα, ἔξαφνίζων τοὺς ἐνόικους, ἐνόσω ἡ οἰκία ἥτον δρυτία ἀκόμη, κ' ἔξακολουθοῦσε καὶ τώρα νὰ βγαίνη παραπονετικῶς, λαλῶν μὲ φωνὴν θρηνώδη ἐπάνω εἰς τὰς ἐρείπια. Ἐὰν τὸ θυσιασθὲν ἥτο ἀρνίον, ἐν πρᾶγμα λευκόν, πρόσον, ἡμερόν, δμοιάζον μὲ ἀρνίον, δὲν ἔπαινε νὰ βγαίνῃ ἀκόμη γύρω εἰς τὰς θεμέλια τῆς οἰκίας, βελάζον θλιβερῶς. Ἐὰν τὸ θῦμα ἥτο μοσχάριον, ἐνα βοϊδάκι μικρόν, μαυροκόκκινον ἐπαρουσιάζετο τριγύρω εἰς τὰς ἐρείπια. Ἐμούγκριζε μὲ σιγανή φωνήν, καὶ

πολλάκις, ἐνόσω ἡ οἰκία ἐκατοικεῖτο, τὸ μούγκρισμά του προεσήμαινε κακὸν διὰ τοὺς οἰκοκυράδους.

“Ολ' αὐτὰ τὰ διηγοῦντο οι μάγκες δπως τὰ είχον ἀκούσει ἀπὸ τὰς προμητοράς των, καὶ μάλιστα τὰ αὐγάτιζαν κ' οἱ ἴδιοι μὲ τὴν παιδικὴν ψευδομανίαν των. Καὶ τώρ' ἀκόμη πολλοὶ τὰς ἔβλεπον. Αὐτὴν ἡ Μαχώ είχε διηγηθῆ ἄλλοτε εἰς τὸν υἱόν της, τὸν Φάλκον, δτι είδε μὲ τὰ μάτια της, ἐνα μεσημέρι, νεράϊδες νὰ χορεύουν, ἀπὸ τὸν ὄψιον τοῦ Ἐρήμου Χωριοῦ, δπου ενδύσκετο, μίαν φοράν, δταν ἡτο μικρὰ κόρη ἀκόμη, καταντικρύ, ἐπὶ τῆς κρημνώδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη. Έκεī ἐπάνω, εἰς τὸν κρημνόν, ἔβλεπε τὴς νεράϊδες, ἐνα πλήθος λευκοφορεμένων γυναικῶν, ποῦ ήσαν παιασμέναι εἰς χορόν, κ' ἔχόρευαν «στὸν καλό τους καιρού», κ' ἐτραγωδοῦσαν.

— Καὶ τί τραγοῦδι ἔλεγαν, μάνα; ἥρωτησεν ἡ μικρὰ Τσιτσώ, ἐννέα ἐτῶν παιδίσκη, τὴν μητέρα της.

— Ελεγαν, κορίτσι μου: «Ἀκοῦτε μας μιλάτε μας· ἡμεῖς, καλαίς κυράδες...» . . .

— Ήθελα κ' ἔγω νὰ τώβλεπ' αὐτό, μάνα, είπεν δ Φάλκος.

— Ο Θεός νὰ μὴ σ' ἀξιώσῃ, παιδάκι μου. Εγώ ἐπεστρέψατη στὸ κρεββάτι, ποῦ τὸ εἶδα, κ' ἐπιάστηκε σαράντα μέραις ἡ γλῶσσά μου.

— Καὶ δὲ μοῦ λέσ, θειά, ὑπέλαβεν δ ἀνεψιώτης της, δ Σταμάτης τὸ Παπαδόπουλο, ἐνας ἄλλος μάγκας δμήλικος σχεδὸν μὲ τὸν Φάλκον,

— ποῦ τὸν ηὔραντὸν τόπο, γιὰ νὰ χορεύουν; Απάνω ἐκεī, στὸν κρημνό, στὴν σάρρα, πῶς δὲ γλυστροῦσαν νὰ πέσουν;

— Αὐταὶ είνε νεράϊδες, παιδάκι μου, καὶ πατοῦν στὸν ἀέρα, ἀπήντησεν ἡ Μαχώ. Τὴν διηγησιν διὰ τὴς νεράϊδες ποῦ χόρευαν τὴην ἐπεβεβαίωσε καὶ ἡ γοητὰ Φαλκίτσα, ἡ μητέρα τῆς Μαχώς, μία γραῖα κοντὴ καὶ κυρτή, δμοία μ' ἐνα κουβαράκι. Αὐτὴν εἶχεν ἰδεῖ στὸν καιρόν της πολλὰ ἀπίστευτα πράγματα.

Ο Φάλκος διὰ πρώτην φοράν ενδρισκε τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν, νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὸ Ερήμο Χωριό, χωρίς νὰ είνε πολὺς κόσμος, ἡ παρουσία τοῦ δποίου θὰ ἥτο ίκανη νὰ διώξῃ τὰ στοιχειά. Είχε μεγάλην περιέργειαν μεμιγμένην μὲ μεγαλείτερον φόβον, νὰ ἔβλεπε στοιχειά. Είχε μεγάλην περιέργειαν μεμιγμένην μὲ μεγαλείτερον φόβον, νὰ ἔβλεπε στοιχειά.

Διὰ νὰ λάβῃ δλίγον θάρρος, είχεν ἐρωτήσει τὴν μάμην του ἀν δλα τὰ φαντάσματα κά-

μνουν κακὸν εἰς δσους τὰ ίδοιν, καθὼς εἶχαν κάμη ἄλλοτε ἡ νεράϊδες εἰς τὴν μητέρα του. Ἡ γραῖα τοῦ ἀπήντησε ὅτι εἶνε καὶ στοιχεία ἀβίλαβῆ καὶ ἀκίνδυνα, καὶ μάλιστα τὰ ζῷδια τῶν σπιτιῶν, δρισμένως δὲν κάμνουν ποτὲ κακόν.

Μόλις εἶχαν φθάσει, καὶ ἤρχισε νὰ νυκτώνῃ. Ἡ Μαχὼ ἐπίστευεν ὅτι θὰ εὑρισκεν εἰς τὸ Ἐρημο Χωριὸ δύο ἥ τρεῖς ἄλλας γυναικας μαζὶ μὲ ἄλλα τόσα παιδία ἥ κοράσια, αἵτινες διενυκτέρευεν ἀπὸ ἡμερῶν εἰς τὸν τόπον, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ Μαχὼ. Ἡσχολοῦντο τὴν ἡμέραν εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ ἔλαιοκάρπου, κ' ἐπειδὴ τὸ παλαιὸν χωρίον εὑρίσκετο σιμὰ εἰς τὰ κτήματά των, μὴ θέλουσαι νὰ κοιμῶνται εἰς τὸ ὑπαίθρον, καὶ διότι ἐπιπτεν ἄφθονος δρόσος καὶ ὑγρασία τὴν νύκτα, καὶ διότι ἦσαν γυναικες, χάριν εὐκολίας κατήρχοντο καὶ διενυκτέρευεν αὐτόθι, εἰς τὰς δύο ἥ τρεῖς σωζομένας μικρὰς οἰκίας, διὰ ν' ἀναλάβουν ἐνωρὶς τὴν ἐργασίαν τὴν ἐπαύριον.

Ἡλπίζε λοιπὸν ἡ Μαχὼ νὰ εὕρῃ συντροφάν, καθόστον δὲν θὰ εὑχαριστεῖτο νὰ μείνῃ μόνη της μὲ τὸ παιδίον τὴν νύκτα εἰς τὸ Ἐρημο μέρος, δύον «κροτίζει ὁ τόπος», ἀπὸ τὰς τόσας παλαιὰς ἀναμνήσεις καὶ τὰ τόσα στοιχεία. Ἀλλ' ἡ Μαχὼ ἐγελάσθη. Λί γυναικες εἶχον τελειώσει πρὸς τὸ παρόν τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν ἔλαιων, καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ εἶχον ἐπιστρέψει τὸ βράδυ εἰς τὴν πολίχνην.

Ἡ Μαχὼ δὲν εὔρεψε ψυχὴν εἰς τὸ Ἐρημο Χωρίον. Ἐνύκτωνεν ἡδη, ἡ πανσέληνος ἥτον περασμένη, καὶ ἡ σελήνη θ' ἀνέτελλε δύο ἥ τρεῖς ὕδρας νύκτα. Ἀλλως, ὁ Φάλκος ἐπεθύμει νὰ διανυκτερεύσῃ εἰς τὸ ἄγριον μέρος, κ' ἐπέμενε νὰ μείνωσιν. Ἡθελε νὰ κάμη κι' αὐτὸς τὸν ἀνδρειωμένον εἰς τὸν ἔξαδελφόν του Σταμάτην, — δστις συνήθως ἔκαμνε τὸν ἀφοβόν μεταξὺ δλων τῶν παιδίων, — καὶ νὰ ἔχῃ νὰ τοῦ διηγῆται ὅτι εἴδε τόσα κορύσματα, τόσα στοιχεία, εἰς τὸ Ἐρημο Χωριό, καὶ «δὲν ἰδρωτε τὸ μάτι του».

Ἡ Μαχὼ ἔκαμε τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν κ' ἔμεινεν. Ἐν πρώτοις, ἄναψε τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Μεγαλομάτας. Ἡτον μία μεγάλη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἀρχαική, μὲ ἀνδρὸς χαρακτῆρας, μὲ πρόσωπον τὸ διπλάσιον τοῦ φυσικοῦ, μὲ μεγάλους, πολὺ μεγάλους ὀφθαλμούς, καὶ μὲ τὸν Χριστόν, ἐν βρέφος μὲ παμμεγίστην κεφαλήν, φοροῦν χιτῶνα ἐπίχρυσον, φωτεινόν, «τὸν ἀναβαλλόμενον τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον».

Εἶτα ἄναψε φωτιάν εἰς τὸ στενόν, μεταξὺ δύο ἔρειπών, ἀντικρὺ τοῦ ναΐσκου, καὶ κατέμπροσθεν εἰς τὴν θύραν τοῦ οἰκίσκου τῆς. Ἔψησε καφὲ διὰ τὸν Φάλκον της, τὸν καλομαθημένον, εἶτα ἐμαγείρευσε φαγητὸν ἀπὸ τομάτες καὶ κρόμμια μὲ λάδι. Ἀφοῦ ἔφαγαν, ἐκλείσθησαν εἰς τὸν οἰκίσκου διὰ νὰ κοιμηθοῦν.

Ἡ Μαχὼ ἥτον κουρασμένη, καὶ δὲν ἀργησε ν' ἀποκοιμηθῇ. Ὁ Φάλκος ὅμως ἔπαιμε τὸν ψόφιον καταρχάς, κι' ἀρχισε νὰ ροχαλίζῃ. «Αμα ἐνόησεν ὅτι ἡ μητέρα του εἶχε ἀποκοιμηθῇ, ἐσηκώθη, κι' ἄνοιξε τὴν πόρταν. Θὰ ἥτον κοίμια, ἐφαντάζετο, νὰ μὴν ἀπολαύσῃ αὐτὸν τὸ θέαμα, τὸ πρωτοφανὲς δι' αὐτόν, ἀν καὶ δὲν εἶνενος καλὰ πῶς νὰ τὸ παραστήσῃ τὴν νύκτα τὴν μυστηριώδη καὶ σιγηλήν, τὸν ἀπειρον οὐρανόν, τὴν ἀχανῆ θάλασσαν, ὑψηλά, ἀνωθεν τοῦ ἔρημου μαγικοῦ βράχου. Καὶ ἥτον, ἐπὶ τέλους, πιθανὸν νὰ ἴδῃ καὶ κανὲν φάντασμα...»

Ἐρρίγησεν. «Ἄσ εἶλεπαν τὰ φαντάσματα! Καθὼς ἔξηλθεν εἰς τὸ ὑπαίθρον ὁ Φάλκος, καταρχάς ἐστράφη δπίσω πρὸς τὴν θύραν τοῦ οἰκίσκου τὴν δοπίαν ἀφῆκεν ἀνοικτήν, καὶ ἡ κροᾶτο διὰ ν' ἀκούσῃ τὴν ἀνατνοήν τῆς μητρός τοι κοιμωμένης. Ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ ἔχῃ συντροφιάν τὴν πνοὴν τῆς μητρός του... Εὐτυχῶς ἡ μητήρ του τοῦ εἶχεν ἀφῆσει καὶ ἄλλην συντροφιάν, τὴν φωτιάν τὴν δοπίαν εἶχε θρέψει μὲ ἔνλα πολλὰ καὶ κουτσοῦρες ἐπίτηδες, καὶ ἀφοῦ τὴν περιώρισε μεταξὺ πλακῶν καὶ λιθῶν, μακρὰν παντὸς ἔχορου χόρτου ἥ θάμνου χλωροῦ ἥ ως οἶκης δένδρου, εἶπεν ὅτι τὴν ἀφήνει «γιὰ συντροφιὰ» καὶ δὲν τὴν ἔστησε. Τώρα, δσον προέβαινεν ἡ νύξ, ὁ βρόμος τοῦ πυρὸς καὶ ἡ λάμψις τῶν καιόντων δακλῶν, καὶ τὸ θάλπος τὸ δοπίον διέχυνεν ἥ ἀνθρακιά, ἥτο πράγματι ὀνεκτίμητος παρηγορία, εἰς τὴν ἐρημίαν ἔκεινην, ἀναμέσον τῶν τόσων ἐρειπών.

Καθὼς ἔξηλθεν ὁ Φάλκος ἔξω, εἰς τὸ ἔπαιθρον, ἀντικρὺ τῆς θύρας τοῦ οἰκίσκου εἶδε νὰ φαίνεται ἔνα μαῦρον πρᾶγμα, τὸ δοπίον δὲν εἶχε παρατηρήσει ἀφ' ἐπερέας. Τοῦτο ώμοιάζε πολὺ μὲ γραῖαν μαυροφόρων καθημένην εἰς τὸ σκότος, ἥτις τὸν ἔκυτταζε μακρόθεν. Ἐπειδὴ ἥσθάνετο φόβον, καὶ ἥθελε μὲ κάθε τρόπον νὰ διώξῃ τὸν φόβον ἀπὸ μέσα του, ἔλαβεν ἔνα δαυλὸν ἐπῆγε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ πρᾶγμα τὸ μαῦρον, καὶ τὸ ἐψηλάφησε. κ' ἐβεβαιώθη ὅτι ἥτο μαῦρον κούτσουρον ως οἶκης πάλαι ποτὲ ὑπάρχαντος δένδρου, τὸ δοπίον εἶχε καῆ, καὶ ἥτον

ώς καψάλια. Παραπέρα ἔκειτο ἵστατο ἐν πρᾶγμα δρυμίον, τὸ δοπίον ἐφαίνετο ὡς ἄνθρωπος μὲ τὸν ἔνα βραχίονα ἄνω ἀπλωμένον. Κρατῶν τὸν δαυλὸν ἐπλησίασε, καὶ εἶδε καλά, κ' ἐβεβαιώθη ὅτι αὐτὸν ἥτο κορμὸς ἀγριούσκης ἔηραδιάρας, τῆς δοπίας τὰ φύλλα ἐφαίνοντο νὰ εἶχον φαγωθῆ ἥ μαδηθῆ προσφάτως, καὶ τὸ ἔνα κλωνάρι ἥτο σπασμένον, κ' ἔγερε κατώ, τὸ δὲ ἄλλο, εὐρισκόμενον εἰς τὴν θέσιν του, ἔτεινε πέραν δριζοντίως.

Ἐκεῖ δίπλα, εἶδε τὴν ἀνταύγειαν τῶν κανδηλίων τοῦ ἔκκλησίδιου, τὰ δοπία εἶχεν ἀνάψει ἐνωρὶς ἡ μητήρ του. Ὁ Φάλκος προσέκυψε κ' ἐκύτταξε διὰ τῆς θύρας τοῦ παραθύρου. Εἶδε τὴν σκιάν καὶ τὸ ιερὸν θάμβος τῶν εἰκόνων καὶ τῶν θυριδῶν καὶ τῶν γωνιῶν, τὰς ἀμαυρὰς μορφάς τῶν Ἀγίων, ὀσφράνθη τὸ μικτὸν δρωμα τοῦ κηρίου, τοῦ ἔλαιου καὶ τοῦ θυμυάματος, κ' ἐκύτταξεν ἐπὶ μακρόν, εἰς τὸ φρίσσον φῶς τῶν πυρῶν τῆς κανδήλας, τὰ μεγάλα δημιατὰ τῆς Παναγίας, τὰ δοπία εφαίνοντο νὰ τὸν προσβλέπουν μετ' ἀντονούνθων τὸν θωπείας καὶ ἐπιεικείας βασιλοπρεπῶς, μέσον τῶν θάλων πράσινης. Εκαμε ταχέως δύο σταυροὺς καὶ ἀπεμαρτύνθη.

Πάραντα ἀφοῦ εἶπε τὸ «Κοιμήσου, παιδί μου» ἀπεκοιμήθη πάλιν, ὁ δὲ Φάλκος καὶ πάλιν ἔσπευσε νὰ ἔξελθῃ.

Μεσονύκτιον ἥτον ἥδη, καὶ ἡ σελήνη εἶχεν ἀνατείλη πρὸ πολλοῦ. Ὁ Φάλκος, δταν ἔξηλθε τὸ δευτέρον ἔξω, ἔρωψε ένλα εἰς τὴν φωτιάν, διὰ τὰς ἀστρά της παραθύρου, καὶ κάτω ἔκει, εἰς τὴν ἀνταύγειαν τῶν ἀστρῶν ἐφαίνετο νὰ γυαλίζῃ τὸ πέλαγος φρίσσον, καὶ ἡ ἀκτὴ τοῦ Κουρούπη ἀσπριζεν ἀπέναντι, μελαγχολική, ἐπάνω εἰς τὴν δοπίαν ἐχόρευν ἥ νεράϊδες τὸ μεσημέρι, ἐνῷ τὴν νύκτα τῶν κυμάτων ὑπόκωφος, μονότονος, ἀνήρχετο, ἀπὸ τὰ θεμέλια τῶν βράχων, ἀπὸ τὰ θαλάσσια ἄντρα. Ὁ οὐρανὸς ἄνω ἐσελάγιζεν ἀπὸ ἀστρα, καὶ κάτω ἔκει, εἰς τὴν ἀνταύγειαν τῶν ἀστρῶν ἐφαίνετο νὰ γυαλίζῃ τὸ πέλαγος φρίσσον, καὶ ἡ ἀκτὴ τοῦ Κουρούπη ἀσπριζεν ἀπέναντι, μελαγχολική, ἐπάνω εἰς τὴν δοπίαν ἐχόρευν ἥ νεράϊδες τὸ μεσημέρι, ἐνῷ τὴν γαλήνην τῆς νυκτός, εἰς τὸ μέσον τῶν ἐρειπών.

Τὴν στιγμὴν ἔκεινην, ὁ Φάλκος ἥκουσε λάλημα πετεινοῦ, τὸ δοπίον δὲν ἐφαίνετο νὰ εἶνε πετεινό, ἀπὸ πολὺ πλησίον, ἀλλ' οὔτε καὶ μακρόθεν. «Ἄν δὲν ἔπλεε καμμία βρατσέρα ἥ καμμία τὴν βρύσιν ἀλιεῖς... Ζέφυρος λεπτός, εὐώδης, δρόσος ζωηφόρος ἔπνεεν. Ὁ Φάλκος ἥσθάνετο κάτι ὡς ἔλαφορότητα, ὡς διάθεσιν πρὸς πτῆσιν, τὴν δοπίαν ποτὲ δὲν εἶχε δοκιμάσει εἰς τὸ χωρίον του, δταν ἔκυλετο μέσα εἰς τὰ ποτόκια καὶ τ' ἀνλάκια τῶν λιθοστρώτων στενῶν δρομίσκων, παίζων δομοῦ μὲ τ' ἄλλα παιδία.

Ἀνάμεσα εἰς τὸν ωχθόν τῶν θαλασσῶν, ἔχωροις κάτι ὡς δοῦπος, ὡς κτύπος σφύρας, μονότονον καὶ ωμημικόν, ἐπίμονον δπως τὸ φύσιμα τοῦ τέττιγος καὶ τὸ λάλημα τῶν στρουθίων. Ὁ Φάλκος, δσον καὶ ἀν ἐβασάνιζε τὸν νοῦν του, δὲν ἐνόει τί πρᾶγμα ἥτο δυνατόν εἶκενος κρότος.

Ἀνυπόμονος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν διὰ

νὰ ἐρωτήσῃ τὴν μητέρα του. Τὴν ἔσεισε διὰ νὰ τὴν ἔχουπνη.

— Μητέρα, τί πρᾶμμα εἰν' αὐτὸ ποῦ κάνει τὰς τάξ, στὴ θάλασσα, κάτω; Μὴν εἶνε κανένα στοιχειό;

— Η Μαχὼ ἔσαλενσεν, ἔτριψε τὰ μάτια της καὶ εἶπεν.

— Εἰν' ὁ Καλαφάτης, παιδί μου.

— Κ' ἔκαμε νὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρόν.

— Καὶ τί πρᾶμμα εἰν' ὁ Καλαφάτης; ἐπανέλαβεν δ Φάλκος.

— Η Μαχὼ ἔχασμηθῇ, ἔκλεισε τὰ μάτια, καὶ δὲν ἀπήντησεν. Ὁ Φάλκος ἐπέμεινε.

— Πέξ μου, μητέρα, τί εἰν' ὁ Καλαφάτης; εἶπε σείων τὸν ώμον τῆς κοιμωμένης.

— Ο Καλαφάτης, εἶπε μετὰ κόπουν ἡ Μαχὼ, εἶνε μιὰ ξέρα κάτω στὸ γιαλό, ποῦ τὴν λὲν ἔτσι... Κοιμήσου, παιδί μου.

— Η Μαχὼ δὲν εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ὁ υῖος της ἔλειπεν ἀπὸ πλησίον της, καὶ δτι εἶχεν ἐπανέλαμψη τῶρα ἔξωθεν. Ἐνόμισεν ὅτι, πλαγιασμένος πλησίον της, εἶχεν ἀκούσει τὸν κρότον τῆς θαλάσσης.

— Πάραντα ἀφοῦ εἶπε τὸ «Κοιμήσου, παιδί μου» ἀπεκοιμήθη πάλιν, ὁ δὲ Φάλκος καὶ πάλιν ἔσπευσε νὰ ἔξελθῃ.

Μεσονύκτιον ἥτον ἥδη, καὶ ἡ σελήνη εἶχεν ἀνατείλη πρὸ πολλοῦ. Ὁ Φάλκος, δταν ἔξηλθε τὸ δευτέρον ἔξω, ἔρωψε ένλα εἰς τὴν φωτιάν, διὰ τὰς ἀστρά της παραθύρου, καὶ κάτω ἔκει, εἰς τὴν ἀνταύγειαν τῶν ἀστρῶν ἐφαίνετο νὰ γυαλίζῃ τὸ πέλαγος φρίσσον, καὶ ἡ ἀκτὴ τοῦ Κουρούπη ἀσπριζεν ἀπέναντι, μελαγχολική, ἐπάνω εἰς τὴν γαλήνην τῆς νυκτός, εἰς τὸ μέσον τῶν ἐρειπών.

— Ο Φάλκος ἔνθυμηθῇ τὰς διηγήσεις τῶν παιδίων, τὰς παραδόσεις δσας εἶχον παραλάβη ἀπὸ τὰς γραίας προμήτορας σχετικῶς μὲ τὰ «ζώδια» τῶν οἰκιῶν, τὰ ἐμφανιζόμενα κάποτε τὴν νύκτα.

— Τότε, ἀν καὶ ἡ μάμμη του τὸν εἶχε βεβαιώ-

σει ծι τὰ ζώδια ταῦτα δὲν ἥδυναντο νὰ βλάψουν, ἥσθιάνθη ἀληθῆ τρόμον, ἔτρεξεν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν θύραν ἔσωθεν, ἔκαμε τὸν σταυρόν κ' ἐπλάγιασε πλησίον τῆς μητρός του.

— Μητέρα, εἶτεν ἔντρομος ἀκούσα ἔναν πετεινό.. εἶνε τὸ ζώδιο τοῦ σπιτιοῦ μας!

‘Η μήτηρ του δὲν ἀπεκρίθη, ἐκοιμᾶτο βαθειά.

— Πέτε μου, μητέρα, ἐπανέλαβεν ὁ Φάλκος, σείων αὐτὴν διὰ νὰ τὴν ἔξυπνήσῃ — ἐπειδὴ ἥσθιάντει τώρα μεγαλειτέραν ἀνάγκην συντροφιᾶς, καὶ πρὸ πάντων τῆς ἀνθρωπίνης δυμάλιας — πέτε μου, τί πρᾶμα εἶχαν σφάξει ὅταν τὸ ἔχτισαν αὐτὸν τὸ σπιτάκι; Δὲν ἔσφαξαν πετεινό;

‘Η Μαχῶ ἔξυπνησε, καὶ ἀνεσηκώθη ἐπὶ τῆς μαλλίνης τσέργας, ἐφ' ἣς ἡτο πλαγιασμένη.

— Τί ἔχεις, παιδί μου, καὶ δὲν κοιμᾶσαι; εἶπε. Δὲν ἔχεις ὑπνον;

— ‘Οχι, ὅχι... εἶπεν ὁ Φάλκος. ‘Ακουσα ἔναν πετεινό.

— Ποῦ τὸν ἀκούσεις;

— ‘Εδῶ ἔξω.

— Στὸ καλύβι τῆς Κοκκινίτσας θὰ λάλησε... Ἐχει ἔνα σωρὸ πετεινάρια... Θέλεις νὰ σου ἀγοράσω ἔνα αὔριο καὶ νὰ σου τὸ σφάξω τὴν Κυριακή;...

— ‘Ακούς ἔκει; Μακάρι...

— Καλά, Φαλκάκι μου. Κοιμήσου τώρα, καὶ μεθαύριο, σὰν πάμε κάτω, ἔγω θὰ σὲ φιλέψω πετεινό...

Τώρα δὲ Φάλκος ἥσθιάντει νυσταγμόν, τὸν δοποῖον τοποῖον εἶχε νικήσει ἡ περιέργεια. Καὶ πάλιν θὰ ἐπεύθυνε νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ ἔξελθῃ, πλὴν ἥρχισε νὰ ζαλίζεται καὶ νὰ ναρκοῦται ἀπὸ τὴν ἔφοδον τοῦ ὑπνου. Τούναντίον, ἡ μήτηρ του, ἀφοῦ εἶχε μισοχορτάσει τὸν ὑπνον, ἔξενύσταξε, κ' ἔμεινεν ἀνακαθισμένη καὶ συλλογισμένη, σιμὰ εἰς τὸ προσκέφαλον τοῦ Φάλκου τῆς.

Μετ' ὀλίγον εἶχε ἀποκοιμηθῆ ὁ Φάλκος, ἡ δὲ μήτηρ του, καθισμένη καθὼς ἡτον, καὶ στηρίζουσα μὲ τὴν χεῖρα κεκυψιαν τὴν κεφαλήν, ἥρχισε νὰ νυστάζῃ πάλιν καὶ νὰ λαγοκοιμᾶται.

Καὶ οἱ δύο μετ' ὀλίγον ἔξυπνησαν ἀπὸ ἔνα κρότον καὶ μίαν ἀλλόκοτον φωνήν..

“Ἐξωθεν τῆς θύρας των ἡκούετο ὁσάν ἔνα μούγκρισμα.

— Μπ! μοῦ! βοῦ! μοῦ! μποῦ! μοῦ!

‘Ο Φάλκος ἀντινάχθη. ‘Η Μαχῶ ἔξαφνίσθη εἰς τὸν ἔλαφον ὑπνον τῆς.

— Παναγία μου! τί εἶνε;

Εἰς τὴν ἐπιφώνησιν τῆς Μαχώς, ἀπήντησε καγκασμός, ὅστις ὅμως οὐδόλως καθησύχασε τὴν γυναῖκα.

Πολλὰ φαντάσματα τῆς νυκτός, καθὼς καὶ ἡ νεραΐδες τὴν ἡμέραν, εἶχον ἀκούσθη κατὰ καιρούν ὑπὸ πολλῶν νὰ γελοῦν θορυβωδῶς.

‘Αλλ' ὁ Φάλκος, παραδόξως, μέσα εἰς τὸν φόβον του ἐγέλασε.

— ‘Αν εἶνε στοιχεῖο, εἶπε, θὰ μοιάζῃ μὲ τὸν ἔξαδελφό μου τὸν Σταμάτη...

Τὸ ὄντι εἶχεν ἀναγνωρίσει τὴν φωνὴν καὶ τὸν γέλωτα τοῦ ὅμηλικος ἔξαδελφου του.

— Βρὲ παιδί, παλάβωσες, θὰ τοὺς σκάξῃς... θὰ κοπῆ, τὸ αἴμα τους, ἀπήντησε φωνὴ ἔσωθεν εἰς τὸν ἀκούσθητα καγκασμόν.

Δεύτερος γέλως ἀντήχησεν, εἶτα δροσερά, νεανικὴ φωνὴ εἶπε.

— Δέν τα φοβοῦμαι τὰ στοιχεῖα ἔγω, θειά Μαχώ.

‘Ο Φάλκος ἥνοιξε τὴν θύραν.

‘Ο Σταμάτης ἐφάνη εἰς τὸ χάσμα τῆς θύρας, συνοδεύμενος ἀπὸ τὴν γηγά Φαλκίτσα, τὴν μάμμην του καὶ μάμμην τοῦ Φάλκου, μητέρα δὲ τῆς Μαχώς.

‘Η γηγά Φαλκίτσα, κοντὴ καὶ κυρτή, συμμαζωμένη, ἔβλεπε καλὰ τὴν νύκτα, καθὼς ἔκνυπτε πρὸς τὴν γῆν, εἶχε γερὰ πόδια, κ' ἐπάτει μὲ βῆμα ἔλαφον.

‘Ο Σταμάτης ἀφῆκε κραυγὴν θριάμβου.

— Καλῶς σᾶς ηῦραμε !...

Γιὰ χατῆρί σας, κόντεψαν νὰ μᾶς φάνε τὰ στοιχεῖα !

‘Ο Φάλκος ἥρωτησε τὴν μάμμην του.

— Ξέρεις νὰ μοῦ πῆς μάνα, τὸν καιρὸ ποῦ ἔκτιζαν αὐτὸν τὸ σπίτι, τί εἶχαν σφάξει 'στὰ θεμέλια;... Μήνης ἔσφαξαν πετεινό;. . . Γιατὶ ἀκούσα ἔναν πετεινὸν νὰ μιλῇ, πολυώρα...

‘Η γηγά Φαλκίτσα ἀπήντησεν εὐθύμως.

— ‘Ακούς ἔκει! τί ἀλλο θὰ ἔσφαξαν ἀπὸ πετεινό, παιδί μου... καλὰ ἔξεφάντωσαν ἔκεινοι μὲ τὸν πετεινό, τὸν μικρὸν ἔκεινο. . . Μακάρι νὰ εἴχαμε κ' ἔμεις ἔνανε!

— Τώρα τὸν εἴχα μελετῆσει, μάνα, καὶ τοῦ ἔταξα τοῦ γιοῦ μου ἔνα πετεινάρι, εἶπεν ἡ Μαχώ...

— Καὶ τί νὰ μᾶς κάμη ἔνα πετεινάρι, θειά; εἶπεν ὁ Σταμάτης, ποῦ ἔχουμε κι' ἄλλους δικούς μας κάτω στὸ χωριό; Μισὸ μοναχὰ θέλω ἔγω στὸ μερδικό μου...

— Θὰ πάρω δυὸς ἀπ' τὴν Κοκκινίτσα, Σταμάτη μου, φτάνει νὰ μοῦ δίνῃ· εἶπεν ἡ Μαχώ.

Ἐνθύνες τώρα ἡ γηγά Φαλκίτσα ἥρχισε νὰ διηγῆται πῶς καὶ διατί ἡλθε, μαζὲ μὲ τὸν ἔγγονόν της, εἰς τοιαύτην ὥραν.

... Σὰν εἶδαμε, πλειό, παιδάκι μ', πῶς ἀργήσατε, καὶ καταλάβαμε πῶς ἥθελε κοιμηθῆτε στὸ χωριό τὸ δικό μας πλειό, καὶ θὰ ἡσαστε μοναχοί σας, γιατὶ ἡ Διόμαινα καὶ ἡ Μπάλαινα κ' ἡ γειτόνισσά μας τὸ Γηρακώ εἶχαν φύγη νωρίς, γιατὶ δὲν εἶχαν ἀλλες ἔλλες νὰ μαζέψουν, πλειό, κ' ἥρθε τὸ Γηρακώ, ἡ γειτόνισσα, καὶ μᾶς εἶπε πῶς, νὰ τᾶξερε, ἥθελε-καθίση στὸ χωριό μας, γιὰ νὰ σᾶς κάμη συντροφιὰ (χωριό της ὀνόμαζεν ἡ γραία τὸ παλαιόν) καὶ τῆς κακοφάνηκε ποῦ δὲν τῶξερε, γιὰ νὰ καθίσῃ σὰν τάκουσε κι' ὁ Σταματάκης, αἵτο τὸ διόπταιδο, δὲν ἥθελε νὰ βασταχθῇ, κ' ἐφοβέριζε νὰ κινήσῃ νάρθη στὸ χωριό μεσάνυχτα, μοναχός του σὰν ἔβγηκε τὸ φεγγάρι, κ' ἐβλέπαμε νὰ περπατοῦμε, πλειό, γιὰ νὰ μὴν κινήσῃ νάρθη μοναχός του ὁ Σταματάκης, ὁ ἀπόκοτος, κ' ἔχω δυὸς καῦμούς, καὶ γιὰ τ' ἐσάς καὶ γιὰ τ' αὐτόνε, εἶπα κ' ἔγω, ἀς κινήσουμε νὰ πάμε, τώρα ποὺ βγῆκε τὸ φεγγάρι, πλειό... Κ' ἔτσ' ἥρθαμε.

Εἶχαν ἔλλη γηλά ἀπὸ τὴν ράχην, ἀπὸ τὰ Καλύβια τοῦ βουνοῦ, ὅπου εἶχαν μείνη νὰ διανυκτερεύσουν, ἡ γραία καὶ ὁ ἔγγονός της. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ενδύσκοντο εἰς τὴν μάνδραν, εἰς τὸ βουνόν. Εἶχαν ὑπάγη διὰ νὰ ζητήσουν ἀπὸ δύο βουκούνις κολλήγας των ὀλίγα καθυτερούμενα, εἰς μυζῆθρες καὶ τραχανάν, προερχόμενα ἀπὸ ἀντιστόρους καὶ ἀπὸ ἐνοίκια βουκῶν. Τὸ βράδυ, αἵ τρες γυναικες, αἵτινες εἶχαν ἀναχωρήσει ἀπὸ τὴν γειτονιὰν τοῦ Ερήμου Χωριού, ἐπιστρέφουσαι εἰς τὴν πολύχνην ἔπερασαν ἀπὸ τὰ Καλύβια, καὶ ἡ Φαλκίτσα γνωρίζουσα διτὶ ἡ κόρη της ἡ Μαχῶ εἶχε πρόθεσιν νὰ μείνῃ εἰς τὸ Ερέμο Χωριό τὴν νύκτα ἔκεινην, ἔξηγήθη μὲ τὰς τρεῖς γυναικας, αἵτινες ἔξεφρασαν λύπην διότι δὲν τὸ εἶεν-ρων νὰ μείνουν χάριν συντροφιᾶς. Τότε, σὰν ἐννύκτωσε, ὁ Σταμάτης, τ' ἀγιόπαιδο, καθὼς τὸν ἐπωνόμαζεν ἡ μάμμη του, ἐσήκωσεν ἐπανάστασιν, ἀπαιτῶν νὰ ὑπάγουν διμοῦ εἰς τὸ Παλαιὸν Χωρίον, ἀλλως ἥπελει διτὶ θὰ ἐπή-

γαινει αὐτὸς ἡ μόνος ἡ μὲ δύο βισκόπουλα, τὰ διποῖα θὰ ὅδηγουν τὰ μικρὰ κοπάδια τους πρὸς τὸ μέρος ἔκεινο.

‘Η γραία ἐνέδωκε, καὶ ἄμα τῇ ἀνατολῇ τῆς σελήνης ἀνεγώρησαν διμοῦ.

‘Ο Σταμάτης τώρα ἔρχισε νὰ διηγῆται εἰς τὸν ἔξαδελφόν του τὸ πάροιασε τὰ δύο βισκόπουλα, τὰ διποῖα εἰλατάν σχεδιάσει νὰ τὸν «σπιάζουν», καὶ ματαίωσας τὰ σχέδιά των, τὰ ἔσκιαξεν αὐτός, διτὶ νὸ τὸν σκιάξιν ἔκεινα.

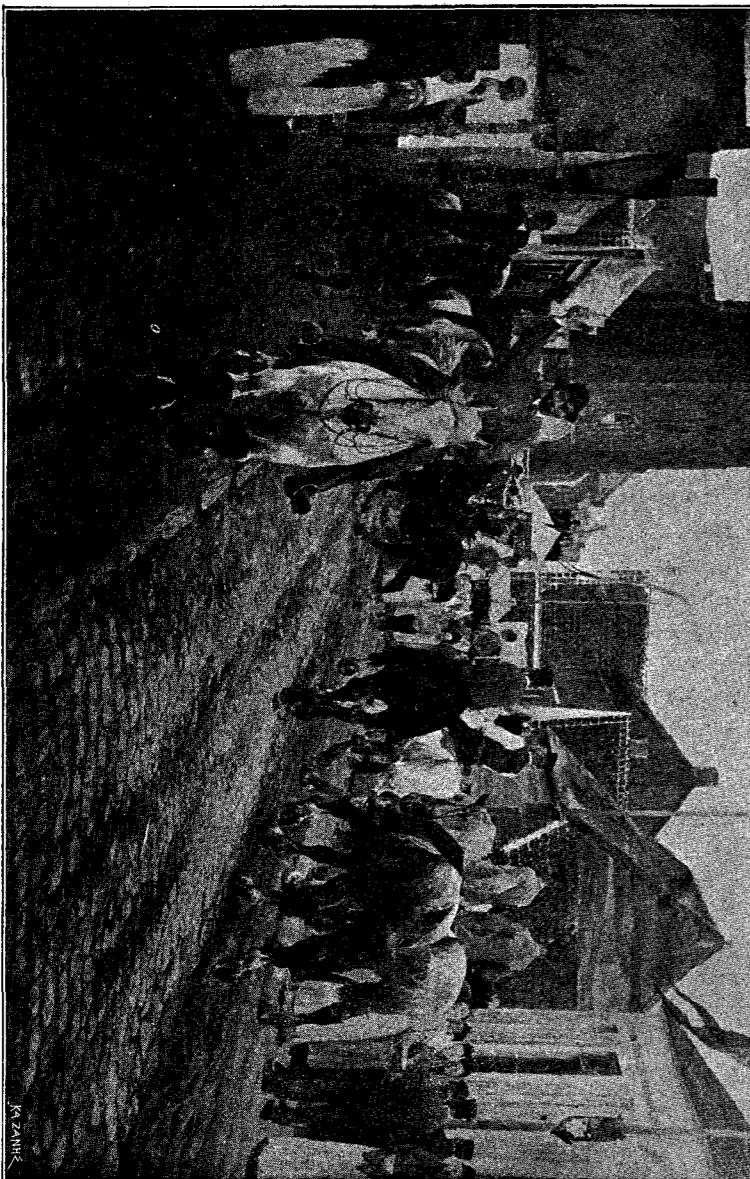
... Τὰ μυρίστηκα ἔγω, ποῦ ἥθελαν νὰ κυριφτοῦν κάτω στὸ δέμημα, δίπλα στὸ δρόμο μας... τοὺς ἀκούσα ποῦ μουρμούριζαν οἱ δύο τους «—Βρέ σὺ Στάθη, καῦμένε, νά, μὲ τὴν κάπα νὰ στήσης διλόρθη τὴν κουκούλα, καὶ τὰ μανίκια τῆς κάπας νὰ τὰ σηκώσῃς ψηλά, νὰ φαίνεται σὰ στοιχεῖο. —Ποῦ, βρέ σύ, Γιάννη; τοῦ λέει, δ ἀλλος. —Νά, κάτω, στὰ σκίνια ἔκει... κ' ἔγω νὰ κάνω τὸ βοϊδάκι, τάχα, νὰ μουγκρίζω... κι' ἀπέκει, σὰ λακκήσουν, τοὺς παίρνουμε μὲ τὰ κοτόρνια». Σὰν τάκουσα, καλά, νὰ σᾶς δεῖξω ἔγω!... Λέγω τῆς γηγάς νὰ καθίσῃ στὴν ἄκρη, νὰ βαστᾶ τὸν ἀνασασμό της, καὶ νὰ μὲ καρτερῇ, κ' ἐφτασα... «—Ποῦ πᾶς; —Σιώπα!» Παίρνει τὸ μονομάτι, στὴν πέρα πάντα... Κατὰ τὰ σκίνια αὐτοί, κατὰ τὰ πρινάρια ἔγω... Τοὺς βλέπω ἀντίκρυ ποῦ παραμόνεαν κρυμμένοι. Μιὰ πετριά δεύτερη πετριά· κ' ἔχωθηρα στὰ κλαριά μέσα... Ξαφνίζονται, γυρίζονται, ίδουν πόθεν ἔχονται ἡ πετριές, σηκώνομαι, τοὺς βάζω στὸ κοντό, τοὺς ἀρχινῶ μὲ τὰ βράχια... Κατὰ τὰ σκίνια αὐτοί, κατὰ τὰ πρινάρια ἔγω... Τάκοφαν κουμπούρι... κ' ἐλάκησαν, καὶ ἀκόμα λακκούν... πίστεψαν πῶς ἡτον τοιςχεὶο ποῦ τοὺς κυνήγησε. Τρέχω, ηρά τη μανοῦ μου, καὶ τὸ βάλαμε στὰ πόδια γιὰ δῶ. Καὶ νά μας, ἥρθαμε... Α! δὲν φοβοῦμαι τὰ κρούσματα, θειά Μαχώ!

Κι' ἀφοῦ εἶπε ταῦτα, ὁ Σταμάτης τὸ παπαδοπαΐδι, τ' ἀγιόπαιδο, ἥρπασε τὴν φλάσκαν τὴν γεμάτην νερόν, καὶ τὴν ἀδειασε σχεδὸν δλην διὰ νὰ ξεδιψάσῃ... Είτε ἔξηπλώθη πρηνής, παρὰ τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, καὶ ἥρχισε νὰ φοχαλίζῃ ἀκόμη πρὶν κοιμηθῆ.

A. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Τάφιερώνω στὸ μεγάλο μας
τεχνίτη Κωστῆ Παλαμᾶ.

ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΟΝ

ΕΡΓΟΝ ΦΡΑΝΤΖ ΒΑΝ ΛΕΕΜΠΟΥΤΕΝ

· Άπο τὴν Αἰσθητήν "Ἐκθεσιν Ἀθηρῶν"

Ζωή, θεὰ πεντάμορφη, πεντάδοξη κ' αἰώνια !
Ποῦ ἀπ' ἀγνώστου "Ηλιού δλόφλογες ἀγκάλες
Ξεσφεντονίσθηκες μ' ἀπράτητη λαχτάρα
Σὲ παγωμένα μέσα κι ἄψυχα σκοτάδια,
Καὶ μάγεψες τὰ ναρκωμένα τὰ διαστήματα
Μὲ τὴ γλυκειά σου ἀνατριχίλα.
Ποῦ γύριζες καὶ γύριζες σὲ βάθια κι ὑψη
Στὸν κύκλο τὸν ἀτέλειωτο τῆς Πλάστης,
Καὶ τάτομα συνάρπαξες καὶ θέρμαινες καὶ συγκρατοῦσες,
Ωσπου ψυχή σου τάκαμες καὶ σῶμα :
Πλημμύρα φῶς κι ἐνέργεια κι δμορφιὰ κι ἀγάπη,
Πλημμύρα, ποῦ τὸ κάθε κῦμα τῆς κι ἀπὸ ἔνας κόσμος.

Καὶ κάθε ἀστέρι τώρα ζῆ, σιρεφογνωμένη καὶ φέγγει,
Τοῦ οὐράνιου διάβα σου περίλαμπρο σημάδι.
Κι ως πέρα ἀπ' τοὺς ἀπόκεντρους μικροπλανῆτες

Τῆς Γῆς, τῆς Ἄφροδίτης,
Ποῦ ἔναν ἀπ' τοὺς μύριους ἥλιους σου ἀκλονθᾶνε,
Κατὰ τὰ κράσπεδα τὰ φωτεινὰ τοῦ Γαλαξίου,
Ως ἐκεῖ φτάνουνε τάριφητά σου δῶρα,
Ποῦ λὲς κι ὀλόχαρες, ἀστραφτερὲς διαβαίνουν
Κατόπι πλούσιας συνοδιᾶς ἀπὸ λιοφέγγαρα κι ἀστέρια.

Οἱ λαμπροστόλιστες μικροῦλες,
Πρὸς δόξα τῆς ἀγήρατης τῆς Νύφης
Τῆς Νύφης ποῦ παντοτευκὸν γιορτάζει γάμο.

Σπιθοβολοῦν καὶ τρέμουνε ταστραφτερά σου ἀστέρια,
Σὰ νὰ γλυκοκοιτάζουνται.
Σὰ νὰ μιλοῦν ἀγάμεσά τους,
Κι ἀπ' τῆς ἀγάπης σου τὰ μάγια σὰ νὰ σπαρταρᾶνε.
Οἱ νύχτες ἀγκαλιάζουνε τὶς μέρες
Στ' ἀπέραντο τὸ πανηγύρι
Ποῦ ἀγάλια καὶ σιωπηλὰ τελιέται,
Μὰ στέλνει ἡ σωπασιὰ ἐκείνη
Τὴν ἀρμονία ποῦ ὅργανο θυητὸ δὲ σώνει
Σὲ ψυχὴ μέσα νὰ σπραγγίξῃ.

*K' ἐνῶ στὴν ἀβυσσοῦ γαλάωπά
Οἱ διαμαντέηες σφαῖρες ἀρμενίζονται
Πετάει ἔφρων δὲ νοῦς γοργότερὸς ἀπὸ ἀχτίδες,
Τοὺς κίνκλους τοὺς ἀκόντιεντος ζυγάνει
Κι ἀκούγει τάγκομαχητὸς τοῦ στρεφογύρου,
Καὶ βλέπει τοὺς ἀκοίμητονς ἀγῶνες,
Καὶ νοιῶθει τὰ μυστήρια ποῦ ἐκεῖ φωλιάζονται,
Τὶς μάχητες, τὶς νῆκες καὶ τὶς δόξες,
Κι ἀπὸ δύλα πιώτερο τοὺς στεναγμοὺς
Τῆς γένεσης, τῆς γέννας, τοῦ θανάτου,
Ποῦ αἰώνια ἀκολουθᾶντα τὸν ἀθάνατο σὸν δρόμο.*

*Πελώρια στὴν ἀπλοχωριά, κι ἀκόμα πιὸ πελώρια
Ἐκεῖ ποῦ μήτε ἀθώρητο μαμούντι
Δὲν σώνει νάγγαντέψη,
Σὰν πνέμα πλημμυρᾶς τὰ σύμπαντα,
Κι δύπον πλανιέται δὲ νοῦς, ξανοίγει
Τάλαθαστά σὸν ἰχνάρια.
Οἱ τόποι, δὲ καιρός, τὸ ἐγώ, κι δύλα τάνυπαρχα
Ποῦ δὲ θαμπωμένος ἀνθρωπός
Τὰ στήνει ἐκεῖ ποῦ σύνορα δὲν ξέρεις,
Σὰν ὄνειρα περνοῦνται χάρονται μὲ κάθε κίνημά σου,
Μὰ μνήσκεις πάντα ἐσὺ καὶ βασιλεύεις,
Μνήσκεις σὰν πέλαγο ποῦ κι ἀντὶ χαθοῦν τὰ κύματα,
Στάλα τοῦ κρύσταλλον νεροῦ δὲν πάει μαζί τους.*

*"Οιαν ἡ παποκίνητη ψυχὴ τοῦ ποιητῆ
Σὰν πούπουλο ἀπὸ τὰ διάπλατα φτερά σου,
Σὰ χρυσαλίδ' ἀνήσυχη,
Σὲ δίχι κοσμοάπλωτο πιασμένη,
Τὴν θεϊκά της φύτρα νοιῶθει,
"Ομως ξεχνῶντας σὸν τὴν ὅψη τὴν ἀθώρητη
Πασκίζει τὸ μυστήριο σου νὰ ξεδιαλύῃ,
Μὲ πόση μάχητα χτυπιοῦνται τὰ φτερούγια της,
Μὲ πόσον πόνο τάπειρο νὰ σκίσουντε γυρεύονται,
Κι ὡς τόσο τὸ μαγνάδι τὴν κρατάει,
Καὶ μόλις στὰ θολά της μάτια φαίνεσαι καταχνιασμένη,
Ἐσύ, ποῦ ὀλόγυμνη, παπουπαροῦσα,
Μὲ τῆς ψυχῆς τὴν ἀγωνία ἐκείνη γλυκοπαίζεις,
Καθὼς ἡ μάννα παίζει μὲ παιδιοῦ λαχτάρα,
Σὰν πολεμάει τὸ φῶς νὰ σφιχτοπιάσῃ,
"Η γιὰ παιχνίδι ἡ γιὰ τροφή του.*

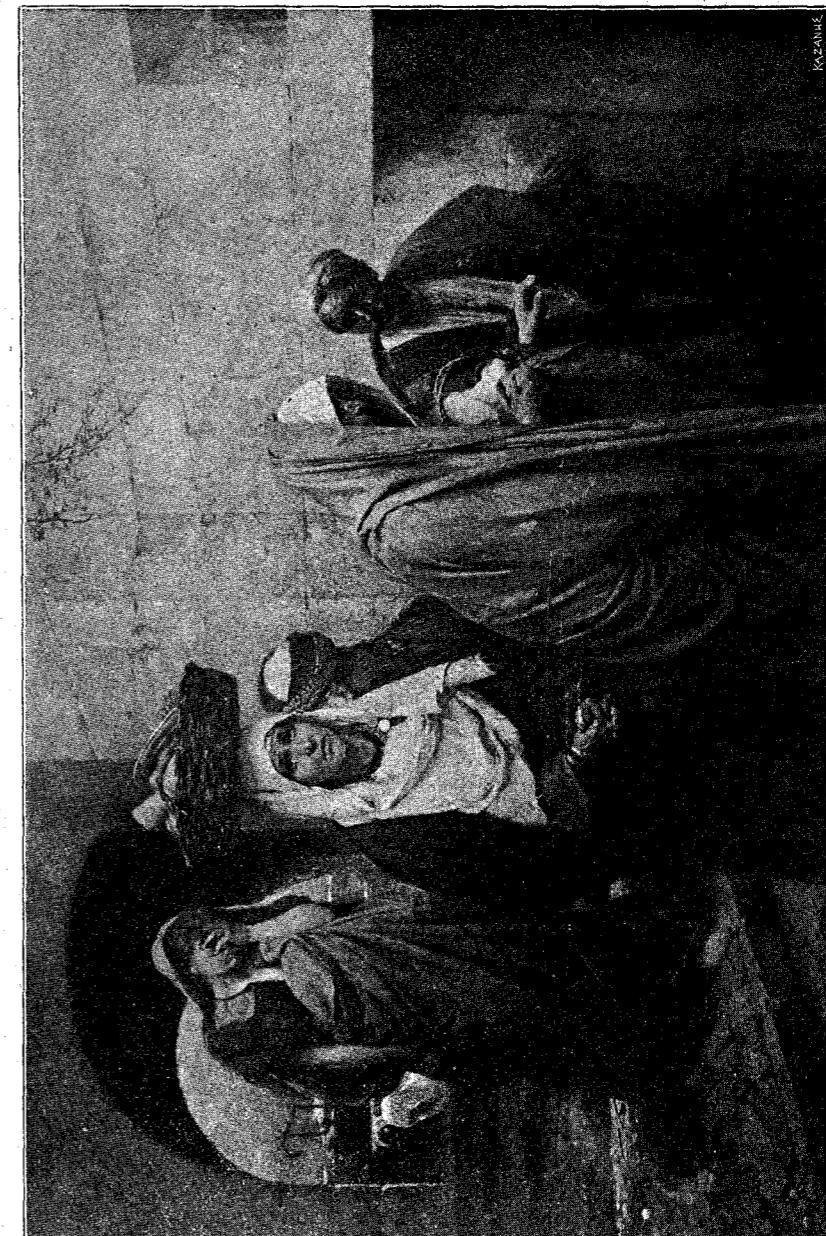
*Παράδιπλα στάκοίμητο ποτάμι,
Κοττά στοὺς κρίνους τοὺς παρήγορονται,
Συνχρογνούνται φιλόσοφος καὶ διαλογιέται,
Ζητῶντας τὸ ἀποποῦθε καὶ τὸ ποῦ νὰ κατεβάσῃ.
Γοργὸς κατρακυλάει τάκοίμητο ποτάμι,
Κάδε Τλαμπρή τον στάλα ἀπὸ ἄλλες κυνηγιέται,
Καὶ φεύγει ἐκεῖ ποῦ τὴ μαζεύει ἡ ἀχτίδα,
Στὰ βράχια νὰ τὴν ξαναστάξῃ τῆς ραχούλας.
"Ομως τὸ ρέμα, μήτε τὸ βαθὺ μονομορητό του,
Μήτε τὴν κρουνταλλένια τον ὅψη δὲν ἀλλάξει.
"Ομως στοῦ ἴδιου φεματιοῦ τοὺς ὅχτονται
Ανθοῦν τὰ λούλουντα στὸν τάφο τους ἀπάνω,
Ἐκεῖ ποῦ μύρια πρόν τους φάγηκαν,
Καὶ μύρια θὰ ξαναφανοῦνται.
Πετάει σὰν ὄνειρο ἡ μορφή, ξαναπροβάλλει σὰν αὐγοῦλα,
Καὶ πάλι στὶς ἀστερεύετες σου φλέβες πνίγεται,
"Ομως ἐσένα δὲρμος σου ἀλλαγμα δὲν ξέρει, μήτε τέλος.
Κι ὡς τόσο διαβασμένος μελετάει ἀκόμα
Τὸ νοιῶσμα τῆς Ἀθανασίας !*

*"Ολα πεθαίνοντε, μὰ Ἐσύ
Γιὰ πάντα ζῆς καὶ βασιλεύεις.
Γιὰ πάντα μὲ τοῦ Χάρον τὸ δρεπάνι Ἐσὺ τάκούραστο
Μαζώνεις τὴν τροφή σου.
Κι ἀν ἀκλονθάη τὰ βήματά σου μαδρος ἵσκιος,
"Ομως δύπρός σου χύνει φῶς ἐκεῖνος,
Ποῦ σ' ἔχει ἀπὸ τὰ μαῦρα σπλάχνα τον βγαλμένη.
Καὶ μὲ παλμοὺς δρυμῆς ἀνίκητης,
Μὲ τὸ βαθὺν ἀνασασμό σου,
Τὰ συνεπνίγεις τάδικα τὰ μυρολόγια
Ποῦ ἐδῶ κ' ἐκεῖ σκορπιῶνται,
Σὰν ποῦ ἀνοιξιάτικη φουρτούνα πνίγει
Τοῦ λειβαδιοῦ τὸν ἥχονται.*

*"Ἀπὸ τῆς Γῆς περνῶντας τάνθισμένα μονοπάτια,
Λυπήτερὸς τραγούδης ἀκούγω καὶ φέλνει,
Πῶς σὰν ποτάμι τὸ κακὸ Σὲ σβύνει.
Πῶς γιὰ τὰ Σένα ἐκεῖ παλαιόβοντας
"Ο ἀθῶς σπαρταρέει καὶ ματοστάζει,
Γιατὶ εἶσαι Μάγισσος ἀπονη, κι ἀφίνεις
Τάδύναμο στοῦ δυνατοῦ τὸ νύχι,
Τὸ δυνατὸ στοῦ ἀδύναμον τὴ σκόνη ἀπάνω.*

Ἀκόμα ἔκει δὲν τάνιστόρησε
 Ὁ ἀπελπισμένος Ιερεμίας
 Πῶς τὸ κορμί του—μᾶς στυγμῆς Σου φουσκαλίδα,—
 Μὲ μάχητες ἀθώρητον μικρόκοσμον
 Κ ἔκενο συγκρατιέται
 Πῶς ἀν̄ ἔσποῦνε φουσκαλίδες κι ἀν̄ περνοῦν,
 Ἀλλες προβάλλοντι καὶ λαμπτοκοποῦνε
 Σταθμάτωτο Σου ρέμα.
 Πῶς εἶσαι Ἐσὺ τάληθνὸς ποτάμι,
 Κι ὁ νοῦς του μελετάει τῆς γῆς τὸ δρᾶμα,
 Καθὼς ὁ ναύτης τὴ στεριά
 Ποῦ τὴ θαρρεῖ καὶ φεύγει πίσωθέ του,
 Στὰ πέλαγα ἡ βαρκοῦλα του σὰν ἀρμενίζει.

 Πρωτοτεχνίτρα ποῦ ὀδοένα παίρνεις
 Ἀπὸ γεροὺς καὶ χαλασμένους κόσμους
 Τὸ τρισαρίθμητο ἔχει σου στὴν ἀγκαλιά σου,
 Καὶ μὲ τὴν κρύφια δύναμή σου τὸ μαγεύεις
 Ποῦ μὲ τεράστιας θέλησης ἀνάγκαιομα,
 Μ' ἐνέργεια τρίσβαθη κι' ἀσκόλαστη,
 Ἀπὸ παλιὰ τορνεύεις καὶ σκορπάεις καινούργια σου ὅντα,
 Πιὸ τέλειο κάθε τόρνευμά σου,
 Ἀπ' τοὺς καιροὺς ποῦ τάμιορφο πρωτόπλασμα
 Μὲς στοῦ πηλοῦ ἀργοσάλενε τὰ βάθια,
 Ως τότες ποῦ οὐρανόφεγγη παρθένα
 Λαχτάρησε μὲ στεναγμὸ καὶ καρδιοχτύπι
 Τὰ σπλάχνα τῆς θυσία νὰ Σου τὰ κάμη.
 Ἐσύ, ποῦ χύνεις ὁμορφιά στὰ πάντα
 Μάχόρταγη φιληδονία.
 Ποῦ τὸ ίερὸ μυστήριο Σου τελέται
 Μὲς σ' ἀσβεστο ἔνα φῶς, ποῦ ἀντιφεγγιά του εἶνε ὁ νοῦς μας.
 Ποῦ τὸ παγκόσμιο Σου ἔργο στοὺς αἰῶνες μέσα
 Τὸ συνεδένει ἀκαταπόνητος Μαγνήτης,
 Ἡ σύμμαχή σου ἡ οὐρανογέννητη,
 Ποῦ τῆς ψυχῆς σου εἶναι ψυχή,
 Ποῦ εἶσαι Ἐσὺ ἡ ἴδια, καὶ Σὲ λὲν Ἀγάπη!
 Ἀγάπη, κι ὁμορφιά, καὶ φῶς κ ἐνέργεια!
 Εσᾶς ὑμνῶντας, μιὰ μονάχη ψέλνω, τὴ Ζωή,
 Τοῦ κόσμου τὴ θαυματουργὴ πρωτοτεχνίτρα.

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΕΚ ΤΟΥ ΓΟΛΓΟΘΑ

EPTON P. I. VAN DER OUDERA

'Ἄπο τὴν Δευθὺν "Ἐκθεαν" Ἀθηνῶν

Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΛΙΣΣΩΝ

Τὸ πολίτευμα, τὸ δόπιον ἐγέννησεν ἡ φαντασία κοινωνιολόγων τινῶν, εὐπαθῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην δύνην, αἱ ἀρχαὶ τῆς ισότητος, τὰς δόπιας μὲ τὴν θέρμην εὐγενοῦς καὶ ὑψηλῆς ἀποστολῆς ἐκήρυξαν οὗτοι, θεωρηθέντες περισσότερον ὡς ἰδεολόγοι ἢ θετικοὶ ἐπιστήμονες, θηρεύοντες χιμαίρας μᾶλλον ἢ ἐγεροντες τὰς βάσεις τῆς ὀλβιότητος, ὑπάρχουν κάπου ἐφηρομοσμένα καὶ ἀποδίδουν πραγματικῶς τοὺς καρποὺς τοὺς δόπιονς ὑπόσχονται οἱ ὑπέρομαχοι τοῦ σοσιαλισμοῦ. Τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο παρέχει κοινωνία ὄντων κατωτέρων καὶ ἀτελεστέρων, ἡ δόπια καὶ ἀν δὲν ἔχῃ τίποτε κοινὸν μὲ τὴν ἀνθρωπίνην, δὲν εἶνε ἀξία διὰ τοῦτο ὀλιγωτέρου σεβασμοῦ καὶ προσοχῆς, — ἡ κοινωνία τῶν μελισσῶν.

Ἐκ πρώτης ὅψεως φαίνεται παράδοξον τὸ πρᾶγμα. Τί κοινὸν ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ μεταξὺ τοῦ ἐπιφόβου σοσιαλισμοῦ καὶ τῶν ἡσύχων καὶ ἐργατικῶν αὐτῶν ἐντόμων; Καὶ δῆμος δ βίος τῶν μελισσῶν ἔντος τῆς κυψέλης ὀποτελεῖ ἐφαρμογὴν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῶν τῶν ἄρχων τοῦ σοσιαλισμοῦ.

"Ας ίδωμεν πρώτον εἰς συνοπτικήν διατύ-
πωσιν ποῖαι εἶνε οἱ ἀρχαὶ αὐταί: Κατάργησις
τῆς ίδιοκτησίας. Κτῆσις τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τοῦ
Κράτους, διὰ τῆς φροντίδος τοῦ ὅποιον θὰ
ἐνεργεῖται ἡ καλλιέργεια. Ἀμοιβὴ τοῦ καλ-
λιεργητοῦ, μὴ ἔχοντος πλέον κανὲν δικαίωμα
ίδιοκτησίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὑπὸ τοῦ Κράτους
οὐχὶ διὰ νομίσματος, τὸ ὅποιον θὰ καταργηθῇ,
ἀλλὰ δι' ἀπλῶν ἀνταλλακτέων ἐνταλμάτων. Τὸ
Κράτος ἐπίφορτισμένον μὲ τὴν διεύθυνσιν
ὅλων τῶν ἐργοστασίων, ὃς ἐκμεταλλεύεται πε-
ρίου σήμερον τὸν καπνὸν καὶ τὰ πυρεῖα, θὰ
παρέχῃ εἰς ὅλους τοὺς ἐργάτας τὰ ἀναλογοῦντα
πρός τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, καὶ θὰ καθίσταται
οὕτω ὑπέροχας ρυμαθιστής τῶν ἀνταλλαγῶν
καὶ γενικὸς τοπεῖτης.

Ἐπειδὴ ὁ πολίτης δὲν θὰ κατέχῃ πλέον ἔδα-
φος οὕτε χόρηματικὸν κεφάλαιον οὕτε κανὸν ἐν-
τάλματα πρὸς ἀνταλλαγὴν πέραν τῶν ἀμέσων
αὐτοῦ ἀναγκῶν, ἔπειται ὅτι καὶ ἡ ἀποταμίευ-
σις αἱρεται καὶ ἡ κληρονομία καταστεῖται.

Ούτε ίδιοκτησία, ούτε κληφονομία, ούτε ήμερομίσθια εύρεια καινοκτημοσύνη μόνον λειτουργούνσα ύπό την μεθοδικήν ὥμησιν τοῦ

κράτους, ἵδον τὸ ἵδεῶδες τοῦ σοσιαλισμοῦ.

Ὑπάρχει τίποτε κοινὸν μεταξὺ τοῦ Σοσιαλισμοῦ τούτου καὶ τῆς κοινωνίας τῶν μελισσῶν; Ὁ Gaston Bonnier εἰς μακρὸν ἀρρενώπολην δημοσιεύθεν εἰς τὴν «Μεγάλην Ἐπιδεώρησιν» ἐκθέτει μετὰ πάσης λεπτομερείας τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ καθ' ὅλου τὸν βίον τῶν μελισσῶν καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «μία κυψέλῃ παρουσιάζει τέλειον ὑπόδειγμα ἰσονόμου πολιτεύματος σοσιαλισμοῦ τοῦ Κράτους μὲν ὅλην τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ ὡμότητα».

“ Ή πάραξις Βασιλίσσες γεννᾷ τὴν ἵδεαν ὅτι εἰς κάθε κυψέλην ὑπάρχει ἀνωτάτη ἀρχὴ πρὸς τὴν δόποιαν ὑπείκουν αἱ μέλισσαι καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς δόπιας γίνεται ὅλη ἡ πολύπλοκος καὶ ἀληθῶς σοφὴ ἐργασία τῆς κυψέλης. Ἀλλ᾽ ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἵδεαν αὐτὴν ἡ Βασιλίσσα, ἡ δόποια εἶνε κυρίως μῆτηρ, ἔχει τὴν μειονεκτικωτέραν θέσιν εἰς τὴν Κυψέλην. Ὁλη ἡ δρᾶσις τῆς συνίσταται εἰς τὴν παραγωγήν. Ἐρχεται εἰς τὸν κόσμον κατὰ βούλησιν τῶν μελισσῶν, αἱ δόποιαι ὅταν ἴδουν ὅτι ὁ πληθυνμός των αὐξάνει δυσαναλόγως πρὸς τὸν

ούροις των ουδαίων λόγως πέρος των χώρον καὶ τὰ τρόφιμα ἡ δῆτι ή λεγομένη Βασίλισσά των ἔνεκα γηραιείων παράγει ὀλιγώτερον, τὴν δῆδηον εἰς ίδιαιτέρως κατεσκευασμένον κελλίον τῆς κηρήθρας εἰς τὸ δποῖον αὐτῇ τοποθετεῖ ἐν αὐγῷ. Εἰς τὸ κελλίον τοῦτο αἱ μέλισσαι τοποθετοῦν ίδιαιτέραν τροφήν, τὴν δποίαν τρώγουσα ἡ ἐκκολαπτόμενη κάμπη ἀντὶ νὰ γίνῃ ἀπλῇ ἐργάτις, δπως συμβαίνει μὲ τὰ ἄλλα αὐγὰ τῆς Βασιλίσσης, βγαίνει βασίλισσα, δηλαδὴ μέλισσα μὲ ἀνεπτυγμένα τὰ παραγωγικὰ δργανα. Ὅταν σχηματισθῇ ἡ νέα βασίλισσα, ἡ παλαιὰ δὲν ἔχει πλέον τόπον εἰς τὴν κυψέλην καὶ φεύγει δῆδηον συνήθως μαξῇ τῆς μέρος τῶν μελισσῶν, σχηματίζουσα νέαν ἀποικίαν, σμάρι κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν. (1) Ή βασίλισσα ἡ δποία δὲν ἥθελε συμμορφωθῆ μὲ τὴν ἐμμέσως ἐκδηλουμένην αὐτὴν ἔξωσιν ὑπὸ τῆς δμάδος θανατώνεται ἀνηλεῶς. Ἀλλοτε πάλιν δταν τὰ αὐγὰ τῆς βασιλίσσης είνε περισσότερα τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν βιοαγυβίων μελισσῶν διὰ τὴν συντήρησιν τῆς

⁽¹⁾ «Αἱ Μέλισσαι ὑπὸ Γ. Δροσίνη — "Ἐκδοσις τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ἀφελίμων βιβλίων, ἀριθμὸς 13- Ἰανουάριος 1901, σελὶς 14.

αυφέλης, αἱ μέλισσαι τρώγουν τὰ περισσεύοντα
αὗτὰ αὖγά.

Οὕτω ἡ Βασίλισσα γεννᾶται, παράγει καὶ ἐκπίπτει τοῦ ὑποθετικοῦ θρόνου κατὰ τὰς ἐκάστοτε θελήσεις τῆς ὁμάδος, δούλη τῶν πολιάρων, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀνέξαρτησίας καὶ αὐτοζουλίας.

Αἱ μέλισσαι εἰς τὴν κυψέλην ἐργάζονται χωρὶς νὰ ὑπείκουν εἰς καμμίαν διεύθυνσιν ἀλλ’ εἰς τὴν ἔμφυτον αὐτῶν ὁρήν πρὸς ἐργασίαν προσηρμοσμένην πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ὁμάδος. Οὐδεμία τῶν ἐργατικῶν μελισσῶν δίδει ὑπόδειγμα φυγοπονίας, διότι ἡ βούλησις τῶν πολλῶν ἥθελε καταδικάσει τὴν φυγόπονον εἰς ἔξοδίαν ἢ θάνατον. Ἀκόμη αἱ ἔνεκα γηρατείων ἢ ἀναπτηρίας ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν μέλισσαι εἶνε ἀνεκταὶ ἐντὸς τῆς κυψέλης μόνον ὅπως συντελῶσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς θερμότητος: δταν καὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν δὲν παρέχουν ἔνεκα μεγάλης ἔξασθενήσεως ἢ ἐπικειμένου θανάτου, ἀποχωροῦν ἢ ἀναγκάζονται νὰ ἐγκαταλείψουν ὁριστικῶς τὴν κυψέλην, ἢ τέλος θανατώνονται. Αἴσθημα στοργῆς καὶ συμπαθείας δὲν βασιλεύει εἰς τὰς μελίσσας, αἱ δποῖαι φραίνονται σχεδὸν προθύμως θυσιάζουσαι πᾶσαν ἀτομικὴν αὐτῶν ἀπόλαυσιν χάριν τοῦ συμφέροντος τῆς ὁμάδος. Διὰ τοῦτο δικαίως λέγει ὁ Bonnier, ὅτι ἡ κυψέλη παρέχει τέλειον ὑπόδειγμα σοσιαλισμοῦ τοῦ Κράτους « μὲ δῆλη τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ ὡμότητα »· διότι τί ἄλλο σημαίνει ὁ σοσιαλισμὸς ὑπὸ τὴν δογάνωσιν τοῦ Κράτους, εἰμὴ γενικὴν δῆμευσιν, κατάργησιν τῆς οἰκογενείας, ἔκλειψιν πάσης ἀτομικότητος πρὸ τοῦ ὅγκου τοῦ δημοσίου συμφέροντος καὶ τῆς ίσοπεδωτικῆς πιέσεως τοῦ ἐνιαίου κοινωνικοῦ ὅργανισμοῦ;

Ἡ αὐταπάρνησις καὶ αὐτοθυσία τῶν μελισσῶν ἐκδηλοῦται καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωήν.
ΤΗ ἀκριβῆς παρατήρησις τῆς ζωῆς των καὶ τῆς διαιτῆς των ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἑργασία των ἔξα-

κολουθεῖ νύκτα καὶ ήμέραν, χωρὶς καμιάν ἀπολύτως ἀνάπταυσιν. Τὴν νύκτα ἡ ἐργασία γίνεται ἐντὸς τῆς κυψέλης καὶ εἶναι πολὺ περιεργός. "Ἄλλαι μέλισσαι καταγίνονται εἰς τὴν καθαριότητα καὶ τὴν τάξιν τῆς κυψέλης καὶ ἄλλαι εἰς τὸν ἀερισμόν. Τοποθετοῦνται δηλαδὴ κατὰ σειρὰν παρὰ τὸ στόμιον καὶ ἀρχίζουν νὰ τινάσσουν δυνατὰ τὰ πτερόντα των οὔτως ὥστε νὰ σχηματίζεται φεῦμα ἀέρος καὶ ὁ ἐντὸς τῆς κυψέλης ἀήρ ταχέως νὰ ἀντικαθίσταται ὅχι τόσον διὰ λόγους ὑγιεινῆς; ἀφοῦ φροντίζουν νὰ διατηροῦν καθαοωτάτην τὴν κυψέλην, ἀλλὰ

αὶ νὰ ἐπέρχεται ταχυτέρα ἔξατμισις τοῦ περιεργέντος εἰς τὸ μέλι τῶν κηρηθρῶν ὅδατος.

Απεδείχθη πράγματι ὅτι τὸ νέκταρο, τὸ δόπιον υλέγουν ἀπὸ τὰ ἄνθη αἱ μέλισσαι, περιέχει μέσον ὅρον 75 τοῖς 100 ὕδωρ, ἐνῷ μετὰ ὄντων ἀερισμὸν ἡ περιεκτικότης αὕτη ἔλαττοῦται σεις 25 μόνον τοῖς 100 καὶ τότε αἱ μέλισσαι, ταν φυάσῃ εἰς τὴν ἀναλογίαν αὐτήν, τὴν δόπιαν απορθώνουν κάλλιστα νὰ ἀντιληφθοῦν, σφραγίζουν τὸ ἄνω στόμιον ἑκάστου κελλίου τῆς ηρήθρας, ἀφοῦ πρῶτον προσθέσουν εἰς τὸ ἔλι ἐν σταγονίδιον τοῦ δηλητηρίου τοῦ κέντρου τῶν, τὸ δόπιον προλαμβάνει τὴν ζύμων ἥ τὴν ἀλλοιώσιν τοῦ μέλιτος. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον γίνεται ὁ ἀερισμός. Ἀξιον παραηρήσεως εἶνε ὅτι αἱ μέλισσαι αἱ ἐνεργοῦσαι ὄντων ἀερισμὸν καὶ αἱ ἐργαζόμεναι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κυψέλης ἀνταλλάσσουν θέσιν ἀμοιβαίως, ὥστε νὰ μὴ καταπονοῦνται εἰς τὴν ίδιαν ρυγασίαν καὶ νὰ ἡμιποροῦν ούτω νὰ ἐργάζωνται χωρὶς ἀνάπτωσιν. Καὶ ὅλη ἡ ἐργασία αὐτὴ πως καὶ ἡ μετ' ἀρχιτεκτονικῆς ἐντελείας κατακενή τῶν κηρηθρῶν καὶ ἡ κατανομὴ τῆς ἐργασίας τὴν ἡμέραν γίνεται χωρὶς καμμίαν διύνυσιν, χωρὶς καμμίαν ὑπερτέραν δύναμιν πιτάσσουσαν, ἀλλ' ὡς διὰ καθολικῆς ἀποφάσεως καὶ διὰ συνεννοήσεως κοινῆς προερχούντης ἐκ τῆς γενικῆς προσκολλήσεως πρὸς ἔνα δόπιον σκοπόν, τὸ συμφέρον τῆς Κυψέλης, ἀκριῶς δῆπος οἱ Ὡβεῖν, Λασσάς καὶ Μάρξ καὶ χορεία τῶν ἄλλων ἀκοάτων σοσιαλιστῶν ανταζονται τοὺς πολίτας τῆς ίδεωδούς κοινωνίας τὴν δόπιαν διατυπώνουν, ἀποστρέφοντες ἢ βλέμματα ἐκ τῶν μονάδων καὶ ἀποβλέποντες πρὸς τὴν ὄλοτητα, ὅνειρευόμενοι μάian οἰργένειαν ἡ ἀκριβέστερον μίαν καθολικὴν ἔται-ίαν, πρὸς τὸ καλὸν τῆς δόπιας οἰαδήποτε αὐθυμσία καὶ αὐταπάρηγησις δὲν ἀποτελεῖ πρᾶγμα ὑπερτέραν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ ἀπλοῦ καήκοντος.

‘Ο καταμερισμὸς τῶν ἔργων δπως καὶ ἀλλα
θεμελιώδεις καὶ ὑγιεῖς οἰκονομικαὶ ἀρχαὶ
φραզοῦνται εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν μελισσῶν.
ἳ δυνάμεναι νὰ προσφέρωσι μεγαλειτέρας
πηρεσίας, ἐπιδιόδους εἰς μίαν ἐργασίαν,
ροτιμῶσι ταύτην διὰ τοῦτο συνήθωσι αἱ ἔδιαι
ἔλισσαι εἰς τὰ θυλάκια τῶν ποδῶν των κο-
ζίουν τὴν γῦρον τῶν ἀνθέων ἡ ὅποια χρη-
ματεύει ὡς τροφὴ τῶν σκωλήκων ἢ μεταφέ-
ουν τὸ μέλι ἢ μένουν φύλακες τῆς κυψέλης
καθαρίζουν τὸ ἔστερεικὸν ἢ ἔξερχονται πολὺ^ν
οῶν εἰς ἀνίχνευσιν δπως ἀναζητήσουν νέαν

πηγὴν ὅπόθεν νὰ συγκομίσουν ἀφθονον μέλι, αἱ ἄφωσιωμέναι εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν μέλισσαι. Παντοῦ καὶ εἰς πᾶσαν ἐργασίαν παρατηρεῖται ὁ καταμερισμὸς οὗτος τῶν ἔργων, διὰ τοῦ ὅποίου ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς τηφεῖται ἡ ἀρχὴ τῆς ἶσης κατανομῆς τῆς ἐργασίας, ἀφ' ἑτέρου κανονίζεται αὐτῇ κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἀποδώσῃ τὸ μέγιστον τῆς παραγωγῆς εἰς ὅλιγάτερον κατὰ τὸ δυνατὸν χρόνον. Ἡ ἀρχὴ αὐτῇ τῆς ἶσης κατανομῆς τῆς ἐργασίας, τῆς ἶσης διανομῆς τῶν βαρῶν, ἐπὶ τῆς ὅποιας βασίζεται ἡ κοινοκτημοσύνη, τούτεστι αὐτῇ ἡ ἀρχὴ τοῦ κολλεκτιβισμοῦ, παρατηρεῖται εἰς πᾶσαν κινησιν καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν τῶν μελισσῶν. Οὕτω διὰ νὰ δώσωμεν ἐν παράδειγμα τούτου καὶ ἀπὸ τὴν ἔξω τῆς κυψέλης ζωὴν τῶν μελισσῶν, — δταν μία νέα ἀποικία, νέον σμάρι, ἔξελθη τῆς κυψέλης διὰ νὰ ἀναζητήσῃ ἄλλον ἐγκατάστασιν, δλαι αἱ μέλισσαι τῆς νέας αὐτῆς ἀποικίας βγαίνουν μαζῆ, βομβοῦν καὶ πετοῦν εἰς δλαι τὰς διευθύνσεις, ὕστερον αἰφνιδίως, ὡς νὰ ὑπήκουον εἰς ἀνώτερον πρόσταγμα συγκεντρώσεως, μαζεύονται δλαι εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον, κρεμώμεναι αἱ μὲν ἀπὸ τὰς δέ, κάτω ἀπὸ ἔνα κλάδον δένδρου. Αἱ μέλισσαι αἱ δποῖαι εὑρίσκονται εἰς τὸν κλάδον φέρουν τὸ βάρος δλων ἄλλων — θαυμάσιον δεῖγμα ἀντοχῆς — ἐν τούτοις ἐπειδὴ τὸ σμάρι ἡμπορεῖ κάποτε νὰ μείνῃ κρεμασμένον εἰς τὸν κλάδον ἐκεῖνον πολλὰς ἡμέρας, ἔως ὅτου οἱ ἀνιχνεύται ἀνεύρουν τὸ κατάλληλον μέρος διὰ τὴν νέαν κυψέλην, αἱ μέλισσαι αἱ δποῖαι εὑρίσκονται εἰς τὸ ἐπάνω μέρος θὰ ἔκουσθεντο ἐάν ἔξηκολούθουν νὰ φέρουν δλον τὸ βάρος, ἄλλὰ τὸ αἰσθημα τῆς ἀμοιβαιότητος τὰς ἀπαλλάσσει καὶ αἱ κάτω μέλισσαι ἀνέρχονται διὰ νὰ ἀνακοψίσουν τὰς ἄνω, διὰ τοῦτο διαφῆς κίνησις παρατηρεῖται εἰς τὴν τολύπην αὐτὴν τῶν μελισσῶν τὴν ἀποτελοῦσαν τὸν νέον ἀποικισμόν.

Εἴδαμεν δτι ἡ ὁμάς τῶν μελισσῶν ἀποτελεῖ μονάδα διὰ τὴν δποῖαν τελείται πᾶσα ἡ ἐργασία. Τὸ πρόσωπον καὶ μετ' αὐτοῦ πᾶσα ἰδέα ἀτομισμοῦ ἐκλείπει καὶ εἰνε τόσον βαθέως φιζωμένον τὸ αἰσθημα τοῦτο, ὥστε δταν τεμῆ κάτωθεν ὑαλίνου κάδωνος μέλισσα, ἔχουσα εἰς τὴν διάθεσίν της μέλι καὶ τεμάχιον κηρήθρας μὲ νερὸ καὶ γῦριν, δὲν θὰ ἐγγίσῃ ταῦτα ἀλλ' ὁ διαφῆς μέχρι τελευταίας πνοῆς ἀγών της θὰ εἰνε προσπάθεια πρὸς ἔξοδον καὶ ἐπάνοδον εἰς τὴν κυψέλην της. Μαρτύριον ἀκόμη τῆς ἀφοσιώσεως τῶν μελισσῶν πρὸς τὸ καλὸν τῆς ὁμάδος των ἐπὶ καταστροφῇ τῶν

ἀτόμων ἀποτελεῖ τὸ γεγονός δτι αἱ μέλισσαι ἀποθνήσκουν μακρὰν τῆς κυψέλης ἢ ἐὰν μένουν χωρὶς νὰ ἡμποροῦν νὰ ἐργασθοῦν ἐκδιώκονται ἢ φονεύονται ἀν ἀντισταθμοῦν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὰς νέας μελίσσας, δταν γεννηθοῦν ἀγάπηροι ἢ ἀκρωτηριασθοῦν. Πλέον τούτου ἀκόμη κατὰ τὴν νεαρὰν ἐποχήν, δταν δὲν συμπίπτῃ νὰ προσφέρουν οὐδὲ τὰς φυσιολογικὰς ὑπηρεσίας των οἱ κηφῆνες, αἱ ἐργάτιδες ἀποφασίζουν τὴν ἔξοντωσίν των τὴν δποῖαν φέρουν εἰς ταχὺ πέρας μὲ τὴν ὀμότητα καὶ τὴν ἀδιαφορίαν δποιαδήπτοτε ἄλλης παραγωγικῆς ἐργασίας ὑπὲρ τῆς κυψέλης. Κανὲν αἰσθημα ἀγάπης, στοργῆς, συμπαθείας ἢ ἔλεους δὲν φαίνεται ὑπάρχον εἰς τὰ φιλόπονα αὐτὰ ἔντομα. Τὸ πᾶν θυσιάζεται ὑπὲρ τῆς ἔνοτητος. Δὲν φαίνεται διὰ τοῦτο ὁρθὸς ὁ ἴσχυροισμὸς τοῦ κ. Δροσίνη δτι ὑπάρχει αἰσθημα στοργῆς εἰς τὰς μελίσσας ἐκ τοῦ γεγονότος δτι «ἐὰν συλληφθῇ μία μέλισσα ἀπὸ κανὲν ἔντομον ἢ ὅπως δήπτοτε εὑρεθῇ εἰς κίνδυνον, τὸ αἰσθημα τῆς ἀδελφότητος φανερώνεται ἀμέσως, διότι αἱ ἄλλαι μέλισσαι χωρὶς νὰ συλλογισθοῦν μήπως πάθουν καὶ αὐταί, τρέχουν νὰ τὴν βοηθήσουν καὶ νὰ τὴν σώσουν.» Σπεύδουν αἱ μέλισσαι νὰ σώσουν τὴν ἐργατικὴν μέλισσαν, τῆς δποῖας ἔχει ἀνάγκην ἡ κυψέλη καὶ ἡ δποία ἀνακουφίζει καὶ τὰς ἄλλας μὲ τὴν ἐργασίαν της, ἀλλ' δταν μετὰ μακρὰν ἐργασίαν καταστῇ ἡ ἰδία μέλισσα ἀνίκανος, τότε αἱ ἄλλαι μεταβάλλονται εἰς κακοποιὰ ἔντομα καὶ τὴν θανατώνουν. Οὐδόλως ὑπάρχει εἰς τοῦτο τὸ αἰσθημα τῆς ἀδελφότητος. Ἡ ὁμάς σκιάζει τὸ πᾶν καὶ ἀπέναντι τῆς πάντοτε ἀνανεουμένης κυψέλης τίποτε δὲν θεωρεῖται ἡ βραχύβιος ἐργάτις, ἡ δποία ἔρχεται ἐπὶ τινας μόνον ἡμέρας ἢ τὸ πολὺ μῆνας νὰ θέσῃ τὸν λίθον της εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς φυλῆς. Ἰδοὺ ὁ σοσιαλισμὸς τοῦ Κράτους μὲ δλην τὴν ἀπόλυτον ὀμότητά του, ἢ μᾶλλον, κατὶ εὐρύτερον αὐτοῦ ἀκόμη, χωρὶς κυβέρνησιν, χωρὶς ἀρχηγόν, χωρὶς ἱεραρχίαν, μὲ πειθαρχίαν ἀνεύ ὑποταγῆς, ἐργασίαν ἀδιάκοπον ὑπὲρ τῆς ὁμάδος καὶ κατάπνιξιν πάσης ἀτομιστικῆς ἐκδηλώσεως.

Μένει τώρα νὰ ἴδωμεν ἐάν οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ σοσιαλισμοῦ ὑπὸ τοῦ Κράτους θὰ ἐπικαλεσθοῦν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν θεωριῶν των τὸ γεγονός τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ καὶ εἰς κατωτέρας τάξεις τὸν ζωῆκον βασιλεύον ἢ ἀπεναντίας θὰ ἐπιρριφθῇ εἰς αὐτοὺς δτι μόνον εἰς κοινωνίας ἐντόμων ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ τόσον εὐρεῖα θυσία τῆς ἀτομικότητος ὑπὲρ τῆς ὁμάδος.

Καὶ τὸ ζήτημα μένει ἀλυτον.

Σ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

ΔΙΣ ΚΥΒΕΛΗ ΑΔΡΙΑΝΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΣΚΗΝΗΣ

ΜΕ ΒΑΡΒΙΤΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΤΑΦΟΝ*

B:

Τ' ΑΓΙΟΤΑΦΙΤΙΚΑ

Ποιητά μου! Διατί τὰ μεγαλεῖα τῶν ἀναμνήσεών σου σκορπίζεις ώς πτύλα εἰς τὸν ἄνεμον καὶ ἡ ψυχή σου ὡς βρέφος, ἀπὸ ἐκεῖνα ἄτινα ηὐλόγει ἡ χειρὶς τοῦ Ναζωραίου σου, γαλακτοτροφεῖται μὲ δῆτι ἐκ τῶν μαξῶν τοῦ Παρελθόντος φέρει λευκὸν καὶ γλυκὺν καὶ ἔρασμιον; Ποιητά, ἀκούσε με! Ἐγὼ εἶμαι τὸ πνεῦμα τῆς ἀπιστίας τοῦ αἰῶνός σου. Εἴμαι ἡ ἀρνητική τῶν ἰδανικῶν σου ἡ στυγνή. Καὶ εἴμαι ἡ ἐκ τῶν Σειρήνων τῆς Μεσογείου αὐτῆς, ἡ γοντευτικωτέρα, ποῦ θὰ σὲ παρασύρῃ αὔριον εἰς τὴν ἄβυσσον...

Ωραία μου! Οὗτο σὲ θέλω ισχυράν, καὶ οὕτω λάλει μοι! . . . Χωρὶς τὴν ἀγάπην σου, ἡ πίστις μου, ἡ φαλμῳδοῦσα ἐπὶ ἀρχαῖα τὴν στιγμὴν αὐτῆς, χωρὶς τὴν ἀγάπην σου θὰ ἐσθύνετο, ὡς οἱ ὑπὸ τὴν τρόπιδα τοῦ πλοίου μας ἀφροί, εἰς τὰ στήμη μου. . . Ωραῖον εἰς τὴν συνείδησίν μου σκάνδαλον, ὥ! μὴ παύσῃς, μή, νὰ μὲ κεντρίζῃς μὲ τὰς ἀκάνθας τοῦ ἔωτρος σου, ἀφηγούμενον δῆτι φραῖον. Τὸ ἄσμα τῆς ἀποδημίας, ποῦ σοῦ ψάλλω, φωτίζεται ἀπὸ τὸς φρικιάσεις σου ὡς ἀπὸ σέλας. Καὶ εἶναι, ὡς κάθε τοῦ κόσμου ἄσμα, ἀλλως φωτεινὸς περὶ τὸν "Ηλιον, ὅταν σκοτίζεται. . . Περὶ τὸν ήλιον τῆς ψυχῆς μου, φραία μου!

* *

Καὶ ἀρχῖαν τὰ δῶρα, τὰ δῶρα τὸν ἀγιοταφίτικα, τὰ ἀγιασμένα. Μὲ τί εὐλάβεια δὲ στὸ μοίρασμα! Μὲ τί σταυροκοπήματα! Μὲ τί φιλήματα! Μὲ τί ἀνοιγμένα μάτια καὶ στόματα χανδὸν σᾶν ἄβυσσοι! . . . Τὸ ἄγγιζαν μόλις, καὶ νόμιμες δὲτι περνοῦσε μέσα τους μιὰ μυστικὴ εὐχαριστησι, ἀγνωστη, καὶ τὸ κορμό τους ἀνατρίχιαζε στὸ θέαμα, καὶ μιὰ στὸν προσκυνητὴ καὶ μιὰ στὰ δῶρα ἐκύτταζαν μὲ ἀφοσίωσι ἀμίλητη, ἔρασμια.

Τὸ πλαίσιο μαγικὸ γύρω τοῦ ἐφάνταζαν! Συγγενεῖς καὶ γνώριμοι καὶ φύλοι καὶ γονεῖς, τὴν Κλίμακα τὴν πρὸς τὰ Οὐράνια τοῦ Ια-

κὼβ ἐκείνην ἔειπον γλυκά, καὶ δῆλοι τῶν, τῆς Οἰκογενείας, δπως στὴ χώρα μας ἀνθίσε κ' ἐφούντωσε, τὴν εἰκόναν ἐδίδαν ἀσύρκοιτη. Ἄλλοι ψῆφοι καὶ ἄλλοι ταπεινὰ καὶ ἄλλοι κατάχαμα, σὲ ντιβάνια καὶ σὲ σεντούκια καὶ σὲ σιλτέδες καὶ σὲ σκαμνιὰ καὶ σὲ σοφάδες, ἐποίκιλλον τὰ ἀναστήματα των σᾶν τρυφερὰ ἐλαιόφυτα τριγύρω του, ἐνῷ αὐτὸς ἥσυχος, ἀτάραχος, γηραιός κορμὸς γεμάτος σέβη καὶ εὐχάρις, τῇ δροσιά του ἐστάλαξε γλυκεὶα πρὸς δλους, ὡς ἔξ Οὐρανῶν δροσιά...

Στὴν ἀγκαλιὰ τῶν θυγατέρων του τὸ ἀγόνια ἐδῶ, ἀνέδιδαν ἀπὸ τὰ μάτια των, ὡς ἀπὸ πηγῆς, μιὰ παιδικὴ ἀδωδότητα ποῦ ἐσπαρτάριζε. Στὴν ἀγκαλιὰ τῶν συγγενῶν του τὰ παιδιὰ ἐκεῖ, ἐμινύνταν ἀρμονικάτατον ἀνυπομονητίας εἰς τὰ φιλεύματα ἀσμα. Δίπλα στὰς πολιὰς ἡ παρθενία ἀδελφῶν ὀραιῶν, καὶ δίπλα στὰ παλληκάρια, τὰ γόνατα, ποῦ λίγυζαν ἀπὸ χρόνια ἀρχαῖα καὶ μύριζαν ἔνα πρᾶο θάνατο μέσ' τὴν χαρά.

Σᾶν φύλλα ρόδου, ποῦ ἀνοιξε διάπλατο στὸν ἥλιο μεσημβρινῆς ἀνοιξεως, ἐτοι ἐφάνταζαν τριγύρω του δλοι, συγγενεῖς καὶ γνώριμοι καὶ φύλοι καὶ γονεῖς. Ἡ εὐτυχία χαμογελοῦσε φαδινώτατον, καὶ ἥτον ἡ εὐτυχία των τώρα ἐκεῖ, δὲ προσκυνητῆς των. . . Σκηνογραφία θεία, δπου τὰ δῶρα ἀρχῖαν σᾶν σταλαγμοὶ Θεότητος, τὰ δῶρα τὰ ἀγιοταφίτικα, τὰ ἀγιασμένα.

* *

Νερὸς ἀπὸ τὸν Ιορδάνη, λιβάνι ἀγιοταφίτικο, λάδι ἀπ' τὰ καντήλια τοῦ Χριστοῦ, χῶμα ἀπ' τὸν Ἅγιο Σπέλαιο, ἀνθη ἀπ' τὴν Ἅγια Πόλι, κεριὰ ἀπὸ τὴν Ανάστασι, Ξύλο ἀπὸ τὸν Τίμιο Σταυρό, νά! τὰ δῶρα τὰ ἀγιοταφίτικα, τὰ ὠνειρευμένα, ποῦ τραγουδοῦσε τότε ἡ ποίησις, ἡ πίστις, ἡ καρδιά!

Σὲ κάθε πληγὴ σταυρωμα μὲ τὸ ἀγιο λάδι. Αὐτὴ γιὰ τὸ παιδί της. Αὐτὴ γιὰ φίξικὸ τῆς κόρης της. Σταυρωμα μὲ τὸ ἀγιο λάδι μυστικὸ

καὶ ξόρκια καὶ ψιθυροί καὶ γλυκασμοί. . . Σταυρωμα, σταυρωτά, στὸ πρόσωπο, — στὸ μέτωπο, στὸ σαγόνι καὶ στὰ μάγουλα, στὰ χέρια, στὰ στήθια καὶ στὰ πόδια, σ' δῆλο τὸ κορμό. Καὶ ἡ κάθε μιὰ γύρω στὸν προσκυνητὴ μὲ τὸν κρατήρα της, σᾶν Ἡβη. . . Τὰ λάδια, μ' αὐτὸς τὸ ἀγιο λάδι τότε ἀγιαζαν. Τὰ λάδια ποῦ σ'αν στὰ κιούπια, μέσ' στὴ γῆ, ποῦ σ'αν ἀκόμη στὰ ληταρίβεια. Τὰ λάδια τὰ πλούσια, τὰ καθαρά, τὰ κρουσταλλένια. Καὶ τὸ καντήλι, ποῦ καιγε στὴν Παναγιά, δίπλα, στὸν κοιτῶνα, ἐτρεχαν σᾶν μὲ φτερά, ἀνάεροι, μὲ τὸ λάδι αὐτὸς νὰ πρωτανάψουν, — τὸ λάδι ἀπὸ τὰ καντήλια τοῦ Χριστοῦ! Κ' ἐτρεχαν κ' ἐπεφταν στὰ πόδια του ἡ κάθε μιὰ μὲ τὸν κρατήρα της, σᾶν Ἡβη...

* *

Νερὸς ἀπὸ τὸν Ιορδάνη, βάλσαμο καὶ γιατρικὸ γιὰ κάθε ἀρρώστια. Γιὰ τὴν ἀρρώστια ποῦ εἶναι γεμάτη ἀπὸ ποίησι καὶ ἔχει τοῦ φεγγαριοῦ τὸ χρῶμα, νερὸς ἀπὸ τὸν Ιορδάνη, ἔνα κ' ἔνα! . . . Ἄχ! τί δροσιά! Τί πόσις! Τί ἀνάσασμα ἀνακουφίσεως σὲ κάθε του σταλαγματιά! Διαμάρτι ήταν.

— Τί δάκρυ εἶναι αὐτὸς ποῦ στάλαξε ἀπὸ τὰ μαύρα μάτια σου στὰ χεῖλα μου, γλυκεὶα μου; Μέσα στὴν ἀπελπισία σου, δταν ζούσες, νερὸς ἀπὸ τὸν Ιορδάνη δάσι σου 'δινα κ' ἔγω νὰ γιάνης. . . Δὲν πιστεύεις; Τὸ δάκρυ σου ἐπέρδασε ἀπὸ ἔνα εἰρωνικὸ πένθιμο μειδίαμά σου. . . Θὰ τὸ παιδινες τὸ ἀγιο αὐτὸς νερό, τὸ ξέρω, γιὰ τὴν ποίησι, κ' ἡ πίστις σου ἀγονη, ὀχρά, δάσκλαιε παράμερα τὴν περασμένη δόξα της. . . Εκάηκα ἀπὸ τὸ δάκρυ σου καὶ μάτωσα ἀπ' τὰγκάθια σου, ἀγάπη μου. . . Ἡ κριστιανικὴ ἀνάμνησις σὲ κούρασε καὶ μὲ φονεύεις καὶ μοῦ χτυπᾶς τὸ μέτωπο σᾶν νὰ μοῦ λέσ: Σπάσε τὴ λύρα σου, λοιπόν, καὶ πὲς τὴν ἀλήθεια στὸν κόσμο, πνίξε τὴν καρδιά σου καὶ ἀφησε ἐλεύθερο, ζωντανὸ τὸ πνεῦμα σου καὶ σκίσε κάθε γονητία κυανή ἐλπίδος, ποιητά, καὶ ἀγάπα με! . . .

Νερὸς ἀπὸ τὸν Ιορδάνη, λιβάνι ἀγιοταφίτικο, λάδι ἀπ' τὰ καντήλια τοῦ Χριστοῦ, χῶμα ἀπ' τὸν Ἅγιο Σπέλαιο, ἀνθη ἀπ' τὴν Ἅγια Πόλι, κεριὰ ἀπὸ τὴν Ανάστασι, Ξύλο ἀπὸ τὸν Τίμιο Σταυρό, νά! τὰ δῶρα τὰ ἀγιοταφίτικα, τὰ ὠνειρευμένα, ποῦ τραγουδοῦσε τότε ἡ ποίησις, ἡ πίστις, ἡ καρδιά!

Παιδιά μου, γιὰ σωπάτε! . . . — μᾶς ἔλεγε ἔξαφνα γιὰ μιὰ στιγμή, ἡ μάμη μας — ἐνθυμεῖσαι, ἀγάπη μου; Στὸν οἰστρο τῆς διηγήσεως ἀπάνω, μέσ' στῆς ἀγιωσύνης του τὸ θρίαμβο, ποῦ ἔπαιρον δέ λόγος ἔως τὰ νέφη. . . — γιὰ σωπάτε! — ἔξαφνα μᾶς γλυκοψιθύριζε σιγὰ — ἐνθυμεῖσαι;

Τριγύρω μας τοῖχοι μαυρισμένοι ἀπὸ τὴν καπνιά. "Ἐνα μυστήριο μέσ' στὸ δῶμα. . . Τρεμόσβυνε τὸ καντήλι στὰ εἰκονίσματα, ψηλά. . . Καὶ σᾶν σκιάς φαινόμαστε δῆλοι μας. . . Ἡσο ἀπὸ τὰ πλάσματα, ποῦ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἔχω αἰώνια δίπλα μου γιὰ συντροφιά. Σὲ κάθε θρόμβο ποῦ αἰμόσταζε ἀπὸ τὰ γηραιά ἐκεῖνα χεῖλη, σὺν ἀντέλαμπες μιὰ εἰρωνία μυστική, κ' ἔφαίνεσο ἔκει μέσ' στὸ μυστήριο, σᾶν ἔνας ἀπὸ τὸν ἄγγελους τοῦ Οὐρανοῦ ἐκείνους, ποῦ ἔχασαν ἀπὸ φιλοδοξία τὴν Πατρίδα τους. . .

Παιδιά μου, γιὰ σωπάτε! . . . — ἀκουες μέσ' στὴ σκιά. . . — Ποιὸς ἀπὸ σᾶς βλέπει ἀπὸ δῶμα σέσπαστα, γιαροφεγγιά, ποῦ ἀκλωνεῖται ἔξω, στὰ Οὐράνια; — Κανεὶς, κυρούλα μου! — "Ολοι μας μὲ μιὰ φωνὴ τῆς ἀπαντούσαμε. — "Ε! παιδιά μου. . . ἔγω. . . ἔγω. . . τὴ βλέπω. . . Νά την! . . . Καὶ βλέπω τὰ ἀγιοταφίτικα ἐκεῖνα δῶρα σᾶν τόσα χειροῦ ἀστραφτούν στὸ Στερέωμα. . . Τὴ βλέπω! . . . Γιὰ σωπάτε! . . . Γιὰ ἀκοῦστε μιὰ μουσικὴ ψηλά, σᾶν νά όχεται ἀπὸ τὸν Παράδεισο. . . Γιὰ ἀκοῦστε! . . . Τὰ δῶρα ποῦ σᾶς τραγουδῶ, παιδιά μου, — εἴπα — ἔγειναν στὸ Θόλο ἀπάνω ἀστέρια, κ' ἔγινε ἡ λαχτάρα των ἐκείνη, μουσική. . . Γιὰ ἀκοῦστε! . . .

— Στὰ λόγια αὐτὰ — ἐνθυμεῖσαι, ἀγάπη μου; — τὴν ἀνατοιχία ποῦ ξέσπασε σὲ δάκρυα, δπως ξεσπά κάθε βουρκωμένο ἀπὸ ἀγάπη στὰ Επίγεια, σύννεφο; . . . Στὰ Οὐράνια εἶχαμε νψωθῆ μὲ τὰ πτερόα τῆς Παραδόσεως ἐκείνα. Φωτονεφέλη είμαστε στὴ σκοτεινιά! Θὰ τὸ πιστεύῃς, φῶς μου!; Τὴν ἀστροφεγγιὰ τὴ μυστικὴ ἐκείνη βλέπω τώρα μέσ' στὰ μάτια σου. . . αὐτὴ ποῦ δὲν μπόρεσα νὰ ίδω παιδί, τὴ βλέπω τώρα ἐρωτευμένος. . . "Α! τί εἰρωνία δαιμονία ἔφευγε, ἀναλογίζομά τώρα ποῦ σὲ βλέπω, τί εἰρωνία ἔφευγε μεγαλοδύναμη — ἐνθυμεῖσαι; — ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς αἰώνιας γυναικὸς ἐκείνης, ποῦ διηγεῖτο περασμένα, ἀγνωστά, ἐνῷ ἔχαιρετις ἀπὸ μακρυά τὸν Θάνατο! . . .

Καὶ μοῦ όχεται τώρα, ποῦ καταθέτω στὰ θάμβη σου τὰς ἀναμνήσεις μου ὡς λατρείαν,

* «Παναθήναια» ἔτος Γ' σελ. 362.

μοῦ 'οχεται διάτορον στὸν κόσμον δλον νὰ φωνᾶσθω :

Παιδιά μου γιὰ ἀκοῦστε! . . . γιὰ σιω- πάτε! . . .

Ἐκκονίσματα Ἀγίων καὶ Μαρτύρων, μικρὰ μετὰ μεγάλων, ταπεινὰ μετὰ πλουσίων, ἀχρύ- σωτα καὶ ὠχρὰ μετὰ λαμπρῶν καὶ χρυσωμένων, εἰς τ' ὅνομα ἐκάστου τῶν φιλάτων, ἄλλα εἰς ἀνάμνησιν ἔνειναι μεταξύ τῶν φιλάτων, ἄλλα εἰς ἀνάμνησιν θανόντων, δλα μ' ἔνα ὀφραῖον τόνον μακαριότητος ἐπάνω τῶν, εἰκονίσματα ποῦ θ' ἀναστηλωθοῦν εὐθὺς ἐκεῖ στὰ εἰκονοστάσια, χωρὶς νὰ πᾶνε στὴν Ἐκκλησιὰ τῆς ἑνορίας πρῶτα, χωρὶς νὰ μείνουν ἐκεῖ σαράντα ἡμέραις πρῶτα, γιὰ νὰ λείτουργηθοῦν καὶ ἀγιάσουν — ἔτσι πρέπει, μόνο γιὰ κάθε ἄλλο εἰκόνισμα τοῦ κόσμου — τί; αὐτὰ ἐλειτουργήθησαν μέσα στὸν Ἀγιο Τάφο κ' εἶναι ἀπὸ τὸν Ἀγιο Τάφο καὶ πέρασαν δλα τρυφερὰ ἀπὸ πάνω Του καὶ ἐπέδρεψαν δλα κάθε Του φύλημα ἀπὸ αἰώνων! . . .

Καὶ ἔάνθιζαν τὰ δῶρα, τὰ δῶρα τ' ἀγιο- ταφίτικα, τὰ ἀγιασμένα.

Μικρὰ μετάξινα κομμάτια ἀπὸ πετραχήλια καὶ φελόνια ἀρχαῖα, ἄλλα ἀπὸ στολίσματα πα- ληὴ ποῦ στόλιζαν τῆς Παναγιᾶς τὸν ὑπνο, ποῦ στόλιζαν εἰκόνες τῆς Παναγιᾶς χρυσαῖς, εἰκό- νες τοῦ Χριστοῦ σὲ Μοναστήρια, ἄλλα ἀπὸ στολίσματα παληὴ ποῦ στόλιζαν τὸ Σπήλαιο τῆς Γεννήσεως, χῶμα ἀπὸ μέσα ἀπὸ ναοὺς ἀρχαῖους, μέσα ἀπὸ παληὴ χαλάσματα, δπου ἐστάθη κ' ἐπάτησε ὁ Χριστός, κλάδοι ἐληῆς ἔροι, ἀπ' τὸ Ὁρος τῶν Ἐλαιῶν κομμένοι μὲ τ' ἄνθη τῶν ἀκόμη, φοινίκια καὶ δάφναις καὶ βασιλικοὶ καὶ τριαντάφυλλα, βάγια τῶν βαΐων μαραμένα, δλα γιὰ φυλακτὰ ἀγια στοὺς κόλ- πους τῶν, γιὰ κάθε κίνδυνο καὶ γιὰ κάθε τῆς ζωῆς ταλαιπωρία, γιὰ τοὺς μεγάλους καὶ γιὰ τὰ παιδιά, ὥ! γιὰ τὰ κορίτσια τ' ἀνύπαν- δρα ἀκόμη, φυλαχτὰ ἀπάρθενα καὶ μαγεμένα... .

Καὶ ἔάνοιγαν τὰ δῶρα, τὰ δῶρα τ' ἀγιο- ταφίτικα, τὰ ἀγιασμένα.

Σφραγίδες, ὁσεὶ Σολωμόντιοι σφραγίδες, γιὰ τὰ πρόσθφορα. Αὐταῖς μικραῖς καὶ στρογγυ- λαῖς. Ἐκείναις τετράγωναις μεγάλαις, μὲ χίλια δυὸ ἀγιωτικὰ ποικίλματα. Αὐταῖς λευκαῖς σᾶν κρίνα. Ἐκείναις πολύχρωμαις, μὲ δλο τὸ μν-

στήριο τοῦ Χριστοῦ φανταστικὰ διάχρωμο ἐπάνω τῶν. Σταυροὶ καὶ σταυρούδακια κάθε μεγέθους καὶ στολῆς, ἄλλα ἔντινα, ἄλλα κοκκάλινα καὶ ἄλλα σεντεφένια. Χαῖμαλιὰ μεγάλα καὶ μικρά, μὲ τὴ Γέννησι αὐτά, ἐκεῖνα μὲ τὴ Σταυρόσωι, αὐτὰ μὲ τὴν Ἀνάστασι, ἐκεῖνα μὲ τὴ Βά- πτισι. Κομπολόγια ἀπ' δλα τὰ Παλαιστίνεια ἔντινα, ἀπὸ ἐληά, ἀπὸ ἔβενο, ἀπὸ μπεζεριμπέντι, ἀπὸ κέδρο, ἀπὸ κερασιά. Ἀπὸ τὰ πολυτιμό- τερα τῆς θαλάσσης φύματα, ἀπὸ κοραλλί, ἀπὸ σεντέφι, ἀπὸ γιούσουρι, ἀπὸ κιχιριμπάρι. Ἀπὸ σπόρους δένδρων κομπολόγια καὶ ἀπὸ κόχλους, ἀπὸ κογχύλια καὶ ἀπὸ λίθους ἔγχρωμους, πο- λυτίμους. Κομπολόγια γυάλινα, μαυρα, λευκά, κίτρινα, πράσινα, κατάστικτα ἢ φαβδωτὰ ἢ χρυσωμένα. Ἀπὸ κάθε εὐτελές ἢ ὑψηλὸν προϊὸν τῆς φύσεως, τετράγωνα τοὺς κόμβους ἢ κυ- λινδροειδῆ ἢ πολύγωνα, διοστρόγγυλα ἢ ἐλει- φοειδῆ, καὶ δλα Χριστιανικὰ Ὁρθόδοξα, ὅχι μὲ πλουσιόδια Ἀρμένικα, καὶ ὅχι Φράγκικα, μὲ σταυροὺς αὐθάδεις, — μὲ φούνταις χρυσομέτα- ξαις, πυκναῖς ἢ ἀραιαῖς ἢ προφανταῖς, ἀρχον- τικαῖς αὐτὰ καὶ πολύτεχναις, μὲ χάρι, πτωχαῖς ἐκεῖνα καὶ ἄχαραις, μὲ ἀπλότητα.

Καὶ φάνταξαν καὶ μάγευαν τὰ δῶρα, τὰ δῶρα τὰ ἀγιοταφίτικα, τὰ ἀγιασμένα.

* *

— Μή! εἰς τὸ Τίμιον Ξύλον σ' ὁρκίζω, ποι- ητά μου, διὰ τὸ Τίμιον Ξύλον μὴ μοῦ λαλήσῃς, μή! Γνωρίζω τὸν προσκυνητήν σου . . . Δά- μασε στὰ χεῖλη σου τὴν πίστιν του καὶ παῦσε! . . . "Ω! παῦσε . . . σ' ἕκετεύω! . . .

Τί ἡμερη ἦτον ἡ ὥρα ἐκείνη ἡ ἐφατεινή, ποῦ μ' ἔρωτα στὰ χεῖλη μοῦ ὑπέσχεσο ὀλίγας ἵνας λευκὰς ἀπὸ τὴν αἴγλην Του! Μ' ἔβλεπες νὰ σβύνω κάθε ἡμέρα, δπως τ' ἀστέρια τὴν "Ανοιξι, ὅταν χαράζῃ. . . . Οἱ γλυκασμοὶ τοῦ κόσμου ἔφευγαν. τριγύρω μου δλοι . . . Ἀπὸ τὸν Θεόν μου εἶχα ἀπελπισθῆ . . . Πόσον τὸν εἶχα ἀγαπήσῃ, ἀχ! πόσον! . . .

"Υγείης, εἰς τὰ ἐντάλματά του ἡμην ἡ ἀ- διάφροδος τοῦ κόσμου. Ἀσθενής, ἡμην ἡ λιτανεύτρια κάθε λατρείας του ἐπὶ τοῦ κόσμου. Τίποτε! . . . Ἡκούον τὴν ποίησιν νὰ μοῦ λαλῇ δτι ἔλειπεν ἀπὸ τὸ στέμμα Του εἰς ἀγ- γελος.. . Καὶ δτι ὁ ἀγγελος ἔπρεπε νὰ ἡμαι ἔγω. Ἐγὼ ἡ θνήσκουσα! . . . Καὶ ἔπρεπε νὰ Τὸν ἀγαπήσω, μοῦ ἔλεγε μυστικὰ ἡ Ποίησις, ἀφοῦ θ' ἀπετέλουν τῶν μεγαλείων Του μίαν λαμπρότητα. . . Τί νὰ πιστεύω, τί; Τὴν Ποίη-

σιν ποῦ μ' ἀπεθέωνε ἢ τὴν Πραγματικότητα ποῦ μ' ἐσαβάνωνε; . . .

Ἐγὼ ἡ ἀδιάφροδος, ἡ μὴ ζῶσα πέραν τοῦ ἔρωτός σου. ἐγὼ ἡ σθιμάνθην νὰ συντρίβεται ἡ καρδία μου πρὸ τῆς μεγαλωσύνης Του . . . Καὶ διεμοίρασα τὸν ἔρωτά μου. Ἡγάπω τὸν κόσμον δλον, τοὺς πτωχούς, τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς ἐν φυλακῇ, τοὺς ἐν ὀδύναις, τοὺς ἐν ὁρ- φανίᾳ, καθεδε ὁρφανὸν ἔρωτος, ἀγάπης, φύ- τρου, ὑγείας, πλούτου, ἐπὶ Γῆς. "Ολον τὸν κόσμον ἡγάπων τῶν πλασμάτων Του, διὰ νὰ ζήσω. Διὰ ν' ἀπολαύσω, ποιητά μου, σέ! . . . Πῶς! Καὶ ἡ μεγαλοφυῖα εἶναι δύναμις, ποῦ ἀνασπᾶ τὸν ἔρωτα ὡς ἡ καρδία . . . Μεγαλο- φυῖας ἔρωτα! . . .

Μίαν πρωῖαν ἔκρουσε κάποιος πτωχὸς τὴν θύ- οραν μου. "Ημην ἀκόμη ἐν τῇ κλίνῃ . . . Εἰς τὸν λευκόν του κτύπον ἔτρεξα μὲ δσην προθυμίαν ἔτρεχε εἰς τοὺς ταλαιπώρους ὁ Χριστός σου .. . Ή εὐποία ἐγένετο εἰς δλον της τὸ ὑψος, ὃς μοῦ ἔπρεπε. . . Ἄλλ' ἐνῷ ἔδιδα μὲ τὴν μίαν χεῖρα, ἀπὸ τὴν ἄλλην μὲ συνεκλόνιε μὲ τὰς σκελετώδεις πα- γωμένας χεῖρας του ὁ Θάνατος. . . Μέσα εἰς τὰς ὡραιότητας τῆς ἐλεημοσύνης μου, μὲ τὸν χιτῶνα ὡς ἡμην μόνον τῆς νυκτός, ἀπέθησκα . . . ἐπάγωνα . . .

— "Ε! ποιητά μου! Ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν αἱ ὡχρότητες δλαι τῆς Σελήνης ἐπλανήθησαν ἐπάνω μοῦ ὡς σκιαί . . . Ἐρραγίζεσο εἰς κάθε βλέμμα μου, ποῦ ἀνέπανον ἐπὶ τοῦ μετάποντος σου ὡς ἐπὶ ἄστρου. . . Τὸ τελευταῖον τοῦ Θα- νάτου κτύπημα, πῶς μοῦ ἐδόθη, ἐγνώριζες. . . "Οπως τυφώνος κτύπημα. Καὶ δωμας! "Οχι! δὲν ἡθελες ἀκόμη νὰ μισήσης, καὶ σὺ ὡς ἔγω, τὸν κόσμον δλον, διὰ ν' ἀγαπήσῃς ἐμὲ μόνην εἰς τὸν κόσμον . . . Καὶ μίαν ἡμέραν, ἐνῷ μ' ἔβλεπες μὲ τὸ ἀφωνον περίλυπόν σου ἔκεινο βλέμμα, αἴφνης βλέπω ν' ἀναδεύωνται τὰ χεῖλη σου εἰς τὰς λευκότη- τας ἐνὸς ὡραίου δνόματος, ποῦ εἶχα λησμο- νήση πλέον, τὸ Ναζωραίου σου . . .

— "Ολην μου τὴν ἀγάπην εἶχα συγκεντρώση εἰς τὰς ἀκτῖνάς σου . . . Ἀπελπισθεῖσα ἀπὸ τὸν Θεόν μου, ἥλπισα ἐπὶ τὸν ἔρωτά σου . . . "Ολην σου τὴν ἀγάπην εἶχες ἀποκεντρώση εἰς τοὺς ἐλαχίστους ἐκείνους τοῦ Ἰησοῦ πρὸς χάροιν μου . . . Ἐλπίζων ἐπὶ τὸν Θεόν σου, ηγχεσο δι' δλων τῶν πτωχῶν Του, τὴν ζωήν μου . . . Κ' ἐνῷ ἀφωνοι, μὲ τὴν εὐγένειαν μόνον μέσα μας τῶν καρδιῶν μας, ἐσυγ- γενέωμεν τοὺς πόθους μας, τὰ δνειρά μας, ἰδοὺς ἡ ἀστραπὴ ἐνὸς θρύλλου ἀρχαίου περα-

τὸν νοῦν σου λαμπροτάτη, καὶ σιγαλά, κρυφά, ἀγνά, ὃσαν ψιθύρισμα φύακος μέσα εἰς ἔαρι- νὸν λειμῶνα, ἀρμόζεται ἡ καρδία σου εἰς τὰ ἔπη αὐτὰ ὡς μελῳδία:

— "Ακουσε, μοῦ εἶπες, λατρευμένη μου. Θὰ διασχίσω πόντους καὶ πελάγη διὰ τὴν ἀγαπήν σου. Τὸ Τίμιον θὰ σοῦ φέρω Ξύλον . . . "Ας μὴ πιστεύῃς . . . Ἀρκεῖ διὰ τὸν Αἰώνιον ὁ ἔρωτός σου . . . Ἀρκεῖ αὐτός, διὰ νὰ ζήσῃς, ὃς ἡρκεσε ἄλλοτε ὁ ἔρωτος τῆς Μαγδαληνῆς πρὸς τὸν Ὁραιόν της, διὰ νὰ ζήσῃ τὴν Αἰώνιαν Ζωὴν τῆς Βασιλείας Του . . . — Μή! εἰς τὸ Τίμιον Ξύλον σ' ὁρκίζω, ποιητά μου, διὰ τὸ Τίμιον Ξύλον μὴ μοῦ λαλήσης, μή!

* *

— Καὶ ἔαν δλαι τῆς ψυχῆς σου αἱ ἀκανθαί βλαστήσωσι θαλούς εἰς τοὺς κροτάφους μου, τὸ Τίμιον θὰ σοῦ τραγουδήσω Ξύλον, ἀγαπη- μένη μου, καὶ ἄκουσε με:

— "Ἐνθυμεῖσαι τί τόνους μελιχρούς ἔπαιρον ἡ φωνὴ τῆς Παραδόσεως τῆς Πατρίδος μας, ἐνῷ ἀνέβαινε πρὸς τὰ ὑπατα τῆς ἀποδημίας ὑψη, — ἐνθυμεῖσαι; Περὶ τὰ γόνα συνεσπειρούμενα τὰ γηραιά, κρεμώμενοι ὡς ὁριμοι καρποὶ ἀπὸ τὰ χεῖλη της . . . "Υψώναμεν τὰ πρόσωπα λευκά, ύψωναμεν τὰς καρδίας κυανάς πρὸς τὰ αἰμύλα ἐπὶ της . . . Καὶ μέσα εἰς τὸ μυστήριον τῆς νυκτός, ἔγγονοι καὶ πάπποι, ἐνῷ ὁ ἔρωτος μας ἐπλάσσετο ἀκόμη, σύμιτλεγμα ἀπετελοῦμεν εὐγενέστατον. "Απεκαλυπτόμενοι εἰς τὸ Τίμιον Ξύλον τοὺς φύργονος τοὺς ἀγίους δλοι. Κάτι μαλλιὰ ἀνέ- πιπτον πολιὰ εἰς τοὺς ὄμοιους μας καὶ κάτι μάτια, ὃς μάτια ἐκστατικῶν, ύψοντο ὡς στε- λέχη ἀνθέων εἰς τὰ ωραῖα ἀκούσματα, εἰς τὰ ἀγνὰ φιλεύματα, εἰς τὸ ὄγια ἐκμυστηρεύματα τῆς ὄρως . . .

Γ.

Η ΔΟΞΑ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΞΥΛΟΥ

Τὰ δῶρα εἶχαν τελειώση. Μὲ τὴν καρδίαν γεμάτην ἀπὸ ποίησιν, δλοι περιτριγύοις ἀκόμη τὸν Προσκυνητήν, μακαρίζοντες τὴν ἀγιότητά του, ὃς 'Αποκάλυψιν. . . Εκράτει ἡ κάθε μία, ἐκράτει ὁ καθεὶς κάτι ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Να- ζωραίου εἰς τὰς χεῖράς του . . . Γύρω του εί- χαν ἀναλυθῆ ἔτσι δλοι εἰς χαμόγελα . . . "Ολον τὸ δωμα ἐγέμιζε ἀπὸ Θεόν . . . 'Απὸ ἀρώματα, ἀπὸ χρώματα, ἀπὸ σγήματα, ἀπὸ φῶτα, ἀπὸ

σιωπήν ἀγίαν γύρω του, δλον τὸ δῶμα ἐλαμπρύνετο! . . .

"Οταν, ἔξαφνα, ἀπὸ τὰ θεόψυχα φιλεύματα ἐκεῖνα δι προσκυνητῆς σᾶν κέδρος ὠρθοῦτο τοῦ Λιβάνου ἔμπροσθέν των! . . . Κάτι ἀπὸ τὰ ἀδύτα εἶχε ἀνασύρη φοβερόν! . . . Τρόμος καὶ δέος καὶ σιγὴ ἐρρύπιζαν μέλη ἀσθενῆ καὶ μέλη ἄλικα! . . . "Η φωνὴ ἔχαντο εἰς τὰ στήθη! . . . "Η ἀναπνοὴ ἐπεβραδύνετο μὲ φρικιάσεις εἰς δλον των τὸ σῶμα ἀγνώστους! . . . "Η Θεία στιγμὴ εἶχε φθάσῃ, ποῦ τὰ Οὐράνια τοῦ Θεοῦ των θὰ ἡνοίγοντο εἰς τὰς ψυχάς των διάπλατα, ἀχανή! . . .

Τὰ δῶρα εἶχαν τελειώσῃ. Άλλ' ἔμενε εἰς τὰ κατάβαθμα ἀκόμη κρυμμένη ἡ ψυχὴ των! . . . Τὸ στέμμα των ἔμενεν ἀκόμη, στέμμα τῶν δώρων δλων, τῶν παλμῶν των, τῶν προσευχῶν των, τῶν δνείρων των, τῶν γλυκασμῶν των δλων! . . . Τὸ "Αγιον καὶ Τίμιον καὶ Ζωοποιὸν Εύλον ἔμενε, τὸ Στέμμα των! . . .

Διάχρυσον πυξίδα, μέσα εἰς χρυσούφαντα βάθη τυλιγμένην, ύψηλὸς δι προσκυνητῆς τώρα ἔως τὸν Θεόν, ἐκράτει, κ' ἐτρεμε ἀπὸ συγκίνησιν κ' ἐτρεμε ἀπὸ κατάνυξην θεοληπτικωτάτην, ἔως τῶν μυχῶν του! . . . Σᾶν δραμα ἐφαίνετο ἀρχαῖον! . . . Τὰ δῶρα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σᾶν νὰ εἶχαν φύγη, νὰ εἶχαν πετάξῃ δλα, κ' ἔμενε μόνη ἡ Ἐλπὶς αὐτῆ, ποῦ ἐνέκλειε ἡ πυξίδα τοὺς ἀνθρώπους! . . . Τὴν παλαιὰν ἐνθύμιζε Πανδώραν ἔτσι! . . . Κ' ἐνόμιζες δτι καὶ ἡ Ἐλπὶς ποῦ ἐκράτει αὐτῆ, θὰ πτερυγίσῃ τώρα πρὸς τὰ "Υψη, τώρα ποῦ σιγά-σιγά, ἀφωνος, βωβός μὲ δλον τὸ μυστήριον τῶν κινήσεων τῶν βραδυτέρων, τῶν φασματικωτέρων ποῦ δίδει ἡ πίστις, ποῦ δίδει δι πόβος, εἰς τὰς χεῖρας, τὴν ἥνοιγε σιγά! . . . σιγά! . . . ἥσυχα! . . . ἀνάλαφρα! . . . ἀφωνος . . . βωβός! . . .

Οὔτε φωνὴ! . . . Οὔτε κίνησις καμμία κώκλω! . . . Σιγή! . . . Στατοὶ δλοι, σᾶν πύργοι ὠρθωμένοι συνωθοῦντο ἔμψυχοι, ὡς διὰ νὰ ἀρμώσουν μὲ τὰς κορυφάς των δλοι, τὴν σεπτοτέραν ὑμνῳδίαν πρὸς τὸν Κύριον! . . . Κ' ἐβλεπες κάτι σᾶν νὰ λαμπε στὰ μάτια των. Κάτι σᾶν νὰ προσαγγελίζοντο θεσπέσιον! . . . Πανήγυριν ἐτέλουν ἐκεῖ δλα τῆς Πίστεως τὰ θαυμάσια! . . . Καὶ δλα, σᾶν νὰ ἐφωτίζοντο φωτισμὸν Οὐράνιον τριγύρω των! . . .

* *

Γονατίστε! — ἡ φωνὴ τοῦ Προσκυνητοῦ ἐκέλευε. Πρῶτος ἔγονάτιζε! . . . Καὶ γύρω του, μὲ μίαν σιωπὴν μυστηριώδη εἰς τὸ κέλευσμά του,

ἐνῶ τὰ βλέμματα ἐμεναν ὡς μὲ χρυσᾶς ἀκτῖνας καρφωμένα ἐπάνω του, ἐπεφταν σιγὰ-σιγὰ στὰ γόνατα δλοι! . . . Καὶ συνεγονάτιζαν μαζῇ των αἱ ψυχάς των, αἱ καρδίαι των! . . .

Καὶ ἥνοιξε ἡ πυξίδα, ὡς ἀνοίγουν εἰς τὴν φαντασίαν κάθε πιστοῦ τοῦ κόσμου τὰ Οὐράνια! . . . "Αβυσσος ἀκαταλήπτων μυστηρίων σᾶν ν' ἀπεκαλύφθη! . . . Καὶ σᾶν ἀπὸ τὴν "Αβυσσον ἐν ἄνθρος τρυφερὸν ν' ἀνέθαλε, γεμάτον ἀπὸ φῶς καὶ δόξαν! . . . Ολόχρυσος Σταυρός, καὶ εἰς τοὺς ἀρμούς Του δεμένον, σφηνωμένον, σᾶν καρδιὰ στὰ στήθη ἐρωμένης, τὸ Τίμιον, τὸ Ζωοποιόν, τὸ "Αγιον Εύλον! . . .

"Αφωνος δι προσκυνητῆς ὡς ἀκτὶς ἀστέρος, ἀφωνοι οι γονατιστοι Του λάτραι ὡς πνοαι ἀρωμάτων! . . . Καὶ δλοι των, μυστηριασται Θεο! . . . Πάνθεον Χριστιανικὸν ἐνηρμονίζετο εἰς τὰ βλέμματα, εἰς τὰ σκέμματα, εἰς τὰς φαντασίας, εἰς τὰ αἰσθήματα, εἰς δλα! . . . "Ολυμπος γαλανῆς Θεότητος, Γολγοθᾶς Ὁλυμπίων κλονισμῶν τὸ δῶμα ἔγινετο! . . . Αναίμακτοι θυσίαι ἐτελετουργοῦντο! . . . Καὶ Φῶς καὶ Φῶς καὶ Φῶς ἀνεφλογίζετο εἰς κάθε φαντασίαν ἐκ τῶν πιστῶν ποῦ ἐβλεπον, ποῦ κατεφύλουν, ποῦ ἐγλύκαινον, ποῦ ἐλάτρευον μὲ κάθε λιτήν πάθους, εἰς τὰς καρδίας, τὸν Σταυρόν! . . .

"Η ἀποθέωσις τοῦ Ναζωραίου ἐπαιρονε δλων τῶν Οὐρανῶν τὴν Δόξαν εἰς κάθε φύλημα! . . . "Η ἀπλότης τῶν ψυχῶν ἐκείνων ὁραματίζετο ἐπὶ τοῦ Εύλον νέαν Τραγῳδίαν, καὶ ἀπὸ τὰ βάθη των, νέαν ἀνέσυρε Ἀνάστασιν εἰς τὸν Κόσμον! . . . Τί! Ο Θεὸς ὁλόλυκτης τὴν πραείαν του φωνὴν καὶ πάλιν, καὶ ἡ Μεγαλοφυΐα ἐθριάμβευε.

* *

Παιδιά μου! — ἐνθυμεῖσαι, ἀγάπη μου, πῶς ἐσβυνε τῆς Παραδόσεως ἡ φωνὴ ἐκείνη ἡ γηραιά; — παιδιά μου! δλοι τότε δτι ἥξεραν γιὰ τὸ Τίμιο Εύλον αὐτό, ποῦ ἐβλεπαν ἐκεῖ μπροστά τους, ἐκελαϊδούσαν σᾶν πουλιὰ γλυκύφωνα, ὡσὰν ἀδόνια! . . .

Αὐτή, δτι ἀνεβαίνει τὸ φωμὶ μὲ τὴν τιμὴν Του! . . . Ήτον ἡ μαγιά του αὐτὸ καὶ ἥτο, καλέ! στὴ ζύμη ἡ δόξα του! . . . Σᾶν στήθεια μεστωμένα ἀπὸ γάλα μάνας ἐφούσκωνε ὡς ἐκεῖ πάνω, καὶ ἥτον ἐτοιμο μὲ μόνη τὴ μεγαλωσύνη Του! . . .

'Εκείνη, δτι χρόνια καὶ χρόνια ἥτον δι μοναχογυιός της ἀρρωστος. Απελπισμένος ἀπὸ τοὺς γιατροὺς καὶ ἀπὸ τὸν κόσμο. Ετσι, καλή

τον δρα, ἔφθασε ἔνα πρωῦν ἀπὸ τ' "Αγια χώματα δι καλός της. "Ετοεξ, τὸ Τίμιο Εύλο ἀρπάξε καὶ μὲ λαχτάρα τὸ δεσε στὰ στήθεια του, κι' δι γυιός της, κι' δι μοναχογυιός της, δι ἀπελπισμένος ἀπ' τοὺς γιατροὺς κι' ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀρχισε νὰ παύρη εὐθὺς ἀπάνω του, ὡς ποῦ γενε καλὰ — ποῦ νὰ μοῦ ζήσῃ χιλιόχρονος, καλή του ὥρα!

"Οποιος κραταίει Τίμιο Εύλο ἀπάνω του — ἀρχισε ἄλλη — βόλι δὲ φοβᾶται! . . . Θυμόσαστε στὴν 'Επανάστασι, καλέ! τι θαύματα ἔκανε; Μέσος στὴ φωτιά, θυμᾶσαι, ἐπεφτε δι παποῦς μου, Θεὸς σχωρέστον! κι' ἔβγαινε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι πάντα ἀνέγγιχτος! . . .

"Η δύναμις τοῦ Σταυροῦ εἶναι μεγάλη ὡς τὸ Θεό! — ἔλεγε ἄλλη πάρο κεῖ — 'Ακόμη καὶ κακοῦργο σώζει, δπως τὸν κακοῦργο ἐκεῖνο ποῦ σωσε δι Χριστὸς μὲ τὴν δύναμι τὴν ἄγια τοῦ Σταυροῦ! . . . Θυμᾶστε τὸ ληστὴ ἐκεῖνο — πᾶντε χρόνια τῷρα! — ποῦ τὸ μαχαζοὶ τῆς καρμανιόλας δὲ τὸν ἄγγει, δταν ἐπῆγαν νὰ τὸν κόψουν; Είχε τὸ Τίμιο Εύλο οάφη μέσος στὰ μπράτσα του! Καὶ δταν τὸ βραν — Χάθηκα! — ἀνεστέναξε μὲ μιᾶς, καὶ πέθανε πρὶν νὰ τὸν κόψουν! . . .

"Ετσι δλαις, ἀφοῦ ἐλαμπε πολλὴ δρα, ἀφωνα, στὰ μάτια των τὸ Εύλο, ἔτσι ςτερο, ἄλλαις δριμιας κι' ἄλλαις καθισταὶς κι' ἄλλαις γονατισταὶς ἀκόμη, ἔτσι ἡ μιὰ στὴν ἄλλη κελαϊδοῦσε... Τὰ μάτια των, παιδιά μου, ποῦ νὰ ξεκολλήσουν ἀπὸ τὸ Φῶς Του, ἀπ' τὴν Τιμὴ Του, ἀπ' τὴν Δόξα Του! Τί δάκρυα καὶ τί καῦμοι ἀπάνω Του ἀναβαν! . . . Μπροστά Του, δι Κόσμος ἀστραφτε ἀτέλειωτος μέσος στὴν ψυχὴ των... Μπροστά Του, τ' ἀγγελούδια των πιὸ γλυκὰ τὰ σφιγγαν στὴν ἀγγαλιά των.. Καὶ σταυροὶ καὶ φαλμοὶ καὶ θυμιάματα καὶ φιλιὰ καὶ γονατισματα καὶ κάθε λάτρευμα πιστῆς ψυχῆς γλυστροῦσε στὴν ψυχὴ των σᾶν χάιδι Παραδείσουν ἀπ' τὰ Οὐράνια... — ἀχ! ἐνθυμεῖσαι, ἀγάπη μου, πῶς ἐσβυνε τῆς Παραδόσεως ἡ φωνὴ ἐκείνη ἡ γηραιά; . . .

* *

Ποιητά μου! σ' ἀρέσει ἡ ἀταξία τῶν ἀστέρων στὸ Στερέωμα; "Η φύρδην-μίγδην συνολκή των ἡ ἀρμονική; Εἰς τὸ στερέωμα τῆς ψυχῆς σου αἱ Ἰδέαι οὔτω εἶναι, ὡς ἀστέρες... "Ανισα τὰ φωτά των, τὰ μεγέθη των, τὰ χρώματά των.. Ποικιλία θεία!... Αναβαθμοὶ πρὸς τὰ "Υψη δλων τῶν εἰδῶν καὶ δλων τῶν διαστημάτων! . . . "Η πίστις σου μὲ τὸν δισταγμόν,

ἀδελφωμένα! . . . "Η ἀπιστία μὲ τὸν φανατισμόν ἐν ἀφάτου ἐναρμονίσεως ἐναγκαλισμῷ! . . . Ποιητά μου, ἀκούσε με! —

Προσκυνητῆς ἐπέστρεφε ἀπὸ τὴν Σιών. Κ' ἐπέστρεφε με κενάς τὰς χεῖρας, χωρὶς τὸ Τίμιον Εύλον. Εξήτησε καὶ δὲν τοῦ ἐδόνη: "Ελαβε καὶ τὸ ἐλησμόνησε; 'Αφηρέθη καὶ δὲν εἶνη τησ; "Η ιστορία δὲν λέγει. Λέγει δι μως δτι ἐπὶ τῆς πρώτας μόνος, περίλυπος ἔως θανάτου, σκοτεινός, θύλιβετο καὶ ἐσπαρασσετο ἡ ψυχὴ του, διότι ἐπέστρεφε μὲ κενάς τὰς χεῖρας, χωρὶς τὸ Τίμιον Εύλον! . . .

Κάτω ἔκει, εἰς τὴν πατρόφαν, τὸν ἀνέμενον ὠσεὶ Μεσσίαν, φέροντα τὰ σημεῖα τῆς 'Απελευθερώσεως καὶ τῆς Συγγράμμης! . . . Τὸ Τίμιον Εύλον, ποῦ θὰ ἔφερεν δι καλός των ἔξει 'Ανατολῶν, ἥτον δι παλμὸς τῶν οἰκείων του δι εὐγένεστέρος. Χωρὶς Αὐτό, δι προσκυνητῆς δὰ δι οικιά, οὐτοπία χίμαιρα εἰς τὴν φαντασίαν των. Καὶ δὲν θὰ ἥτο δι Προσκυνητῆς τῆς Παραδόσεως, δι ἀποκομίζω γλυκασμοὺς κ' ἐλπίδας... Τί δὰ ἔδιδε εἰς τόσας χεῖρας, εἰς τόσας καρδίας, εἰς τόσα χείλη, τί; Τί δ' ἀπήντα εἰς τόσα στομάτα στόματα, ήτοιντα ιάσεις καὶ παρηγορίας;

Θεία ἔμπνευσις! 'Απ' τὰ ἀρμενα τοῦ πλοίου κρυφὰ καὶ μυστικὰ τὴν νύκτα κόπτει κεφαλαίς τινάς μικκύλας, μαυρισμένας ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ τὰ κύματα... Τὴν παραβολήν δὲν ἀγνοεῖ τοῦ Ναζωραίου του, αἴτοντος δις κόκκον μόνον σινάπεως πίστιν μέσα μας, διὰ νὰ μετακινῶμεν δρη ἐκ τῶν ἀβύσσων... 'Εσωθη! . . . Ο θρίαμβος τῆς ἀποδημίας ἡσφαλίσθη! . . . "Η ἀγλαΐα τοῦ προσκυνήματος ἐτελειώθη! . . . Κ' ἐπέστρεφε τῷρα δι προσκυνητῆς ἐκ τῆς Σιών, χωρὶς μὲν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Τιμίου Εύλον, ἄλλα δαιμόνιος! . . .

"Ω! τί τι θαύματα καὶ τί ἀναγεννήσεις καὶ τί ἀναστάσεις, ποιητά μου, ἐτελέσθησαν εἰς τὴν παραίδηα του, πιστεύοντων δλων δτι ἐκράτουν κ' ἐβλεπον ἔνα κομμάτι θείον ἐκ τοῦ Σταυροῦ! . . . 'Αποθέωσις εἶχε γίνη εἰς τὰς συνεδρήσεις! . . . Οι ἀμαρτωλοὶ ἐπανῆλθον εἰς τοῦ Κυρίουν τὴν εὐθεῖαν. Οι ἀπιστοι ἐπιστευσαν μὲ δλας δι βρότητας ἐκείνων, ποῦ ηπτοντο τοῦ Ιησοῦ μόνον, διὰ νὰ σωθῶσι. Θεία μεταμόρφωσις εἰς πάσας καὶ πάντα! . . .

'Επέρασαν χρόνια καὶ καιροὶ ἀπὸ τότε. Ο προσκυνητῆς ἀπέθηκε. Καὶ ἔξωμολογείτο ἐπιθανάτιος τὸ ἀμάρτημά του. Καὶ συνεχωρεῖτο. . . 'Αλλ' ἡ ἐπὶ τοῦ Εύλον πίστις εἶχεν ἀπολειψη πλέον! . . . Καὶ εἶχε τὸ θαῦμα λείψη

καὶ εἶχεν ἡ ἔλπις ἔξατμισθη κ' εἶχον οἱ γλυκασμοὶ ἐκλείψῃ . . . "Ολοί, ὅλοι ἔγνωριζαν τὸ δαιμόνιον ψεῦδος. Καὶ ὅλοι, ὅλοι ἔγνωριζαν ὅτι τὸ θαυματουργοῦν, ὅτι τὸ εὐελπιζόμενον ἔώς τότε Ξύλον, ἦτο ἔνα τι ἀπ' τ' ἄρμενα τοῦ πλοίου κομμάτι, μαυρισμένον ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ τὰ κύματα . . . Καὶ ὅλοι, ὅλοι ἀπέβαλον τὴν πίστιν . . .

Νά ! ποιητά μου, νά ! τὰ θαυμάσια ἐν τῷ πνεύματί σου τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφύΐας, — εἶδες ! ;

* *

Σατανά! — ἀνεβρόντησα αἴφνης εἰς ἔνα τῆς σεισμόν, — ποῦ μὲ συνεκλόνισε ὅλον — Σατανά! . . . Σὺ ἥσο, λοιπόν, ἡ ἐνδεδυμένη τῆς ἀρχαίας μου ἐρωμένης τὴν φωνήν; — Ή ἀπ' αἰώνων Ἑλληνική τῆς Ἀντιλογίας καὶ τῆς Ἀρνήσεως διάνοια, σὺ ἥσο; . . . σύ! . . . Γόησα! Τὸ ἐπινόημα, λοιπόν, τοῦ Παραδείσου καὶ τοῦ Ὀφεως δὲν εἶναι μῆθος; Καὶ δὲν εἶναι μῆθος τὸ Δαιμόνιον τὸ Ἑλληνικὸν ἐκεῖνο, ἐνηγκαλισμένον τῷρα Εὐαγγελικῆς σατανικότητος τὸν αἴγλην; — Σατανά! . . .

Καὶ εἰς ἔνα βύθισμα σφοδρότατον, ὃς μὲ δῷμην τρυπάνων δμοῦ καὶ ἀκοντίων καὶ δοράτων καὶ λογχῶν χλιάδων, ὅλων τῆς τῶν ἀκανθῶν καὶ ὅλων τῶν ἀκίδων τῶν καὶ ὅλων τῶν αἰχμῶν τῶν ἔως τῶν ἐγκάτων τῆς ψυχῆς μου; ἀφυπνίσθην . . .

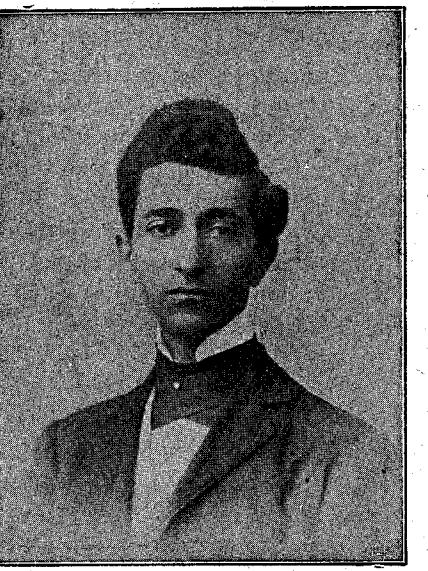
"Ημην μόνος . . . Κατάπονος . . . "Ἐκλυτος τὴν ψυχὴν ὃς ἔκλυτος "Ἡλιος πρὸς δύσιν . . . "Ἐκλαυσα διὰ τὰς φαιᾶς ἀπάτας τοῦ ὄνείρου μου κ' ἐκάλυψα μὲ τὰς δύο μου χεῖρας τὴν κεφαλὴν συντετριμένος . . ."Ἐκλαυσα! . . . Καὶ εἶδα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν ἐκεῖ ἔμπροσθεν μοι, δπον τὸ πλοῖον εἶχεν ἐλλιμενισθῆ, 'Ιουδαῖον ν' ἀπορρεμβάζῃ τὴν ἀρχαίαν Δόξαν του . . . Καὶ εἶδα διὰ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρέων, ἐν ἀρθρονίᾳ Ἀνατολῶν, λαμπρονομένην δι' ὅλων τῶν φαύσεων τῆς ἀποθεώσεως, τὴν Σιών . . . Καὶ εἶδα ἐμαυτὸν ἀναρπαζόμενον ἀπὸ τὴν ὥμην μου ἐμαρμένην, ὃς εὐτελές τι σκύβαλον, ἐπὶ τῶν ἀγόνων ἀκτῶν τῆς 'Ιουδαίας καὶ πλήττοντα ἐν συντριβῇ τὸ μέτωπον ἐπὶ τῶν κρύῶν βαθμίδων τοῦ Ναοῦ. Κ' ἐψέλλισα, ὁσεὶ ἀκόμη διενεργώττων, ὑπὸ τὴν γοντείαν Τῆς:

^Ω "Ἐρως! . . . ^Ω Θρησκεία! . . .

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ

A. Χρυσομάλλης. — τῆς Νέας Σκηνῆς

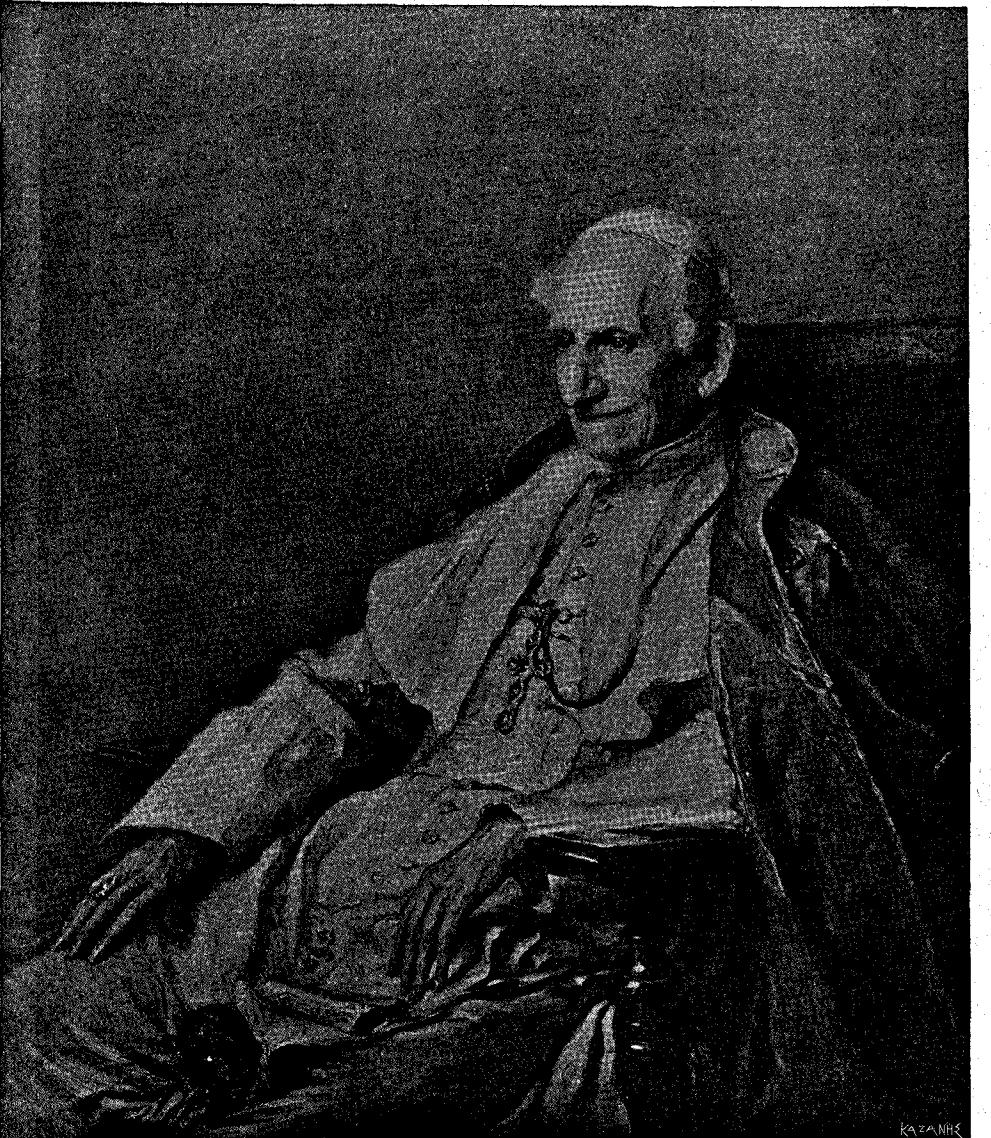

T. Λεπενιώτης — τῆς Νέας Σκηνῆς

ΛΕΩΝ ΙΓ'.

Ἐνῷ μετ' ὅλιγον δύων ἥλιος ἀπαξ ἔτι θά δρμηνεὺς τοῦ καθολικοῦ δόγματος ἀνευ τῆς ἐλαχίστης πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς φοπῆς, — ἔξεπεσεν αἴφνης ἐπὶ Πίου Θ' εἰς κηδεμονευομένην αὐτῆς ταύτης τῆς μοναρχικῆς Εὐρωπῆς ἀσκούσης τὴν κηδεμονίαν τῆς διὰ πενταμελοῦς συμβουλίου οὗ τὴν πλειονότητα ἀπετέλουν δύο αἰρετικοὶ καὶ εἰς σχισματικός, — διὰ νὰ καταστῇ μικρὸν μετὰ ταῦτα ἡ ἔκπτωτος παντὸς κυριαρχικοῦ ἐπὶ τῆς γῆς δικαιώματος καὶ πάσης κοσμικῆς ἔξουσίας. "Αν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἥδη τοῦ Γοργορίου Ζ' ἔγραφε πρὸς καποιον ἀββᾶν διάπανος Οὐρβανὸς Β'. «Ἀγωνισθήτε μεθ' Ἡμῶν πρὸς διάσωσιν τοῦ ἀπειλοῦντος καταποντισμὸν πλοίουν τοῦ Ἀγίου Πέτρου», ἀλλὰ πολλῷ βεβαίως μᾶλλον ἐπικείμενον ἔθεωροιν τὸν καταποντισμὸν τοῦτον οἵτε φίλα φρονοῦντες καὶ οἱ ἔχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τὴν παπικὴν ἔδραν, δτε ἐπ' αὐτῆς ἐκλήθη διότε ἄγων ἥδη τὸ ἔξηκοστὸν δγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του Ἰωακείμ Πέτσι, διὰ τὴν κατ' αὐτοῦ ἔχθροπάθειαν τοῦ ἐπὶ Πίου Θ περιλαλήτου «ἔρυθρον πάπα» καρδιναλίου Ἀντωνέλλη, διατελῶν ἐπὶ τριάκοντα δύο δλα ἔτη οίονεὶ ἔξοριστος τοῦ κόσμου ἐν Περούγια.

Πῶς δμως δχι ἀφοῦ, ἀνεξαρτήτως τῆς κινδυνώδους θέσεως εἰς ἥν θὰ περιῆγε πάντα πάπαν ἡ κατάληψις τῆς Ρώμης, ἡ συνεπαγαγοῦσα καὶ τῆς κοσμικῆς ἔξουσίας τὴν κατάρρησιν, ἐκρίνετο ἴδιαίτατα ἀσθενικὸς καὶ ἀκατάλληλος ναυαγοσώστης δ προσεννενηκοντούτης ἥδη πρεσβύτης ἀπὸ τοῦ δποίου, ζήσαντος ἔώς τότε ἐπὶ τοσοῦτον ἔρημικῶς καὶ μέλλοντος τοῦ λοιποῦ νὰ ζῆσῃ ἔτι ἔρημικώτερον, ἐνομίζετο ἀποκλεισμένη ἡ νεωτέρα ἀντίληψις παντὸς πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ δρμῶντος, — πᾶσα νεωτέρα τάσις καὶ πᾶσα νεωτέρα πρόσδος καὶ πᾶν νεωτέρον ἰδεῶδες; Πόσῳ δὲ ὅλως δι' ἔνα πάπαν καινοτόμος, κάν πάντοτε περινούστατη πολιτεία τοῦ ἐπιλεπόντος μεγάλου Ἱεράρχου διέφευσε τοὺς τόσῳ δικαιολογημένους φόβους! "Οτε δέ Λέων ΙΓ' διεδέχθη τὸν Πίον Θ' ἡ παπικὴ ἔδρα δὲν διετέλει εἰς φιλικάς σχέσεις ἡ μετὰ μόνης τῆς δημόκρατίας τοῦ Ἰσημερινοῦ μετὰ τέσσαρα ἔτη δέ Λέων ΙΓ' ἀνεγνωρίζετο ὡς ὁ ὑπέρτετας διαιτητής

Ο ΠΑΠΑΣ ΛΕΩΝ ΙΙ^ο.

ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ Φ. Ε. ΛΑΣΛΟ

διαφορῶν ὑφισταμένων μεταξὺ κρατῶν τῶν δποίων οἱ ἀρχηγοὶ δὲν ἡσαν κάν καθολικοί. "Οτε δέ, τῷ 1893 ἔωρτασε τὸ ἰωβιλαῖόν του, πάντα τὰ κράτη τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ἔσπευσαν ν' ἀντιρροσωπευθῶσι κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦτον. Μή δὲν εἶχεν ἥδη πραγματώσῃ πληρέστατα τὴν εὐχὴν ἐκείνην τοῦ Σατωριάνδου, πρὸς τὴν δποίαν ἐπὶ τοσοῦτον ἔως τέλους ἐκώφευσεν δι Πῖος Θ «ἴνα, ἴσχυρὸς διὰ τοῦ δόγματος καὶ τοῦ κύρους τοῦ παρελθόντος, διατελῇ οὐχ ἥπτον ἐνήμερος τῶν νέων ἀναγκῶν τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος»; Διότι ἀν ἐνεκαρτέρησεν ἐν τῷ νέῳ παπιῷ καθεστότι ἄλλὰ καὶ δὲν ἀπεκαρτέρησεν. "Υπῆρξεν ἡ μακροθυμία ἡ ἀπροσμέτρητος ἄλλα καὶ αὐτὴ ἡ ἀκλόνητος εὐστάθεια, καὶ ὑπὸ τὴν ἀπειρον πραρότητά του ὡξύνετο πολλάκις κάποια ἴσχυρὰ δριμύτης ἀπαράλλακτα καθὼς εἰς τὴν τόσῳ ἱλαρὰν γενέτειράν του Καρπινέ ἐκπλήσσουν αἴφνης κάποιαι γραμμαὶ δξύαιχμοι καὶ ἀπορρῶγες, — καὶ πάντοτε θελκτικά, — καὶ πλέον ἡ ἀπαξ εἰς τὴν ζωήν του, ἀντιστεύσῃ κανεὶς σωρείαν ὅλην ἀνεκδότων, ὑπῆρξεν ὁ μέχρι σατύρας εἰρων δ δποίος ἀφοῦ ἐκ πνεύματος μακροθυμίας ἐπέτρεψεν εἰς κάποιον ἀδόκιμον χειριστὴν τοῦ χρωστῆρος νὰ τὸν ζωγραφίσῃ, ἔγραψεν αἴφνης ἔπειτα ἵδια χειρὶ κάτωθεν τοῦ κακοζήλου πίνακος, κατὰ παρφθίαν γνωστῆς εὐαγγελικῆς ῥήσεως: «Μὴ ἐκπλήσθε! ἔγω εἰμαι! Λέων δ ΙΙΓ^ο».

'Ασθενικὸς τὸ σῶμα, μὲ τὸ σαρκίον δλοὲν μᾶλλον εὔθρυπτον καὶ φρούδον, — καὶ ἐπὶ τοσοῦτον μάλιστα ὥστε ἵτρος καληθεὶς παρ^τ αὐτῷ πρὸ δεκαετίας ἥδη ἔλεγεν ἔπειτα μετὰ χρόνον πολὺν χωρὶς ἀκόμη νὰ εἰμπορῇ νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐκπλήξιν του δτι αἱ κνῆμαι τοῦ Ἀγίου Πατρὸς ἡσαν πλέον ἴσχυαι ἀπὸ κνήμας δρυιδίου, — ἄλλα καρτερικώτατος τὴν ψυχὴν ἔχωρησε βραδέως πλὴν ἀσφαλῶς ἐπὶ τὴν κατάκτησιν μιᾶς ἡγεμονείας, ἥν οὐδεὶς ἡδύνατο νὰ τῷ διαμφισβητήσῃ, μιᾶς ἴσχύος ἥν κατάπληκτοι αἴφνης εἰδον οὐτως δρομούμενην καὶ μεγαλυνομένην ἐκεῖνοι οἱ δποίοι προέλεγον τὴν δριστικὴν πλέον παραμήν τῆς παπώσυνης καὶ μεμ' ἥς εἶνε ἡναγκασμένοι τοῦ λοιποῦ νὰ συνθηκολογοῦν πάντες σχεδὸν τῆς Γῆς οἱ ἴσχυροι!

Τηρητὴς πιστὸς τῶν παπικῶν παραδόσεων ὑπῆρξε βεβαίως ἀείποτε διὰ τὸ ἰταλικὸν κράτος δ ἀδιάλλακτος ἔκουσιος δεσμώτης τοῦ Βατικανοῦ, ἀλλ' ἡ διαμαρτυρία αὐτοῦ αὐτῇ ὑπ-

καὶ τῷ σύντῳ πολλάκις χρόνῳ πολύμορφος ἀλλὰ καὶ αὐστηρότατα ἔνιανος, ἀπέβη κατὰ μικρὸν δὲ ἀληθῆς δικαιοχρίτης τῆς καθολικῆς ἀνθρωπότητος, δὲ εἰρηνοποιὸς διαιτητῆς μεταξὺ κεφαλαίου καὶ ἐφράτου, μεταξὺ λαῶν καὶ ἡγεμόνων, δὲ ρυθμιστῆς τῆς τεραστιώτερας τῶν νεωτέρων κοινῶν γνωμῶν, δὲ ἀρχῶν μόνον ψυχῶν ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸν τοῦτο εἰς τῶν ἴσχυροτάτων ἐκ τῶν παπῶν ὅλων τῶν αἰώνων!

Καὶ δῆμος δι' ήμας τοὺς λαϊκοὺς ὃν ἡ ἀντίληψις δυσχερῶς ἀποσπωμένη ἀπὸ τῶν ἔγκοσμίων διατελεῖ ἐν τούτῳ μᾶλλον παχυλή, ἡ μορφὴ τοῦ Ἰδανικοτάτου γεροντίου περιεβάλλετο πάντοτε μὲ κάποιαν μελαγχολίαν δι' ήμας ἡτοι οὗτος πάντοτε δὲ κληρονόμος δὲ ἄνευ κληρονομίας, δὲ ἡγεμῶν δὲ ἄνευ κράτους καὶ ἄνευ στρατοῦ, δὲ κοσμοκράτωρ δὲ ἐπὶ μίαν εἰκοσιπενταείαν μὴ πατήσας τὸν πόδα του ἔω του περιβόλου τοῦ Βατικανοῦ. Ἡτο δὲ διάδοχος τοῦ Γεργορίου Ζ' καὶ τοῦ Ἰννοκεντίου Γ' ἐφ' ὃν σχεδὸν ἐπραγματούμην τὸ ἀπόλυτον θεοκρατικὸν ἰδεῶδες ἐνὸς Θωμᾶ Ἀκυνάτου, — αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Θωμᾶ Ἀκυνάτου ὑπὲρ νέας ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ δοποῖου διέθεσεν οὗτος ὑπὲρ τὰς 300 χιλιάδας φράγκων,—

ΧΡΙΣΤΟΣ ΘΕΜ. ΔΑΡΑΛΕΞΗΣ

ΕΙΔΩΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΟΥ ΒΑΛΣ

Εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν Μελόδραμα τῆς Βιέννης ἡ θαυμαστὴ δοχήστρα ἡ δοποία ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἰωβίλαιον τοῦ Στράους εἶχεν ἀνακρούσῃ τοὺς περιφημοτέρους ἀπὸ τοὺς ρυθμοὺς ἐκείνους οἱ δοποίοι μετέφερον τὸ δόνομα τοῦ μουσουργοῦ τούτου εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἐξετέλεσεν αἴφνης ἀπλούστατην σύνθεσιν τὴν δοπίαν πρώτην φορὰν οἱ κάτοικοι τῆς Βιέννης ἥκουσαν. Οἱ μικρὸς ἐκείνος «στρόβιλος» δὲ ἀνευφημῆδες πάραντα δὲ τὸ πρῶτον βῆμα παιδὸς λατρευτοῦ, ἦτο ἡ πρώτη μουσικὴ ἐμπνευσις τοῦ βασιλέως τοῦ Βάλσ. Ἡτο ἔξαετης δὲ δόταν κατώρθωσεν αἴφνης ν' ἀναρριχηθῆ ἔως εἰς τὰ πλήκτρα τοῦ πλειδοκυμβάλου τοῦ πατρὸς Στράους

καὶ νὰ συνθέσῃ ἐκεῖ δι' ἐνὸς μόνου δακτύλου τὸν πρῶτον του στρόβιλον. Ἡ μήτηρ του, ἡ δοποία δὲ αἱ μητέρες ἐκέτητο μαντικὴν δύναμιν, ἐσημείωσεν τὸ Opus I τοῦ λατρευτοῦ της τέκνου καὶ τὸ ἐφύλαξε μαζὶ μὲ τὰ κειμήλια τῆς. Οἱ πατήρ Στράους δὲ δοποίος ἤθελε νὰ κάμῃ τὸν υἱόν του σοβαρὸν ἀνδρῶπον, οὐδὲν ἔμαθε περὶ τούτου, καὶ δλίγον βραδύτερον δταν ἀντελήφθη δτι δὲ Γιόχαν ἐπροσπάθει νὰ παῖῃ ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου δὲ τοῦ βιολίου, ἐκλείδων τὸ κλειδοκυμβάλον καὶ τοῦ βιολίου τὴν θήκην. Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ ἀπάρχαι τοῦ μικροῦ Στράους ἐν τῷ μουσικῷ σταδίῳ.

Προτοῦ εἴπωμεν πόσον εἶχε νὰ παλαίσῃ

καὶ ἡτο ἡνογκασμένος νὰ παρίσταται μάρτυς ἀνίσχυρος τῶν ἕορτῶν ἃς ὑπὲρ αὐτὸν τὰ παράθυρα τοῦ Βατικανοῦ ἐτέλουν οἱ κατ' αὐτὸν ἀρπαγες τῆς κοσμικῆς του ἔξουσίας ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρπαγῆς! Ἡτο δὲ διάδοχος τοῦ Ἀγίου Πέτρου δὲ θεωρῶν δτι ὑπὲρ πάντα ἄλλον κέκτηται τὴν ἔξουσίαν τοῦ δεσμῶτης. Ἡτο τέλος δὲ διάδοχος τῶν ἀπὸ τοῦ Νικολάου τοῦ Ε', ἐως τῶν Μεδίκων καὶ τῶν Φαρνέζε παπῶν, δὲ βιῶν ἐν μέσῳ θησαυρῶν, δὲ περιπλανώμενος ἔτι ἀνάμεσα εἰς στοὰς ὅπου χάρις εἰς τὴν Ἀναγέννησιν ἀνέθαλον αἴφνης διὰ πάντα τὰ ὀραιότερα ἀνθη τοῦ Καλοῦ, καὶ ἡτο τὸ ἀσθενικότατον τῶν γεροντίων, μία σάρξ ἔξιδανικευμένη εἰς κηρόν λευκὸν οἵονει διαφεγγῆ! Ἀλλὰ δι' ἐκείνους οἱ δοποίοι μὲ ἀντίληψιν ἀποκοσμοτέραν κἄν πάντοτε ἐγκόσμιον θὰ ἥσαν ἄξιοι νὰ αἰσθανθῶσι τὸν ἡλιγγον καὶ τὴν ἔκστασιν ἣν παρέχει ἡ καθαρὰ καὶ ἀμιγῆς πνευματικὴ ἔξουσία, ἡ ἀπόλυτος ἄνω γυμνότης ἀπετέλει τὴν ἀπόλυτον εὐγένειαν ἄλλα καὶ τὴν ἀπόλυτον αἴγλην ἄλλα καὶ τὴν ἀπόλυτον ἰσχύν καὶ ἐκ τοῦ κηροῦ τοῦ λευκοῦ καὶ οἵονει διαφανοῦς — τοῦ ὄντως τιμίου διὰ τὸ εἶνε αὐτὸν πάναγνον — πρὸς τὸν οὐρανὸν βέβαια εὐθέως θέαρεστος ἀνέθωσκεν ἡ φλόξ!

ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΛΑΝΝΕΡ ΚΑΙ ΣΤΡΑΟΥΣ ΕΝ ΒΙΕΝΝΗ

διὰ νὰ στεφθῇ καὶ οὕτος βασιλεὺς τῆς μουσικῆς τῆς τέρψεως καὶ τῆς εὐθυμίας, ἃς ἀναπαραστήσωμεν μὲ δλίγας γραμμὰς τὴν μορφὴν τοῦ πατρὸς Στράους. Ἀξίζει τὸν κόπον. Ὁ ἔνδοξος υἱός του τὸν ἐνθυμίζει καὶ τὸν ὑπερβαίνει, ἀλλ' δὲ πρῶτος Στράους ἦτο δὲ τύπος τοῦ λαϊκοῦ Βιεννέζου δταν οὕτος εἶνε καλλιτέχνης. Ἄν ἔχῃ ἀπλῆν καλλιτεχνικὴν κλίσιν, χαριτωμένην φωνὴν καὶ λεπτότητα ἐν τῇ ἀφελείᾳ του, εἶνε ἡθοποιὸς δὲ δὲ Γιόχαρδι καὶ κατακτᾷ τὴν πόλιν δληγη, ἀφοῦ ὑπῆρξε τὸ καύχημα τοῦ ἐργαστηρίου του καὶ τῆς συνοικίας του. Ἄν ἔχῃ μεγαλοφυῖαν, ἐπινοεῖ ἰδιαιτέραν τινὰ καλλιτεχνικὴν μορφήν, δὲ δὲ Λάννερ καὶ δὲ Στράους δὲ Α' ἐπενόρσαν τὸ κάτι τι ἰδιότροπον καὶ ἰδιόρρυθμον ἐκείνο, τὸ μελαγχολικὸν δσφ καὶ εὐφρόσυνον, τὸ αἰθέριον τὸν βιενναῖον στρόβιλον, τὸ βιενναῖον βάλς.

* *

Ἄπὸ τὰ δύο ἐκείνα χαμίνια τῶν προστείων τῆς Βιέννης, τὸν Λάννερ καὶ τὸν Στράους, δὲ Λάννερ ἀνεδείχθη πρῶτος. Ἀπὸ ἐργάτου χειροκτικατασκευαστοῦ ἔγινε διευθυντής μικρᾶς δοχήστρας πενταμελοῦς δὲ ἔξαμελοῦς δὲ δοποίας εἰς χοροὺς μικρῶν πανδοχείων. Πόσαι μελωδίαι αἱ δοποῖαι βραδύτερον ἐπέπρωτο νὰ θέτουν εἰς ἔργον μίνησιν τοὺς ἀριστοκρατικούς πόδας ἀπὸ Πετρουπόλεως μέχρι Λονδίνου, ἐπενοήθησαν πρὸς μόνην τὴν τέρψιν τῶν ἐπ' ἀδείᾳ στρατιωτῶν, τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ὑπηρετοῦν, μόνων θαμώνων τῶν πανδοχείων ἐκείνων.

Ο πατήρ Στράους ἐδιδάχθη τὴν μουσικὴν ἀκροώμενος τῶν πτηνῶν τοῦ δάσους τῆς Βιέννης καὶ εἰς τὴν ἀλικίαν δέκα ἔξι ἑτῶν ἐπαιζει βιολίον ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Λάννερο. Ἀφηγεῖτο μετά τινα ἔτη μὲ πολλὴν χάριν πῶς, χωρὶς ἀκριβῶς νὰ τὸ ἀντιληφθῇ, ἥχισε νὰ συνθέτῃ δὲ ἰδιος δομίσεως οἱ καλλιτέραι εἰκόνειν ἐφράται. Η ἐποχὴ ἐκείνη ἀπέχει ἀπὸ ήμας δλιγάτερον τοῦ ήμισεως οἰωνούς καὶ δημος παρίσταται ὡς δλως μεσαιωνική. «Α! ἔλεγε εἰς τὸν υἱόν του, τὸ συνθέτειν δὲν ἦτο, καθὼς τόρα, τόσῳ σπουδαῖον πρᾶγματορα διὰ νὰ συνθέσῃ κανεὶς μίαν πόλκαν πρέπει πρῶτα νὰ μελετήσῃ καλά τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς. Ἀλλοτε ἡ μόνη φροντίς μας ἦτο νὰ ἔχωμεν κάποιαν ἐμπνευσιν, μίαν ἰδέαν. Καὶ εἶνε καταπληκτικόν πάντοτε είχαμεν κάποιαν ἐμπνευσιν, κάποιαν ἰδέαν.» Ήμεθα τόσον πεπεισμένοι περὶ τούτου ἡμεῖς οἱ παλαιότεροι, ὥστε μᾶς συνέβαινε νὰ προαναγγέλλωμεν χοροὺς νέους, καὶ τὸ πρῶτη τῆς συναυλίας ἦτο τοῦ χοροῦ νὰ μὴ ἔχωμεν ἀκόμη γράψει οὔτε μίαν νόταν. Τότε δληγη ἡ δοχήστρα συνθηκοίζετο εἰς τὸ σπίτι τοῦ Λάννερ ἢ τὸ δικό μου καὶ εὐθὺς ποῦ ἐγράφετο ἐν βίᾳ μία σελίς, καθένας ἔγραφε τὸ μέρος του διὰ τὸ δργανόν του. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ θαῦμα τῆς ἐμπνεύσεως ἐπανελαμβάνετο, ἀλλαι σελίδες ἔγέμιζαν καὶ εἰς δλίγας δραστικής την θαμώνων μερῶν ἐνὸς στροβίλου τὸν δοποῖον δληγη ἡ ηνογκασμένης τῶν διαφράστων μερῶν ἐν την έπανδριον. Συνέβαινε δὲ Λάννερ νὰ εἶνε ἀδιάθετος. Τότε μοῦ

παρέδιδε τὴν πέναν λέγων: «Στράους, προσπάθησε νὰ γεννήσῃς κάτι». «Ετσι ἔδοκήμασα καὶ ἐγὼ διὰ πρώτην φοράν νὰ συνθέσω».

Ἐν τούτοις, μολονότι ἔθριαμβευσε διὰ τῆς ἑκτελέσεως τῶν Ἰδίων του συνθέσεων καὶ ἀπέκτησε, κατὰ τὸν Λάννερ, φήμην πανευρωπαϊκήν, διὰ τοῦτο Στράους δὲν ἦθελε ν' ἀκούσῃ περὶ μουσικῆς δύον ἀφορᾶ τοὺς υἱούς του Γιόχαν, Ἰωσῆφ καὶ Ἐδουάρδον. Θὰ ἐγίνοντο οὗτοι κύριοι, ἄνδρες σοβαροί, χρηματισταὶ ἢ ὑπάλληλοι, ἀδιάφορον τί, ἀλλ' ὅχι καλλιτέχναι.

Ἐκλείδωσε δι' αὐτοὺς τὸ κλειδούμβαλον καὶ τὴν θήκην τοῦ βιολίου καὶ τοὺς ἔστειλεν εἰς διάφορα λύκεια. «Ολη ἡ στοργὴ τῆς μητρὸς εἰς μάτην προσέκρουσε κατὰ τὸν παραδέξου τούτου πείσματος. Τὸ σπίτι ἀπέβη πεδίον μάχης, θέατρον σκηνῶν συνεχῶν, ἔως δύον ἡ μήτηρ ἔθυσιασεν ἑαυτὴν τελείως ὑπὲρ τῶν υἱῶν της καὶ τοὺς παρέλαβε μακράν τοῦ πατρὸς διὰ νὰ σπουδάσονταν κατὰ τὴν ἐπιμυίαν τῆς καρδίας των, καταλείποντα τὸν πατέρα Στράους μόνον μὲ τὸν χόλον του.

Εἰς τὸ ἔμπορικὸν καὶ βιομηχανικὸν λύκειον, οἱ Στράους, Ἰδίως δ. Γιόχαν, εἶχον πολὺ βασανισθῆ. Εσημειοῦντο πάντοτε ὡς μαθηταὶ ἀπρόσεκτοι. Οἱ καθηγηταὶ κατέβαλλον πᾶσαν προσπάθειαν διὰ νὰ ἔμποδίσουν τὴν μουσικήν των κλίσιν. Οἱ μέλλων «βασιλεὺς ταῦ Βάλς», πάντοτε ὁμοράζων, ἔχαραττε μουσικὰ σημεῖα ἐπάνω εἰς τὸ τετράδιόν του. «Αμα παρετηρεῖτο τὸ τοιοῦτο, ἐγίνετο κατάσχεσις τοῦ τετραδίου, τοῦ πτηναρίου καταπνιγομένου ἐντὸς τοῦ κελύφους του. Τοῦτο δνομάζεται παίδων ἀγωγῆ. Ἐν τούτοις δ. Γιόχαν Στράους δὲν ἔχασεν ἐντελῶς τὸν καίρον του εἰς τὸ σχολεῖον αὐτό· ἐκεὶ ἐγνώρισε τὸν ἐκδότην του.

Ο «ἀμελής μαθητὴς» δὲν ἔδειξε καλλιτέχναν διαγωγὴν εἰς τὸ Γαμευτήριον δύον διὰ τὸν ἀποδέσμην της προτεραιότητος. Τὸ χαμίνιον τῆς δύον τοῦ Κορυδαλῶν ἔδραπέτευσε καὶ ἀπὸ τὸν κλωβὸν αὐτόν.

**

Τέλος ἡτο ἐλεύθερος καὶ ἥδυνατο, καθὼς ἐλεγεν διὰ τοῦτο Στράους μικτηριστικῶς, νὰ μελετήσῃ τοὺς κλασικοὺς μουσικούς. Ο δημιουργὸς οὗτος πραγμάτων ἀλθερίων ἔθεσεν ἑαυτὸν εὐπειθῶς ὑπὲρ τὴν διασκαλίαν διασκάλουν τρομερῶς σοβαροῦ, τοῦ διευθυντοῦ τῆς δραχήστρας τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ Ἰωσῆφ Δρέχσλερ δ ὅποιος ἔδιδαξεν αὐτὸν τὸ τεχνικὸν

καὶ πρακτικὸν μέρος τοῦ μουσουργοῦ καθ' ὅλους τοὺς κανόνας. Ἡλπίζεν διὰ διαφροστικὸν ἐκεῖνο, τὸν σπινθῆρα. Ἔσχεν ἐπὶ πεντήκοντα καὶ πλέον ἐτῇ τὴν δέκατέραν ἀκοὴν ὅπως ἀκροᾶται καὶ ἀποδίδῃ «ὅσα διηγεῖται τῆς Βιέννης δρυμός», ἐπίσης δὲ καὶ ἡ πόλις. «Ἔσχε καὶ διεφύλαξε μέχρι τέλους τὴν λεπτοτέραν καὶ δέκατέραν αἰσθησιν διὰ νὰ αἰσθάνεται τοὺς γοργοὺς καὶ δρυμητοὺς καὶ ἀλλοτε νωχελεῖς καὶ περίπου ὑπναλέους παλμοὺς τοῦ βιενναίου αἴματος» ἐκείνου τὸ δόποιον ἔδωκε τὸ δόνομά του εἰς ἐπὶ τὸν ἀληθὲς πόλην του. «Ο Γιόχαν Στράους εἶνε βουτηγμένος δόλος εἰς τὸν βιενναῖον ἐκείνον ἀέρα δ ὅποιος ἀποτελεῖ τὴν εὐφροσύνην τῆς ζωῆς καὶ τὴν μελαγχολίαν τῶν πραγμάτων τῶν χαριτωμένων τὰ δόποια ἀποφυλλίζονται καὶ παρακμάζονται. Τὸ αἰσθημα τοῦτο, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁρατίου, κανεὶς δὲν τὸ ἔξεφρασε κατὰ τρόπον διεισδυτικώτερον τοῦ βιενναίου μουσικοῦ. Αὐτὴ εἶνε ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνδρωπότητα καὶ τὴν αἰωνίαν τέχνην. Οἱ πατέρες μας ἀπελάμβανον μᾶλλον ἀπὸ τὸν Στράους τὴν κίνησιν, τὴν δίνην τῆς ζωῆς αἰσθανόμενα ἡμεῖς τὴν ἀνεπαισθήτως πικρὰν αἰσθησιν, τὸ λεπτὸν ἀρωματοῦ θάλλουν τοῦ δόποιον δύον οὕπω μαραίνεται, τὴν ἀμυδρὰν ἀχλὺν δ ὅποια ἀναμιγνύεται μὲ τοῦ φωτὸς τὴν ἀκτίνα καὶ τὴν θολόνει ὡς ροδόψιναν ἀκτίνα φθινοπώδουν. Καὶ ἡ λάλος μορφὴ τοῦ γηραιοῦ διδασκάλου, τοῦ οἰονεὶ ἀειθαλοῦς, διεμορφόνετο μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν σοβαρωτέρα. Μερικοὶ του στρόβιλοι περὶ τὸ τέλος αὐτῶν ἐνεῖχον κάποιας βραδύτητας, κάποιας

Καίτοι «μελετήσας τοὺς κλασικοὺς συγγρα-

φεῖς» δ. Γιόχαν Στράους δὲν ἔχασε τὸ κάτι τι διαφροστικὸν ἐκεῖνο, τὸν σπινθῆρα. Ἔσχεν ἐπὶ πεντήκοντα καὶ πλέον ἐτῇ τὴν δέκατέραν ἀκοὴν ὅπως ἀκροᾶται καὶ ἀποδίδῃ «ὅσα διηγεῖται τῆς Βιέννης δρυμός», ἐπίσης δὲ καὶ ἡ πόλις. «Ἔσχε καὶ διεφύλαξε μέχρι τέλους τὴν λεπτοτέραν καὶ δέκατέραν αἰσθησιν διὰ νὰ αἰσθάνεται τοὺς γοργοὺς καὶ δρυμητοὺς καὶ ἀλλοτε νωχελεῖς καὶ περίπου ὑπναλέους παλμοὺς τοῦ βιενναίου αἴματος» ἐκείνου τὸ δόποιον ἔδωκε τὸ δόνομά του εἰς ἐπὶ τὸν ἀληθὲς πόλην του. «Ο Γιόχαν Στράους εἶνε βουτηγμένος δόλος εἰς τὸν βιενναῖον ἐκείνον ἀέρα δ ὅποιος ἀποτελεῖ τὴν εὐφροσύνην τῆς ζωῆς καὶ τὴν μελαγχολίαν τῶν πραγμάτων τῶν χαριτωμένων τὰ δόποια ἀποφυλλίζονται καὶ παρακμάζονται. Τὸ αἰσθημα τοῦτο, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁρατίου, κανεὶς δὲν τὸ ἔξεφρασε κατὰ τρόπον διεισδυτικώτερον τοῦ βιενναίου μουσικοῦ. Αὐτὴ εἶνε ἡ συμβολὴ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνδρωπότητα καὶ τὴν αἰωνίαν τέχνην. Οἱ πατέρες μας ἀπελάμβανον μᾶλλον ἀπὸ τὸν Στράους τὴν κίνησιν, τὴν δίνην τῆς ζωῆς αἰσθανόμενα ἡμεῖς τὴν ἀνεπαισθήτως πικρὰν αἰσθησιν, τὸ λεπτὸν ἀρωματοῦ θάλλουν τοῦ δόποιον δύον οὕπω μαραίνεται, τὴν ἀμυδρὰν ἀχλὺν δ ὅποια ἀναμιγνύεται μὲ τοῦ φωτὸς τὴν ἀκτίνα καὶ τὴν θολόνει ὡς ροδόψιναν ἀκτίνα φθινοπώδουν. Καὶ ἡ λάλος μορφὴ τοῦ γηραιοῦ διδασκάλου, τοῦ οἰονεὶ ἀειθαλοῦς, διεμορφόνετο μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν σοβαρωτέρα. Μερικοὶ του στρόβιλοι περὶ τὸ τέλος αὐτῶν ἐνεῖχον κάποιας βραδύτητας, κάποιας

βραδείας ἀποπτώσεις αἱ ὅποιαι διμοιάζουν μὲ δύσιν ἡμέρας, μὲ κατάνυξιν ἢ μὲ ἀποχαιρετισμόν.

* *

Μέχοις οὖ ἔλλη ἡ ὥρα τοῦ τελικοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, ἡ ὥρα ἐκείνη τὴν δόποιαν ἔχαρατήρισε δι' ὀλίγων τόνων τόσον χαριτωμένης μελαγχολίας εἰς ἐν ἀσμα ὀπερέτας τὸ δόποιον ἡ γλυκύτατα αἰσθηματικὴ φωνὴ τοῦ Girardi μετέβαλεν εἰς ἀληθὲς πόίημα, — δ. Γιόχαν Στράους συνέθετεν ἀκαταπονήτως, ἀνεξαντλήτως. Καθ' ἔκαστον χειμῶνα νέον μελοδραμάτιον του προσεκάλει ὅλην τὴν Βιέννην εἰς τὸ δέατρον καὶ καθ' ἔκαστον ἔσαρ, πολλαὶ συνθέσεις ἀφίπταντο ἀπὸ τοῦ ἀρμονικοῦ δρυμοῦ τῆς δραχήστρας Στράους τὴν δόποιαν διηρύθυνεν δ ἀδελφός του Ἐδουάρδος, δ τελευταῖος τῆς δυναστείας. Δὲν παρήριτο, λέγουν, ἡμέρα χωρὶς ἡ βιαστικὴ του γραφὴ νὰ κατακαλύψῃ δι' ἵερογλυφικῶν τὸν χάρτην τὸν δόποιον εἶχε πρόχειρον καθ' ἧν στιγμὴν «τοῦ ἐπήρχετο καμμία ἴδεα». Τὸ πλεῖστον δύμως συνέβαινε τοῦτο πολὺ ἀργά τὴν νύκτα, σχεδὸν κατὰ τὸν δρυμὸν ἀφοῦ οἱ φίλοι ἀπήρχοντο, ἀφοῦ ἐκλείετο ἡ τράπεζα τοῦ οὐντοτοῦ καὶ δ μουσουργὸς ἀνήρχετο εἰς τὸν ὑψηλότερον ὄροφον τοῦ οἴκου του, εἰς τὸ μελετητήριον του καὶ τὸ ἀστεροσκοπεῖον του. Μόνος, περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τὴν σιγήν, ἡροοῦστο τῶν φωνῶν τῶν ἐνδομύχων καὶ τῶν φωνῶν τῶν ἐκτὸς αὐτοῦ ἐπίσης, τῶν λεπτῶν ψελλισμάτων τὰ δόποια μόνον ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἀκούονται.

VINDOBONUS

Μετάφρασις X. Δ

ΤΖΕΣΣΗ

Διήγημα.

Ἐτη μίαν φορὰν ἐν Λονδίνῳ, εἰς τοὺς χρόνους τῆς Ἐλισσάβετ, ἔνας σοφὸς ἀνδρῶπος δινομαζόμενος Βόγιος δστις ἥτο περιφημότατος ὑπὲρ τὸ λατινικὸν δόνομα Βόγιος διὰ μίαν μεγάλην πραγματείαν περὶ τὸν Ἀνθρωπίνων Σφαλμάτων τὴν δόποιαν κανεὶς δὲν ἐγνώριζε.

Ο Βόγιος πρὸς εἰκοσιπέντε ἐτῶν εἰδράζετο εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτὸν καὶ ἀκόμη τίποτε δὲν εἶχε δημοσιεύση. Τὸ χειρόγραφόν του δύμως ἀντιγραφμένον καὶ τακτοποιημένον εἰς φύλλα

ἀπετέλει τίποτε δλιγώτερον ἀπὸ δέκα τόμους εἰς φύλλων.

Ο πρῶτος τόμος ἐπραγματεύετο τὰ σφάλματα τῆς γεννήσεως πηγὴν ὅλων τῶν ἀλλων σφαλμάτων. Εἰς τοὺς ἐπομένους τόμους ἔβλεπε κανεὶς τὰ σφάλματα τῶν μικρῶν παιδίων καὶ μικρῶν κορασίων, τὰ σφάλματα τῶν ἐφήβων καὶ τῶν μεσηλίκων, τὰ σφάλματα τῶν γερόντων. «Ἐπειτα ἥρχοντο τὰ σφάλματα τὰ δόποια προέρχονται ἀπὸ τὰ διάφορα ἐπαγγέλ-

ματα, σφάλματα πολιτικῶν, ἐμπόρων, στρατιωτῶν, μαγείδων, δημοσιογράφων εἰς τοὺς τελευταίους τόμους, οἱ δόποιοι ἡσαν ἀκόμη ἀδιόρθωτοι, ἐπραγματεύετο τὰ σφάλματα τῆς δημοκρατίας τὰ δόποια εἶνε ἡ συγκεφαλαίωσις ὅλων τῶν ἀτομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν σφαλμάτων. Ἡτο δὲ τοιαύτη ἡ σοφὴ διάταξις τοῦ ἔργου καὶ ἡ ἀλληλουχία τῶν ἰδεῶν ὥστε δὲν ἥδυνατο κανεὶς νὰ ἀφαιρέσῃ μίαν σελίδα χωρὶς νὰ καταστρέψῃ τὸ ἔργον ὀλόκληρον. Αἱ ἀποδεῖξεις ἔξηρχοντο ἡ μία ἐκ τῆς ἀλλης, καὶ ἐκ τῆς τελευταίας κατεφαίνετο ἀναμφισβήτητως ὅτι τὸ πονηρὸν εἶνε ἡ οὐσία τῆς ζωῆς καὶ ὅτι ἀνὴρ εἶνε ποσότης τότε δύναται κανεὶς ἀσφαλῶς νὰ ἀποφανῇ διτὶ ὑπάρχει μαθηματικῶς τόσον κακὸν δση καὶ ζωὴ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ο Βόγιος δὲν εἶχε κάμει τὸ σφάλμα νὰ νυμφευθῇ. Εἶχε ἔνα μικρὸν οἰκίσκον εἰς τὸν δόποιον κατοικοῦσε μὲ μίαν ὑπηρέτριαν ἡ δόπια ὀνομάζετο Κάτ ἡτοι Κατερίνα καὶ τὴν δόπιαν ὀνόμαζε Κλωζεντίνην ἐπειδὴ κατήγετο ἀπὸ τὴν Σουνθαμπτῶνα.

Η ἀδελφὴ τοῦ φιλοσόφου, ἡ δόπια ἐστερεοῦτο τοῦ φιλοσοφικοῦ πνεύματος τοῦ ἀδελφοῦ της, εἶχεν ἀπὸ σφάλματος εἰς σφάλμα ἐρασθῆ ἔναν ἐμπορὸν, νυμφευθῆ τὸν ἐμπορὸν αὐτὸν καὶ γεννήσει κόρην ὀνομαζομένην Τζέσσην.

Τὸ σφάλμα τὸ δόποιον εἶχε διαπρᾶξει ἡτο νὰ ἀποθάνῃ μετὰ δεκαετῆ οἰκογενειακὸν βίου καὶ νὰ προξενήσῃ τοιουτορόπως καὶ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της δστις δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ ἐπιζήσῃ. Ο Βόγιος παρέλαβε τὴν ὁρφανὴν πρωτὸν ἔξι εὐσπλαγχνίας καὶ δεύτερον δπως μελετήσῃ εἰς αὐτὴν τὰ παιδιὰ σφάλματα.

Ἡτο ἔξαετῆς τότε ἡ Τζέσση. Τὰς πρώτας δκτῷ ἡμέρας δὲν ἔκαμνε τίποτε ἀλλο παρὰ νὰ κλαίῃ καὶ νὰ μὴ λέγῃ τίποτε. Ἐπειτα τὴν πρωιάν της ἐννάτης εἶπε εἰς τὸν Βόγιον:

Εἶδα τὴν μαμὰ ἀπόψε. Ἐφροδοῦσε ἀσπρὰ καὶ εἶχε ἄνθη εἰς τὸ φόρεμά της, τὰ δόποια μοῦ ἐρωτικὲ ἐπάνω στὸ κρεββάτι. Ὁταν ἐξύπνησα δὲν τὰ ηνδρα πλέον τὰ ἄνθη τῆς μαμᾶς. Δός μου τα αὐτὰ τὰ ἄνθη.

Ο Βόγιος ἐσημείωσε τὸ σφάλμα αὐτὸν ἀλλ’ ἀνεγνώρισε εἰς μίαν ὑποσημείωσιν διτὶ ἡτο ἔνα σφάλμα ἀδῶν καὶ οὔτως εἶπεν χαριτωμένον.

Μετ’ ὀλίγον καιρὸν ἡ Τζέσση εἶπεν εἰς τὸν Βόγιον.

— Θεῖε Βόγ, εἰσαι γέρος καὶ ἀσχημος. Ἀλλὰ σὲ ἀγαπῶ καὶ πρέπει καὶ σὺ νὰ μὲ ἀγαπᾶς.

Ο Βόγιος ἔλαβε τὴν γραφίδα του ἀλλὰ σκεπτόμενος καὶ ἀναγνωρίζων μετὰ τινὰ συγκέν-

τρωσιν τοῦ πνεύματος διτὶ δὲν εἶχε ὑφος πολὺ νεᾶσον καὶ διτὶ ποτὲ δὲν ὑπῆρξε | ὠραῖος, δὲν ἀνέραψε τὸ σφάλμα αὐτὸν τοῦ παιδίου.

Καὶ εἶπε:

— Διατί πρέπει νὰ σὲ ἀγαπῶ, Τζέσση;

— Διότι εἶμαι μικροῦλα.

Εἶνε τάχα ἀλήθεια, ἐρωτοῦσε ἔαυτὸν δι Βόγιος, εἶνε τάχα ἀλήθεια διτὶ πρέπει νὰ ἀγαπῶ τὰ μικρά; "Ισως ὅμως, διότι ἐπὶ τέλους ἔχουν μεγάλην ἀνάγκην ἀγάπης. Τοιουτορόπως ἵσως ἔξηγεται καὶ τὸ κοινὸν σφάλμα τῶν μητέρων αἱ δόποιαι δίδουν τὸ γάλα των καὶ τὴν ἀγάπην των εἰς τὰ τέκνα. Εἶνε ἔνα κεφάλαιον τῆς πραγματείας μου τὸ δόποιον πρέπει νὰ διορθώσω.

Τὴν πρωιάν της ἐօρτης του δ δόκτωρ εἰσερχόμενος εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν βιβλίων τὴν δόπιαν ὀνόμαζε βιβλιοπωλεῖον του, ἡσθάνθη δραῖαν δσμὴν καὶ εἶδε μίαν ἀνθοδόχην μὲ γαρύφαλον.

Ἡσαν τρία ὠραῖα ἄνθη κατακόκκινα τὰ δόποια τὸ φῶς ἐθώπευε μὲ χαράν. Τὸ πᾶν ἔγέλα εἰς τὴν σοφὴν ἐκείνην αἴθουσαν. Τὸ παλαιὸν ἀνάκλινθον, ἡ δρυΐνη τράπεζα, αἱ παλαιαὶ ράχεις τῶν βιβλίων μὲ τὰς περγαμηνὰς καὶ τὰ δέρματα ἔγέλων.

Ο Βόγιος δστις ἡτο ἀπεξηραμένος δπως καὶ δόλκηρος ἡ αἴθουσα, ἥρχισε νὰ διαγελᾷ μαζὺ της.

Καὶ ἡ Τζέσση τοῦ εἶπε ἐναγκαλίζομένη αὐτὸν.

— Βλέπεις, θεῖε Βόγ, ἐδῶ εἶνε δ οὐρανὸς (καὶ ἐδείκνυε διὰ μέσον τῶν ὑάλων τῶν παραδύρων τὸ ἔλαφρὸν κνανοῦν χρῶμα τοῦ ἀεροῦ) ἐδῶ εἶνε ἡ γῆ, ἡ ἄνθισμένη (καὶ ἐδείκνυε τὴν ἀνθοδόχην μὲ τὰ γαρύφαλα) ἐπειτα κάτω ἐκεὶ εἰς τὰ χονδρὰ βιβλία εἶνε ἡ κόλασις.

Τὰ χονδρὰ βιβλία ἡσαν ἀκριβῶς ἡ πραγματεία περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡ δόπια εὑρίσκετο τοποθετημένη κάτωθεν τοῦ παραδύρου. Τὸ σφάλμα αὐτὸν τῆς Τζέσσης ἐνθύμισε εἰς τὸν δόκτωρα τὸ ἔργον του τὸ δόποιον πρὸ πολλοῦ παρημέλει περιπατῶν εἰς τὰς δόδους καὶ τὴν ἔξοχὴν μετὰ τῆς ἀνεψιᾶς του.

Τὸ παιδίον εἰς τοὺς περιπάτους ἀνεκάλυπτε χῆλια νόστιμα πράγματα, τὰ δόποια μαζὶ του ἀνεκάλυπτε καὶ δ Βόγιος δστις πρότερον δὲν εἶχε πατήσει τὸν πόδα ἔξω τοῦ κατωφλίου του. Τρόπα ἥνοιξε τὰ χειρόγραφά του ἀλλὰ δὲν ἀνεγνώριζε τὸ ἔργον του εἰς τὸ δόποιον οὔτε ἀνθη ἀνεγνώσκε οὔτε Τζέσσην.

Ἐντυχῶς ἡ φιλοσοφία ἥλθε εἰς βοήθειάν του καὶ τὸν ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν διτὶ ἡ Τζέσση

διὰ τίποτε δὲν ἡτο ἰκανή. Προσεκολλήθη δὲ τοσοῦτο μᾶλλον εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν δσον τοῦ ἡτο αὐτὴ ἀπαραίτητος διὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ ἔργου του.

Μίαν ἡμέραν κατὰ τὴν δσοίαν ἐσκέπτετο ἐμβριθῶς ἐπ’ αὐτὸν τὸν ζητήματος, εὗρε τὴν Τζέσσην ράπτουσαν ἐμπροσθεν τοῦ παραδύρου εἰς τὸ δόποιον εὑρίσκοντο τὰ γαρύφαλλα.

Τὴν ἥρωτησε τί ἔρραπε

— Η Τζέσση τοῦ ἀπήντησε:

— Δὲν ξεύρεις εἶπεν διτὶ τὰ χειλιδόνια ἔφυγαν;

Ο Βόγιος δὲν τὸ εἰξευρεν διότι οὔτε εἰς τὸν Πλίνιον οὔτε εἰς τὸν Ἀβικένναν ἀνεγράφετο τοιοῦτο τι.

Η Τζέσση ἐξηκολούθησε:

— Η Κάτ μοῦ εἶπε χθές...

— Ποιὰ Κάτ; ἀνέκραξε δι Βόγιος. Μήπως θέλεις νὰ μιλήσης διὰ τὴν σεβασμίαν Κλωζεντίνην;

— Η Κάτ μοῦ εἶπε λοιπὸν χθές. «Τὰ χειλιδόνια φεύγουν γρήγορα φέτος καὶ αὐτὸν ὑὰ τῇ διτὶ θὰ ἔχωμεν βαρὺν χειμῶνα». Αὐτὸν μοῦ εἶπε ἡ Κάτ. Ἐκτὸς τούτου εἶδα στὸν ὑπνο μου τὴν μαμὰ μὲ ἀσπρὰ φορέματα καὶ μὲ μιὰ λάμψι τὰ μαλλιά της. Ἀλλὰ δὲν εἶχε πλέον λουλούδια στὸ κεφάλι σὰν τὴν ἀλλη φορὰ καὶ μοῦ εἶπε: «Τζέσση, πρέπει νὰ βγάλῃς ἔξω τὸ χειμωνιάτικο φόρεμα τοῦ θέριου σου καὶ νὰ τὸ διορθώσῃς ἀν ἐτρύπησε σὲ κανένα μέρος». Ἐξύπνησα λοιπὸν καὶ ἀμέσως ἔβγαλα ἀπὸ τὸ ἔδηρο μοῦ τὸ φόρεμα τὸ δόποιον εἶχε πολλὲς τρύπες καὶ τώρα τὸ διορθώνω.

Ο χειμὼν ἥλθε βαρὺς δπως τὸ εἶχον προ-

μαντεύση αἱ χειλιδόνες. Ο Βόγιος τυλιγμένος εἰς τὸ θερμόν του φόρεμα μὲ τοὺς πόδας εἰς τὴν φωτιὰν προσεπάθει νὰ συμφιλιώη τὰ νέα του πειράματα μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ παγκοσμίου κακοῦ. Η Τζέσση ἐσύγχιζε τὰς ἰδέας του κομίζουσα κανένα ποτήριον γλυκοῦ ἢ ἀπλῶς ἐπιδεινύουσα τοὺς ὄφιθαλμοὺς καὶ τὸ μειδίαμά της.

Οταν τὸ θέριος ἐπανῆλθε, δ θεῖος καὶ ἡ ἀνεψιὰ ἐπανέλαβον τοὺς περιπάτους των εἰς τὸν ἄγρον. Η Τζέσση ἔκοπτε φυτὰ τὰ δόπια ἐκείνος ἀνεγνώριζε καὶ ὀνόμαζε διὰ τοῦ ὄνοματός των καὶ τὰ δόπια ἐκείνη ταῦτας τὸν έσπέρας πάλιν ἀναλόγως τῶν ἰδιοτήτων των.

Εἰς τὰς περιπετείας αὐτὰς ἡ Τζέσση ἐπεδείκνυε πνέυμα δρόμον καὶ χαριτωμένην ψυχήν.

Μίαν ἐσπέραν καθὼς ἥπλωνε δὲπὶ τῆς τραπέζης τὰ χόρτα τὰ δόπια εἶχε συλλέξει τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἶπεν εἰς τὸν Βόγιον:

— Τώρα, θεῖε Βόγ, γνωρίζω μὲ τὸ ὄνομά τους δλα τὰ δόπια μοῦ ἔμαθες. Καὶ ἐκείνα τὰ δόπια θεραπεύουν καὶ ἐκείνα τὰ δόπια παρηγοροῦν. Θέλω νὰ τὰ φυλάξω διὰ νὰ τὰ ἀναγνωρίζω καὶ διὰ νὰ τὰ μάθω καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Μοῦ χρειάζεται ὅμως ἔνα χονδρὸν βιβλίον διὰ νὰ τὰ ξηράνω μέσα.

— Πάρε αὐτὸν, εἶπε δ Βόγιος.

— Καὶ τῆς ἐδείξει τὸν πρῶτον τόμον τῆς πραγματείας περὶ τῶν Ἀνθρωπίνων σφαλμάτων.

Οταν δ τόμος εἶχε καὶ ἀπὸ ἔνα φυτὸν εἰς κάθε σελίδα, ἔλαβε τὸν ἐπόμενον καὶ τοιούτορόπως εἰς τοὰ καλοκαίρια τὸ ἀριστούργημα τοῦ δόκτορος μεταμορφοῦται εἰς βοτανικὴν συλλογήν.

ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ

Μετάφρασις Ν. Ἐπ.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

NEA SKHNA: "Εδδα Γκάμπλερ, υπὸ Ἔνοικ "Ιψεν.

ΕΙΠΑΜΕΝ λοιπὸν δτὶ ή *Νέα Σκηνὴ* ἀνεβά.
ζει δύο εἰδῶν ἔργα: ἐκεῖνα μὲ τὰ δποῖα
θέλει νὰ ἐλκύσῃ τὸν πολὺν κόσμον, κ' ἐκεῖνα
μὲ τὰ δποῖα προσπαθεῖ νὰ ἴκανοποιήσῃ τὸν
καλὸν κόσμον καὶ . . . τὸν ἑαυτόν της. Τὰ
πρῶτα εἶνε συνήθως κωμῳδίαι, ἢ φάρσαι ὅχι
καὶ πολὺ χονδρειδεῖς, ἢ καὶ δραμάτια ἐλα-
φρὰ καὶ παιγνιώδη, δπως ἡ «Ἀπιστος» τοῦ
Μπράκιο, ἡ «Κόρη τοῦ Ἰεφθά» καὶ τ'
«Ἄσπρα Ρόδα» τοῦ Καβαλλόττη. Ἀλλὰ καὶ
φάρσαι δταν εἶνε αὐτῆς τῆς κατηγορίας τὰ
ἔργα, ὁφεῖλομεν νὰ διμολογήσωμεν δτι, ἐκτὸς
ἄτυχῶν ἔξαιρέσεων, ἐκλέγονται μεταξὺ τῶν
δροσερωτέρων, τῶν φαιδροτέρων, τῶν ἔξυπνο-
τέρων, καὶ δτι σκηνοθετοῦνται τελείως, καὶ
παῖζονται πολὺ λεπτὰ ἀπὸ τοὺς μύστας, ὥστε
νὰ διαφέρουν φιλικῶς ἀπὸ τὰς φάρσας τῶν
ἄλλων θεάτρων, αἱ δποῖαι μᾶς ἐνθυμίζουν τὰ
κωμικὰ διαλείμματα τοῦ Ἰπποδρομίου. Μὲ τὴν
«Γκαρσονιέραν» παραδείγματος χάριν, καὶ μὲ
τὸ «Πῶς μιλοῦν τ' ἄγγιλικά» καὶ μὲ τὸ «Κα-
τάβρεγμα τοῦ ἔρωτος», — μὴν κρίνετε ἀπὸ τὸν
τίτλον, — εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ περάσῃ μίαν
ংদান খনেন্সেওস এৰ্কাৰ্ডিস্টোৱ, কাই দেন দেন দেন দেন
প্ৰোস্ফারতোস নাব দিবাবাজি গুৱাই আৰুজ্যলোন,
(ঝপোস শ্বেচ দ্বিতীয় পোষ্টহাস, পুন দেকাব্ধি দেন দেন
বৰাদু কোন্তা মোৱ, কাই ফুসিকা দেন দেন দেন
নাবেলাস খৱোস নাব দেন দেন দেন দেন দেন দেন)

Τὰ ἄλλα ἔργα, τὰ βαρειά, τὰ συβαρά, μολονότι δὲν συντείνουν πολὺ εἰς τὴν δημοσίαν χώνευσιν, μᾶς ἐνδιαφέρουν περισσότερον. Καὶ εἰς τὸ διάστημα αὐτό, ἡ «Νέα Σκηνὴ» κατώρθωσε νὰ δώσῃ δύο: τὴν «Ἐδδαν Γκάμπλεο» καὶ τὰ «Νειᾶτα».

Τὸ δράμα τοῦ Ἰψεων ἥτο ἀρχετὰ γνωστὸν εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὰς ἀλησμονήτους παραστάσεις τῆς Δουζές. Καὶ δοσοὶ δὲν εὐτύχησαν νὰ ἰδοῦν τὴν μεγάλην καλλιτέχνιδα ὡς Ἐδδαν, θὰ ἐδιάβασαν βέβαια καὶ θὰ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη τὰς πολλὰς καὶ ἐκτενεῖς ἀναλύσεις, τὰς δποιάς, — μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν βέβαια καὶ πρὸς τὴν ἀξίαν ἐνὸς Ἰψενείου δράματος, — ἐδημο-

σίειναν τότε τὰ καθημερινὰ φύλλα. Ἡ Δοῦξε
μάλιστα εἰχεν ἀπέλθη, ἀλλ’ ὁ θόρυβος περὶ τὴν
Ἐδδαν ἔξηκολούθει παραδέξως, ἐξ αἰτίας κάποιας
κριτικῆς, τὴν ὅποιαν ἐδημοσίευσεν ὁ ὑποφαι-
νόμενος εἰς τὴν μακαρίᾳ τῇ λήξει «Τέχνην»,
ἢ μᾶλλον ἀπὸ μίαν φράσιν τῆς κριτικῆς ἐκεί-
νης, ἢ ὅποια μαζὶ μὲ μίαν ἄλλην φράσιν τοῦ
κ. Παλαμᾶ. εἰς τὸ ἴδιον περιοδικόν, ἐκίνησε
τὸν χόλον τοῦ κ. Καρκαβίτσα, μέχρι τοῦ νὰ
γράψῃ εἰς τὴν «Ἐστίαν» κεραυνοβόλον ἄρ-
θρον, εἰς τὸ ὅποιον ἐπίσης δρμητικῶς ἀπήν-
τισεν ὁ κ. Παλαμᾶς, καὶ ἀνταπήντησε δρι-
μύτερα ὁ κ. Καρκαβίτσας, καὶ ἀνεμίχθη εἰς τὸν
καυγᾶν ὁ κ. Ἐπισκοπόπουλος, καὶ προσεπά-
θησε νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα ὁ καλὸς κ.
Νιοβάνας, κ’ ἐπέδραμε λαῦδος μὲ συνεχεῖς ἐπι-
φυλλίδας ὡς «Παρίας» ὁ κ. Λυκούδης, κ’ ἐπὶ τέ-
λους ἔξαναφάνηκα κ’ ἔγω κ’ ἔδωσα τὰς «ἀπαιτου-
μένας ἔξιγγησεις», διὰ νὰ λήξῃ τὸ φαιδρὸν
αἰματοκύλισμα!

Ἡ ἀμάρτωλή φράσις μου ἔλεγεν, δτι ἔχά-
ρηκα ἂμα εἰδα δτι ὁ κόσμος δὲν ἐκατάλαβε τί-
ποτε ἀπὸ τὴν «Ἐδδαν Γκάμπλεօ», καὶ δτι
τὴν βραδυάν ἐκείνην ἔμεινε ψυχρὸς πρὸ τῆς
τέχνης τῆς Δοῦζε. Καὶ τὴν ἐνθυμήθην τὴν
φράσιν μου. — τῆς ὅποιας τὸ μόνον ἀμάρτημα
ἦτο ἡ εἰρωνεία, — προχθὲς ποῦ ἔβλεπα τὴν Δα-
Ξανθάκη ὡς Ἐδδαν, νάγωνίζεται ἐπίσης μα-
ταίως ὡς ἡ μεγάλη διμότεχνός της, διὰ νάρυ-
πνίση τὸ ἐνδιαφέρον ἀν δχι τὴν συγκινήσιν τῶν
νυσταλέων ἀκροπτῶν. Καὶ ἀν εἰς τὴν παράστα-
σιν τῆς Δοῦζε δὲν ἦσθάνθην οὔτε ἵχνος χαρᾶς,
— καὶ ἀς εἶπα! — προχθὲς μὲ κατέλαβεν ἔνας
οἵκτος πρὸς τὰ δυστυχῆ ἐκεῖνα πλάσματα, τὰ
ὅποια ἀφοῦ ἐπλήρωσαν 4 δραχμάς, ἀφοῦ ἐνέ-
τειναν εὐσυνειδήτως καὶ μαρτυρικώτατα τὴν
προσοχὴν εἰς τὴν πρώτην πρᾶξιν, διὰ νὰ ἐμ-
βαθύνουν εἰς τὸ νόημα τοῦ δράματος, ἀπελ-
πίσθησαν εἰς τὴν δευτέραν, ἐνύσταξαν εἰς τὴν
τοίτην, καὶ ἀπεκοινώθησαν εἰς τὴν τετάρτην.

Μὰ τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἡτο κανεὶς παραδόγως ἀπαιτητικός, ἀν δῆθελε νὰ συμβῇ τὸ ἐναντίον. Ἔνα δρᾶμα τοῦ Ἰψεων, καὶ μάλιστα ὡς ή τοῦ Ἐδδα Γκάμπλερ, εἰνε ἀνώτερον τῆς νεοελληνικῆς ἀντιλήψεως, ἢ μᾶλλον τῆς αἰσθήσεως. Φαντασθῆτε ὅλιγον ἀν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔννοησῃ καὶ νὰ αἰ-

θιλανθῆ δ σημερινὸς φωμῆδος μίαν σχέσιν πνευμα-
τικήν, ἔνα ἔρωτα διανοητικόν, τόσον βαθεὶα καὶ
τέλεια καὶ ἀπαράλλακτα μὲ τὴν αἰσθηματικήν καὶ
σαρκικήν σχέσιν, ὥστε τὸ σύγγραμμα ποῦ κά-
μινουν μαζὶ οἱ ἐφωτευμένοι, — οἱ πνευματικοὶ σύ-
νεγοι καλλίτεραι, — νὰ τὸ ἀντιληφθῆ ὡς παιδί-
των πραγματικόν, διὰ νὰ τὸν συγκινήσουν τὰ
τάθη, τὰ δποια γεννοῦν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν
ἀντιτίχλων αἱ παράδοξοι περιπέτειαι αὐτοῦ
οὐ παιδιοῦ!

Σᾶς βεβιῶ ὅτι δὲν ὄμιλῶ κινέζικα προσπαθῶ
δυστυχής νὰ σᾶς δώσω κάτι ἀπὸ τὴν οὐσίαν
ῆς « Ἔδδας Γκάμπλεο ». Ἀλλ’ ἀς ἀφήσωμεν
κατὰ μέρος αὐτὰ τὰ ἀσύλληπτα, διὰ τὰ δποῖα καὶ
ἄλλοι, περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς προχωρημένοι ὁρ-
γανισμοί, εἶνε Ἰσως ἀπόστολού μας τοῦ πῶς θέ-
λετε ὁ ωμηδὸς ἀκροατὴς νὰ συγκινηθῇ ἀπὸ
τὰ αἰσθήματα καὶ ἀπὸ τὰς περιπτείας μιᾶς
γυναικὸς ὡς η Ἔδδα, τῆς δποίας ὁ σκοπὸς
εἶνε « νὰ βαρύνῃ καὶ αὐτὴ μίαν φοράν εἰς τὴν
Μοῖραν ἐνὸς ἀνθρώπου », καὶ αὐτοκτονεῖ ὅταν
βλέπῃ ὅτι δὲν τὸ κατορθνεῖ, καὶ ἀπογόητεύεται
διότι ὅτι τὴν περιστοιχίζει εἶνε ἀσχημόν, ἐν
λιντιθέσει πρὸς τὸ ὠραιόν ποῦ ἔχει συλλάβῃ
ἢ ψυχή της, καὶ διότι Ἐκεῖνος αὐτοκτόνησε
κτυπηθεὶς ὅχι εἰς τὸ κεφάλι ἢ τοῦλάχιστον εἰς
τὴν στήθος, ἀλλ’ ἀγέδεστα καὶ ἀσχημότατα εἰς
τὴν κοιλίαν! . . .

"Ολ' αντά είμπορει κανείς, μὲ τὸν ἀνάλογον διανοητικὸν κόπον, νὰ τὰ ἐννοήσῃ, — ἀλλὰ νὰ τὰ αἰσθανθῆ, μοῦ φαίνεται κάπως δύσκολον. Διὰ τοῦτο, τὸ εἶδος τοῦ ἐνδιαφέροντος, ὃ δοποῖον γεννοῦν ἔδω τὰ δράματα τοῦ Ἰψεν, εἶνε δὲ λογικὸν διόλου διαφορετικὸν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἄποιον ἥθελε νὰ γεννήσῃ διποιητής. Καὶ δλον ὃ δρᾶμα τῆς Ἐδδας Γκάμπλερ περνᾷ πρὸ τοῦ ἀκροατηρίου ως μία παράδοξος καὶ ἀριστετὰ ἀνουσία ἰστορία μοιχείας, καὶ ἡ Ἐδδα φαίνεται διαφορώς ὅτι ἀπατᾷ, πότε μὲ τὸν ἔνα καὶ τότε μὲ τὸν ἄλλον, ἔνα ἀσχημον καὶ ἡλίθιον σύζυγον, τὸν Γεώργιον Τέσμαν, διποῖος ἔχει καὶ τὸ λάττωμα νὰ είνε σοφός. Η ἰστορία αὐτὴ παρουσιάζει κάποιον θέλγητρον διὰ τὸν κόσμον, ἐκεῖ ὅπου, εἰς τὴν δευτέραν πρᾶξιν, ἡ Ἐδδα καταφέρει ἐν εἶδος συνεντεύξεως μὲ τὸν παλαιόν της φίλον, τὸν Ἐϋλερτ Λόεβμποργ, ὑπὸ τὰ δύματα καὶ τὰς περιποιήσεις τοῦ συζύγου της, καὶ ὑπὸ τὰς ὑποψίας καὶ τὰς ἀνησυχίας ἐνὸς ἀντεραστοῦ, τοῦ Μπράκ, — πρᾶγμα τὸ διποῖον τρισδιάδει εἰς τὴν σειρὴν μίαν ἀπατηλὴν καὶ βέβηλον ἐπίφασιν κωμῳδίας. Ἀλλὰ πολὺ ἀρνήγορα τὰ γέλια παύουν, καὶ ἡ νύστα

αναλαμβάνει τὸ κράτος της, ἔως ὅτου ὁ κρό-
ις τοῦ πιστολίου τοῦ στρατηγοῦ Γκάμπλερ, μὲ
δ ὅποιον αὐτοκτονεῖ ἡ κόρη του, ἀφυπνίζει
δ κοινόν, διὰ νὰ χειροκροτήσῃ καὶ νὰ σηκωθῇ.

Ἐν τούτοις ἡ δεσποινὶς Εανθάκη κατέβαλεν περανθρώπους ἀγῶνας διὰ νὰ κρατήσῃ τὸ οινὸν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον. Εἰμπορῷ νὰ πάπω, δτι ἡ ὑπόκρισίς της ἦτο κάτι ὠραιῶν, αἱ ἀναντιρρήτως τὸ ὠραιότερον ἐξ ὅσων μᾶς παρουσίασεν ἔως τώρα ἡ καλλιτέχνις. Ἐφαί-
το δτι εἶχε πλήρη τὴν συναίσθησιν τοῦ ρό-
ου της, καὶ ἀν εἰς μερικὰ μέρη ἡ ἀνάμνησις
ἡς Δοῦζε τὴν ἀδικοῦσεν, εἰς ἄλλα αὐτὴ ἡ Ἰδία
νάμνησις τὴν ἔξυψωνεν. Ἡ δεσποινὶς Εαν-
άκη ἔχει τὸ μέγα προτέοημα, — ἀπαραίτη-
ον διὰ κάθις ἡθοποιόν, ἀλλὰ δυστυχῶς σπά-
ιουν εἰς τοὺς Ἰδικούς μας, — νὰ μεταμορφώ-
εται εἰς κάθις όρλον ποῦ παίζει, νάλλαζῃ
χι μόνον τουαλέτταν, ἀλλὰ καὶ ψυχήν, ἀν
ἱμπορῷ νὰ τὸ εἰπὼ ἔτσι μὲ μίαν λέξιν, χωρὶς
ἀὰ φάνω ὑπερβολικός. Καὶ ἀν δὲν ἦτο αὐτὴ
ἴδια Ἔδα τοῦ Ἰψεν ἐνσαρκωμένη, — πρᾶγμα
ὸ δποῖον, ὁμολογῶ εἰλικρινῶς, δὲν ἥξεν ωρ, —
ὅτις ἔμε ἔφθανεν δτι τὴν ἔβλεπα ἐντελῶς δια-
ρρετικήν, εἰς τόνον, εἰς ἐκφράσεις, εἰς κινή-
εις, ἀφ' δτι τὴν εἶδα ἔως τώρα, — καὶ εἰς
ύναμιν προπάντων. Εἶνε περίεργον καὶ πολὺ¹
λιθερόν, δτι εὔελπις καλλιτέχνις μὲ τόσα προ-
ερήματα, δὲν φαίνεται νάγαπα δσον ἔπερπε
ὴν τέχνην της. — ἡ δποία ἀσφαλῶς θὰ τὴν
δόξαζε μίαν ἡμέραν, — καὶ σχετικῶς ἀραιό
ερα παρουσιάζεται εἰς τὴν σκηνήν, καὶ ἀρνε-
ται ωρλούς, καὶ προβάλλει δυσκολίας. Αὐτὴν
ἢν στιγμὴν ἀκριβῶς, μανθάνω μὲ μεγάλην
ου λύπην, δτι σκέπτεται καὶ νάποχωρήσῃ ἀπὸ²
ὴν «Νέαν Σκηνὴν» καὶ νὰ ἔγκαταλεύψῃ τὸ
τάδιον δριστικῶς. Εὔχομαι δλοψύχως νὰ εἶνε
ήμημψευδῆς, διότι τὸ νέον μας θέατρον θὰ
φίστατο ἀπώλειαν πραγματικῶς ἀναπλήρωτον.
Μὲ τὴν συνήθη της τέχνην ἡ Δἰς Κυβέλη
Ἀδριανοῦ ὑπεδύθη τὴν Τέαν Ἐλβιστὲδ, καὶ θὰ
λεγα δτι ἦτο τελεία, ἀν ἦτο δλιγάθεον παι-
κή, εἰς ἔνα όρλον εἰς τὸν δποῖον ἵσως δὲν
ρειάζεται καὶ τόση ὑπερβολικὴ ἀφέλεια. Θὰ
αρατηρήσω ἐπίσης δτι δ. Μυράτ, ὡς Τέσμαν,
ολονότι πολὺ καλός, ἐκφράζει τὴν σοφήν του
λιθιότητα μὲ πάρα πολλὰ ἔ, ἔ, ἔ, τὰ δποῖα
αρενθέτει διαρκῶς ὅχι πλέον μεταξὺ τῶν φρά-
εων, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν λέξεων. Εἶνε ἀρκετὰ
νεκήγητον, δτι αὐτὰ τὰ ἔ, ἔ, ἔ, παῖζουν σπου-
αῖον ωρλον εἰς τοὺς ωρλοὺς τοῦ Ἰψεν, δταν
αῖζωνται εἰς τὴν Ἐλλάδα. Δὲν πιστεύω νὰ εἶνε

αὐτή μία ἀντίληψις τοῦ συμβολισμοῦ ἐκ μέρους τῶν ἡθοποιῶν! Τούλαχιστον διὰ τὸν κ. Μυρότ καὶ τοὺς μύστας τῆς «Νέας Σκηνῆς», οἵ διποῖοι εἶνε δῆλοι τόσον ἀνεπτυγμένοι, δὲν τὸ πιστεύω . . .

Διὰ τὸν κ. Παπαγεωργίου (Λόρεβιτσογ), δὲν ἔχω νὰ σημειώσω τίποτε ἴδιαίτερον. Εἶναι πάντοτε συμπαθής, πάντοτε ἀψιγος, καὶ πάντοτε ὁ ἴδιος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. "Εχει κ' ἔκεινα τὰ γένεια, τὰ διποῖα δὲν τοῦ ἐπιτρέπονταν νᾶλαζη τὴν μορφήν του.

"Ηδελα νὰ γράψω σήμερον καὶ διὰ τὰ «Νειᾶτα» τοῦ Χάλμπε, τὸ ἔξοχον ἔργον, τὸ ἀριστούργημα, διὰ τὴν ἀπόλουσιν τοῦ διποίου πρέπει νὰ εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς τὴν «Νέαν Σκηνῆν»: ἄλλα πρέπει νὰ γράψω πολλά, καὶ διὰ τὸ ἔργον καὶ διὰ τὴν ἑκτέλεσιν, καὶ ἡ «Ἐδδα Γκάμπλερ» μὲ παρέσυρεν. 'Επιφυλάσσομαι.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΠΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Ἡ καλλιτεχνικὴ "Εκθεσις τοῦ 1903.

ΩΣ εἶχον ὑποσχεθῆ στέλλω σήμερον ὀλίγας σημειώσεις εἰς τὰ «Παναθήναια» διὰ τὴν ἐφετεινὴν καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν τῆς Βενετίας, χωρὶς αἱ ὀλίγαι αὐταὶ λέξεις νὰ ἔχουν ἀξιώσεις κριτικῆς. Διατρέχω τὰς ὠραίας αἰδιούσας μὲ τὸν κατάλογον τῶν εἰκόνων στὸ χέρι καὶ εἰς τὴν πρώτην καλὴν συνάντησιν ὀρίπτω τὰς σημειώσεις μου εἰς τὸ χαρτί· ἔτσι δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ λησμονήσω καμμίαν καλὴν εἰκόνα ἀξίαν μνείας.

Πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ δῆτι κανένα μεγάλο ἀριστούργημα δὲν στολίζει τὴν ἔκθεσιν. "Υπάρχουν ὅμως πολλαὶ εἰκόνες πραγματικῶς ὠραῖαι καὶ μεγάλους ἐνδιαφέροντος. "Επειτα ἡ ἔκθεσις αὐτὴ ἰδίως εἶναι κυριολεκτικῶς θαυμαστὴ διὰ τὴν ταξιδέτησιν τῶν εἰκόνων καὶ τὴν ὠραίαν διακόσμησιν τῶν αἰθουσῶν τῆς Μὲλίγα λόγια εἶναι μία ἔκθεσις πολὺ ἀξιοσημείωτος.

Τὸ πρῶτον ὄνομα ποῦ διαβάζω εἰς τὸν κατάλογον εἶνε τοῦ γερμανοῦ ζωγράφου Hans Von Bartels. Τὸ ἔργον ποῦ παρουσιάζει εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ καλλίτερα τῆς ἔκθεσεως καὶ παριστάνει "Ολλανδὴν τοῦ Dordrecht. "Η νέα γυναικα, περιβεβλημένη ἔνα μεγάλον μανδύαν καὶ λευκὴν καλύπτραν ὅμοιάσυναν μὲ τὰς πτέρυ-

γας μεγάλου λευκοῦ πτηνοῦ, εἶναι καθισμένη μέσα εἰς μίαν βάρκαν. Εἰς τὸ πρῶτον ἐπίπεδον τῆς εἰκόνος χάλκινα δοχεῖα εἶναι ζωγραφισμένα, εἰς τὸ διπούθεν δὲ μέρος τὸ τοπίον διακρίνεται διὰ τὴν λεπτότητα τοῦ χρώματός του. "Η δῆλη εἰκὼν εἶναι ἀπέναντι τοῦ ἥλιου. Ἰδίως εἶναι καλλίστη ἡ σύνθεσίς της καὶ μέσα εἰς τὸ πλαίσιον ποῦ τὴν περιβάλλει κάμνει ἀριστηνή τὴν ἔντύπωσιν.

Ο Felice Castenaro παρουσιάζει μίαν προσωπογραφίαν ἀρισταὶ ἐπεξειδηγασμένην.

Ο Raffaelli ἔχει ἀρκετὰς εἰκόνας, ὅλας ὅμως σχεδὸν ὅμοιας ἀλλὰ πάντοτε καλάς. Μία μεγάλη του προσωπογραφία «Damigella» εἶναι κάπως πολὺ ἀσπρη καὶ ὡς ἐκ τούτου ψυχρά.

Solomon ("Άγγλος"). Παρουσιάζει μίαν ὀραιοτάτην προσωπογραφίαν μὲ μεγάλην ἔκφρασιν.

Bakonac (Βοεμός). Σπουδάς γυμνοῦ πολὺ φωτεινάς, μὲ ὠραῖον χρώμα, ἄλλα μὲ πολὺ διακοσμητικὸν χαρακτῆρα.

Melchero (Άμερικανός). Ο ζωγράφος αὐτὸς ἔκθετει μίαν εἰκόνα εἰς τὸ ὑπαιθρον. Δύο παιδιά μέσα εἰς ἔναν ἄγρον. "Η φύσις ποῦ ἀπεικονίζεται πρέπει νὰ εἶναι δλλανδική. Εἰκὼν πολὺ φωτεινή καὶ ὠραία: κρίμα μόνον ποῦ δὲν εἶναι ἀκριβέστερα καθωρισμένη.

"Εφθάσαμεν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν Ισπανὸν καλλιτέχνην Ignacio Lulvaga. Ο ζωγράφος αὐτὸς καταλαμβάνει ὀλόκληρον τοῦχον. Καλλιτέχνης μὲ μεγάλον τάλαντον, ζωγράφει μὲ μεγάλην εὐκολίαν καὶ εἶναι πρωτοτυπώτας. Όμοιαζει μὲ τὸν συμπατριώτην του Velasquez καὶ μὲ τὸν Frans Hals. Πρέπει κανεὶς νὰ ἴδῃ τὰς εἰκόνας του πολλὲς φορὲς διὰ τὰς ἐννοήσης καλά. Καὶ διὰ τούτο εἰς τὸ πολὺ κοινόν, τὸ διποῖον συνήθως δὲν παίρνει τὸν κόπον αὐτόν, δὲν θὰ ἀρέσουν.

Ο βέλγος γλύπτης Kawstantinos Meniē ἔκθετει ἔνα θαυμάσιον ὀρειχάλκινον ἀγαλμάτιον, παριστάνον μεταλλευτὴν ὁρμιον. Η κίνησις τοῦ ἔργου τούτου εἶναι ὑπέροχος.

Brangayn ("Άγγλος") ἔκθετει διακοσμητικὸν πίνακα ὠραίου χρώματος.

Neneborn (Γερμανός) ἐπίστης διακοσμητικὸν πίνακα.

Schiamm-Littau. Πτηνὰ διαφορα: ὅρνιθες, πάπιες μέσα στὸ νερό. Καλὰ ἀποδεδομένα καὶ μὲ πολὺν ἥλιον.

Pissarro. Τὴν Πλατεῖαν τοῦ Théatre Français τῶν Παρισίων, πολὺ φωτεινὸν καὶ πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Sisley, Renoir, κτλ.

Hugo Vogel. Μίαν ἀπὸ τὰς καλλιτέρας τῆς ἔκθεσεως. Τὸ φῶς εἶναι ὀφθόνως ωγμένον εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν παριστάνονταν μίαν τροφὴν παιδιῶν. Κυριολεκτικῶς τὸ ἔργον αὐτὸν γοητεύει.

Franz Hoch. Δυνατὸς τοπιογράφος. Εἰς τὰ ἔργα του διαφαίνεται μία ἴδιαιτέρα δύναμις ὡς πρὸς τὴν σύλληψιν καὶ τὸ χρώμα.

Ο Almálios Claus ἔνας ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους βέλγους ζωγράφους, εἰς τὴν ἔκθεσιν παρουσιάζεται ὅχι τόσον καλά. Εἰς τὸ ἔργαστηρι του εἰς τὰς Βρυξέλλας ἔχει πολὺ καλλίτερα πράγματα.

Giacomo Grossi. Δυνατὸς προσωπογράφος.

Besman. Εἶναι δύος πάντοτε εὐχάριστος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς παρουσιάζεται ἀνεπαρκῶς εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτήν.

Ίδον ἔνας λαμπρὸς ζωγράφος, ὁ Ισπανὸς De la Gandara. Αἱ προσωπογραφίαι του, ὠρισμένως αἱ καλλίτεραι τῆς ἔκθεσεως, διακρίνονται καὶ ἔχειν διὰ τὴν ἀληθινὴν κομφότητα, εὐγένειαν καὶ ἀπλότητά των.

Tragracomo, Milesi καὶ Tito καταλαμβάνονται ὀλόκληρον αἴθουσαν. Εἶναι ζωγράφοι Βενετοί μὲ πολὺ τάλαντον.

Ίδον ἐν δλίγοις ὅσα εἶχα νὰ εἴπω διὰ τὴν ἔκθεσιν αὐτήν, ἡ δύοια διαγρίνεται περισσότερον διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς παρὰ διὰ τὴν ὠραιότητα τῶν εἰκόνων τῆς. "Υπάρχουν πρὸ πάντων μερικοὶ ζωγράφοι, οἱ διποῖοι ἐπιπλέονται δὲν τῶν ὠραιότητα τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ:

Ο Ignacio Ισπανός, De la Gandara Ισπανός, Frans Hoch Γερμανός, Von Bartels Γερμανός. Κατὰ τὴν ίδικήν μου κρίσιν οἱ ζωγράφοι αὐτοὶ ἔκθετον ἐφέτος τὰ σπουδαιότερα τοῦ ἔργα.

TONNY HIRSCHIG

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Τιάννης Καμπούρογλος.

ΜΙΑΝ ἡμέραν, μεταξὺ τῶν Κοινωνιῶν καὶ τῶν Εξωτερικῶν τῆς «Νέας Εφημερίδος», ἐδημοσιεύθη κ' ἔνας μικρὸς μῆνος, ἀνυπόγραφος ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα, — ἔνα χαριτωμένον «πεξὸν ποίημα», εἰς γλώσσαν ωριμακήν καὶ τρυφεράν. "Ητον ἡ ἐποχὴ τῆς μεγάλης δόξης τοῦ Τρικούπη καὶ τῆς λυσσώδους καὶ αὐτοῦ ἀντιπολιτεύσεως, οἱ δὲ ἀναγνῶσται τοῦ φύλλου, τὸ διποῖον τὸν ἐπολεμοῦσε καθημερι-

νῶς μὲ ἀριθμάκια καὶ διαφορίδια καὶ λεξίδια σατυρικά, ἐνόμισαν δῆτι ὁ μῆνος ἡτο νέον εἶδος πολεμικῆς, κ' ἐσπαζαν τὸ κεφάλι τους διὰ ν' ἀνακαλύψουν ἀντιτρικουπίκον ἐπιμύθιον. Τόσον πολύ, ὥστε τὴν ἐπομένην δὲ Καμπούρογλος ἡγακάσθη νὰ δηλώσῃ δῆτι ὁ μῆνος του ἡτο ἀπλῶς φιλολογικὸν ἔργον, ἀθώων ξανάσασμα τῆς Κυριακῆς, τὸ διποῖον δὲν εἶχε καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν πολιτικήν.

Τὸ ἀνέκδοτον εἶνε χάρακτηριστικόν. Κανεὶς δὲν θὰ ξενούρει νὰ εἴτη διὰ τὸν Καμπούρογλον ποῦ ἐτελείσονται διό τοι φιλόλογος καὶ ποῦ ὀρχίζειν δημοσιογράφος. Τὰ πολιτικά του ἀριθματαὶ δημοσιογράφοις τοῦ ιαμβούς, καὶ τὰ κοινωνικά του διάφορα, — τὰ μικροχαρῆ καὶ ἀγαθώτατα, τὰ διποῖα ἀπετέλεσαν τὴν ξεχωριστὴν φυσιογνωμίαν τῆς «Νέας Εφημερίδος», — εἶχαν τὸ ὑφός ιδιόρρυθμον καὶ περιτεχνον, μίαν χροιὰν σχέδον φιλολογικήν. Καὶ ἀνὴρ οὗ φιλολογικὴ ἔργασία διαφέρει ἀπὸ τὴν δημοσιογραφικήν, διότι ἡ πρώτη ἀποκαλύπτει τὴν βαθυτέραν, τὴν εἰλικρινεστέραν οὐτωσεπεῖν δψιν μιᾶς ψυχῆς, ἀμφικτιώτερον ἀνὴρ ψυχὴ τοῦ Καμπούρογλου δὲν ἀπεκαλύπτετο γνησιώτερα παρὰ εἰς τὰ ποιήματά του, εἰς κάποια χρονογραφηματάκια τῆς «Νέας», — συντόμως καὶ τρυφερὰς πλήρεις ἀγάπης περιγραφὰς τοπίων καὶ ἀτμοσφαιρικῶν καταστάσεων, ὑμνούς ἐνθουσιώδεις δειλινῶν καὶ νυκτῶν, — εἰς τὰ δημόνας ἐννυπήρχε κάποτε κατὶ ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τοῦ ἀττικοῦ οὐρανοῦ:

Ἐγὼ τούλαχιστον, πολὺ πλέον εὐαρέστως ἀναπολῶ τὰ κομματάκια αὐτά, τὰ σφρηνωμένα μέσα εἰς τὴν πολιτικοσατυρικήν καὶ κοινωνικοπανηγυρικήν ὥλην τοῦ φύλλου, ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὰ καθαυτὸ φιλολογικά, — μὲ ἄλλους λόγους προτιμῶ τὸν Καμπούρογλον τοῦ 1880 καὶ τῆς «Νέας Εφημερίδος», ἀπὸ τὸν Καμπούρογλον τοῦ 1870, τὸν ποιητὴν τῆς πλειάδος τῶν Βασιλειάδηδων καὶ τῶν Παπαδημητούλων. Καὶ νὰ σᾶς εἴπω δῆλην τὴν ἀλήθειαν, εἰλικρινεστάτα, δὲν ἐδιάβασα καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτά, εἰς τὰ δημόσια δὲν Καμπούρογλος ὁ φειλετὴ τὴν φιλολογικήν του φήμην, τὴν πρὸ τῆς δημοσιογραφικῆς καὶ δταν δῆταν δημόσιον τοῦ μου

ηξενορα είχεν άναδημοσιευθή πρό δέτῶν, ἐπηγ-
ημένον κ' ἐπιδιορθωμένον, νομίζω, — εἰς τὸν
«Ποιητικὸν Ἀνθώνα» τῆς Ζακύνθου: καὶ ἀν-
δὲν ἐνθυμούμην οὔτε ἔνα του στίχον, μοῦ
ἔμενεν δμως ή ὀνάρμησις τῆς διαθέσεως, τὴν
δποίαν προκαλεῖ εἰς τὸ τέλος ή θερμὴ ἐρω-
τική του εὐγλωττία. Ἰσως νὰ εἶνε αὐτὸ τὸ
καλλίτερον ποιητικὸν ἔργον τοῦ Καμπούρογλου·
ἴσως νὰ ἔχῃ γράψη καὶ ἄλλα ἑφάμιλλα, πρὸ
τῆς μοιραίας ἔκεινης ἀμαυρώσεως τῆς δια-
νοίας, ή δποία τὸν εἶχε θανατώση πρὸν ἀπο-
θάνη, καὶ ή δποία τὸν ἔκαμνε τῷρα-ὕπερο
νὰ συμπληρόνη μὲ στίχους ἰδικούς του, ἀφε-
λέστατα, τὴν «Λιτανείαν» τοῦ Χάινε. . . Καὶ
δμως δὲν είμπορῶ νὰ εἴπω δτι ὁ Καμπούρο-
γλος ὑπῆρξε ποιητής, δταν τὸν συγκρίνω,
ὅχι μὲ τοὺς σημειρινοὺς ποιητάς μας, ἄλλα
καὶ μὲ τοὺς καλλίτερους τῆς ἐποχῆς του. Ως
πεζογράφος διειρύθη κατὰ τὴν γνώμην μου
μερισσότερον, καὶ ἀκόμη περισσότερον ὡς με-
ταφραστής, εἰς μίαν ἐργασίαν ταπεινοτέραν
κατὰ τὸ φαινόμενον ἄλλα σπουδαιοτέραν ὑπὸ¹
πολλὰς ἐπόψεις, ή δποία συγκεντρόνει ὅλην
τὴν καλαισθησίαν καὶ ὅλα τὰ διανοητικὰ
χαρίσματα τοῦ ἔργατου, ὥστε νὰ καταντᾶ σχε-
δὸν δημιουργική.

Ως μεταφραστής, ὁ Καμπούρογλος, ἀφίνει
ἔνα μνημεῖον: τὴν μεταφρασιν τῆς «Νάνας»
τοῦ Ζολᾶ. Ἀν ποτε γραφῇ ή ἴστορία τῶν
νεοελληνικῶν γραμμάτων μὲ ἀλήθειαν καὶ μὲ
δικαιοσύνην, ή μεταφρασις τῆς «Νάνας», ή
δποία σήμερον ἀκόμη θεωρεῖται ίσως ἀσή-
μαντος, θὰ καταλάβῃ εἰς αὐτὴν θέσιν ἔξοχως
σημαντικήν. Διότι εἶνε φωτεινὴ ἐργασία, ἐνσυ-
νείδητος, μ' εὐρυτάτην βλέψιν καὶ μὲ ἀνυπο-
λόγιστον ἐπίδρασιν. Ὁ Καμπούρογλος δὲν με-
τέφρασεν δπως μεχρι τῆς ἐποχῆς
ἔκεινης τὰ μυθιστορήματα οἱ «δόκιμοι μετα-
φρασταὶ» τῆς Ἐστίας, δ. κ. Βλάχος, δ. κ. Ροϊ-
δης, δ. κ. Πολίτης καὶ δ. κ. Λάμπρος. Δὲν με-
τέφρασεν οὔτε καν δπως μετέφραζεν δὲν διος
προτήτερα. Ἀπελάκτισε τὴν σχολαστικὴν κα-
θαρολογίαν καὶ τὴν συνθηματικὴν γλαφυ-
ρότητα, καὶ διὰ νὰ μεταφράσῃ ἀληθινὰ τὸ
ἀληθινὸν ἔργον, ἔκαμεν ἐν γνώσει
μίαν μικρὰν ἐπανάστασιν. Καὶ ή ἐπανάστασις
αὐτὴ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1880, — ἔγινε
δηλαδὴ εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν δποίαν οὔτε Ψυ-
χάρης εἶχεν ἐμφανισθῆ ἀκόμη, οὔτε ή γλωσ-
σικὴ ἔρις εἶχεν δενθῆ. Ἡδη ή περὶ τὸν
Γαβριηλίδην νέα δημοσιογραφία εἶχεν ἀποτι-
νάξῃ ἀρκετὰ τὸν ξυγὸν τῆς παραδόσεως, καὶ

ἀρχιζε νὰ πνέῃ κάποια ἀνδρα, ἀσθενῆς ἀκόμη,
ή δποία ἀργότερα ἔμελλε νὰ δυναμώσῃ εἰς
ἀνεμον ἐπαναστατικόν. Τὴν αὐτὸν αὐτῆς τῆς
ἀληθείας καὶ τῆς ζωῆς ἥσθιάνθη ἐκ τῶν πρώ-
των δ. Καμπούρογλος, πνεῦμα ἐκλεκτόν, καὶ
ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς βεβαίως ἐπεχείρησε
τὴν μετάφρασιν, ή δποία θὰ μείνῃ διὰ παν-
τὸς τὸ κορύφωμα τῶν φιλολογικῶν καὶ γλωσ-
σικῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς. Διότι μὲ δραίαν τόλ-
μην ἔξεφρασε καὶ διετύπωσε κ' ἐφήρημοσε
τὰς νέας ἰδέας, καὶ συνεκέντρωσεν εἰς ὅγκον
δρατὸν κ' ἔδωκε σῶμα ἀπτὸν εἰς δ.τι πρὸν
ἀμυδρῶς καὶ ἀροίστως καὶ λεληθότως ἐκυμαί-
νετο εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν.

Εἰς τὸν πρόλογον, δ. μεταφραστής ἔξηγεν σα-
φῶς τὴν μέθοδόν του. Δι' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει πλέον
δημοτικὴ καὶ καθαρεύουσα. Κάθε λέξις, κάθε φρά-
σις, ἀπὸ τοῦ Ὅμηρου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας,
ἴκανη ν' ἀποδώσῃ ἀκριβῶς τὴν ἀντίστοιχον
γαλλικήν, — ίκανη δηλαδὴ νὰ ἐκφράσῃ δχι ἀπλῶς
καὶ κατὰ προσέγγισιν τὴν ἔννοιαν, ἄλλα καὶ
τὸ αἰσθημα, καὶ τὴν ἐντύπωσιν ποῦ θέλει ὁ συγ-
γραφεὺς, — ἔχει θέσιν ὑποδικαύως εἰς τὴν
μετάφρασιν. Ἡ μετάφρασις γίνεται οὕτω ἔνα
κράμα λέξεων καὶ τύπων, πάσης ἐποχῆς, ἔνα χάρος,
τὸ δποίον μόνη ή καλαισθησία τοῦ λογογράφου
εἶνε ίκανη νὰ διακοσμήσῃ. Καὶ τὸ διακοσμεῖ εἰς
τὴν ἐντέλειαν, καὶ τοῦ δίδει ἔνα ὕφος πεζογραφίας
θαυμάσιον. Δεῖγμα τῆς μοναδικῆς ἐπιτυχίας
πρόκειται κάθε σελὶς τῆς ἐλληνικῆς αὐτῆς «Νά-
νας». Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὰς χυδαίας φράσεις
εἰς τὴν ἀττικήν, ή μετάπτωσις ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου
τύπου εἰς τὸν νεώτατον, εἰς τὴν αὐτὴν παρά-
γραφον, εἰς τὴν αὐτὴν πολλάκις περιόδον, γί-
νεται μὲ τόσην τέχνην, μὲ τόσην καλαισθη-
σίαν, μ' ἔμπνευσιν είμπορῶ νὰ εἴπω, ὥστε
ἐνῷ κ' αὶ παραμικρότεραι λεπτομέρειαι τοῦ συγ-
γραφέως, καὶ αὐταὶ αὶ ἀποχρώσεις τοῦ ἕφους
του, ἀποδίδονται πιστῶς, ζωηρῶς, ἀληθῶς,
— πρᾶγμα ἀδύνατον ἀνευ τῆς ἀναμίξεως αὐ-
τῆς τῶν γλωσσῶν, — ἐξ ἄλλου τὸ κράμα φαί-
νεται παντοῦ ὅμοιειδὲς καὶ φυσικώτατον. Που-
θενά δὲν προσκόπτει δ. ἀναγνώστης κ' ἔκει
δπου κρατεῖ τὰ παλαιὰ σκῆπτρα ή καθαρεύ-
ουσα, κ' ἔκει δπου ή δημοτικὴ εἰσχωρεῖ ἀχα-
λίνωτος καὶ γυμνή, δχι μόνον εἰς τὸν διάλο-
γον, — δπως ἐσυνειθῆστο ἔως τότε — ἄλλα καὶ
εἰς τὴν περιγραφήν, καὶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν. Καὶ
διὰ νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν ζωηρότητα καὶ
τὴν ἀλήθειαν τῆς μεταφράσεως, ἀρκεῖ νὰ ση-
μειώσωμεν τοῦτο τὸ ἐλάχιστον: δτι τὴν ἐπω-
δὸν τοῦ παρισινοῦ ὄχλου, εἰς τὴν φρενίτιδα

τῆς κηρούξεως τοῦ πολέμου, «ἀ Berlin! ἀ Ber-
lin!», δ. Καμπούρογλος δὲν μεταφράζει «Ἐις
Βερολίνον!» δπως θὰ μετέφραζεν δ. κ. Βλά-
χος, οὐδὲ «Στὸ Βερολίνο!», δπως θὰ μετέ-
φραζεν τὸσις δ. κ. Ροϊδης, — ἄλλα τὴν μετα-
φράφει ἀπλῶς δπως θὰ ἔκαμεν σημειωνὸς μετα-
φραστῆς: «Ἀ Μπερλέν! Ἀ Μπερλέν!». Μία
βεβήλωσις διὰ τὴν ἐποχὴν ἔκεινη, ἄλλα μόνον
αὐτὴ ή βεβήλωσις ἀποδίδει τὴν ἀλήθειαν.

Ἡ μετάφρασις τῆς «Νάνας» ἀνεγνώσθη
μετὰ πάθους. Δι' αὐτῆς ἐγγωρίσθη εἰς τὴν
«Ελλάδα δ. Ζολᾶ καὶ τὸ οεαλιστικὸν μυθιστό-
ρημα. Φυσικὰ τοῦτο θὰ εἴχε καὶ εἰς τὴν φι-
λολογίαν μας τὴν ἐπίδρασιν του, δπως εἰς δλας
τὰς εὐδωπαῖκας φιλολογίας. Μὲ τὴν διαφοράν,
δτι ἔδω δ. Ζολᾶ ἐπέδρασε μεταφράσμενος ἀπὸ
τὸν Καμπούρογλον. Καὶ δλα τὰ νέα φιλολο-
γικὰ ἔργα, τὰ δποία ἐφάνησαν μετὰ τὴν με-
τάφρασιν τῆς «Νάνας», φέρουν κατατρανὴ τὴν
σφραγίδα ἐνὸς ζολαδικοῦ οεαλισμοῦ μὲ ὕφος
καμπούρογλειον. Τὰ δηγήματα τοῦ Μητσάκη,
τὰ ὑπερθροφικὰ ἀπὸ πραγματικὴν περιγραφήν,
τὰ πλημμυροῦντα ἀπὸ χιλίας λεπτομερείας καὶ
ἀκριβῶς εἰς τὴν παρόδανη γλώσσαν τῆς περιφή-
μου μεταφράσεως γραμμένα, καὶ πολλάκις μὲ τὸν
ἰαμβικὸν ἔκεινον θυμόν, τὸν δποίον μετεχειρί-
ζετο εἰς τὰ πεζογραφήματα του δ. Καμπούρογλος,
εἶνε τὰ δυνατώτερα τῆς ἐποχῆς ἔκεινης, ἔξησης
δὲ καὶ αὐτὰ κατόπι μεγάλην ἐπὶ τῶν νέων συ-
γγραφέων ἐπίδρασιν. Οὕτως ἥρχισαν δλοι νάνα-
κατεύοντα τὴν γλώσσαν καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ
κάμνουν τὸ κράμα των δσω τὸ δυνατὸν φυ-
σικώτερον καὶ καλιτεχνικώτερον, ἔως δτον ἐπα-
ρουσιάσθη δ. Ψυχάρης, καὶ τὸ ζήτημα ἐγεν-
νήθη, — διότι ἔως τότε δὲν ἦτο ζήτημα, τού-
λαχιστον φλέγον, — κ' ἔκαμεν δπαδούς, κ' ἐφά-
νησαν πεζογραφήματα εἰς γλώσσαν δημοτικὴν
ἀμιγῶς.

Ἄπὸ τῆς μεταφράσεως τῆς «Νάνας» πα-
ρῆλθε σχέδον είκοσιπενταετία. Ἡ θεωρία τοῦ
Ψυχάρη, ή δποία εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφανάτισε
τόσους, ἀρχισεν ἀργότερα νὰ κρίνεται ἀπὸ αὐ-
τοὺς τοὺς ιδίους ὡς ὑπερβολικὴ καὶ ἀνεφάρ-
μοστος. Καὶ ή μιγάς γλώσσα, καθὼς τὴν ὕνό-
μασε περιφρονητικῶς δ. κ. Βλάχος, τὸ κράμα,
τὸ δποίον πρῶτος δ. Καμπούρογλος μετεχειρί-
ζηση περιφρανῶς κ' ἐπιτυχῶς εἰς φιλολογικὸν ἔργον,
ἐπιφρατεῖ ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον εἰς τὴν πεζογρα-
φίαν, καὶ εἰς τὴν ποίησιν ἀκόμη, δπως τοσάκις
ἔλλαβαν ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσωμεν. Ἡ γλω-
σσικὴ ἀνάρχισης τῶν «Παναθηναίων» μᾶς μαν-
θάνει δτι τὰς περισσοτέρας συμπαθείας ἔχει

ἡ γλῶσσα αὐτή. Καὶ εἶνε ἀκριβῶς ἔκεινη ἡ
γλῶσσα, τὴν δποίαν δ. Ψυχάρης ὀνόμασε μι-
σην καὶ κατὰ τῆς δποίας ἀντεπεξῆλθε τελευ-
ταίως, διότι τὸ κακὸν ἐπλέοντας.. Καὶ εἶνε
ἀκριβῶς ἔκεινη ἡ γλῶσσα, τὴν δποίαν εἰςήγα-
γεν ὡς καινὸν διαιμόνιον τότε, ή μετάφρασις
τῆς «Νάνας». Παρηλθεν είκοσιπενταετία, καὶ
ενδισκόμενα εἰς τὸ ἔδιον σχεδὸν σημείον, καὶ
μὲ ἀσημάντους διαιφοράς εἰς τὰς λεπτομερείας,
παραδεχόμενα οἱ περισσότεροι τὴν ἔδιαν μέ-
θοδον, τὴν δποίαν ἐκήρυξε διὰ τὸ προλόγου
του κ' ἐφήρημοσεν εἰς τὴν μετάφρασιν του δ. Καμπούρογλος. Ἐπεβλήθη μοιραίως, διότι ήτο
ἡ μόνη φυσικὴ λύσις τοῦ προβλήματος, τὸ
δποίον ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν μετάφραστήν,
δταν ἔβαλεν ἐμπρός του ἔνα σύγχρονον μ-
θιστόρημα.

Βεβαίως αὐτὸ δὲν θὰ ἔξακολουθήσῃ ἐπ' ἀπει-
ρον, οὔτε εἶνε δύοκολον νὰ διακρίνῃ κανεὶς τὴν
τάσιν τῆς νέας φιλολογικῆς γλώσσης εἰς τὸ ν'
ἀποκτήση τὴν γραμματικὴν ἐνότητα, τῆς δποίας
σημερον στερεοῖται. 'Αλλ' ή μέλλουσα δξέλιξες
— δπως καὶ ή μέχρι τοῦδε, — δὲν θὰ μάρτιρέσῃ τί-
ποτε ἀπὸ τὴν ιστορικὴν ἀξίαν τῆς μεταφράσεως
τῆς «Νάνας», καὶ ἀν δ. Ιωάννης Καμπούρογλος
θὰ λησμονήθῃ ἀργὰ ή γρήγορα ὡς συντάκτης
τῆς «Νέας Ἐφημερίδος» ή ὡς ποιητής Νεό-
τητος, Πατρίδος, Ἀκροπόλεων καὶ Ἐρωτικῶν
Ημερῶν, — θὰναφέρεται πάντοτε μετὰ σεβα-
σμοῦ ὡς μεταφραστής τῆς «Νάνας».

Γρ. Ε.

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ποία Ἐθνοσυνέλευσις πρέπει νὰ ἔλθῃ καὶ θὰ ἔλθῃ.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις μοῦ ὑπενθυμίζει τὸν σι-
δηρόδρομον τῆς Λαρίσης. Ὑπάρχει μία
σχέσις μεταξύ των, διότι καὶ τὰ δύο τὰ περι-
μένουν οἱ Ρωμαιοί διὰ νὰ γίνουν καλλίτεροι.
Ἄπὸ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Λαρίσης τούλα-
χιστον ἔχει κρεμασθῆ δλη ή Ελλάς. Ἐνας
ξενοδόχος τὸν δποίον ηρώητα κατέποτε διατί¹
ή πετούσται του δὲν εἶνε ἐντελῶς λευκή, μὲ ἐβε-
βαίωσεν δτι εἶνε ἀδύνατον νὰ είνε καθα-
ρωτέρα κατά την προστηράσην δ. κ. Βλάχος, τὸ κράμα,
τὸ δποίον δ. Καμπούρογλος μετεχειρί-
ζηση περιφρανῶς κ' ἐπιτυχῶς εἰς φιλολογικὸν ἔργον,
ἐπιφρατεῖ ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον εἰς τὴν πεζογρα-
φίαν, καὶ εἰς τὴν ποίησιν ἀκόμη, δπως τοσάκις
ἔλλαβαν ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσωμεν. Ἡ γλω-
σσικὴ ἀνάρχισης τῶν «Παναθηναίων» μᾶς μαν-
θάνει δτι τὰς περισσοτέρας συμπαθείας ἔχει

σον ἄγριοι, ή μουσικὴ τοῦ κ. Δι-Μέντου νὰ δόμοιάζῃ δλιγώτερον μὲ μετακόμισιν ἐπίπλων, νὰ καλλιτερεύσουν οἱ δρόμοι, τὰ καφενεῖα, οἱ ἄνθρωποι — καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀκόμη. Καθὼς ἔχω ἐννοήσει ἀπὸ πολλάς μου συνομιλίας μὲ διαφόρων εἰδῶν ἀνθρώπους, αἱ ἐλπίδες ποὺ ἐκρεμάσθησαν ἀπὸ τὸν σιδηρόδρομον αὐτὸν εἶνε ἀμετρήτου ὑψους· καὶ ἀνώτεραι περιγραφῆς. "Υπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ σᾶς πείθουν ότι τὸ τραίνον τῆς Λαρίσσης³ θὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ κ. Μιστριώτη καὶ θὰ τοῦ καλλιτερεύσῃ τὰς ίδεας, ότι θὰ κάμη τὸν Ρωμηὸν νὰ μεταχειρίζεται μαντῆλι, ότι ὁ ἀστυφύλαξ θὰ καταφθάνῃ ἐπὶ τόπου τῆς συμπλοκῆς εἰς διάστημα δλιγώτερον τῶν δύο ὥρων, καὶ ότι οἱ "Ελληνες θὰ προωχωρήσουν πνευματικῶς πέραν τοῦ 1843. Μίαν ήμέραν ποὺ ὀνιλήσαμεν περὶ χαρακτήρων, κάποιος ἐπιχειρηματίας μᾶς διέκοψε.

— Τί φωνάζετε, ἀδερφέ; "Ας ἔλθη δ Πει-
ραιῶς - Λαρίσσης καὶ βλέπετε πῶς θὰ ἔχωμεν
χαρακτῆρα.

Αλλὰ τὸν Πειραιῶς-Λαρίσος τὸν ἔλησμόν
νησαν αἰφνιδίως οἱ Ρωμαῖοι καὶ τώρα περιμέ-
νουν τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν Ο μικρὸς κόσμος
περιμένει τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος
ὡς κάτι τι ποῦ θὰ καταβάσῃ τὴν τιμὴν τῶν
λαχανικῶν. Ο ἀνεπτυγμένος κόσμος τὴν περι-
μένει ὡς ἔνα σφυρὶ τὸ δύποιον θὰ ἀρχίσῃ τοίκ!
τούκ! τούκ! νὰ φτιάνῃ τοὺς χαρακτῆρας
ἡ τὰ κεφάλια τῶν συμπατριωτῶν μας. Πρέπει
λοιπὸν νὰ ἀναθεωρηθῇ τὸ Σύνταγμα. Νὰ προσ-
τεθῇ ἡ ἔξης διάταξις. « Ἀρθρον 3. Πᾶς ἔλ-
λην πολίτης ὑποχρεοῦται νὰ ἔχῃ κεφάλι καὶ
νὰ μὴ θαυμάζῃ τὴν φουστανέλλαν τοῦ Παπα-
στασιονού ». Ἀρθρον 4. « Απαγορεύεται εἰς τοὺς
ἔλληνας πολίτας νὰ βρωμοῦν ἀερογοι εἰς τὰ

Ζ. Λ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Αἱ πολλαπλαῖ φροντίδες, τὰς ὁποὶας ἀπαιτεῖ
ἡ ἔκδοσις ἴδιαιτέρου περιοδικοῦ ἀφ' ἑνός, ἐξ
ἄλλου δὲ πόθος μας νὰ συγκεντρώσωμεν εἰς τὰ
«Παναθήναια» ὅλας μας τὰς προσπαθείας πρὸς
πλήρη ἐπιτέλεσιν τοῦ καθήκοντος τὸ ὅποιον ἀγε-

"Οταν τεθοῦν εἰς τὸ Σύνταγμα δῆλαι αὐταὶ αἱ σωτήριοι διατάξεις, τὰς ὅποιας ἐλησμόνησαν ἐκ παραδομῆς οἱ ἄνδρες τοῦ 62, τὰ 3 ἑκατομμύρια τῶν ἔλλήνων πολιτῶν θὰ ἔπισκευασθοῦν, θὰ ἀναδιοργανωθοῦν, θὰ πλυ-

θοῦν, θὰ κουμβιώθοῦν καὶ θὰ ἐπιδειχθοῦν εἰς τὸν κόσμον ὡς πρότυπα ἀριστοτεχνημάτων μιᾶς Ἐθνοσυνελεύσεως. Διότι ή 'Ἐθνοσυνέλευσις αὐτὴ ἄλλως τε θὰ συγκροτηθῇ ἀπὸ γύρητας Ἰνδούς, ἀπὸ ὑπνιωτιστὰς καὶ ἀπὸ ταχυδακτυλουργούς. 'Υπὸ τὸ γελέκο ἐνὸς πολιτικοῦ ἀνδρὸς θὰ χώνη ἀμέσως μίαν συνείδησιν. 'Υπὸ τὸ κρανίον ἐνὸς Ρωμηοῦ ποῦ διαβᾶζει φιλολογίαν φάρ! θὰ βάζῃ ἀμέσως ἕνα μυαλό. 'Υπὸ τὰ τουζλούκια τοῦ Παπαστασιονοῦ θὰ χώσῃ μίαν μεγάλην καρδίαν πατριώτου καὶ κόβουσα τὴν κεφαλήν του θὰ βάζῃ ὑπὸ τὸ φέσι του τὴν κεφαλήν τοῦ Φωκίωνος. Γενικῶς θὰ πιάσῃ τὴν τάξιν τῶν ταρταρίνων ρωμηῶν, τὴν τάξιν τῶν ρεκλαμαδόρων, τὴν τάξιν τῶν ἀνερυθριάστων, τὴν συνομοταξίαν τῶν φωνακλάδων, θὰ τοὺς στήσῃ ὅλους εἰς ἕνα ἔργαστήριον καὶ θὰ τοὺς ἀσβεστώσῃ μὲ δῆλα τὰ ὑλικὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου.

Αὐτὴ εἶνε ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ποῦ ἀναμένουσι.

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις δῆμος ποῦ ἀναμένουν οἱ
ἔχοντες κεφάλι Ἑλλήνες, βραδύνει δυστυχῶς νὰ
ἔλθῃ, ὅλλα θὰ ἔλθῃ ἀσφαλῶς μίαν ἡμέραν.
Καὶ τὴν δευτέραν ταύτην Ἐθνοσυνέλευσιν δὲν
θὰ τὴν συγκαλέσῃ διὰ βασιλεὺς τῶν βασιλέων
νόμος τῆς ἀναπλάσεως τῶν αἰμοσφαιρίων διὰ
τῶν γενεῶν. Τοὺς ἀνδρας ἔκεινους ποῦ θὰ ἔλ-
θουν μίαν ἡμέραν νὰ καθαρίσουν τὰ βουνὰ
τῆς Ιδικῆς μας χυδαίας σκύουριᾶς, δὲν τοὺς βλέ-
πομεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν πουθενά. Εἶνε μέσα
εἰς τὸ ἐρχόμενον φῶς. Συντάσσουν τὸ μέγα
Σύνταγμα τοῦ ἀνακαθαρισμοῦ τῆς Ἑλλάδος,
ἄγνωστοι καὶ ἀνύπαρκτοι ἀκόμη μέσα εἰς τὰς
στενάς λαγόνας τῶν μικρῶν θηλέων, ποῦ θὰ
γίνουν μεθαύριον μητέρες.

λογικῶν, καλλιτεχνικῶν, ἐπιστημονικῶν, ἴστορικῶν καὶ πολλά τὰ δύονα παραχωροῦμεν εἰς τοὺς συνδρομητάς μας εἰς τιμᾶς πολὸν κατωτέρας ἐκείνων εἰς τὰς δύοις πωλοῦνται — εἰς τὸ ἥμισυ καὶ τὸ τρίτον τῆς τιμῆς των — βέβαιοι ὅτι παρέχομεν εἰς αὐτὸὺς πολύτιμον ὑπηρεσίαν, δύος ἄλλως τε πολλοὶ ἔξι αὐτῶν μᾶς τὸ εἶχον ὑποδείξει ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν «**Μυθιστορημάτων** καὶ **Διηγημάτων**». Εἰς τὴν 2^α σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου δημοσιεύομεν τὸν κατάλογον τῶν ἐν λόγῳ δώρων πρός τοὺς συνδρομητάς τῶν «**Παναθηναϊκῶν**».

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΕΞΕΔΟΩΘ τόμιος ποιημάτων τοῦ συνεργάτου μας
κ. Μ. Μαλακάσην «Ωρες» Προσεχῶς θὰ γράψω-
μεν περὶ αὐτοῦ ἵδον ὀλίγα ποιήματα ἐκ τῆς συλ-
λογῆς μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν τὸν στίχον τοῦ ποιη-
τοῦ χάρων καὶ τὸ αἰσθήμα.

ΜΕ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ

*Μέσα σ' ἔνα στοχασμό
Κάποι' ἔζησες καὶ σύ,
Σ' ἔνα βράδυ σκοτεινό,
Σὲ μὰν ὕσσα μυστική*

*Kai διαλύθησε τὴν αὖγη
Μὲ τὸ φῶς τὸ πρωΐνο.
Σὰν τὸ σκότος τὸ βαθὺν
Στὸ γαλάζιον οὐδονάρ.*

* 11

Στὴν ἀνέμη καρφωμένα
Δυὸς ματάκια ἀστροφετερά,
Φώτιζαν ὄνειρομένα.
Κάποια κάλλη παὶς τοοός

*Ομως τόφα τὰ καῦμένα,
Σὲ μὰρ ὥρᾳ προσευχῆς,
Μόλις τὰ κρατεῖ ἀναμένα
Τὸ λιγύνδοι τέλος μητῆς.*

ΗΣΚΙΟΙ ΣΤΟ ΦΩΣ

*Στὴν κλεισμένη κάμαρά μον
Κάθε βράδυ μοναχός.
Κάθομαι μπροστά στὸν τοῖχο
Κ' ἵσπιων κάγκω μὲ τὰ ωᾶς*

*Tous κυνηγάω νὰ σαλεύουν,
”Αλλοι χώρια, ἄλλοι μαζί,
Κ' εἶναι ωφαῖτοι, τόσο ωφαῖτοι..
Κ' εἶναι τύχοι ἀληθινοῖ.*

"Ἄντρες εἶνε καὶ γυναικεῖς
Καὶ νοοῦσι καὶ παιδιά,
"Ολοι ἀνίδεοι οὐ δύθωσι
Ποδὸν μιὰ παρηγοριά.

*Στὴν μικρὴν τὴν κάμαρά μου
Κλειδωμένος μοναχός,
Κάθομαι καὶ κάνω ἀνθρώπους
Κάθε βραδὺ μὲ τὸ φῶς.*

ΕΝΑ νέον βιβλίον Τυφών· τού ἄγγλου διηγηματογράφου Ιωσήφ Κονγάδ περιέχον τέσσερα διηγήματα ἑκάκινα τὴν προσοχὴν τοῦ κριτικοῦ Δαβοῖ. Τὸ πρῶτον ίδιος «Τυφών» ἀπὸ τὸ ὅπιον παίονει τὸ ὄνομά του καὶ ὅλην τὸ βιβλίον λέγει, εἴναι σπανίου μεγαλείου. «Ο συγγραφεὺς περιγράφει ἔνα πλοῖον καταλαμβανόμενον ἀπὸ τυφώνα ἐνῷ ταξιδεύει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν εἰς τὴν Κίναν. Ἡ πάλλη αὐτῆς μεταξὺ τοῦ πλοίου καὶ τῶν πελωφίων κυμάτων τοῦ ωκεανοῦ, ποσὶ ἀ μιχαναὶ πάνυν νῦ λειτουργοῦν καὶ μία ἀλλή πάλη συγγενῆς σχεδόν. μεταξὺ τῶν Κινέζων ἐπιβατῶν, οἱ ὅπιοι σαρδώνονται ἐπάνω εἰς τὸ δεύτερον κατάστρωμα ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ τυφώνος καὶ μαζῇ μεανθούς καὶ τὰ κιβώτια των τὰ περιέχοντα τὰ δολλάρια ποσὶ ἐκέδησαν εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἀποδίδονται μὲν μεγάλην δύναμιν. Μία ὁμονία τρόμου καὶ ὁμορφιᾶς εἶνε ἡ περιγραφὴ τοῦ Κονγάδ ἀφηγουμένου μὲ ἀπλότητα καὶ ποιοτυπίαν.

ΕΙΣ τὴν ἐκδιδομένην σειράν τῶν ἄγγλων συγγραφέων προσετέθη τελευταίως τὸ βιβλίον τοῦ Γ. Κ. Τσέστερτον «Ροβέρτος Μπράουνν». Εἶνε γνωστὸν πόσουν δὲ μέγας ἄγγλος ποιητῆς προκαλεῖ τὸν χόλον τῶν πλειστῶν ἀναγνωστῶν τούς ὡς πολὺ σκοτεινός. Καὶ ἡδέησε δὲ συγγραφεὺς τοῦ «Ροβέρτου Μπράουνν» νὰ ἔξηγήσῃ μερικά σκοτεινά μέρη τοῦ ἔργου τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸ ὅλον ἔργον του. Αἱ ἴδεαι του, λέγει κάπου, δὲν εἰναι σκοτειναὶ ἔνεκα τῆς ταπεινοφροσύνης του. Νομίζει δοὶ δὲ δύος δὲ κόσμους σκέπτεται ὅπως αὐτὸς καὶ δὴ δοὶ δοὶ εἰναι ποιηταὶ ὅπως ἀντός». Εἶνε ζήτημα ἐν τούτοις ἀν τὸ ὅρατον αὐτὸ καὶ ἀποκαλυπτικὸν βιβλίον τοῦ Τσέστερτον θὰ ἡμπορέσῃ νὰ εὑδύνῃ τὸν κύκλον ἐκείνων, ποὺ θὰ αἰσθανθοῦν δὲ τι ὁράτον καὶ ὑψηλὸν κρύβουν οἱ στίχοι τοῦ ἄγγλου ποιητοῦ, ἐνόψφ τὸ ἐλάχιστον πρόσκομμα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν του φέρνει εἰς τὰ κειλὶ τῆς ἐλαφρῶν ἀναγνωστῶν τὸ ἐκφωνητικὸν ἐπίπεδον μαλλιαδός.

ΟΙ "Υμνοί" τοῦ Γαβριὴλ Δ' Ἀννούντσιο, ἐξεδόθησαν μὲν μεγάλην πολυτέλειαν. Τὸ ποίημα ἀπαρτίζεται απὸ 8400 στίχους. Τὸ βιβλίον αὐτὸ προκαλεῖ συντηρήσεις καὶ ἀναδέματα κατὰ τοῦ συγγραφέως, ὃ διποιος λάτραις τῆς Ἀφροδίτης ἔγειρει ἀποκαλύπτως βωμὸν εἰς τὴν ἄρχαιαν θεότητα λησμονῶν τὴν ταπεινὴν Παρθένον τῆς θηρσκείας τῶν συγχρόνων του.

ΕΚ τΟΥ «ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΤΟΥ ΤΟΛΣΤΟΪ»

Λέγουν ὅτι μία χελιδών δὲν κάμνει τὴν ἄνοιξιν.
· Αλλ ἐπειδὴ μία χελιδών δὲν κάμνει τὴν ἄνοιξιν. δὲν
πρέπει ἡ χελιδών ποὺ αἰσθάνεται τὴν ἄνοιξιν νὰ πε-
τάξῃ; Πρέπει νὰ περιμένῃ; Τότε κάθε βλαστάρι κάθε
βοτάνη πρέπει νὰ περιμένῃ, καὶ ἄνοιξις δὲν θὰ μπάψει.

三

παραστάσεις, αἱ δόποιαι θὰ δίδουν μίαν ὁδοιάν ἐντύπωσιν καὶ θὰ εἶγαι ἀπλοποιημέναι, οὕτως ὅστε ἡ προσοχὴ τοῦ θεατοῦ νὰ συγκεντρώνεται εἰς τὴν ίδεαν τοῦ συγγραφέως. Θὰ παίξουν τὸν Οἰδίποδα τοῦ Σοφοκλέους τὸν Ἰππόλυτον τοῦ Εὐριπίδου, τὸν Φάουστ τοῦ Μαρλό, τὸν Πέρερ-Γκύντ τοῦ "Ιψεν, τοὺς Τυφλοὺς τοῦ Μέτερλιγκ καλπ.

"Ο Ιψένος θίασος, ἀπαρτιζόμενος ἀπὸ ἔρασιτέχνας μεταξὺ τῶν δοποίων καὶ αἱ δύο κόραι τοῦ κόμμητος Πρόδρομος μεταφραστοῦ τοῦ "Ιψεν, ἔπαιξε εἰς τὴν Γενεύην τὸν Πέρερ-Γκύντ μελοποιημένον ἀπὸ τὸν Γκρήγκ.

NEA BIBLIA

ΩΡΕΣ ὑπὸ Μ. Μαλακάση, ποιήματα. Ἀθῆναι 1903 τυπογραφείον Νομικῆς.

ΛΥΡΙΣΜΟΙ ὑπὸ Αχιλλέως Π. Βενετᾶ, ποιήματα. Ἀθῆναι 1903 σχ. 16ον σελ. 250 δρ. 3.

ΟΛΙΓΗΝ ΦΙΛΑΛΗΘΕΙΑΝ ΚΑΙ ΚΑΤΩ ΤΑΣ ΧΕΙΡΑΣ, ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κ. διευθυντὴν τῆς ἐφημερίδος "La Tribune" ὑπὸ Φιλίππου Κλεωνᾶ. Κέρκυρα 1903.

ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΓΚΥΚΛΑΟΠΑΛΙΚΟΝ, ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ τεῦχος 15 περιέχον διπλοῦν πίνακα τῆς Κωνσταντινούπολεως καὶ ἄρθρα ἀπὸ τοῦ Κλάδου μέχρι τοῦ Κοτύρα. Τιμὴν δὲ τοῦ ἔφηγου προπληρωτέα δρ. 20, εἰς τὰς ἐπαρχίας δρ. 23, ἔξωτερικὸν δρ. 26. Ἐκδόται Μπέκ καὶ Μπάρτ ἐν Ἀθήναις.

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ 1902-1903. Ἀθῆναι τυπογραφείον «Εστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούνη.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ ὑπὸ Χαρολ. Ἀνδρεάδου—Ἀθῆναι 1903 τυπογραφείον Διον. Εύστρατοις σχ. 16 σελ. 350 δρ. 3.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 1901 ἕως 31 Αὐγούστου 1902. Ἐν Ἀθῆναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903

ΑΙ ΕΙΩΝΥΜΙΑΙ ΤΩΝ ΑΓΑΛΛΑΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΕΦΗΒΟΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ ὑπὸ Α. Δ. Κεραμοπούλου, νομισματογνώμονος βοηθοῦ ἐν τῷ ἐμνικῷ νομισματικῷ Μουσείῳ. Ἀθῆναι 1903 τυπογραφείον Ἀνέστη Κωνσταντινίδου.

ΕΚΑΒΗ Εὐριπίδου ὑπὸ Κωνστ. Γ. Λαναρᾶ ἔμμετρος. — Ἀθῆναι 1903 τυπογραφείον τῶν καταστημάτων Ἀνέστη Κωνσταντινίδου σχ. 8ον σελ. 61 δρ. 2.50.

ΜΗΔΕΙΑ Εὐριπίδου, ἔμμετρος μετάφρασις ὑπὸ Χρήστου Χατζηχρήστου. — Ἀθῆναι 1903, Τύποις Κωνστῆ Χαροπούλου, σχ. 16ον σελ. 75 δροχ. 2 1/2.

ΟΔΕΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ ἔβδομη λεπτομερής. Ἐκδεσις τῶν κατά τὸ σχολικὸν ἔτος 1902-1903 — Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ὑπὸ Αδόλφου Γάσπαρη μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Αγγέλου Βλάχου. Τόμος πρῶτος, τεῦχος τέταρτον. — Βιβλιοθήκη Μαρσαλῆ 208—Ἐν Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ ὑπὸ Δ. Π. Οἰκονομίδου. Ἐν Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΟΥΤΣΟΥ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ μεγάλῃ αιθούσῃ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου ὑπὸ Μαργαρίτου Εὐαγγελίδου Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ λόγος ορθεῖς ἐν τῇ Ἐταιρίᾳ τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ. Ἐν Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΔΡΟΥΣΣΕΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΠΟΝΩΝ ἔξελληνισθεῖσα ὑπὸ Ι. Δελλίου. Μέρος δεύτερον, τεῦχος τοῖτον. — Βιβλιοθήκη Μαρσαλῆ 207.—Ἐν Αθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου

SILENTII DISSOLUTIO ποιήματα ὑπὸ Σ. Σκίτη—Ἀθῆναι 1903, τυπογραφείον Μιχ. Ι. Σαλιβέρου σχ. 16ον σελ. 64 δρ. 2.45.

A. C. Christomanos ZUR VERBRENNUNG DES MAGNESIUMS.—Sonderabdruck aus den Berichten der Deutschen chemischen Gesellschaft. — Berlin 1903.

LA TRADITION ANCIENNE ET LES PARTISANS D'ÉRASME par Théodore Papadémétracopoulos. Athènes P. D. Sakellarios imprimeur-éditeur 1903 frs 10.

LETTRES DE BISMARCK A SA FEMME PENDANT LA GUERRE DE 1870 trad par J. Schreder et Bruck ilbert. — Talandier fr. 3,50.

OEUVRES GALANTES DES CONTEURS ITALIENS XIVe, XVe et XVIe SIÈCLES traduction littérale par Ad. van Bever et Ed. Sansot-Orland. — Paris 1903 Société du Mercure de France, 26 Rue de Condé.

IMPRESSIONS AFRICAINES par K. de Bonnafos. — 1903 Paris Bibliothèque Internationale d'édition, 9 Rue des Beaux Arts.

Ἄγγελονται:

Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως Ακάθιστος "Ύμνος (Βιβλιοθήκη Μαρσαλῆ).

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Εἰς τὴν περὶ τῆς «Γλώσσης μας» μελέτην τοῦ παρόντος φυλλαδίου γράφε:

Σελ. 581, στήλη I στίχ. 16 ἀντὶ μεταδόσεως — μεταβάσεως.

Σελ. 585 στήλη II στίχ. 24 ἀντὶ ἐκείνους ἐκείνων.

Σελ. 591 στήλη II στίχ. 38 ἀντὶ τῆς γλώσσης — τῆς γνώσεως.

